

**AVRUPA BİRLİĞİ'NİN YURTTAŞLIK
EĞİTİMİ POLİTİKASI**

Mustafa YALNIZ

**Yüksek Lisans Tezi
İlköğretim Ana Bilim Dalı
Yrd. Doç. Dr. Ufuk ŞİMŞEK
2012**

(Her Hakkı Saklıdır)

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANA BİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN YURTTAŞLIK EĞİTİMİ POLİTİKASI

(The Policy Of Citizenship Education Of European Union)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mustafa YALNIZ

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Ufuk ŞİMŞEK

ERZURUM
Haziran, 2012

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Yrd. Doç. Dr. Ufuk ŞİMŞEK danıŐmanlıĐında, Mustafa YALNIZ tarafından hazırlanan ‘‘Avrupa Birliği’nin Yurttaşlık EĞitimi Politikası’’ başlıklı çalışma 21/06/2012 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından İlköğretim Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Ufuk ŞİMŞEK

İmza: .....

Jüri Üyesi : Doç. Dr. İ. Fevzi ŞAHİN

İmza: .....

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Ramazan KAYA

İmza: .....

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.. /.. /.....

Prof. Dr. H. Ahmet KIRKKILIÇ

Enstitü Müdürü

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “ Avrupa Birliği'nin Yurttaşlık Eğitimi Politikası ” başlıklı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden olduğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla doğrularım.

Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin ..... yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

21/06/2012

Mustafa YALNIZ

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN YURTTAŞLIK EĞİTİMİ POLİTİKASI

Mustafa YALNIZ

2012, 154 sayfa

Küreselleşme ile birlikte bir çok alan, bu süreçten doğrudan ya da dolaylı bir şekilde etkilenmektedir. En önemli değişiklikler ise, ulus-devlet modelinin çözülmesi ve eğitim alanında görülmektedir. Küreselleşme karşısında ulus-devlet yapısı büyük değişikliklere uğramıştır. Ulus-devletin, propaganda araçlarından birisi olan eğitimde de önemli değişiklikler olmuştur. Bu süreçte, ulus-üstü yapılanmalar önem kazanmış ve dünya siyasetinde söz sahibi olmuşlardır. Bu yapılanmaların başında ise Avrupa Birliği gelmektedir. Avrupa Birliği, başlangıçta ekonomik ve siyasi kaygılardan kurulmuşsa da zamanla üyeleri arasında bir çok alanda işbirliğine gitmiştir. Birliğin en çok üzerinde durduğu konulardan birisi de “Avrupa Yurttaşlığı”dır. Bu da, Birliğin uygulamış olduğu yurttaşlık politikaları ve eğitimle olacaktır. Bu çalışmamızda, Avrupa Birliği'nin bunu nasıl sağlamaya çalıştığı gösterilecektir.

Anahtar Sözcükler: Küreselleşme, Eğitim, Avrupa Birliği, Yurttaşlık Eğitimi.

ABSTRACT

MASTER'S THESIS

THE POLICY OF CITIZENSHIP EDUCATION OF EUROPEAN UNION

Mustafa YALNIZ

2012, 154 pages

Many field are affected from globalization directly or indirectly. We see the most significant changes in resolution of nation-state model and in education field. With globalization nation-state structure changes greatly. Education which is one of the publicity tool of nation-state changes, too. Within this period supra-national settlements gain importance and have a voice on world's politics. The European Union is one of these settlements.

Initially European Union was established for economical and political reasons but it joined forces with members of the community in many fields. One of most important issue which they emphasize is "European Citizenship". This can be possible with their citizenship politics and education. In this study, we will see how European Union tries to procure this.

Key Words: Globalisation, Education, Europe Union, Citizenship Education.

ÖN SÖZ

Küreselleşen dünyamızda, eğitime verilen önem her geçen gün artmaktadır. Avrupa Birliği de, bu alana büyük önem vermekte, çeşitli faaliyetlerde bulunmaktadır. Avrupa Birliği, kurulduğu yıllardan beri yurttaşlık konusuna özel önem atfetmiş, son yıllarda bu daha da artmıştır. Bundan sonra da artarak devam edecektir.

Bu çalışmam sırasında, bana her türlü desteği sağlayan ve bana yol gösterici olan danışmanım Yrd. Doç. Dr. Ufuk ŞİMŞEK'e, her zaman yanımda hissettiğim aileme teşekkür ediyorum.

Erzurum – 2012

Mustafa YALNIZ

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY TUTANAĞI	i
TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ	v
KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ	x

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ	1
1.1. Problem	1
1.2. Amaç	2
1.3. Önem	2
1.4. Sınırlılıklar	2

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	4
2.1. Küreselleşme ve Ulus-Devlet	4
2.1.1. Bölgeselleşme	17
2.2. Avrupa Birliği	18
2.2.1. Avrupa	18
2.2.2. Avrupa Birliği'nin Temelleri	19
2.2.2.1 Avrupa Birliği'nin felsefi temelleri	19
2.2.2.2. Avrupa Birliği'nin kurulmasının siyasi nedenleri	20
2.2.3. Avrupa Birliği Yolunda Atılan Adımlar	23
2.2.3.1. Avrupa Konseyi	23
2.2.3.2. Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nun kurulması	23
2.2.3.3. Avrupa Ekonomik Topluluğu ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu	24
2.2.3.4. Füzyon/Birleştirme Antlaşması	25
2.2.3.5. Avrupa Tek Senedi	25
2.2.3.6. Maastrich Antlaşması ve AB'nin resmen kurulması	26

2.2.4. Avrupa Birliği'nin genişlemesi.....	26
2.2.4.1. Birinci genişleme aşaması.....	26
2.2.4.2. İkinci genişleme aşaması	27
2.2.4.3. Üçüncü genişleme aşaması	27
2.2.4.4. Dördüncü genişleme süreci.....	27
2.2.4.5. Beşinci genişleme süreci.....	28
2.2.5. Avrupa Birliği'nin Organları	29
2.3. Avrupa Birliği'nin Eğitim Programları.....	34
2.3.1. Genel Eğitim Programları: Soctares	45
2.3.1.1. Comenius	45
2.3.1.2. Erasmus.....	47
2.3.1.3. Grundvig	48
2.3.1.4. Lingua :	48
2.3.1.5. Minerva.....	49
2.3.1.6. Gözlem ve yenilikler (observation and innovation).....	50
2.3.1.7. Ortak eylemler (joint actions).....	51
2.3.1.8. Yan önlemler (accompanying measures).....	51
2.3.2. Mesleki ve Teknik Eğitim Programları.....	52
2.3.3. Gençlik Eylem Programı : Youth	54
2.4. Avrupa Birliği'nin Yurttaşlık Eğitimi Politikası.....	55
2.4.1. Yurttaşlık.....	55
2.4.2. Avrupa Yurttaşlığı	62
2.4.3. Yurttaşlık Eğitimi.....	74
2.4.4. Avrupa Birliği'nin Yurttaşlık Eğitim Politikası.....	75
2.4.4.1. Almanya (Resmi Adı: Federal Almanya Cumhuriyeti).....	83
2.4.4.1.1. Eğitim politikası ve yurttaşlık eğitimi.....	83
2.4.4.2. Avusturya (Resmi Adı: Avusturya Cumhuriyeti).....	85
2.4.4.2.1. Eğitim politikası ve yurttaşlık eğitimi.....	85
2.4.4.3. Belçika (Resmi Adı: Belçika Krallığı).....	88
2.4.4.3.1. Eğitim politikası ve yurttaşlık eğitimi.....	88
2.4.4.4. Bulgaristan (Resmi Adı: Bulgaristan Cumhuriyeti)	89
2.4.4.4.1. Eğitim politikası ve yurttaşlık eğitimi.....	89

2.4.4.5. Çek Cumhuriyeti	91
2.4.4.5.1. Eğitim politikası ve yurttaşlık eğitimi.....	91
2.4.4.6. Danimarka (Resmi Adı: Danimarka Krallığı).....	93
2.4.4.6.1. Eğitim politikası ve yurttaşlık eğitimi.....	93
2.4.4.7. Estonya (Resmi Adı: Estonya Cumhuriyeti).....	95
2.4.4.7.1. Eğitim politikası ve yurttaşlık eğitimi.....	95
2.4.4.8. Finlandiya (Resmi Adı: Finlandiya Cumhuriyeti)	96
2.4.4.8.1. Eğitim politikası ve yurttaşlık eğitimi.....	97
2.4.4.9. Fransa (Resmi Adı: Fransa Cumhuriyeti)	99
2.4.4.9.1. Eğitim Politikası ve Yurttaşlık Eğitimi.....	100
2.4.4.10. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (Resmi Adı: Kıbrıs Cumhuriyeti).....	102
2.4.4.10.1. Eğitim politikası ve yurttaşlık eğitimi.....	102
2.4.4.11. Hollanda (Resmi Adı: Hollanda Krallığı).....	104
2.4.4.11.1. Eğitim Politikası ve Yurttaşlık Eğitimi.....	104
2.4.4.12. İngiltere (Resmi Adı: Büyük Britanya Birleşik Krallığı) ve Kuzey İrlanda.....	106
2.4.4.12.1. Eğitim politikası ve yurttaşlık eğitimi.....	106
2.4.4.13. İrlanda	108
2.4.4.13.1. Eğitim politikası ve yurttaşlık eğitimi.....	108
2.4.4.14. İspanya (Resmi Adı: İspanya Krallığı)	111
2.4.4.14.1. Eğitim politikası ve yurttaşlık eğitimi.....	111
2.4.4.15. İsveç (Resmi Adı: İsveç Krallığı)	112
2.4.4.15.1. Eğitim politikası ve yurttaşlık eğitimi.....	112
2.4.4.16. İtalya (Resmi Adı: İtalya Cumhuriyeti)	114
2.4.4.16.1. Eğitim politikası ve yurttaşlık eğitimi.....	114
2.4.4.17. Letonya (Resmi Adı: Letonya Cumhuriyeti)	116
2.4.4.17.1. Eğitim politikası ve yurttaşlık eğitimi.....	116
2.4.4.18. Litvanya (Resmi Adı: Litvanya Cumhuriyeti).....	117
2.4.4.18.1. Eğitim politikası ve yurttaşlık eğitimi.....	117
2.4.4.19. Lüksemburg (Resmi Adı: Lüksemburg Büyük Dükalığı)	118
2.4.4.19.1. Eğitim politikası ve yurttaşlık eğitimi.....	119
2.4.4.20. Macaristan (Resmi Adı: Macaristan Cumhuriyeti).....	120

2.4.4.20.1. Eğitim politikası ve yurttaşlık eğitimi.....	120
2.4.4.21. Malta (Resmi Adı: Malta Cumhuriyeti).....	121
2.4.4.21.1. Eğitim politikası ve yurttaşlık eğitimi.....	121
2.4.4.22. Polonya (Resmi Adı: Polonya Cumhuriyeti)	123
2.4.4.22.1. Eğitim politikası ve yurttaşlık eğitimi.....	123
2.4.4.23. Portekiz (Resmi Adı: Portekiz Cumhuriyeti).....	124
2.4.4.23.1. Eğitim politikası ve yurttaşlık eğitimi.....	125
2.4.4.24. Romanya	126
2.4.4.24.1. Eğitim politikası ve yurttaşlık eğitimi.....	126
2.4.4.25. Slovakya (Resmi Adı: Slovak Cumhuriyeti)	127
2.4.4.25.1. Eğitim Politikası ve Yurttaşlık Eğitimi.....	128
2.4.4.26. Slovenya (Resmi Adı: Slovenya Cumhuriyeti).....	129
2.4.4.26.1. Eğitim politikası ve yurttaşlık eğitimi.....	129
2.4.4.27. Yunanistan (Resmi Adı: Helenik Cumhuriyeti)	131
2.4.4.27.1. Eğitim politikası ve yurttaşlık eğitimi.....	131
2.5. İlgili Araştırmalar.....	133

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM.....	134
3.1. Araştırmanın Modeli	134
3.2. Verilerin Toplanması	134
3.3. Verilerin Analizi	135

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR (VE YORUM)	136
-------------------------------------	------------

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ.....	137
5.1. Sonuç.....	137
KAYNAKÇA	139
ÖZGEÇMİŞ.....	154

KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ

AAET	: Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu
AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
AGİT	: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AKÇT	: Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu
Akt.	: Aktaran
AP	: Avrupa Parlamentosu
APEC	: Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği
APT	: Avrupa Politik Teşkilatı
AST	: Avrupa Savunma Topluluğu
AT	: Avrupa Topluluğu
AUÖ	: Açık ve Uzaktan Öğrenim
BAB	: Batı Avrupa Birliği
BENELUX	: Belçika, Hollanda ve Lüksemburg
BİT	: Bilgi ve İletişim Teknolojileri
BM	: Birleşmiş Milletler
CAPAİ	: Cezai Alanlarda Polis ve Adli İşbirliği
Çev.	: Çeviren
DYE	: Demokratik Yurttaşlık İçin Eğitim
ECSC	: European Coal and Steel Community
EEA	: Avrupa Ekonomik Alanı
EEC	: European Economic Community
EFTA	: Avrupa Serbest Ticaret Birliği
EURATOM	: Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu
EURO	: Avrupa Ortak Para Birimi
EURYDICE	: Avrupa Eğitim Bilgi Ağı
GKRY	: Güney Kıbrıs Rum Yönetimi
IMF	: Uluslararası Para Fonu
KKTC	: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

LdV	: Leonardo Da Vinci
MÖ	: Milattan Önce
NAFTA	: Amerika kıtasında Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
ODGP	: Ortak Dış Ve Güvenlik Politikası
OECD	: The Organisation For Economic Co-operation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
t.y.	: Tarih yok
VOC	: Hollandalı Batı Hindistan Şirketleri
y.y.	: Yüzyıl

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

Ne zaman, nerede ve nasıl başladığı hususunda ortak bir noktada buluşulamayan küreselleşme, günümüze kadar her alanı derinden etkileyerek gelmiştir. Devletlerin yapısı ve eğitim de küreselleşme sürecinin etkilediği önemli alanlardır. Küreselleşme sürecinde son iki yüzyılın en popüler devlet formu olan ulus-devlet modeli büyük tahribata uğramıştır. Ulus-devlet, en önemli dayanaklarını birer birer kaybetmektedir. Bu süreçte, ulus üstü oluşumlar dünya siyasetinde egemen konuma gelmeye başlamışlardır. Bu ulus üstü oluşumlardan birisi de Avrupa Birliği'dir. Avrupa Birliği başlangıçta ekonomik ve siyasi nedenlerden dolayı kurulmuşsa da ilerleyen yıllarda bir çok alanda bütünleşmeye gitmiştir. Eğitim, Avrupa Birliği'nin üzerinde en çok durduğu alanlardan birisidir. Eğitimin önemli bir kurum olduğu günümüz dünyasında, Avrupa Birliği üyeleri arasında eğitimi geliştirmeye yönelik ortak bir çalışma yapmaktadır. Birlik, yurttaşları arasında "ben" duygusundan ziyade; "biz" duygusu oluşturabilmek için; Yurttaşlık Eğitimi'ne büyük önem vermektedir. Bunun için, politikalar uygulanmakta, konferanslar ve seminerler düzenlenmekte, dergi ve kitaplar basılmakta, Yurttaşlık Yılı ilan edilmekte ve okullarda Yurttaşlık Eğitimi dersi verilmektedir.

1.1. Problem

- 1) Küreselleşme süreci ulus-devlet yapısını nasıl etkilemektedir?
- 2) Küreselleşme sürecinin ulus-üstü yapıları nelerdir?
- 3) Avrupa Birliği, küreselleşme sürecine nasıl cevap vermektedir?
- 4) AB'nin ulus-üstü yurttaşlık ve eğitimi politikalarının boyutları nelerdir?

1.2. Amaç

Küreselleşen dünyada ulus-devlet üstü yeni oluşumlar gözlemlenmektedir. Bu yeni ulus-üstü siyasi organizasyonlar, yeni toplumsal zeminlere ihtiyaç duymaktadır. Bu ihtiyaç duyulan yeni toplumsal yapıları inşa etmekte en önemli araç olarak da eğitim kurumu görülmektedir. Ulus üstü siyasal birimler arzu edilen yeni toplum yapısını yurttaşlık eğitimi ile gerçekleştirmeye çalışmaktadırlar. Avrupa Birliği de bahsedilen ulus üstü yapılardan bir tanesidir. Dolayısıyla bu birlik de, ihtiyaç duyulan yeni toplumsal yapıyı oluşturmak için eğitime büyük önem vermektedir. Avrupa Birliği'nin yurttaşlık anlayışı ve yurttaşlık eğitimi politikalarının tespit edilerek ortaya konulması temel amacımızdır.

1.3. Önem

Ülke gündeminde çok yoğun yaşanan Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinin önemli bir kısmı da eğitimle ilgilidir. Bu çalışma, üyelik sürecinde eğitim alanında entegrasyonu sağlamada politikaların, anlayışların birbirine uyum sağlamasına katkı sağlayacaktır. Ayrıca, bu siyasal organizasyonun yurttaşlık anlayışının ve yurttaşlık eğitimi politikalarının anlaşılması, bu siyasi organizasyona katılmak isteyen ülkemiz açısından son derece önemlidir. Bu çalışma ile üyesi olmak istediğimiz bu birliğin amaçlarının ve beklentilerinin tespit edilip, A.B.'nin Yurttaşlık Eğitimi politikası ve AB ülkelerinde Yurttaşlık Eğitimi alanında yapılan uygulamalar ortaya konularak bu alanda önemli bir eksikliği giderecektir.

1.4. Sınırlılıklar

Bu çalışma Avrupa Birliği'nin yurttaşlık eğitimi politikaları ile ilgili resmi belgeleri, konu ile ilgili yapılmış araştırma eserleri ve diğer bilimsel yayınlarla sınırlıdır.

Çalışmanın birinci bölümü olan giriş kısmında, çalışmamızın genel çerçevesi, çalışmamızın problem durumu, amacı, önemi ve sınırlılıkları konusunda bilgi verildi. İkinci bölümünde küreselleşmenin ne olduğu, küreselleşmenin tarihsel gelişimi, küreselleşmenin etkilediği alanlar ve bölgeselleşme, Avrupa'nın ne olduğu, Avrupa Birliği'nin temelleri, Avrupa Birliği yolunda atılan adımlar, Avrupa Birliği'nin

organları, Avrupa Birliği'nin Eğitim politikası ve eğitim programları, yurttaşlık, Avrupa yurttaşlığı, Avrupa Birliği'nin yurttaşlık eğitim politikası ve günümüzde AB'ye ye olan devletlerin eğitim sistemleri ve bu ülkelerde yurttaşlık eğitiminin nasıl verildiği ifade edilmeye çalışıldı. Çalışmamızın nc bölümü olan yöntem kısmında, araştırmamızı hazırlarken hangi model ve yöntemlerin uygulandığı, verilerin nasıl elde edildiği ve bu verilerin nasıl analiz edildiği yer almaktadır. Çalışmamızın dördüncü bölümünde çalışmamız sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Çalışmamızın beşinci bölümü olan sonuç kısmında, çalışma sonucunda elde edilen bilgilere yer verilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Küreselleşme ve Ulus-Devlet

Bilindiği üzere son yıllarda dünyada büyük bir küreselleşme rüzgarı esmektedir. Bu rüzgardan hemen hemen herkes etkilenmektedir. Bazıları bu rüzgara kapılmakta, bazıları ise bu rüzgar karşısında direnmeye çalışmaktadır. Ne kadar karşı konulmaya çalışılırsa çalışılsın, küreselleşme her alanda bir etki bırakmaktadır. Ekonomi, siyaset, eğitim ve kültür gibi bir çok alan küreselleşmenin yol açtığı önemli etkilere maruz kalmıştır.

Bu kadar geniş bir alanı derinden etkilemesine rağmen, akademik çevrelerce küreselleşmenin ortak bir tanımı yapılamamıştır.

Yapılmaya çalışılan tanımlamaların ortak özelliği ortak bir tanım üzerinde uzlaşamamasıdır. Bunun nedeni ise, bu tanımlamaları yapan kişilerin dünya görüşlerinin, ideolojilerinin ve bakış açılarının farklı olmalarıdır. (Zengingönül, 2004, s.5) Bundan dolayı yapılan tanımlamalar birbirinden farklıdır. Bu çalışmamızda, yapılmış küreselleşme tanımlamalarını yargılama amacıyla değiliz, sadece küreselleşmenin etimolojisini, kavram ve olgu olarak ne anlam ifade ettiğini göstermeye çalışacağız.

İlk olarak küreselleşmenin etimolojisine baktığımızda, bu terim İngilizce'deki 'globalization'un Türkçe karşılığıdır. Başkaya'ya (2005, s.325) göre, İngilizce 'globalization', Latince 'globus' dan türemedir. 'Glob' 'küre', 'globus terra' 'yer küre' anlamına gelmektedir.

"Dünya çapında" ve "bütüne ilişkin" anlamını veren bir sıfat olarak global, İngilizcede ancak 19. yüzyılın sonlarından itibaren kullanılmaya başlandı. Globalize (küreselleşmek) ve globalizm (küreselcilik) kelimeleri birer terim olarak ilk defa 1944 yılında yayımlanan küçük bir okuma kitabında kullanıldı. Globalizasyon kavramı da,

ilkini 1961 yılında yayınlanan Webster's Third New International Dictionary Of English Language Unabridged'de yer aldı.(Coşkun, 2009, s.334). Kavramın Fransızca karşılığı "mondialization", Almanca karşılığı "globalisierung" ve İspanya ve Latin Amerika'daki karşılığı da "globalizacion" dur.(Giddens, 1999/2000, s.20)

Küreselleşme, hemen hemen her alanda etkili olduğu için literatürde birbirinden farklı küreselleşme tanımlamaları bulunmaktadır. Coşkun'a (2009, s.334) göre, bu tanımlar genel olarak değerlendirildiğinde, ekonomi ve iletişimin ön plana çıkartıldığı ve küreselleşme tanımlarının bu konular eksen alınarak yapılmıştır.

Rothenberg (2003, s.2) küreselleşmeyi, farklı insanlar, şirketler ve milletlerin hükümetleri arasında bütünleşme, etkileşimin yoğunlaşması ve hızlanma olarak tanımlamaktadır.

Subaşat (2009, s.3) bir kavram olarak küreselleşmeyi, farklı insanların farklı şeyleri farklı anlaması olarak tanımlamaktadır.

Tomlinson (2006, s.1) ise küreselleşmeyi, dünya ekonomisinde, politikasında, iletişimde, fiziksel çevrede ve kültür gibi birçok boyutta aynı anda meydana gelen hızlı bir sosyal değişimi içerdiğinden dolayı ve bunların her birinin diğerini etkileyip dönüştürdüğü için karmaşık bir süreç olarak görmektedir.

Yukarıda yapılan tanımlamalara baktığımızda küreselleşme kavramı üzerinde bir mutabakat olmamasını, Şimşek ve Ilgaz (2007, s.193) söz konusu olgunun varlığı ile doğru orantılı olmadığını ileri sürerek, küreselleşmenin etkilemediği hiçbir ekonomik, siyasi, kültürel ve ekolojik alanın olmadığını ve olumlu olumsuz tüm bu alanları dönüşüme zorladığını ifade etmişlerdir.

Küreselleşme sürecini, zamanın kısılması ve mekanın daralması olarak tanımlamak, aslında hız ve ulaşım vurgusu yapar. Gerçekten de, küreselleşme ile birlikte uzun mesafe diye bir şey kalmamış, dünyanın herhangi bir yerinde olan bir olay anında binlerce kilometre uzakta yaşayan insanlara ulaşmaktadır. Öte yandan küreselleşme ile birlikte farklı mekan kavramı da ortadan kalkmaktadır. Çünkü, dünyada sınırlar önemini yitirmekte, küresel birlikler, bölgeselleşmeler, işbirliği teşkilatları değişik milletleri ortak bir payda altında birleştirmeye çalışmaktadır. (Giddens, 1999/2000, s.13-15)

Küreselleşme olgusunu tanımlamada görülen farklılıklar, küreselleşmenin ne zaman başladığı konusunda da belirsizliğini korumaktadır. Değişik bilim adamları ve çevreler küreselleşmenin ne zaman başladığına dair mutabakata varamamışlardır.

Bazı çevreler, küreselleşmenin başlangıcını iletişimin başladığı zaman olarak kabul ederken, bazıları insanlar arasında ticaretin başladığı zamanı, bazıları coğrafi keşifleri, bazıları da sanayi devrimini başlangıç olarak kabul etmektedir.

Kazgan'a göre (2005, s.10), küreselleşmenin başlangıcı Rönesans'taki coğrafi keşifler ile birlikte önce yerkürenin her yanının tanınmasına kadar uzanır ve olayın ilk aşaması budur. (15. ve 16. yy). İkinci aşama Birinci Sanayi Devrimi, (18. ve 19. yy), üçüncü aşama ise İkinci Sanayi Devrimi'nden (19.yy'ın sonları ile 20.yy arasında) tekabül eder. Sermayenin küreselleşmesi anlamında küreselleşmeyle, Birinci Sanayi Devriminin ürünüdür. Yeni keşifler ve icatlarla ulaştırma-haberleşmeye yeni boyutlar katan İkinci Sanayi Devrimi dönemi ile sermayenin küreselleşmesi olgusu son bulmuştur.

Avrupa'da 15.yy'da Portekizliler ve İspanyollar, ekonomik, siyasi ve dini nedenlerden dolayı Coğrafi Keşifleri başlatmışlardır. Kısa bir süre sonra diğer Avrupa ülkelerinin de katılmasıyla dünyanın birçok yeri keşfedilmiştir. Batı uygarlığı, sınırlarını aşarak geniş bir coğrafyaya yayılmış ve böylece Avrupa ülkeleri ile keşfedilen yerler arasında ekonomik ve siyasi ilişkiler başlamıştır. Coğrafi keşifler sonucunda, Avrupa'nın siyasi yapısında derin değişiklikler meydana gelmiş ve mutlak krallıklar güç kazanmışlardır. Keşifler sonucunda Avrupa'da ilk olarak İtalya'da başlayan, daha sonra da diğer Avrupa ülkelerine yayılan Rönesans hareketleri sonucu Avrupa insanının bilim, sanat, edebiyat gibi alanlarda dünyaya bakış açısı değişmiştir.

Davies'e göre (1996/2006, s.512-513) bu durum; kilisenin gücünün yavaş yavaş din küresine indirgenmesi ve dinin etkisinin gittikçe bir kişisel vicdan meselesi haline gelmesi sürecidir. İlahiyatçıların, bilim adamlarının ve filozofların spekülasyonları sonucunda, sanatçıların yapıtları ve hükümdarların izledikleri politikalar, tekelci güçler ve "totaliter" hak iddialarını elinde bulunduran Kilisenin kontrolünden kurtuldu. Rönesans'ın en önde gelen niteliği "zihin bağımsızlığı" olarak tanımlamıştır. Rönesans'ın ideali, bütün sanat ve düşünce dallarında uzmanlaşarak bilginin, zevklerin

ve inançların oluşturulmasında hiçbir dış otoriteye bağlı olmaya gereksinim duymayan insandı. Bu tür bir insan l'uomo universale, yani "tam insan"dı.

Bu dönemde üzerinde durulması gereken bir diğer konu da Reform hareketleridir. Reform kelime anlamı olarak ıslah etme, değiştirme anlamlarına gelmektedir. Reform hareketleri ilk olarak Martin Luther öncülüğünde Almanya'da başlamış daha sonra diğer Avrupa devletlerine yayılmıştır. Bu olaylar neticesinde Avrupa'da din savaşları meydana gelmiş, yüz binlerce insan bu savaşlarda hayatını kaybetmiştir, Protestanlık, Anglikanizm¹, Kalvenizm² gibi yeni mezhepler ortaya çıkmıştır.

Davies'e göre (1996/2006, s.524) Reform ve Rönesans hareketlerinin çıkış noktası ortaktır. Bunların daha sonra çok ayrı yönlere akan nehirlerle karıştığı bir gerçektir. Rönesans ve Reform hareketlerinin ortak sonucu olarak, Avrupa'da dinin egemen anlayışının yerini insan ve insan aklı almaya başlamıştır. Öyle ki, Ortaçağ Avrupa'sında kilisenin düşünce dünyası dışına çıkamayan insanoğlu, artık bu kabuğu kırmıştır. Böylece; insana, düşünceye, fikre verilen önem artmış bu da Aydınlanma Çağı'nı getirmiştir. Aydınlanma bilim devrimini o da sanayi devrimini tetiklemiştir.

1890'lı yıllarda İngiltere'de buharlı makinenin kullanılması Sanayi devriminin başlangıcı kabul edilmiştir. Bundan sonra, İngiltere başta olmak üzere diğer Avrupa devletleri hızlı bir şekilde sanayileşme sürecine girmişlerdir. Almanya ve İtalya ise bu yarışa siyasi birliklerini tamamladıktan sonra katılmışlardır.

Sanayileşme, Avrupa devletleri arasında hızlı bir sömürge yarışı ve pazar rekabetine dönüşmüştür. Bunun sonucunda Avrupa devletleri hızlı bir şekilde sanayileşirken fabrikalarında işleyecek hammaddeyi bulma konusunda ve ayrıca üretilen malların ise pazarlanması konusunda sorunlarla karşı karşıya kalmışlardır.

---

¹ Anglikanizm; İngiltere'nin resmî kilisesi olan İngiltere Kilisesi'ne has ilke, doktrin ve kurumlar. İngiltere Kralı VIII. Henry'nin kurduğu bir Hıristiyan mezhebidir. Anglikan Kiliseler Topluluğu, tarihsel kökenleri İngiltere kilisesine uzanan İngiltere'deki Canterbury başpiskoposuna ortak bir bağlılık ve 16. Yüzyıl tarihli Book of Common Prayer'ın (Toplu Dua Kitabı) belirlediği öğreti ve ibadet kuralları üzerinde genel bir antlaşma içinde olan ulusal, bağımsız ve özerk kiliselerin oluşturduğu dinsel topluluktur. (Ana Britannica, 1987, s.85)

² Kalvenizm, Hristiyanlık'ta Jean Calvin'in ve izleyicilerinin geliştirdiği Protestan ilahiyat akımıdır. Kalvenciliğe dayalı öğreti ve uygulamalar reform ve Presbiteryen kiliselerinin ayırt edici özelliği olmuştur. (Ana Britannica, 1987, s.444)

19. yüzyılın sonlarından 1914'lere kadar geçen dönemde, küreselleşmenin, özellikle iktisadi anlamda, oldukça ileri bir seviyede olduğu görülmektedir. Bu dönemde, uluslar arası ticaretin önündeki engel ve tarifeler yok denecek seviyelere gerilemiş, küresel piyasaların entegrasyonu derinleşmiş, ulaşım maliyetleri ve uluslararası alanda kişilerin serbest dolaşımı önündeki kısıtlamalar en düşük seviyelere indiği gözlemlenmiştir. (Çelikkol, Genç ve Şeneldir, 2010, s.200)

1914-1918 yılları arasında meydana gelen I. Dünya savaşı, 1929 Dünya Ekonomik buhranı gibi olaylar küreselleşme sürecinde kesintiye neden olmuştur. Bu dönemde devletler arasındaki ticari ilişkiler zayıflamıştır.

Küreselleşmenin üçüncü dönemi ise II. Dünya Savaşı'ndan sonra başlamıştır. Bunun temel nedeni ise, emperyalizmin başladığı ve geliştiği Sanayi Devri ve I. Dünya Savaşı dönemleri arasında devletler arasındaki ekonomik ilişkilerin hızlı bir şekilde olmasıdır. Söz konusu dönemde ulaşım ve iletişim teknolojisinin gelişmesiyle sömürgeci ülke, sömürge ülke ile olan bağlarının kuvvetlendirilmesi sonucu aralarındaki dış ticareti, kota ve gümrük vergisi gibi kısıtlamaları da ortadan kaldırmıştır. Bu, serbest dış ticaret, sömürgeci ülkenin sanayi ürünlerinin rahatlıkla sömürge ülke pazarlarını ele geçirmesine neden olmuştur. Ayrıca sömürgeci ülke yatırımları da tasarruflarını ya doğrudan yatırım şeklinde ya da dış borç olarak sömürge ülkelere serbestçe aktarmaya başlamışlardı. Bu dönemde küreselleşme süreci sömürgeci ve sömürge ülkeler arasında hız kazanmıştı. (Çeken, Ökten ve Ateşoğlu, 2008, s.85)

Küreselleşmeyi, siyasal, ekonomik ve kültürel olmak üzere üç boyutta inceleyebiliriz.

Küreselleşmenin siyasi boyutuna baktığımız zaman, ulus-devlet yapısında meydana gelen değişiklikler, çok uluslu şirketlerin etkinlik alanlarını genişletmeleri, medya gibi yeni aktörler ön plana çıkmaktadır. AB (Avrupa Birliği), NATO (Kuzey Atlantik İşbirliği Örgütü), BM (Birleşmiş Milletler), Dünya Bankası ve IMF (Uluslararası Para Fonu) gibi ekonomik, siyasi ve askeri birliktelikler ulus-devlet üstü güç merkezleri olmuştur.

Aktan'ın (1998, s.2) ifade ettiği gibi, demokrasi global bir değer olarak daha fazla önem kazanmıştır. Eski otoriter ve totaliter rejimlerin yerini alan demokrasi artık küresel/global/evrensel bir değer olarak kabul ediliyor. Ancak, çağdaş batı

demokrasilerinde yaşanan sorunlar ve yozlaşmalar demokrasiye yönelik eleştirileri artırıyor. Demokrasinin, siyasal iktidarların keyfiyetine dönüşmemesi için hükümetlerin millet adına kullandıkları güç ve yetkilerinin sınırlandırılması gerektiği savunuluyor. Bu çerçevede sınırsız temsili demokrasi anlayışı şiddetle eleştiriliyor ve bunun yerine sınırlı demokrasinin uygulanması savunuluyor.

Küreselleşme süreciyle birlikte devlet, toplum ve birey ilişkisinin yeniden tanımlanması ihtiyacı ortaya çıkmış, ulus devletin tekeli hakimiyeti sarsılmış devletin etkin ve sınırlı bir yapıya kavuşturulması gereği yoğun bir şekilde tartışılmaya başlanmıştır. (Aktel, 2001, s.199) Bu tartışmalar, ulus-devletin kendisini sorgulamasına ve devletin etki alanının daralmasına neden olmuştur.

Küreselleşmenin etkilediği alanlardan biriside ekonomidir. Küreselleşmenin ekonomik boyutu genel olarak neo-liberal politikalara dayanmaktadır.

Köse (2003, s.11) küreselleşmenin ekonomik boyutunun, en çok öne çıkan ve en çok tartışılan boyutu olduğunu belirterek, küreselleşmenin diğer boyutlarına göre en eski dönemlere dayanan ve en derinleşmiş boyutu olduğunu ileri sürmüştür. Öyle ki günümüzde ekonomik alanda bir milliyetçilikten söz etmek, hiçbir ekonomik, siyasal veya toplumsal sistemde olanaklı görünmemektedir. Yabancı sermaye, sosyalizmin koyu bir şekilde uygulandığı ülkeler tarafından bile arzu edilir olmuş ve bu sistemlerin yıkılmasına giden süreci hızlandıran bir faktör de olsa, yabancı yatırımlar teşvik edilmiştir. Sonuçta günümüzde büyük ölçüde çok uluslu şirketlerin yönlendirdiği küresel bir ekonomik düzen, dünyanın her yanında etkinliğini başarıyla sürdürmektedir.

Küreselleşmenin kültürel boyutuna baktığımız zaman, teknolojik gelişmeler, özellikle iletişim teknolojisindeki hızlı ilerlemelere bağlı olarak toplumların sosyal ve kültürel yapılarının da, olumlu ya da olumsuz bir biçimde hızlı dönüşüme uğradıkları görülmektedir. Batı kültürü ile yerel kültürlerin etkileşimini sağlayan bir sürecin sonucunda hangi kültürlerin kazançlı çıkacağı şimdiden kestirilemezse de, başlangıç için iletişim olanaklarından sonuna kadar yararlanabilen Batı kültürünün diğer kültürler karşısındaki başat konumunu güçlendirdiği söylenebilir. (Köse, 2003, s. 12)

Küreselleşme sürecinin kültürel boyutunda öne çıkan bir başka sorunda, ulus kimliğini aşındırmakta olan ulus-altı ve ulus-üstü kimlik sorunudur. Şahin'e göre, (2007, s.191) ulus-devletlerin bugüne kadar uyguladığı kimlik politikaları, toplumu

diğer toplumlardan (ötekiler) farklı kılan özelliklere, başta eğitim ve kültür teşkilatları aracılığıyla vurgu yaparak büyük toplumun (çekirdek etninin) kültürünü standart kültür haline getirme, resmi ideoloji ekseninde kimlik ve kültürel farklılıkları eriterek (homojen hale getirme) toplumun bütün üyelerine ortak bir sosyo-politik kültür kazandırma yönünde olmuştur.

Küreselleşme sürecinde, ulus-devletin uygulamış olduğu kimlik politikalarında önemli değişiklikler yaşanmaya başlamıştır. Kymlicka'ya göre (1995/1998, s.37) ulus-devlet daha çok etnik, tarihi ve bölgesel farklılıkları yok etmek çabasında olan bir yapı taşımaktadır. Halbuki küreselleşmeyle birlikte göçler ve göçmen taleplerinde bir yükselme, etnisite ve azınlık milliyetçiliklerinde canlanmalar yaşanmıştır. Bu durum ulus-devletin kimlik politikasına karşı bir meydan okumadır. Erözden'e göre (1997, s.130) ulus-altıcılık hareketleri mikro-milliyetçilik³ ve bölgeselcilik⁴ olmak üzere ikiye ayrılır. Mikro-milliyetçilik akımı, bugüne kadar alışılmış olanın oldukça altında kalan boyutlarda devlet yapılanmaları hedefine yönelmiş bir siyasi akım olarak ortaya çıkmıştır. Ateş'e göre (2006, s.33) bir tarafta ulus-devletin dayattığı ulusalcı kimlik ve politikaların reddi, diğer tarafta da küresel kapitalizmin dayattığı tek tip tüketim kültürünün reddi yerel kimlik ve kültür politikalarını ortaya çıkmasındaki en temel öğelerdir. Kongar'a göre (1997, s.1-2) mikro-milliyetçilik akımları, ulusal devleti aşan ve onu daha küçük parçalar halinde algılayan bir yapıya sahiptir. Küreselleşme, en küçük bir kültürel farklılığı bile vurgulayarak, elektronik medya aracılığıyla bunu tüm dünyanın dikkatine sunan, ayrıca siyasi açıdan, kültürel farklılıkların korunması ilkesini demokratik hak ve özgürlükler alanının ayrılmaz bir parçası olarak gören bir anlayışı yaygınlaştırmaktadır.

Eken'e göre (2006, s.259) küreselleşme sürecinde, ulus-devletin yurttaşlarına sunduğu homojen ulus kimliği, yeni oluşan kimlik referansları çerçevesinde, birey kimliğini yeniden tanımlar ve inşa eder. Böylece ulus-devletin rolü bu süreçte gevşemekte, bu sürece direnen toplumlarda ise etnik çatışmalar kendisini tayin edilmiş tek kültürlü sınırlar içinde farklı olarak tanımlayan halkların özerklik ve bağımsızlık

³ Mikro-milliyetçilik, Sosyalist Blok'un ortadan kalkması ve özellikle S.S.C.B. ve Yugoslavya'nın dağılmasıyla birlikte doruk noktasına ulaşmıştır. (Erözden, 1997, s.130)

⁴ Bölgeselcilik, Ulus-devlet yapıları içinde daha küçük ölçekte kültürel yada ekonomik bütünlük içinde bulunduğunu savladığı bölgeler için farklı ölçeklerde özerklik elde etme hedefine yönelmiş siyasi akımdır. (Erözden, 1997, s.130)

mücadeleleri ortaya çıkmaktadır. Ateş'e göre (2006, s.34) ulus-devletin, panik havası içerisinde doğal ve en temel uygar talepler olarak algılanması ve tanınması gereken yerel/kültürel taleplere, toprak bütünlüğünü parçalayacak bir tehdit olarak algılayıp buna cevabı çok sert olabilmektedir.

Ulus-üstücülük hareketi ise, özellikle Avrupa Birliği'nin bütünleşmesi sürecinde önem kazanmış bir akımdır. Şen'e göre (2004, s.219) ulus-üstücülük yorumlarında ulus-devlet ve milliyetçilik tamamen çağdışı kalmış, işlevini tamamlamış olgular olarak görülmekte ve gelecekte ulus-devlet ölçeğindeki siyasi yapılar yerini ulusal üstü yapılanmalara bırakacaktır. AB bünyesinde gerçekleştirilecek olası bir siyasi bütünleşme sonucunda ulus kavramının yerine geçecek başka bir meşruiyet kaynağının çıkması mümkün müdür? Bu soruya olumlu bir biçimde yanıtlanma olasılığı bulunuyorsa, AB yapılanması, ulus-devletler için çanların çalmaya başladığını gösteren bir dönüşüm olarak kabul edilecektir. Aksi takdirde, AB'nin bir siyasi bütünleşmeyle sonuçlanıp sonuçlanmayacağına herhangi bir önemi kalmayacaktır. Çünkü, bu olasılıkta AB bir siyasi bütünleşmeye erişse bile, ortaya çıkacak olan bünyesine aldığı ulus-devletlerin toplamı kadar bir büyüklüğe erişen yeni bir ulus-devletten başka bir şey olmayacaktır. (Erözden, 1997, s.128).

Küreselleşmenin, uluslar-üstü yada uluslar-altı kimlik yaratarak yada yaratmaya çalışarak, ulusal kimliği tehdit ettiği çok belirgindir. Ancak yaratılmak istenen kimliğin, topluma ve bireye, çağdaş dünyanın getirdiği belirsizlikler içerisinde sığınacak bir liman sağlama konusunda yeterli olduğunu iddia etmek güçtür. Küreselleşmenin tüm kültürleri içinde barındıracak bir dünya kültürü/(kimliği) oluşturacağı yada tam aksine sadece belli kültürlerin dayatılarak diğerlerinin yok olacağı tartışması devam edecekmiş gibi görünüyor. (Şimşek ve Ilgaz, 2007, s.197-198). Bu gelişmeler ışığında büyük sarsıntılar geçiren ulus-devletin, kimlik referansı olma özelliğini hala korumakta olduğu söylenebilir. (Eken, 2006, s.260)

Küreselleşme sürecinin ulus-devleti nasıl etkilediğinin kavranabilmesi için ulus-devlet olgusunun açıklığa kavuşturulması gerekmektedir.

Erözden'e (1997, s.58) göre ulus-devlet; kurumsallaşmış siyasi iktidar biçiminin somut görünüşlerinden birisidir. Giddens'e (1992/2005, s.146) göre ise; bir toplumun yöneticilerinin başarılı bir biçimde, şiddet araçlarının (ordu ve polis) denetimini tek elde

topladıkları ve bu denetimin, sınırları kesin bir biçimde belirlenmiş bir toprak parçası üzerinde yönetimlerini destekleyen başlıca yaptırım olduğu siyasi yönetim kurumlarını kapsayan bir devlet olarak tanımlamaktadır. Bottomore'ye göre (1978/1987, s.61) tarihsel-sosyolojik olarak ulus-devlet, Avrupa'da başlayan merkantilizm⁵ politikası ve sömürgeciliğin ortaya çıkardığı ve kapitalizmle birlikte gelişme sürecine giden bir olgudur. Özyakışır'a göre (2006, s.78) ulus-devlet kavramı, feodal nitelikler taşıyan bir yapılanma biçiminden kopuşu ve bu kopuş sonrasında, merkeziyetçi bir temelde gelişme gösteren sosyolojik/tarihsel bir olguyu temsil etmektedir. Bu bağlamda ulus devlet; ortak değerler etrafında toplanan ve ulusal politikalarla şekillenen siyasi bir çerçevede yaşayan, fikir beyan eden milletlerin bir arada yaşadığı siyasi bir düzen olarak algılanabileceği yapı olduğunu ileri sürmektedir.

Ulus-devlette sınırlar yönetsel yetkinlik içinde çok büyük önem taşımaktadır. Çünkü devletler arası ilişkilerde bu sınırlar tanınmıştır ve değiştirilemez. Diğer bir deyişle ulus-devlet sınırları olan bir güç kabıdır. (Giddens, 1992/2005, s.164)

Giddens, ulus-devletlerin ortaya çıkışında üç ana faktörden söz eder, birincisi, endüstriyel ve askeri güçtür. Endüstrisini geliştiren ve yeni silahlara sahip olan ülkeler ulus-devletleri oluşturmuşlardır. İkincisi, ulus-devletin yönetim organizasyon biçiminin bütün dünyada kabul görmesi, üçüncüsü ise; tarihsel gelişim faktörüdür. (Giddens, 1992/2005, s. 334)

Ulus-devletin kurulma sürecini aşamalar şeklinde açıklayan Rokkan'a göre, batı toplumunda ulus-devlet kurma süreci dört aşamadan oluşmaktadır. Bunlar;

1. Birinci aşama; 15.yy'dan Fransız devriminin yapıldığı 18. yüzyıla kadar ki süreyi kapsar ve devletin oluşumunu içerir.
2. İkinci aşama; kitlelerin giderek artan oranda sisteme dahil olmasını ifade eder. Bunda asker ocağının, okulun, yeni kitle iletişiminin, merkezin seçkinleri ile kenar arasında teması sağlayan kanallar olarak oynadığı rol etkili olmuştur.

---

⁵ Merkantilizm; 16. ve 18. yüzyıllarda Batı Avrupa merkezli olmak üzere ortaya çıkan yeni ekonomik anlayıştır. Batıda merkantilizm feodal sistemin çözülme süreci içinde ortaya çıkmaya başlamıştır. Batıda milli devletlerin doğuş yıllarına rastlayan bu dönemde, merkezi hükümetlerin gücünü artırmak, endüstriyel ve ticari sektörleri hızla büyütme ve savaş anında gerekli silahları temin etmek için devletin gelirlerini arttırmak temel amaçlar olarak belirlenmiştir. (Bulut, 2000, s.24)

3. Üçüncü aşama; toplum üyelerinin siyasal sistemin işleyişinde tebaalıktan aktif yurttaş kavramına gelmelerini içerir.

4. Dördüncü aşama; devletin idari aygıtlarının genişletilmesine ilişkin süreci kapsar. (Sağ ve Aslan, 2001, s. 177-178)

Ulus-devlet modeline göre, ulus öncelikle homojen kültürel bir birim olarak ele alınmaktadır. Ulus aşamasında, topluluğun aynı dili konuşan, aynı tarih ve kültürel birikimi paylaşan, aynı soydan gelen, aynı dine inanan, aynı düşmanlara sahip olduğuna inanılır. Bir ulus aynı zamanda egemenliğin kaynağı olarak, siyasal sistemin meşruiyet zeminini oluştururken, siyasi egemenliğin de tek sahibidir. Ulusun fertleri, yurttaş statüsü ile ulus-devletin siyasal yapısına dahil olur ve egemenliklerini kullanırlar. (Erözden, 1997, s.129; Habermas, 2001, s.88)

Ulus-devlet kurgusunda önemli bir etken düşünürlerin tarihsel süreç içindeki çıkarımlarıdır. Bu çıkarımlar: a) İnsan ögesi, yurttaşlık, Dil birliği b) Devletin ülkesi; sınır, toprak bütünlüğü, c) Devletin gücü; egemenlik, Yönetimin merkeziliği, Anayasal Parlamenter Siyasal yapı şeklindedir. (Arslantaş, 2010, s.131)

Bir millet için ideal olan, kardeşlik, otonomi, birlik ve otantiklik üzerine kurulmuş bulunan, sosyal ve bölünmez bir bütünlüktür. Törenler, bayrak gibi semboller, madeni paralar, millî marşlar, anıtlar ve millî folklor bir milletin üyelerine ortak kültürel mirası ve birliği hatırlatır. (Aksoy, 2007)

Küreselleşme sürecinde ulus-devlet büyük değişim göstermiştir. Ulus-devletin dayanmış olduğu temel noktalar küreselleşme sürecinde büyük değişimler göstermektedir. Ulus-devletin en önemli dayanak noktalarından biri olan ekonomik kontrol, küreselleşme sürecinde zayıflamıştır. Günümüz dünyasında ulus-üstü şirketler ekonomi alanında ulus-devlet desteğinde bulunacağı ülkelere, belirli taahhütleri yerine getirmeleri koşuluyla kredi desteğinde bulunmaktadır. Eğer ki, devlet bu sorumlulukları yerine getirmezse bu kurumlar kredi desteğini kesmektedirler. Kısacası, ulus-devletler ekonomi konusunda ülkelerinde artık tek söz sahibi değildir.

Küreselleşme, ulus-devletin egemenlik anlayışında da önemli tahribatlar yapmıştır. Hobbes'e göre, insanlar egemen bir iktidar oluşturduklarında, bu egemen sınırsız bir gücün sahibi olur. Çünkü insanlar, egemenin oluşturulmasına karar verdiklerinden bu egemenin tüm eylemleri için de rıza göstermiş sayılırlar. Bu sınırsız

egemenlik anlayışı, Avrupa'da 1648 Westphalia Antlaşması ile kurulan devletler sisteminden bu yana modern devletin tamamlayıcısı ögesi olarak kabul edildi. Westphalia'nın sistematize ettiği bu klasik egemenlik anlayışı uzunca bir süre varlığını muhafaza etti. Ama 2. Dünya savaşından sonra ülkeler arasındaki ilişkilerin artması üzerine önemli değişiklikler meydana gelmeye başladı. Bu dönüşümü sağlayan en önemli faktör, demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğü gibi normların evrensel bir kabul görmesidir. (Coşkun, 2009, s. 386-387)

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), Uluslararası Ceza Mahkemesi, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) gibi küresel ölçekteki kurumlar, ulus-devletleri yapmış oldukları eylemlerden dolayı cezalandırabilir. Bu kurumlara üye olan devletler, birliğin yasa, yönetmeliklerine uymak zorundadırlar. Hobbes'in belirtmiş olduğu gibi ulus-devlette egemen olan güç artık her istediğini yapamaz duruma gelmiştir. Sınırsız olan egemen güç, küreselleşme ile birlikte her geçen gün gücünü kaybetmektedir.

Ulus-devletlerin meşruluk zeminlerini kaybetmesi küreselleşmenin bir diğer olumsuz sonucudur. Küreselleşme sürecinde ulus-devlet, kendi sınırları içerisinde yaşayan insanlara homojen bir milli kimlik vermede, yurttaşların huzurunu sağlayacak şekilde güvenlik temin etmede ve toplumsal yaşamda mağdur halde olan kesimleri destekleyecek sosyal politikalar üretmede büyük bir güç kaybı yaşamıştır. Bu itibarla denilebilir ki; artık ulus devletler ne eskisi kadar milli, ne eskisi kadar güvenli ve ne de eskisi kadar sosyaldir. Meşruiyet devşirilen kaynakların işlevselliklerini kaybetmelerinden dolayı, ulus devletlerde kaçınılmaz olarak bir meşruiyet krizi baş göstermektedir. (Coşkun, 2009, s. 393)

Devletin güvenlik kabiliyetinin azalması, yurttaşların devlete olan sadakatlerinin de azalmasını beraberinde getirmekte ve devletin önem atfedip uğruna fedakarlıklarda bulunulmasını istediği değerler, yurttaş nezdinde eski itibarını yitirmektedir. Batılı devletlerde askerlik ve ordu karşıtı hareketlerin giderek güç kazanması, bunu doğrular niteliktedir. (Koçdemir, 2004, s. 316). Ulus-devletin en önemli propaganda yerlerinden birisi olan askerlik, küreselleşme süreciyle aşınmıştır. Ulus-devletin en önemli kalelerinden birisi ciddi manada sorgulanır olmuştur.

Ulus-devletin yurttaşlık anlayışı, devlete herhangi bir konuda irade oluşturması, karar alması ve alınan kararların meşrulaştırılmasına imkan sağlayan bir mekanizma olarak önemli görevler ifa etti. Bir devletin sınırları içinde yaşayan insanlar, yurttaşlık kimliği sayesinde eğitim, iletişim ve bilgilenme kanallarından faydalanabildiler, siyasal yaşama katılabildiler ve ekonomik olarak istismar edilmemelerini amaçlayan bir takım sosyal şartlara ve güvencelere sahip olabildiler. Bireylerin devletin demokratik olarak meşrulaştırılması sürecine katılmalarını sağlayan temel unsur da, yurttaşlıkla irtibatlı bu hak ve olanaklar oldu. (Coşkun, 2009, s. 405)

Yurttaşın, ulusal-devlet içerisinde bir takım hak ve görevleri mevcuttur. Devlet, hukuku ve politikaları ile yurttaşına karşı olan birtakım görevlerini yerine getirmektedir. Marshall ve Bottomore'ye göre (1992/2006, s.6-7) sivil (medeni) haklar, siyasal haklar ve sosyal haklar, sırası ile 18. 19. ve 20. yüzyıldaki gelişmelere bağlı olarak ortaya çıkmıştır. Bu haklar, bir ulus devlet içindeki topluluğa üyeliğin kazandırmış olduğu haklar olup, ulus devlet tarafından güvence altına alınmıştır. Güvenlik, adalet, eğitim, sağlık gibi konularda devlet yurttaşlarına koruma sağlamaktadır. Buna karşılık yurttaşlar da vergi vermek, askere gitmek, siyasal katılım göstermek ve çalışmak gibi görevleri yerine getirirler.

Küreselleşme sürecinde, ulus-devletlerin yurttaşlık anlayışında da önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Yurttaşlık anlayışı sorgulanmaya başlamıştır. Ulus-devlet yurttaşlığında tek düzen bir toplum anlayışı vardır. Diğer azınlık kesimlerinin bu çoğunluk içerisinde eritilmesi amaçlanmaktadır. Küreselleşme ise, azınlıkları koruma, azınlık değerlerini ve kültürlerini yaşatmayı savunmaktadır. Sonuç olarak bir çatışma yaşanmaktadır. Ulus-devletler içerisinde yaşayan azınlıklar, mevcut iktidardan bir takım haklar, özerklikler istemektedir. İktidar, bu isteklere olumlu bir cevap vermezse, iç karışıklıklara ve hatta savaflara neden olmaktadır.

Küresel ölçekte, bir çok uluslararası örgüt azınlık hakları konusunda ulus-devletlere baskı yapmaktadır. Morin'in ifadesiyle; "ulus-devlet, güçlü ulus-altı özelemler ile henüz güçlü olmayan ama ulus-altı özelemlerle işbirliği yapabilen ulus-üstü özelemler arasında, deyim yerindeyse, sandviç olmuştur." (Morin, 1995:163-164, Akt: Coşkun, 2009, s.416)

Liberal devlet anlayışıyla birlikte yetkilerini sivil oluşumlara ve sermayelere devreden devletin artık gücü kalmamış durumdadır. Yurttaşın güvenlik, eğitim, sağlık gibi temel gereksinimlerini karşılamakta zorlanmaktadır. Uluslar arası iktisadi sistemin uluslar üstü kurumlarca yönetilmeye başlaması, sermaye hareketlerinin kaynağı ve değişimindeki hızının artması ve kontrolünün zorlaşması dolayısıyla da vergi toplamada zorluklar yaşanmaya başlaması, çevre kirliliği, organize suçları büyüklüğü, salgın hastalıklar, silah kaçakçılığının hızlanması, yüksek teknolojinin doğurduğu ahlaki ve güvenlik sorunları, sermayenin sahip olduğu topraktan çıkması, nüfusun hızlı artması, çok kültürlülük ve yabancılaşma sorunları, göçün hızlı artışı şehirleşme sorunları ve işgücünün eskisi kadar istihdam edilemeyişi (bilgi toplumu) yetkilerini millet üstü kurumlara devretmesi ve çok uluslu şirket diye tabir edilen şirketlerinin gelirlerinin devletin toplam gelirinden fazla olmaya başlaması, gelir dağılımındaki dengesizliğin giderek artması, bilginin işlenmesi ve yayılmasındaki hız, kültürel alışverişin hız kazanması gibi bir çok sorun ulus-devlet yapısını giderek daha fazla çözmeye başlamıştır. (Uçak, 2006, s.61-62),

Ateş'e (2007, s.45) göre, ekonomik serbestleşme hareketleri, ulus devletleri, ekonomi alanındaki yetkilerini bırakmaya zorlamıştır. Ticari malların, paranın ve yatırım araçlarının geçişi anlamında da fiziki sınırların bir önemi kalmamıştır. Sanayi devrimi sonrasında ortaya çıkmaya başlayan kapitalist üretim tarzının dünyanın doğal kaynaklarını fütursuzca kullanması neticesinde, herhangi bir ulus devlet tarafından doğrudan ele alınamayacak küresel sorunlar olarak çevre kirliliği, inorganik tarım, ekolojik dengenin ve yer yer iklimlerin köklü değişmesi gibi sorunlar ortaya çıkmaya başlamıştır.

Bununla birlikte küreselleşmenin ulus-devletin yapısını etkilemediğini savunan görüşler de vardır. Ulus-devletin yerini alabilecek herhangi bir organizasyon şu ana kadar gerçekleşmemiştir. Ulus-devletin bu eksiklerini giderebilecek kusursuz bir yapı henüz mevcut değildir. Ayrıca, küresel oluşumlar dediğimiz ulus üstü ve çok uluslu şirketler hala ulus-devletler üzerinde siyaset yaparak var olabilmektedir. Çok uluslu şirketler güvenli bir devlet yapısı olmaksızın yaşayamaz. Siyaset demokratik olabilir, ancak pazarın demokrasisi olmaz. Pazarın siyaseti yalnız kendi çıkarıdır. Bu çıkarı elde etmek engelleri yok edebilmek için devlete ihtiyacı vardır. Kapitalist ve

emperyalist oluşumlar için devletin, faşist, totaliter, demokrat olması önemli değildir, yalnızca isteklerini yerine getiriyor mu ona bakar. (Uçak, 2006, s.62)

2.1.1. Bölgeselleşme

Coşkun (2005, s.5) bölgeselleşmeyi “belli ortak paydalar üzerine inşa edilmiş, birden çok ülkenin katılımıyla oluşmuş, sosyal, ekonomik, siyasi sonuçlar elde etmeyi amaçlayan yapılar” olarak tanımlamaktadır.

Dünyada bir taraftan küreselleşme yönünde gelişmeler olurken, öte yandan ilk bakışta küreselleşme ile tezat oluşturan bölgeselleşme akımı yaygınlık kazanıyor. Dünyada çeşitli ülkeler, başta iktisadi alan olmak üzere çeşitli alanlarda birbirleriyle ittifak yapma eğilimleri içerisine giriyorlar. Sosyalizmin çöküşü ile birlikte askeri alanda ittifak konusu daha farklı bir boyut kazanmış durumda. Ekonomik alanda ise ülkeler arasında bölgesel entegrasyon hareketleri her geçen gün daha önem kazanıyor. Bugün üç ayrı kıtada bölgesel ticaret blokları oluşmaktadır. Avrupa kıtasında, Avrupa Birliği; Amerika kıtasında Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması (NAFTA), Asya kıtasında ise Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği (APEC) bölgesel ekonomik entegrasyonlarına örnek oluşturmaktadırlar. (Aktan, 1998, s.3)

Ancak dikkat edilmesi gereken, Avrupa Birliği, ABD ve Japonya'nın başını çektiği üçlü bloktur. Çünkü dünya ticaretinin %80'i bu üç kutbun elindedir. Küreselleşmenin en büyük vaadi olan eşitlik, her anlamda mümkün görülmemektedir. Ulus devletin en temel görevlerinden biri gelir dağılımındaki adaleti sağlamaktır. Maalesef küreselleşmeyi başlatan ve genişleten başat gücün kapitalizm olması dolayısıyla, bırakın eşitsizliğin ortadan kaldırılmasını zengin-yoksul ayrımı her geçen gün artmaktadır. 1951 yılında 123 olan uluslar arası teşkilat sayısı, 1984'te 305'e yükselmiştir. En zengin %20 kısımla, en yoksul %20 arası fark 1960'da 1/30'dan 1997'de 1/70'e çıkmıştır. Dünyanın en zengin 200 kişisi, insanlığın en yoksul %41'inden daha fazla gelire sahip olmaktadır. (Uçak, 2006, s.62)

Özellikle son yıllarda dünyada yaygınlaşan bölgesel kuruluşlar ya da ulus-üstü kurumlar birçok sorunu beraberinde getirmektedirler.

Ulus ötesi organizasyonların en büyük sıkıntısı meşruiyet sorunudur. Giderek büyüyen coğrafyalarda halk kendi geleceği hakkında verilecek olan kararlarda ne kadar aktif olabilir? Egemenliğin kime ait olduğu sorunu ve seçimlere ilginin giderek azalması önemlidir. Karar almada etkili olan grupla bu kararlardan etkilenecek belki de mağdur olacak grubun örtüşmemesi büyük bir problem yaratmaktadır. (Uçak, 2006, s.62)

Ulus-ötesi bir yapıyı amaçlayan Avrupa Birliği, sosyal standartların sağlanmasına ve demokratik hak ve hürriyetlerin korunmasına verdiği önem bakımından gelişimi adil bulunmayan küreselleşmeye bir alternatif olarak sunulmaya ve bazı çevreler tarafından bir kurtarıcı olarak algılanmaya başlandı. (Akçalı, 2006, s.521)

AB'nin, ekonomik, siyasi ve sosyal bakımdan yurttaşlarının haklarını koruyan demokratik bir model olduğu ve bu yönde geliştiği bugün yaygın bir kanıdır. Diğer ekonomik birlik ya da uluslar arası örgütlerden farklı olarak üye devletlerin temsilcilerinden oluşmayan bağımsız organları da vardır. Bu organlarda veya topluluk üyesi ülke temsilcilerinden oluşan Bakanlar Konseyi'nde belli konularda oy birliğine gerek olmadan oy çokluğuyla karar alma mekanizması geliştirilmiştir. Bu mekanizmaların işletilmesiyle alınan kararlar, sonuçta tüm üye devletleri bağlamaktadır. (Akçalı, 2006, s.521)

2.2. Avrupa Birliği

2.2.1. Avrupa

Avrupa, klasik dünyanın en kutsal söylencelerinden birisinin konusuydu. Efsaneye göre; “*Europa*” Girit'in efendisi Minos'un annesi dolayısıyla Akdeniz uygarlığının en eski kolunu doğuran kişi (progenitrix) idi. Adı Homeros tarafından da anılmıştır. Ama Siraküzalı Moschus'a atfedilen Avrupa ve Boğa'da ve Romalı şair Ovidius'un *Metamorphoses*'unun (Başkalaşım) tümünde, Tanrıların Babası tarafından baştan çıkartılmış masum bir prenses olarak ölümsüzleştirilmiştir. Avrupa tarihinin doğuşunda, bilinen dünya doğuya uzanır. Bilinmeyense batıda, gidilecek yerlerde hala keşfedilmeyi beklemektedir. Prensess Europa'nın merakı, onun mahvına neden olmuş olabilir. Nihayetinde kendi adını taşıyacak ve bütün yarımadaya yayılacak yeni bir uygarlığın kurulmasına da yol açmıştır. (Davies, 1996/2006, s.14-15)

Avrupa, coğrafi anlamda yüzölçümü açısından dünyanın Avustralya'dan sonra gelen altıncı kıtasıdır. 10.354.636 kilometre kare alanı ile yeryüzündeki toplam kara alanlarının %15'ini kapsamaktadır. Eski Yunan bilginlerinin ilk adlandırdıkları biçimi ile Europa, hem Asya hem de o dönemde Afrika'nın bilinen kuzey parçası olan Libya ile kesin bir karşıtlığı içeriyordu. Bugün ise Avrupa eskiden kabul edilen anlamı olan Günbatımı anlamından çok Ana Kara anlamına gelmektedir. Avrupa kıtası kesin doğal sınırların belirsiz olduğu bir coğrafya üzerine kurulmuştur. (Çeçen, 2008, s.13-14). Bu sınırların hangi kriterlere göre yapılacağı, yani siyasi, ekonomik ya da kültürel bir tanımlama hususunda ortak bir görüş bulunmamaktadır.

Avrupa'nın çok sayıda farklı versiyonu vardır. Erken zamanlarda Avrupa, Kutsal Roma İmparatorluğunu, Napolyon'un kıtasal sistemini, Hitler'in faşist yayılmacılığını, Gorbaçov'un ortak Avrupa yurdunu içeriyordu. Şimdilerde, Atlantik'ten Urallar'a kadar uzandığını ileri süren bir coğrafi Avrupa, diğer bölge ve devletlere ilaveten Avrupa Ekonomik Bölgesinin ülkeleri ve Avrupa Birliği'ni içeren bir ekonomik Avrupa, dar bir Avrupa'yla sınırlandırılabilir siyasi bir Avrupa ve diğer ülkelere ilaveten Avrupa Birliği'nin üyeleri olan çok sayıda ülkenin tamamını içeren kültürel Avrupa gibi değişik olasılıklar vardır. (Davies, 1998, s.127)

2.2.2. Avrupa Birliği'nin Temelleri

2.2.2.1 Avrupa Birliği'nin felsefi temelleri

Günümüzde aşama aşama yürürlüğe konulmaya çalışılan "Avrupa Bütünleşmesi" hareketinin kökenleri ve bu yolda yapılan düşünsel plandaki çalışmalar XIII. ve XIV. yüzyıla kadar gitmektedir. Gerçekten bu yıllarda kimi düşünürler, yazarlar, bilim ve siyaset adamları, birbiri ile kıyasıya savaşan krallıkları, siyasi planda bir araya getirecek ve Avrupa kıtasında kalıcı bir barışı sağlayacak çabalar içine girmişler ve amatör planda bazı örgüt modelleri geliştirmişlerdir. (Günoğur, 1995, s.15)

Avrupa'nın bundan önce üç büyük bütünleşme projesi ile yüzyüze geldiğini biliyoruz. Roma İmparatorluğu'nun, Napolyon'un ve Hitler'in projelerinin her birinin oluşturucu özellikleri farklı, bıraktıkları miras çok yönlüdür. (Akalm, 2006, s.3)

Uçak'a (2006, s.66) göre; Avrupa Birliği idealinin temelini atan filozof İmmanuel Kant'tır. Uluslar arası idealist teoriye göre demokrasiler birbirleriyle savaşmaz. Savaşlar demokratik zeminin oluşmamasından kaynaklanır. Kant'ın sürekli barış projesine göre;

1. Barış düzeni oluşturan ülkelerde hukuk devleti ve demokrasi olmalı,
2. Ülkeler arası özgür iradeye dayalı ve eşitsizlikten arınmış bir hukuk devleti oluşturulmalı,
3. Halklar arasında serbest dolaşım ve ekonomik ilişkiler cesaretlendirilmelidir.

Daha çok düşünsel planda geliştirilen modellerde ortaya çıkan Avrupa Birliği'nin yürürlüğe konulması amacıyla gerçekleştirilen ilk girişimler için II.Dünya Savaşı'nın sonunu beklemek gerecektir. 19 Eylül 1946 tarihinde devrin İngiltere Başkanı Sir Winston Churchill'in İsviçre'nin Zürih şehrinde verdiği konferansta söylediği bir cümle, Avrupa siyaset adamlarını harekete geçirmeye yetmiştir. "Kıtamızda kalıcı bir barış için Avrupa Birleşik Devletleri kurulmalıdır." bunun içinde zaman çok kısa demiştir. (Davies, 1996/2006, s.1132)

2.2.2.2. Avrupa Birliği'nin kurulmasının siyasi nedenleri

1648 Westfalya Antlaşması ile Uluslar arası Güvenlik Örgütü Sistemi'nin temelleri atılmış oldu. Milletler Cemiyeti ve Birleşmiş Milletler'in kuruluşundan yüzyıl önce Avusturya devlet adamı Metternich, Napolyon'un bertaraf edilmesinden sonra Avrupa'yı birbirleriyle sürekli mücadele halindeki devletler ve milletlerden oluşmuş bir kıta olarak değil, aksine tek ve birleşik bir Avrupa Cumhuriyeti yapma görüşünü ortaya attı. Ona göre, bu birlik büyük bir devletin egemenliği değil, devletler arasında bir örgüt içinde işbirliği ile sağlanabilirdi. 1815 Viyana Kongresi'yle dört büyük devletten oluşan birlik her yıl toplanmayı ve statükoyu sürdürecektir daimi bir mekanizma oluşturmaya karar verdiler. Metternich Sistemi 20.yy'ın milletler arası örgütlenmelerinin habercisi telakki edilebilir. (İnalçık 1998, s.16-17)

1693'te William Penn *A Study Toward The Present on Future Peace of Europe*'da Avrupa hali hazırda ve istikbalde barış içinde yaşaması için denenmesine ve

Osmanlı Devleti ile Çarlık Rusya'dan temsilcilerin katılacağı bir Avrupa Meclisi oluşturulması fikrini ortaya attı. (Uçak, 2006, s.65)

Bir Avrupa Birliği kurmak düşüncesinin kökenleri çok daha eskilere gitmekle birlikte, Avrupa Toplulukları tarihinin başlangıç noktasının, genellikle, İkinci Dünya Savaşı'nı izleyen yıllar olduğu kabul edilir. Bu yıllar, savaşın yıkıntıları içinden, bir daha böyle acılarla karşılaşmamak için, Avrupa'da bir birlik yaratılması gerektiği bilincinin, kıta halklarında, ya da en azından yöneticilerinde uyandığı dönemdir. (Kuruç, t.y., s.7)

Bu amacı gerçekleştirmek için Avrupa Birliği'nin fikir babası olan Jean Monet; "Avrupa bir anda ve tek bütün olarak yaratılmayacaktır. Somut kazanımlarla ve öncelikle de De Facto dayanışma ile gerçekleşecektir" tezini 1951'de hayata geçirmiş ve birliğin temelleri atılmış oldu. Hukuksal anlamda; anayasalcılık, insan hak ve özgürlüklerine saygı, hukukun üstünlüğü, siyasal anlamda çoğulculuk, katılımcılık, parlamento, ekonomik anlamda kapitalizm ve serbest piyasa ekonomisi, şeklinde özetlenebilir. (Uçak, 2006, s.66)

Avrupa'nın birleşmesini bütünleşmesini kaçınılmaz kılan dört temel unsur ortaya çıkmıştır. Bu nedenler;

a) Sosyal nedenler:

II. Dünya Savaşından sonra ırkçılığa dayalı dünya görüşünün iflası milliyetçilik cereyanını da zayıflatmış, uluslararası diye tanımlayabileceğimiz enternasyonalist ve uluslarüstücü (supranasyonalist) dünya görüşleri daha çok düşünür ve devlet adamı tarafından benimsenmiştir. Bundan dolayı entegrasyon hareketleri ön plana çıkmıştır. Bu durum Avrupa'nın birleşmesinin sosyal nedenlerini oluşturmaktadır. (Çaşın ve Özgöker, 2008, s.37-38)

b) Ekonomik nedenler

I. Dünya Savaşı (1914-1918) ve II. Dünya Savaşı (1939-1945) ile Avrupa ülkeleri büyük ekonomik kayıplara uğramıştır. Avrupa ülkelerinin, bu savaşlar sonucunda savaşların getirmiş olduğu acı faturayı ödemek zorunda kalmaları, ekonomiyi iflasın eşiğine getirmiş, kalkınma durmuş, hayat standartları düşmüştür. İşte Avrupa ülkeleri bu sıkıntıları gidermek, ekonomik kalkınmayı sağlamak, hayat

standartlarını yükseltmek, ülkeler arasında ticareti geliştirmek ve ekonomi alanında işbirliği yapmak, bundan sonra böyle acı bir olay yaşamamak için bütünleşmek yoluna gitme gereksinimi duydular.

c) Askeri nedenler:

Uzun süre savaş ve askeri işgal altında kalan Avrupa'da başta ABD olmak üzere Batılılar savaştan sonra işgal ettikleri yerlerden çekilmişler ve ordularını terhis etmeye başlamışlardır. Buna karşılık SSCB, ordusunu terhis etmediği gibi, Avrupa'da işgali altında tuttuğu yerlerde bulundurduğu ordularına takviye güç yapmıştır. Ayrıca bir çok saldırgan davranışlarıyla Avrupalıları korkuya ve kuşkuya düşürmüştür. SSCB, II. Dünya Savaşı sırasında Finlandiya'nın doğu bölgesinden bazı toprakları, Estonya, Litvanya ve Letonya'yı, Polonya'nın doğusunu, Romanya'nın Beserabya bölgesini işgal etmiştir. Savaştan sonra ise işgali altında bulunan Doğu Avrupa ülkelerinde zorla komünist rejimler kurulmasını sağlamıştır. 1946 yılında Bulgaristan, 1947 yılında Polonya, 1948 yılında Romanya, Çekoslovakya ve Macaristan, 1949 yılında Doğu Almanya'ya komünist rejimler yerleşmiştir. (Çaşın ve Özgöker, 2008, s.38) II. Dünya Savaşı sonunda ortaya çıkan iki kutuplu dünyada (SSCB-ABD) Batı Avrupa devletleri, SSCB'nin izlemiş olduğu yayılcı ve tehlikeli politikalar nedeniyle bütünleşme gereksinimi duymuşlardır. Batı Avrupa devletleri, SSCB tehdidine karşı ABD ile birlikte NATO'yu kurmuşlardır.

d) Siyasal nedenler:

II. Dünya Savaşı, dünya üzerindeki siyasi dengeleri altüst etmiştir. Savaş sonucunda, SSCB ve ABD iki büyük güç olarak çıkmıştır. Avrupa ise, savaşın getirmiş olduğu yaraları sarmak için çaba gösteriyordu. SSCB, komünist rejimi ihraç ederek hızlı bir şekilde yayılma gösteriyordu. ABD'de bu arada boş durmayıp dünya üzerinde nüfuz alanını genişletmeye çalışıyordu. Bu iki kutuplu dünyada, Avrupa ülkeleri ayakta kalabilmek ve bu iki büyük güçle mücadele edebilmek için çözüm yolunun birleşme olduğunu görmüşlerdir. Müftüoğlu'na göre (1995, s.12), Avrupa Birliği'nin siyasi amaçları şunlardır:

- Barışın korunması,
- Savaş nedenlerinin ortadan kaldırılması,
- Avrupa Birleşik Devletleri'nin özleminin gerçekleştirilmesi,

- Diğer devletlere (S.S.C.B.) karşı güç oluşturulmasıdır.

2.2.3. Avrupa Birliği Yolunda Atılan Adımlar

2.2.3.1. Avrupa Konseyi

1948'in ilk aylarından itibaren, İngiltere, İtalya, Belçika ve Fransa dışişleri Bakanları, Avrupa Birliği fikrini benimsemişlerdir. 17 Mart 1948'de Brüksel Antlaşması'nı (Batı Avrupa Birliği'ni kuran Antlaşma) imzalayan beş devlet (Fransa, İngiltere ve Benelux⁶ ülkeleri) kendi aralarında ekonomik, sosyal ve kültürel işbirliği de yapmaya karar vermişlerdir. Bu fikirle birlikte bakanlarca sadece beş devletin değil, fakat isteyen bütün devletlerin katılacağı bir Asamble (Meclis) yaratmak için gerekli çalışmaları başlatmışlardır. (Çaşın ve Özgöker, 2008, s.61)

Mart ayında Londra'da Brüksel Antlaşması'nı imzalayan beş devletle, İngiltere'nin, Danimarka'nın, İtalya'nın, Norveç'in ve İsveç'in büyükelçilerinin katıldığı bir konferans yapılmıştır. Yeni örgütün merkezi Strazburg olarak belirlenmiştir. 5 Mayıs 1949 tarihinde ise Avrupa Konseyi'nin statüsünü belirleyen antlaşma Londra'da imzalanmıştır. Böylece, yaklaşık yedi yüzyıldır var olan Avrupa Birliği projesinin ilk adımı gerçekleşmiştir. (Çaşın ve Özgöker, 2008, s.62)

2.2.3.2. Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nun kurulması

Avrupa'nın yeniden şekillenmesinin çalışmaları savaş-sonrasında belli konularda kilitleniyordu. Bunların başında Almanya ile Fransa arasındaki anlaşmazlıklar geliyordu. Bunlar, tarihin miras bıraktığı, kolay çözümü bulunmayan, çetin sorunlardı. (Akalin, 2006, s.12)

1950 yılının 9 Mayıs'ında, dönemin Fransa Dışişleri Bakanı Robert Schuman, Fransa Dışişleri Bakanlığı olarak da bilinen ünlü "Quai d'Orsay"de bir deklarasyon yayımlayarak Ruhr Bölgesinde bulunan zengin kömür ve çelik madenlerini, II.Dünya

---

⁶ Benelux; Belçika, Hollanda ve Lüksemburg'un coğrafi olarak birlikteliğini ifade eden, politik ve resmi bir işbirliği temeline oturan birliktir. (Belgique, Nederland, Luxemburg). Benelüks Gümrük Birliği 18 Temmuz 1932'de Ouchy antlaşmasıyla kurulmuştur. Bu birlik AB'yi oluşturan bütün entegrasyon oluşumlarının içinde yer almış ve etkin rol oynamıştır. (Aydın, 2008, s.69)

Savaşı'ndaki düşmanı Almanya ile birlikte işleteceklerini, bunun için "uluslarüstü" nitelikte bir örgüt kurulacağını ve isteyen tüm "demokratik" Avrupa devletlerinin bu örgüte üye olabileceklerini Avrupa kamuoyuna ilan ediyordu. (Günoğur, s.14-15)

Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu Antlaşması, 1951 yılında Fransa, Almanya, İtalya ve Benelux ülkeleri (Belçika, Hollanda ve Lüksemburg) arasında ortak bir kömür ve çelik pazarı oluşturmak, bunu organize etmek ve üretim kaynaklarına serbest erişimi sağlamak amacıyla imzalandı. Antlaşmanın 2. maddesinde ise, kömür ve çelik ortak pazarı ile antlaşma yaşam standartlarını yükseltmeyi, istihdamı artırmayı, ekonomik genişlemeye katkı sağlayacağı belirtilmiştir.

(http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/treaties_ecs_c_en.htm Erişim Tarihi: 11.05.2012)

2.2.3.3. Avrupa Ekonomik Topluluğu ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu

Paris Antlaşmasını imzalayan altı ülke, kömür ve çelikte giriştikleri deneyimi yaşantılarının diğer kesimlerine de yaymak için çabalarını sürdürdüler. Ancak savunma ve dış politika alanlarında bu yöndeki girişimler⁷ için zamanın henüz erken olduğu çabuk anlaşıldı. Hazırlanan tasarılar onaylanmadı. (Kuruç, t.y., s.9)

Üye ülkeler arasında egemenlik yetkilerinin devri konusunda yaşanan bazı anlaşmazlıklar yüzünden Avrupa Politik Topluluğu (APT) konusunda bir anlaşma imzalanmasının, Avrupa Savunma Topluluğu (AST) Antlaşması'nın yürürlüğe girmesinden sonra bırakılmasından dolayı, AST konusunda yaşanan başarısızlık APT'nin de sonunu getirmiştir. (İnat, 2005, s.12)

Bunun üzerine çalışmalar ekonomik bütünleşme üzerine yoğunlaştırıldı. Messina'da 1-2 Haziran 1955'de düzenlenen konferansta iki yeni Avrupa Topluluğu'nun daha kurulması kararlaştırıldı. (Kuruç, t.y., s.9). 25 Mart 1957'de Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu'nu (EURATOM) kuran antlaşmalar Roma'da imzalanmıştır.

⁷ "Avrupa Savunma Topluluğu" ile "Avrupa Siyasi Birliği" girişimleridir.

EURATOM'un amacı, atom enerjisinin barışçı amaçlarla kullanımını geliştirmektir. EURATOM'un kurulmasındaki bir başka neden, Ortadoğu'dan Avrupa'ya petrol akışı nedeniyle petrole olan bağımlılığı azaltma çabalarıdır. Ancak petrolün daha sonraları Afrika üzerinden sağlanması ve üye ülkelerin bu konudaki isteksizliği, EURATOM'un AKÇT ve AET kadar gelişmesinin önünde engel oluşturmuştur. (Karluk, 2003, s.15)

Avrupa Ekonomik Topluluğu ise, altı üye ülke arasında kömür ve çelik dallarında başlatılan bütünleşme hareketinin ekonominin diğer bütün kesimlerine yayılmasını öngörmüş ve bu nedenle AET, üç Avrupa Topluluğu'nun en geniş kapsamlısı olarak nitelendirilmiştir. (T.C. Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı, 1991, s.6)

2.2.3.4. Füzyon/Birleştirme Antlaşması

AKÇT, AET ve EURATOM'un asli organları 1 Temmuz 1967'de "Füzyon Antlaşması" ile birleştirilmiş ve bu tarihten itibaren üç topluluk "Avrupa Toplulukları" olarak adlandırılmıştır. Bu antlaşma ile, 1958'deki Toplulukların Meclis ve Adalet Divanlarının birleştirilmesine ek olarak, Bakanlar Konseyleri ve Komisyonlar da birleştirilmiştir. (Türe, 2004, s.59)

2.2.3.5. Avrupa Tek Senedi

Avrupa Birliği (AB) kurucu antlaşmaları dinamik metinlerdir; AB, değişen koşullar yeni gereksinimler doğrultusunda zaman zaman kurucu antlaşmalarında değişiklikler yapmaktadır. Bu çerçevede 1985 yılında toplanan Lüksemburg Konseyinde, Avrupa bütünleşmesine yeni bir ivme kazandırmak amacıyla bir "Avrupa Tek Senedi" imzalanmıştır. 1 Temmuz 1987'de yürürlüğe giren Avrupa Tek Senedi ile Avrupa Toplulukları'nı kuran antlaşmalar, ilk kez kapsamlı bir şekilde değiştirilmiştir. Temel amaç, Topluluğun kuruluş amaçlarından olan "Tek Pazar"ın gerçekleştirilmesine yaklaşımdır. (Türe, 2004, s.59-60)

2.2.3.6. Maastrich Antlaşması ve AB'nin resmen kurulması

10 Aralık 1991 tarihinde ekonomik entegrasyonun yanı sıra siyasal bir bütünleşmenin de sağlanması amacıyla Maastrich'te toplanan zirvede, Roma Antlaşması'na ekler yapılmış, kurucu antlaşmaların kapsamı genişletilmiş ve Avrupa Toplulukları, AB bünyesine dahil edilmiştir. 7 Şubat 1992 tarihinde imzalanan ve Kasım 1993'te yürürlüğe giren Maastrich Antlaşması ile, tamamlanacak bir İç Pazar (Tek Pazar) ve tek bir para birimi kullanımı, üst düzeyde eşgüdümü sağlayan ekonomi politikaları çerçevesinde oluşacak bir Ortak Dış Politika ve Güvenlik Politikası ve Adalet ve İçişleri alanlarında da işbirliğinin eklenmesi ile Birleşik Avrupa düşüncesinin en önemli adımlarından biri gerçekleştirilmiş ve AB resmen kurulmuştur. (Türe, 2004, s.60)

2.2.4. Avrupa Birliği'nin genişlemesi

Batı Avrupa bütünleşmesinde başlangıçtan günümüze dikkat çeken iki ana eğilimden birincisi derinleşme, ikincisi ise genişlemedir. Derinleşme; işbirliği yapılan alanların genişlemesi, üye ülkelerin münhasır egemenlikleri altında bulunan alanların giderek artan biçimde Topluluklara devredilmesi anlamındadır. Avrupa bütünleşmesinin en az derinleşme kadar önemli bir boyutu da genişlemedir. (Ülger, 2005, s.38)

Avrupa Birliği'nin genişleme aşamalarını 5 ana başlık altında incelenebilir :

2.2.4.1. Birinci genişleme aşaması

1969 yılındaki La Haye Zirvesi'nde alınan önemli bir karar da, Topluluklara katılma talebinde bulunan İngiltere, İrlanda, Danimarka ve Norveç ile konuya ilişkin müzarekelerin başlatılmasının kabul edilmesidir. (T.C. Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı, 1991, s.7)

Uzun müzarekeler sonucunda, 1 Ocak 1973 tarihinde İngiltere⁸, İrlanda ve Danimarka resmi olarak AET'ye katılmış, Norveç ise yaptığı referandum sonucunda

---

⁸ İngiltere, bu örgüte üye olmak için 1963 ve 1967 yıllarında iki kez başvuruda bulunmuştur. Fakat, Fransa'nın vetoları yüzünden üyeliği gerçekleştirilememiştir.

AET üyeliğini reddetmiştir. Böylece altı kurucu üyesi olan topluluğun üye sayısı dokuza çıkmıştır. (Türe, 2004, s.62)

2.2.4.2. İkinci genişleme aşaması

İkinci genişleme aşamasında, genişlemenin yönü kıtanın güneyine kaydığı açıkça görülmektedir. Yunanistan; Karamanlis önderliğinde demokrasiye geçtikten sonra demokrasinin teminatı olarak gördüğü Avrupa Ekonomik Topluluğu'na tam üyelik başvurusu yapmıştır. Yunanistan'ın tam üyelik başvurusu sonucunda hazırlanan Komisyon görüşü olumsuzdu. Buna karşılık, Bakanlar Konseyi, ekonomik gerekçeleri geri plana iterek, siyasi gerekçeleri ön plana çıkarmış ve böylece Yunanistan ile tam üyelik müzakerelerinin başlanmasına yeşil ışık yakmıştır. Uzun müzakerelerin ardından 1 Ocak 1981 tarihinde Yunanistan Avrupa Toplulukları'na tam üye olarak katılmıştır. (Ülger, 2005, s.43)

2.2.4.3. Üçüncü genişleme aşaması

Avrupa Birliği'nin genişleme sürecinin üçüncü aşamasında genişleme kıtanın güneyine yönelmiştir. Bu genişleme sürecinde ise İspanya ve Portekiz Avrupa Birliği'ne dahil olmuşlardır.

Tıpkı Yunanistan'ın tam üyelik başvurusunda olduğu gibi İspanya ve Portekiz'in tam üyelik başvuruları için de, Komisyon, ekonomik gerekçeleri öne çıkararak olumsuz görüş bildirmişlerdir. Buna karşılık Bakanlar Konseyi, siyasi gerekçeyi ön plana çekerek İspanya ve Portekiz ile tam üyelik sürecini başlatmışlardır. (Ülger, 2005, s.44)

2.2.4.4. Dördüncü genişleme süreci

1992 yılı sonlarına doğru, İngiltere'nin dönem başkanlığı sırasında Birmingham ve Edinburgh da yapılan iki önemli Zirve toplantısında, dört EFTA ülkesi olan Avusturya, İsveç, Finlandiya ve Norveç'in AT'a tam üyelik kabulü yolunda, siyasi karar alınmış ve bu ülkelerle katılma görüşmeleri 1993 yılında başlatılmıştır. Katılma görüşmeleri 1994 yılında tamamlanmış ve Katılma Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşma daha sonra gerek üye ülkelerin, gerekse katılacak ülkelerin yetkili organlarının

onayına sunulmuştur. Avusturya, Finlandiya ve İsveç, Antlaşmayı halkoyuna sunmuş ve onay alınmıştır. Buna karşın Norveç bir kere daha Antlaşmayı veto etmiştir. Üye devletler ile Avrupa Parlamentosu da Katılma Antlaşması'nı onaylamıştır. Bu çerçevede Antlaşma 1 Ocak 1995 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu tarihten itibaren AB 15 üyeli konuma gelmiştir. (Günuğur, 1995, s.17)

2.2.4.5. Beşinci genişleme süreci

1990'lı yıllarda Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri ile AT/AB arasında imzalanan Avrupa Antlaşmaları'nın temel amacı, söz konusu ülkeleri AB üyeliğine hazırlamaktır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında Sovyet hegemonyası altına giren söz konusu ülkelerin katılma koşulları 1993 Aralık ayında toplanan Kopenhag Zirvesi'nde somutlaştırıldı. (Ülger, 2005, s.47)

Bu Zirve'de alınan kararlara Kopenhag Kriterleri denmektedir. Bu kriterler bir anlamda "Avrupalı" olmanın ön koşuludur. (Türe, 2004, s.63)

Kopenhag Kriterleri üç ana kısma ayrılmaktadır. Bunlar;

a. Siyasi Kriterler: Üyelik müzakerelerine başlanmasının ön koşuludur. Aday ülkenin demokratik bir sistemle yönetilmesini, hukuk devleti ilkesini benimsemesini ve seçimlerin özgür yapılmasını öngörmektedir. Ayrıca, mevcut siyasal sistemin insan haklarına dayanması ve azınlıkların haklarına riayet etmesi zorunlu kabul edilmektedir.

b. Ekonomik Kriterler: Öncelikle aday ülkenin işleyen bir piyasa ekonomisine sahip olması gerekmektedir. Dahası, aday ülkenin ekonomik yapısı, Avrupa Birliği'ne katıldığında rekabete dayanabilecek ve serbest piyasa şartlarında yaşayabilecek kapasiteye sahip olmalıdır.

c. AB Üyelik Yükümlülüklerini Üstlenebilme Yeteneği: Aday ülkenin Avrupa Birliği'ne üyelik yükümlülüklerini üstlenme konusunda istekli ve yetenekli olması anlamına gelmektedir. Diğer bir anlatımla, aday ülkenin "acquis communautaire" olarak adlandırılan topluluk müktesebatını üstlenebilmesi ve uygulamaya geçirebilmesi için gereken hukuki ve idari yapıya sahip olması demektir. (Üstel, 2005, s.33-34)

Bu genişleme sürecinde Avrupa Birliği'ne katılan ülkeler ise, 2004 yılında Polonya, Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Slovakya, Slovenya, Letonya, Litvanya, Estonya, Malta ve Kıbrıs'tır.

Diğer yandan, 2007 yılında ise Bulgaristan ve Romanya AB'ye katılmışlardır. Bu iki devletin üye olmasıyla birlikte birliğin üye sayısı 27'ye yükselmiştir. AB'nin 2011 yılı itibariyle genişleme sürecine baktığımızda AB hâlihazırda Hırvatistan, Türkiye ve İzlanda ile katılım müzakerelerini yürütüyor, Makedonya ve Karadağ'ı aday ülke ilan etti, Arnavutluk, Bosna-Hersek, Sırbistan ve Kosova'yı ise potansiyel aday ülkeler olarak görmektedir.

Sonuç olarak, her geçen gün daha çok alanda ortak mevzuatın ve uygulamanın olduğu AB müktesebatının korunması ve bütünleşme sürecinde geri adım atılmaması Birliğin temel önceliğidir. Bu yüzden AB'nin gelişimine paralel olarak genişleme politikası ve üyelik koşulları da değişmiş, üyeliğin getirdiği sorumluluklar arttıkça, yeni üye olacak ülkelerin önündeki engeller yükseltilmiştir. Ancak genişleme AB'nin hâla en önemli dış politika aracıdır ve AB'nin uluslararası sistemdeki artan gücünün temel kaynağıdır. (<http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=109&l=1> Erişim Tarihi: 01.06.2012)

2.2.5. Avrupa Birliği'nin Organları

Avrupa Birliği, amaçlarını ve değerlerini gerçekleştirip geliştirecek ve Birliğin, yurttaşlarının ve üye devletlerin çıkarlarına hizmet edecek tek bir kurumsal çerçeveye sahiptir. Avrupa Birliği Antlaşması'nın 13. maddesinde Birlik kurumları belirtilmektedir.:

a) Avrupa Parlamentosu: Avrupa parlamentosunun üyeleri beş yılda bir Avrupa Birliği yurttaşları tarafından seçilmektedir. Parlamento, AB Konseyi ile birlikte AB'nin temel yasa yapıcı kurumlarından birisidir. Avrupa Parlamentosu'nun üç temel görevi vardır. Bunlar;

- Konseyle birlikte Avrupa kanunlarını tartışma ve kabul etme⁹,

⁹ Avrupa Parlamentosu'nun Konsey ve Komisyonla ortak karara veya işbirliğine dayanmayıp, Komisyon önerisi olmaksızın kendi başına aldığı kararların hukuki değerinin olmadığı ileri sürülebilir. (Aydın, 2008, s.195)

- Özellikle komisyonla birlikte, diğer Avrupa kurumlarının demokratik bir şekilde çalışmalarını izlemek,
- Konseyle birlikte, AB bütçesini değiştirmek, onaylamak yada reddetmektir.

Avrupa Parlamentosu, AB'ye katılacak yeni üyelere izin verme ve diğer önemli kararlar için izin vermektedir. (http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/european-parliament/index_en.htm Erişim Tarihi: 11.05.2012)

Avrupa Birliği bütçesini Konsey ile birlikte yapan Avrupa Parlamentosu'nun diğer Avrupa Birliği kurumları üzerinde siyasi denetim yetkisi vardır. Parlamento Komisyon'a sözlü ve yazılı soru sorabilir, soruşturma komiteleri kurabilir, şikayet dilekçesi kabul edebilir, Komisyonu güvensizlik oyuyla ve 2/3 çoğunlukla heyet halinde istifaya zorlayabilir. Komisyon Başkanı'nın ve heyet halinde Komisyon'un göreve atanmasında da güvenoyu aranır. Avrupa Ombudsmanı'nın atanması ve sunduğu raporlar aracılığıyla da Birliğin kurumları üzerindeki denetim yetkisini kullanabilir. (<http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=45628&l=1> Erişim Tarihi: 11.05.2012)

b) Avrupa Komisyonu: AB'nin icra organıdır ve bir bütün olarak Avrupa'nın çıkarlarını temsil etmektedir. Komisyonun, merkezi Brüksel'dedir ve AB'ye üye bütün ülkelerde temsilcilikleri olarak bilinen resmi ofisleri bulunmaktadır.

Avrupa Konseyi'nin temel görevleri şunlardır;

- Hedefler ve öncelikli eylemleri belirlemek,
- Parlamenta ve Konseye yasa önermek,
- AB politikasını ve bütçesini yönetmek,
- Avrupa kanunlarını güçlendirmek. (Adalet Divanıyla birlikte ortaklaşa)
- Avrupa dışında AB'yi temsil etmek. (AB ile diğer ülkeler arasında ticaret sözleşmelerinde bulunmak gibi)

(http://ec.europa.eu/about/index_en.htm Erişim Tarihi: 11.05.2012)

Avrupa Komisyonu, her bir üye devletten bir kişinin yer aldığı 27 üyeden oluşur. Bu kişilere "komiser" adı verilir. Her Komiser bir veya daha fazla AB politikasının yürütülmesinden sorumludur. Komisyon adeta bir Bakanlar Kurulu gibi faaliyet gösterir. Komisyon'da komiserlerin yanı sıra, Avrupa Birliği görevlilerinden oluşan

25.000 kişilik bir idari teşkilat da mevcuttur. Komisyon başkanı Avrupa Birliği Zirvesi tarafından belirlenir ve ataması Avrupa Parlamentosu'nun onayı ile yapılır. Komisyon başkan yardımcılarında biri de AB'nin dış politikasını yürütmekten sorumlu Birlik Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisidir.

(<http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=45629&l=1> Erişim Tarihi: 11.05.2012)

c) Avrupa Birliği Konseyi: Konsey, AB'nin önemli bir karar yapıcısıdır. Konsey, Avrupa Birliği'ne üye ülkelerin bakanlarından oluşmaktadır. Konseyde yapılacak toplantılara, o toplantı hangi alanla ilgiliyse o alandan sorumlu bakan katılacaktır. Örneğin, çevresel sorunlarla ilgili bir toplantıya çevre bakanları katılırlar. O toplantı, daha sonra "Çevre Konseyi" olarak da bilinecektir. AB Konseyi kararları, genel bir kural olarak nitelikli çoğunluk ile alınmaktadır.

Bu kurum aşağıdaki çalışmaları yapmaktadır;

- a) AB kanunlarını kabul etmek,
- b) AB'ye üye ülkelerin ekonomik politikalarını koordine etmek,
- c) AB ve diğer ülkeler arasında antlaşmalar imzalamak,
- d) AB'nin yıllık bütçesini onaylamak,
- e) AB'nin dış ve savunma politikalarını geliştirmek,
- f) Mahkemeler ve üye ülkelerin polis teşkilatları arasında işbirliğini koordine etmektir.

(http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/council-eu/index_en.htm Erişim Tarihi: 11.05.2012)

d) Avrupa Birliği Zirvesi: Avrupa Birliği'nin önceliklerini ve genel siyasi yönünü belirler. Avrupa Konseyi, 1 Aralık 2009 tarihinde Lizbon Antlaşması'nın yürürlüğe girmesiyle bir kurum olmuştur. Avrupa Konseyi, hükümet başkanları ve komisyon başkanından oluşur. Birliğin Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi çalışmalara katılır. Avrupa Birliği Zirvesi'ne üye devletlerin üst düzey devlet görevlileri katıldıkları için siyasi açıdan büyük önem taşımaktadır.

(<http://www.european-council.europa.eu/the-institution?lang=en> Erişim Tarihi: 11.05.2012)

Zirveye, üye devletler tarafından 2,5 yıllığına atanan ve görev süresi bir defa uzatılabilecek olan AB Zirvesi Başkanı başkanlık eder. Zirve Başkanı, Birlik Dışışleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi'nin yetkileri saklı kalmak kaydıyla, Birliği dış dünyaya karşı temsil etmekle görevlidir. Zirve Başkanı, aynı anda herhangi bir ulusal görevde bulunamaz. (<http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=45631&l=1> Erişim Tarihi: 11.05.2012)

e) Avrupa Birliği Adalet Divanı: Avrupa Birliği Adalet Divanı, 1951'de kurulduğundan beri kurumun misyonu; AB kurumlarının faaliyetlerinin yasalara uygunluğunu denetlemek, üye devletlerin antlaşmalardaki yükümlülüklerine uymalarını sağlamak, ulusal mahkemelerin istekleri doğrultusunda bunların Avrupa kanununa göre yorumlamaktır.

Lüksemburg'da bulunan Avrupa Birliği Adalet Divanı, Adalet Divanı, Genel Mahkeme ve uzmanlık mahkemeleri olmak üzere üçlü bir yapıdan oluşmaktadır.

(http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_6999/ Erişim Tarihi: 11.05.2012)

f) Avrupa Sayıştay: Avrupa Sayıştay, Birliğin tüm gelir ve giderlerini inceler, işlemlerinin hukuka ve usule uygunluğunu temin eder. Sayıştay denetimi, gelir ve giderlerin hukuka uygunluğu ile düzenliliğini ve iyi bir mali idareyi sağlamaya yöneliktir. Avrupa Sayıştay her bir üye devletten birer üye olmak üzere 27 üyeden oluşmaktadır. Üyeler, Konsey tarafından Parlamento'ya danışıldıktan sonra, 6 yıllık bir süre için tayin edilir. Bu üyeler, kendi ülkelerinde denetim kurumlarında çalışan veya çalışmış ve bu görev için özel niteliğe sahip kişilerin arasından seçilir. Sayıştay üyelerinin bağımsızlığı ve tarafsızlığı güvence altına alınmıştır.

(<http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=45633&l=1> Erişim Tarihi: 11.05.2012)

g) Avrupa Merkez Bankası: Tek para birimi Euro olan Avrupa'nın merkez bankasıdır. Teşkilatın merkezi Almanya'nın Frankfurt şehrinde yer almaktadır. Avrupa Merkez Bankası'nın temel görevi, euronun satınalma gücünü devam ettirmek ve böylece Euro bölgesinde fiyat istikrarını sağlamaktır. Euro bölgesi, 1999 yılından beri Euroyu kullanan 17 Avrupa Birliği ülkesinden oluşmaktadır.

(<http://www.ecb.europa.eu/ecb/html/index.en.html> Erişim Tarihi: 11.05.2012).

Avrupa Birliği'nin yukarıda değinilen kurumlarının yanında Ekonomik ve Sosyal Komite, Bölgeler Komitesi, Avrupa Yatırım Bankası ve Avrupa Ombudsmanı gibi kurumlarda birliğin değişik alanlarında faaliyet göstermektedir.

Görüldüğü gibi ilk etapta ekonomik temelli oluşturulan bu birlik giderek genişlemiş ve siyasi-kültürel bir bütünleşmeye doğru hızla yol almıştır. Bu durum Maastricht, Amsterdam, Nice, Kopenhag gibi aralarında yaptıkları antlaşmaların amaçlarından ve maddelerinden açıkça görülmektedir. Avrupa Parlamentosu, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Merkez Bankası, Euro (Ortak Para), ortak sınır güvenliği (Schengen), ortak Marş, ortak Bayrak ve hatta ortak ordu. Görünüşe göre her geçen gün çatısı henüz giydirilmemiş bu organizasyonun Avrupa Birleşik Devletlerine doğru ilerlediği görülmektedir. (Uçak, 2006, s.67)

şematik olarak Birlik üç ayak üzerinde yükselen bir yapıya benzetilebilir. Her ayak bir yandan birliği güçlendirirken diğer yandan da Birlik kurumlarına atfedilen yetkiler bakımından bağımsızlığı sağlamaktadır.

Birinci ayak; Roma ve Paris Antlaşmalarıyla kurulan Avrupa Topluluğu'ndan oluşmaktadır. Parasal birlik, vatandaşlık ve daha önce bahsedilen yetkiler de bu ayağa dahildir.

İkinci ayak Ortak Dış ve Güvenlik Politikasını (ODGP) içermekte ve Avrupa çapında bir savunma politikasını başlatmayı hedeflemektedir.

nc ayak ise Adalet ve İişlerini kapsamakta olup, hukuk ve işbirliği alanında daha sıkı bir işbirliğini geliştirmeyi hedeflemektedir.

(<http://www.mess.org.tr/ab/absol/Maastricht%20Antlasmasi.pdf> Erişim Tarihi: 17.05.2011)

Avrupa Birliği'nin temel değerleri ve prensipleri ise, insanlık onuru, demokrasi, hukukun üstünlüğü, eşitlik, temel özgürlükler, ulusal kimliğe saygı, barış ve dayanışmadır. Avrupa Birliği Müktesebatı'nın temellerini oluşturan bu değerler ve prensipler ana erevesi, bir çalışma grubu tarafından "AB Temel Haklar şartı" adlı bir metinde kapsamlı ve anlaşılabilir biçimde tanımlanmıştır. (stel, 2005, s.29)

2.3. Avrupa Birliği'nin Eğitim Programları

Küreselleşen dünyada eğitimin önemi her geçen gün artmaktadır. Avrupa Birliği de bu gelişmeleri yakından takip etmekte ve buna göre önlemler almaktadır.

Eğitim, AB üyesi ülke hükümetlerinin en önemli gündem maddelerinden biri olmakla beraber eğitim yapısı tüm ülkelerde farklılıklar göstermektedir. AB, eğitim alanında tek bir politikanın olmadığı ancak ülkeler arasında görüş alışverişinde bulunulan bir forum niteliğindedir. Üye ülkeler eğitimin içeriği ve organizasyonu açısından özgür olup AB nezdinde işbirliği yapabilmektedirler. AB'nin eğitim alanında sunduğu olanaklar, uluslar arası eğitim, mesleki eğitim, değişim programları; yenilikçi öğretim ve eğitim programları; eğitimde yeni teknolojilerin kullanılması ve diplomaların karşılıklı tanınması; akademisyenler ağı ve mesleki uzmanlık; karşılaştırma ve politika üretme amaçlı danışma platformudur. Topluluğun eğitim politikası ise özel okullardan öğretmenlere, velilerden öğrenci ve idarecilere, üniversite rektörlerinden mesleki kuruluşlara, uzmanlardan bakanlara kadar her türlü alanı ve eğitim şeklini kapsayarak üye devletlerin programlarını tamamlamaktadır. (Cansever, 2009, s.224-225)

Avrupa Birliği'nde çeşitli eğitim programları uygulanmaktadır. Uygulanan AB eğitim programları, gelecek yıllarda ortak Avrupa fikrini hayata geçirecek gençleri eğitmeyi amaçlamaktadır. Bunun yanında bilgi iletişim platformları yoluyla yeni pazarlar ve iş olanakları yaratılarak, daha etkin bir rekabet gücü oluşturulmaya çalışılmaktadır. (Tuncer ve Taşpınar, 2004, s.4)

1951 yılında imzalanan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT) Antlaşması'ndan başlayarak, 1957'de imzalanan Roma Antlaşması'nda ve 1992'de imzalanan Maastricht Antlaşması'nda, eğitim ve öğretim konuları her zaman ön plana çıkartılmıştır. (Bulut, 2004, s.11)

Evvelce Roma Antlaşması, Avrupa Sosyal Fonu çerçevesinde, mesleki eğitim ve işçilerin yeniden eğitimleri konusunda bazı hükümler içeriyordu. Bu kez Avrupa Topluluğu Antlaşması'nın 126 ve 127. maddeleri, "Eğitim, Mesleki Yetiştirme ve Gençlik" başlığı altında yeniden düzenlenmektedir. Buna göre Topluluk yüksek nitelikli bir eğitimin gelişmesine katkıda bulunacak, bunun için üye devletler arasında işbirliğini destekleyecek ve gerekirse, "öğretimin muhtevası ve eğitim sisteminin örgütlenmesi ile

dil ve kültür farklılıklarına bütünüyle saygılı kalarak onların faaliyetini tamamlayacaktır. (Bozkurt, 1995, s.95)

AB’de eğitim alanındaki ilk arayışlar, 1961 yılında Bonn’da yapılan Hükümet ve Devlet Başkanları Doruğuyla başlamıştır. Bu Dorukta, gelecekte AB’nin oluşmasına yardımcı olabilecek bir “Avrupa Eğitim Bakanları Konseyi” ve “Büyük Bir Avrupa Üniversitesi” kurulması düşüncesi doğmuştur. (Tuzcu, 2006,s.43)

Avrupa Ekonomik Topluluğu, 2 Nisan 1963 tarihinde ortak bir mesleki eğitim politikasının uygulanmasına ilişkin genel ilkeleri ortaya koyan Konsey Kararı almıştır. Ortak bir mesleki eğitim politikası, aşağıdaki temel hedeflere sahip olacaktır:

- a) Tüm mesleki eğitim için yeterli güvence altına alacak koşulları meydana getirmek,
- b) Ekonomik faaliyetlerin farklı sektörlerinde gerekli emek güçlerini tedarik etmek için uygun eğitim dersleri düzenlemek,
- c) Sosyal ve ekonomik gelişmeleri, yeni üretim metotlarıyla teknik ilerlemelerden kaynaklanan gereksinimlerle buluşturmak, kişiliğin ahenkli bir şekilde gelişmesini teşvik etmek için yeterli bir dereceye getirmek, genel eğitimin temelleri üzerine mesleki eğitimi genişletmek,
- d) Çalışma hayatının değişik aşamalarında uygun ve yeni olan temel ve ileri meslek eğitimini teşvik etmek. (63/266/EEC)

Roma Antlaşması gereğince (md.128) ortak bir meslekî eğitim politikası uygulanması için 2 Nisan 1963 tarihli AB Konseyi Kararı’nda (63/266/EEC); üye ülkelerin çalışanlarının genel ekonomik durumlardaki ve üretim teknolojilerindeki değişimlere uyumunu, yüksek bir istihdam kapasitesinin yaratılmasını ve işgörenlerin dolaşımına yardımcı olmayı sağlayacak temel prensipler belirlenmiştir. Bu prensipler şunlardır:

- Niteliklerin eşdeğerliği,
- Genç iş görenlerin değişimi,
- Mesleki yönlendirme.

1976 yılında yapılan Bakanlar Konseyi toplantısında ise, “AB Eğitim Komisyonu” ve “Birlik Çalışma Programı” benimsenmiştir. (Tuzcu, 2006, s.43-44)

Ayrıca bu toplantıda, Avrupa Topluluğu’nu oluşturan 9 ülkenin Eğitim Bakanları, ülkeler arası “bilgi ağları”nın oluşturulması kararını verdiler. Böylece, deneyimlerin paylaşımı yoluyla, ortak eğitim politikalarının geliştirilmesi amaçlanmıştır. Avrupa Topluluğu üyeleri arasında eğitim, öğrenim ve meslek edindirme sistemleri arasında uzun dönemde etkileşimli bir eşgüdüm sağlanması hedeflenmiştir. Bu düşüncenin ürünü olarak, Bilgi Ağları Programı olan Eurydice 1980 yılında hayata geçirilmiştir. Böylece, veriye dayalı durum saptamaları ve iyi uygulamaların uyarlanması, eğitimdeki işbirliğinin temel taşlarını oluşturmuştur. Bu yaklaşım; akademik ağdokulanma, çalışma ziyaretleri ve çeşitli dayanışma modellerini ortaya çıkartmıştır. Dahası, Avrupa Birliği’nin eğitime günümüzdeki bakış açısının omurgasını oluşturan amaçların ve kalite göstergelerinin tanımlanmasında etkili olmuştur. (Üstel, 2005, s.54-55)

Birliğin tüm ülkelerinde yok denecek kadar az olan okumaz yazmazlık konusunda, AB Komisyonu Haziran 1984 tarihinde aşağıdaki sorumlulukları üstlenmiştir :

- Eğitimde fırsat eşitliğini sağlamak,
- İlköğretimde okuma-yazma ve iletişim tekniklerini geliştirmek,
- Gençler için gezici ya da sabit kütüphaneler açmak,
- Öğretmen yetiştirme sistemlerinin yenilenmesi üzerinde durmak,
- Okuma-yazma bilmeyen yetişkinlere yönelik kampanyaları özendirmek,
- Televizyonla öğretimi geliştirmek. (Tuzcu, 2006, s.47)

Maastricht Antlaşması’nda (AB Antlaşması-Şubat 1992), üye ülkeler arasında her alanda bütünleşmeye giden bir AB oluşumu öngörülmüştür. Antlaşmaya göre Birlik, üye ülkelerin eğitim kurumlarının, dil ve kültür farklılığından doğan sorunlarına önem vereceği gibi, ülkeler arasındaki işbirliğini destekleyerek eğitimin niteliğinin gelişmesine yardımcı olacaktır. Antlaşmada eğitim politikasıyla ilgili önerilere geniş yer verilmekte, üye ülkelerin çalışmalarını destekleyen bir meslekî eğitim politikasının uygulanmasında Birliğe sorumluluklar verilmekte ve AB Konseyinin bu konudaki kararlarına, üye ülkelerin yasa ve yönetmeliklerinin uyumu gerekli görülmemektedir. Nitekim, “eğitim politikasının uygulanması tamamen üye ülkelerin sorumluluğunda olup, bu konuda ülkelerin yasa ve yönetmeliklerinin uyumu söz konusu değildir”

(md.189/c) denilmektedir. Maastricht Antlaşmasıyla “eğitim, meslekî eğitim ve gençlik” alanlarında AB’nin hedefleri yeniden tanımlanmıştır. (md.126-127):

- Özellikle, üye devletlerin dillerinin öğretimi ve yaygınlaştırılması yoluyla, eğitimde Avrupa boyunu geliştirme,
- Çalışma periyotları ve diplomaların akademik olarak tanınmasını teşvik etmenin yanısıra, öğretmen ve öğrencilerin değişimini teşvik etme,
- Eğitim kurumları arasındaki işbirliğini teşvik etmek,
- Üye ülkelerin eğitim sistemleri üzerindeki ortak sorunlarda bilgi ve deneyimi geliştirmek,
- Öğretmenler ve gençler arasındaki değişimin artırılmasını teşvik etmek,
- Uzaktan eğitimin gelişmesini teşvik etmek,
- Özellikle mesleki eğitim yoluyla endüstriyel değişikliklere uyum sağlamayı kolaylaştırmak,
- Mesleki eğitime girişi kolaylaştırmak ve özellikle gençlerin, öğretmenlerin ve stajyerlerin değişimini teşvik etmek. (<http://www.eurotreaties.com/maastrichtec.pdf> Erişim Tarihi: 30.12.2011)

Eğitim, somut bir şekilde Maastricht Antlaşması’yla, AB kurucu antlaşmalarına dahil edilmiştir. Bu antlaşmayla birlikte yürürlüğe giren hükümler, Birliğin gerek kuruluşundan bu yana gerek günümüzde belirlediği eğitim politikaları ve hedefleri konusundaki kararlılığını göstermektedir. Nitekim ekonomik ve siyasi bütünleşmenin AB genelinde sağlanabilmesi için, yurttaşlık ve meslekî eğitim yaşamsal bir önem taşımaktadır. Ayrıca 1992 yılında iç pazarın gerçekleşmesiyle, AB’de bir çok alanda teknolojik ve toplumsal değişimler olmuş, gençlerin de bu değişimler yönünde becerilerini geliştirmeleri ve üretim sürecine daha etkin katılmaları gerekmiştir. Bu amaçla AB Komisyonu, Kasım 1993 tarihinde “Yeşil Kitabı” ve “III. Avrupa Gençlik Programını” kabul etmiştir. (Tuzcu, 2006, s.50)

Yeşil Kitap’ta, işgücüne teknolojideki değişimlere uygun nitelik kazandırılmasında girişimcilik ruhunun ve mesleki-technik eğitimin önemi vurgulanmış, mesleki-technik eğitimde sistemli bir yaklaşımın izlenmesi gerekliliği belirtilmiştir. Bu sistemli yaklaşımın içinde, eğitim ve işgücü piyasasının değişken eğilimleri göz önüne

alınarak işletme-içi iş gören eğitimi ve yönetim düzeyinde yapılacak eğitimler de yer almaktadır.(Aslan, 2010)

Üye ve aday ülke Eğitim Bakanları 1998 tarihinde Prag'da toplanarak, 26 ülkenin ulusal uzmanlarından oluşan bir çalışma grubu kurdular. Bu girişimin amacı, okulların ulusal düzeyde kıyaslamalı değerlendirilmesine olanak tanıyacak bir dizi gösterge geliştirilmesiydi. Komitenin çalışma sonuçları, üye ve aday ülke Eğitim Bakanları'nın 1999 yılında Budapeşte'de katıldıkları toplantıda sunuldu. Mayıs 2000'de hazırlanan ikinci Gelişim Raporu'nda ise, 16 gösterge önerilmiştir. Bu önergelerin 4 tanesi şunlardır:

1. Bilgi Düzeyi: Öğrencilerin Avrupa ölçeğinde önem taşıyan alanlardaki bilgilerine yöneliktir: Matematik, okuma, fen bilimleri, yabancı dil, öğrenmeyi öğrenme, enformasyon ve iletişim teknolojisi ile yurttaşlık bilgisi çerçevesine ilişkindir.

2. Başarı ve Tamamlama: Öğrencilerin öğrenimlerini başarıyla tamamlama durumlarına ilişkindir: Sınıfta kalma ve okulu bırakma oranları, temel eğitim sonrasında ve yüksek öğrenim kademesine geçiş esaslıdır.

3. Okul Eğitiminin İzlenmesi: Aileler de dahil olmak üzere, paydaşların eğitimi gözden geçirme ve yönlendirme açısından okul sistemine katılımına dönüktür.

4. Kaynaklar ve Yapılanmalar: Altyapının kilit unsurlarına yönelik olup; öğrenci başına eğitim harcamaları, öğretmenlerin eğitilmesi ve güçlendirilmesi, okul öncesi eğitim alanların oranı ve bilgisayar başına düşen öğrenci sayısı konularına odaklanmıştır.

Söz konusu rapor, AB'nin 2000 yılındaki Lizbon Deklarasyonu'nda belirtilen "dünyada bilgi-tabanlı en rekabetçi ve dinamik ekonomi olabilme" hedefine yönelik ilk somut yanıttır. (Üstel, 2005, s.55-57)

AB eğitim konusunda işbirliği stratejisi ve bilgi toplumunda daha rekabetçi olabilme ve sürdürülebilir kalkınma için eğitim politikalarını 2000 yılındaki Lizbon Stratejisiyle gündeme getirmiştir.(Cansever, 2009, s.226). Mart 2001'de Stockholm Avrupa Konseyi tarafından onaylanan "Eğitim ve Öğretim Sistemlerinde Gelecekte Somut Amaçlar" hakkındaki raporda, Lizbon Avrupa Konseyi'nde belirlenen hedeflere ulaşmak için Avrupa düzeyinde ortak etkinlikler için yeni alanlar belirlendi. Bu alanlar,

raporun üç stratejik amacına dayalıdır. Bu amaçlar şunlardır: Avrupa Birliği'nde eğitim ve öğretim sistemlerinin etkinliğinin ve kalitesinin artırılması; eğitim ve öğretim sistemlerinden herkesin yararlanmasının kolaylaştırılması; eğitim ve öğretim sistemlerinin daha geniş bir dünyaya açılması.

(http://digm.meb.gov.tr/belge/AB_KopenhagDekl.htm Erişim Tarihi: 12.05.2012)

Lizbon Antlaşması'nın 25. maddesinde, Avrupa'da eğitimin ve eğitim sisteminin hem bilgi toplumunun taleplerine cevap vermesi hem de iş kalitesini geliştirmesi gerektiği belirtilmektedir. Bunlar, gençlere, işsiz yetişkinlere ve hızlı değişime yakalanarak yeteneklerini görme riskinde olanlara; hayatlarının değişik aşamalarında öğrenme ve eğitim fırsatı sunacaktır. Bu yeni yaklaşımın üç ana bileşeni bulunmaktadır. Bunlar;

- a) Yerel öğrenme merkezlerini geliştirme,
- b) Özellikle bilgi teknolojilerinde yeni temel becerileri geliştirmek,
- c) Niteliklerin saydamlığını artırmak.

Lizbon Antlaşması'nın 26. maddesinde Avrupa Konseyi'ne üye devletlerin insan kaynaklarına ayırdıkları miktarı her yıl artırmayı, 18-24 yaşları arasında eğitim seviyesi düşük olan insanların sayısının 2010 yılına kadar yarıya düşürülmesi, okulların ve eğitim merkezlerinin hepsinin internet ağıyla donanmasını, bir Avrupa çerçevesinin IT yetenekler, yabancı dil, teknolojik kültür, girişimcilik, sosyal yetenek, hayat boyu öğrenme aracılığıyla yeni temel becerilerin tanımlanması, hem eğitim ve eğitim kurumları hem de işveren tarafından bilgi kazanımının değerlendirilmesine yardımcı olarak hareketliliği kolaylaştırmak için bir Avrupa müfredatının oluşturulmasını açıklanmaktadır. (http://www.europarl.europa.eu/summits/lis1_en.htm Erişim Tarihi: 12.05.2012)

23-24 Mart 2001 tarihleri arasında Stockholm'de yapılan Avrupa Konseyi toplantısından eğitimle ilgili yer alan açıklamalar şunlardır: Özellikle IT ve sayısal beceriler olan temel becerileri geliştirerek, Avrupa Birliği'ni dünyada en rekabetçi dinamik bilgi ve ekonomide önde gelen bir birlik haline getirmektir. Bu öncelik, daha fazla işgücü hareketliliğini destekleme ve hayatboyu öğrenme için bilgi ekonomisine dayalı güçlü bir eğitim sisteminde bilimsel ve teknik işgücü eksikliğini gidermenin yanı sıra hayatboyu öğrenme ve eğitim politikalarını içermektedir. Ayrıca, bu alanda nitelikli

öğretmenlerin uzun vadede istihdam edilmesini, gençlerin özellikle de kadınların bilimsel ve teknik alanda çalışmalarının teşvik edilmesi ve eğitim sistemleri ile ilgili geleceğe ilişkin çalışmaların yapılmasının gerektiği gibi konular yer almaktadır.

(http://consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/00100-r1.%20ann-r1.en1.html Erişim Tarihi: 12.05.2012)

Barselona'da Mart 2002'de Avrupa Konseyi, 2010 yılına kadar Avrupa'daki eğitim ve öğretimin dünya çapında kalitenin referansı haline getirilmesine yönelik "Amaçlar Raporu" nun takibi için hazırlanan Çalışma Programı'nı onaylamıştır. Ayrıca, diploma ve niteliklerin şeffaflığını sağlamak amacıyla mesleki eğitim ve öğretim alanına uyarlanmış Bologna sürecine benzer bir eylem geliştirilmesini de içeren yeni araçların ortaya konması için bir eylem çağrısında bulunmuştur. Barselona kararına karşılık olarak, Avrupa Birliği Konseyi (Eğitim, Gençlik ve Kültür) 12 Kasım 2002'de mesleki eğitim ve öğretimde işbirliğini geliştirmeye dair bir karar almıştır. Bu karar, Komisyon ve üye ülkelerden sorumlulukları çerçevesinde aday ülkeleri, Avrupa Serbest Ticaret Alanı (EFTA), Avrupa Ekonomik Alanı (EEA) ülkelerini ve sosyal tarafları mesleki eğitim ve öğretimde işbirliğini artırma konusundaki çalışmalara dahil etmeleri istenmiştir. (http://digm.meb.gov.tr/belge/AB_KopenhagDekl.htm Erişim Tarihi: 12.05.2012)

Avrupa Birliği'nin eğitim konusundaki uzun dönem amaçlarını şu şekilde sıralayabiliriz;

1. Yaşamboyu öğrenme ve gerçek bir hareketlilik yapmak,
2. Eğitim ve çalışmanın etkiliğini ve verimliliğini geliştirmek,
3. Adalet, sosyal seçim ve aktif yurttaşlığı geliştirmek,
4. Eğitim ve çalışmanın bütün dönemlerinde, girişimciliği de içeren yaratıcılığı ve yenilikçiliği artırmak.

(http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc28_en.htm, Erişim Tarihi : 27.02.2011)

16-18 Haziran 2002 tarihinde Slovak Cumhuriyeti'nin başkenti Bratislava'da yapılan Avrupa Eğitim Bakanları 6. Konferansı'nda; toplantıya katılan yetkililer bilgi toplumunun oluşması, küreselleşmenin sağlanması ve Avrupa Birliği'nin genişlemesi sürecinde ortaya çıkabilecek engellere yanıt vermedeki kararlılığın altını çizdi. Avrupa

Konseyinin talep etmesi üzerine, aday ülkelerin sürece etkin katılımları için eğitim öğretim sistemlerinin gelecekteki hedefleri konusunda yapılan gerekli düzenlemeler, Komisyon ve Konsey tarafından kabul edildi. Bratislava Konferansı bu katılımı geliştirmeyi amaçlamıştır. (http://digm.meb.gov.tr/belge/ABEB_6Konfrns.htm Erişim Tarihi: 12.05.2012)

Avrupa Birliği, eğitim-öğretim sistemlerinde 2010 yılına kadar gerçekleştirilecek üç stratejik ve on üç somut hedefi bulunmaktadır. (Tuzcu, 2006, s.64-71)

I. Stratejik Hedef: Eğitim-Öğretimin Niteliğini ve Etkinliğini Artırma

a) Öğretmen ve Eğitimcilerin Yetiştirilmelerini Çağın Koşullarını Uygun Hale Getirme.

b) Bilgi Toplumu İçin Temel Becerileri Geliştirme.

c) Bilişim Teknolojilerine Herkesin Ulaşılabilirliğini Sağlama.

d) Matematik, Fen Bilimleri ve Teknoloji Alanlarını Geliştirme ve Bu Alanlara İlgiyi Artırma.

e) Finans ve İnsan Kaynaklarının En İyi Şekilde Kullanımını Sağlama.

II. Stratejik Hedef: Eğitim-Öğretim Sistemlerine Herkesin Erişimini ve Yararlanmasını Sağlama.

a) Öğrenme Ortamlarını Herkese Açma.

b) Öğrenmeyi Daha Çekici Hale Getirme.

c) Etkin Yurttaşlığı, Fırsat Eşitliğini ve Toplumsal Uyumu Destekleme.

III. Stratejik Hedef: Eğitim-Öğretim Sistemlerinin Dünyaya Açılması:

a) Eğitim-Öğretim Sistemi İle Çalışma Yaşamı, Bilimsel Araştırmalar ve Toplum Arasındaki İlişkilerin Genişletilmesi ve Güçlendirilmesi.

b) Girişimcilik Ruhunu Geliştirme.

c) Yabancı Dil Öğrenimini Geliştirme.

d) Ülkeler arası Hareketliliği ve Değişimleri Artırma.

e) Avrupa İşbirliğini Güçlendirme.

Eğitim ve Öğretim 2010 çalışma programından elde edilen gelişmeler üzerine kurulan, güncellenmiş bir eğitim ve öğretimde Avrupa işbirliği stratejik çerçevesi olarak *Eğitim ve Öğretim 2020* ortaya konulmuştur.

2020'ye kadarki dönemde Avrupa işbirliğinin birinci hedefi (a) tüm vatandaşlarının kişisel, sosyal ve mesleki başarı ve memnuniyetlerini (b) demokratik değerleri, sosyal uyumu, aktif yurttaşlığı ve kültürlerarası diyalogu sağlamayı amaçlayan üye ülkelerin eğitim ve öğretim sistemlerinin daha da gelişmesine destek vermek olarak belirlenmiştir.

2020'ye kadar sürecek dönemde, eğitim ve öğretimde Avrupa işbirliği, eğitim ve öğretim sistemlerini bir bütün olarak hayat boyu öğrenim perspektifine oturtan stratejik bir çerçeve oluşturan *Eğitim ve Öğretim 2020* dört stratejik amaç ortaya koymuştur:

1. Hayat boyu öğrenmeyi ve hareketliliği gerçekleştirmek;
2. Eğitim ve öğretim sistemlerinin kalitesini ve etkinliğini artırmak;
3. Eşitliği, sosyal uyumu ve aktif vatandaşlığı teşvik etmek;
4. Eğitimin her seviyesinde girişimcilik dahil, yaratıcılık ve yenilikçiliğe (inovasyon) yönelik çabaları artırmak.

Bu amaçlar doğrultusunda, 2020 yılına kadar üye ülkelerin bu alanlarda işbirliğini geliştirmesi önerilmektedir. Söz konusu stratejik amaçlara, 2010-2020 dönemi için bu amaçlara göre hazırlanmış göstergeler ve Avrupa temel ölçütleri eşlik etmelidir. Bunların, Avrupa seviyesindeki gelişmelerin bütünsel olarak ölçülmesine ve ne noktaya geldiğinin görülmesine yardım etmesi beklenmektedir.

AB'ye üyelik bakımından "Eğitim ve Öğretim 2020" çalışmalarına katılım ve uygulamalarına uyum önem arz etmektedir. Her ne kadar eğitim, öğretim ve gençlik alanları genel olarak üye ülkelerin kendilerine bırakılmış olsa da ulusal politikaların uyumlaştırılması ve açık eşgüdüm yöntemi aracılığıyla paylaşılan hedeflere ulaşılması ortak amaçtır. (<http://www.abgs.gov.tr/index.php?l=1&p=91> Erişim Tarihi: 12.05.2012)

AB'nin eğitimden asıl beklentisi ekonomik ve toplumsal bütünleşmeyi sağlayıcı bir rol üstlenmesidir. Ekonomik bütünleşmeyle ise anlatılmak istenen, ortak bir pazar (single market) olmaktır. Durum böyle olunca, ortak pazara giden yolda "ortak bir işgücü piyasası" oluşturulması kaçınılmazdır. Bu nedenlerden dolayı, AB'nin esas

ilgilendiği konu mesleki eğitim, işsiz gençlerin işlendirilmesi, mesleki bilgi, beceri ve yeterliklerin üye ülkeler arasında ortaklaştırılmasıdır. (Duman, 2002, s.195-196)

Avrupa Birliği Bakanlar Konseyi'nin aldığı kararların ortaya çıkış süreci şöyledir; eğitimle ilgili tartışılması gereken konu/problem Avrupa Birliği Komisyonu tarafından belirlenmekte, Komisyon tarafından gerekli hazırlıklar/raporlar oluşturularak Avrupa Birliği Bakanlar Konseyi'nin toplanması için tarih tespit edilmektedir. Belirlenen günde Avrupa Birliği üye ülkeleri eğitim bakanlarından oluşan Bakanlar Konseyi, gündemdeki eğitim problemlerini tartışmakta, gerekiyorsa konu Avrupa Zirvesi'ne taşınmakta, Üye ülkelere, Komisyona görevler verilmektedir. Toplantı sonucunda alınan kararlar bağlayıcı ya da tavsiye niteliğinde olmaktadır. Bağlayıcı olanlar belirli prosedür sonrası Avrupa Topluluğu Resmi Gazetesi (Official Journal of the European Community)'nde yayımlanmaktadır. Tavsiye niteliğindeki kararların bir kısmı da yine aynı gazetede yayımlanmaktadır. İşte Bakanlar Konseyi'nin toplantıları sonucunda alınan kararların Avrupa Birliği'nin eğitim politikalarına yön verdiği ifade edilebilir. (Topsakal, 2003, s.385)

AB eğitiminde esas, ulusal sistemlerin özelliklerinin bir yana bırakılıp, küresel bir eğitim sisteminin benimsenmesi değildir. Her sistemin özellikleri korunurken Avrupa yurttaşları, toplumları ve kültürleri arasında anlayış geliştirilmesidir. Farklı kültürler, farklı diller, farklı inanışlar, farklı yaşam biçimleri konusunda düşün birliğidir, ulusal değerlerden uzaklaşma ya da terk etme değildir. Nitekim farklı ekonomik, siyasal ve kültürel yapıdaki çok sayıda toplumun birlikte oluşturduğu AB ölçeğindeki bir bilgi toplumunda, çeşitlilik kaçınılmazdır. AB eğitim ilkelerinin temel amacı, üye ülkeler arasında işbirliğini ve dayanışmayı artırmak, üye ülke yurttaşları arasındaki karşılıklı anlayışı özendirmek ve Avrupalılık bilincini aşılacak, bu süreçte öğrenci ve öğretmenlerin ar-ge alanlarına etkin katılımlarını sağlamak, uluslar arası rekabet gücü yüksek nitelikli eğitim sunmak ve bunu yaşamboyu sürdürmek şeklinde özetlenebilir. AB, ortak bir eğitim politikası ya da yukarıdan aşağıya bir yaklaşım öngörmemektedir. Çoğunlukla yapılan iş, ayrıntıya girmek yerine genel hatlarıyla bir üstlenme şeklindedir. AB'nin rolü, üye ülkeler arasında işbirliğini geliştirmek ve gerekirse çalışmalara destek vermekle sınırlıdır. Irk, dil, din, cinsiyet, ekonomik durum vb her türlü ayrımcılık, eğitim niteliğini ve ülkelerin gereksinim duyduğu nitelikli işgücünü azaltmaktan başka bir sonuç doğurmadığından, AB ülkelerinde ayrımcılığın

hiçbir türüne yer verilmemektedir. Özellikle cinsiyet ayrımcılığı, üzerinde en çok durulan konudur. AB antlaşmaları ve çalışma programları, meslekî eğitimde, rehberlikte ve iş yaşamında kadınlara fırsat eşitliği tanımakta, istihdam seçeneklerini çeşitlendirmeyi özendirilmektedir. (Tuzcu, 2006, s.55-57)

Avrupa, kurmaya çalıştıkları nihai birlikteliğin sağlıklı işleyebilmesi için ortak bir kültüre ihtiyaç vardır. Bu kültürün oluşması için, birleşme ve kaynaşmanın en iyi yolu, toplumların birbirlerini tanımaları, kültürlerini, dillerini, hayat görüşlerini, iş ve çalışma alışkanlıklarını yerinde görerek gerçekleştireceği bilincine varmalarıdır. (Şimşek, 2008)

Avrupa Birliği, eğitim, kültür, sanat programlarına verilen adlar genellikle Avrupa tarihinde Avrupa Birliğini gerçekleştirmek için çalışan din ve düşünce insanlarıdır. Bunlar arasında, Socrates (M.Ö. 469-399), Desiderius Erasmus (1466-1536), Comenius (1592-1670) bulunmaktadır. Erasmus, eğitimi ülkeler arası bir süreç olarak vurgulamış, eğitimin evrensel rolü üzerinde durmuştur. Comenius'un görüşleri de Erasmus'la paralel yöndedir. Erasmus ve Comenius, eğitim yoluyla Avrupa'da barışın sağlanması için çalışmalarda bulunmuşlardır. (Şahin, 2005, s.18-20)

Bugün Avrupa Birliği'nin üç temel eğitim programı vardır. Bunlar, Socrates, Leonardo Da Vinci ve Gençlik (Youth)'tir. AB bu programları 1995'de bir Avrupa kimliği oluşturmak, eğitimde fırsat eşitliğini sağlamak ve eğitimi yaşam boyu sürdürebilmek amacıyla başlatmıştır. Sokrates eğitimin her alanında, Leonardo mesleki eğitime ve Gençlik Programı da okul dışındaki gençlere hitap etmektedir. Her yıl bu programlar çerçevesinde, AB ve EFTA ülkelerinden 127.000'i aşkın öğrenci ve üniversiteler ile yüksek öğretim kurumlarından 10.000'i aşkın öğretim üyesi Leonardo Da Vinci Programı'nın alt programı olan Hareketlilik Programı'na, 40.000 kadar genç Avrupa İçin Gençlik Programı'na, 30.000 genç dil öğretimi gezilerine katılmakta, 6.000'den fazla öğretmene de dil eğitimi kursu verilmektedir. (Bulut, 2004, s.11-12).

AB, Eğitim, Gençlik ve Kültür Programları ile halklar arasında ortak kültür birliği sağlamayı amaçlamaktadır. (Şimşek, 2008)

2.3.1. Genel Eğitim Programları: Soctares

Avrupa Birliği'nin eğitim alanındaki en kapsamlı programı olan Socrates, her yaş ve düzeydeki eğitimi kapsayan Avrupa çapındaki ilk program olup, yaşam boyu öğrenme kavramına da kapsamlı bir yaklaşım getirmiştir. Okul öncesi eğitimden doktora sonuna kadar her derecedeki genel eğitim, kısmen de meslekî eğitim kurumları arasındaki yönetici, öğretmen, öğretim elemanı ve öğrencilere yönelik projeleri desteklemek üzere oluşturulmuş bir programdır. (Göksan, Keskin ve Uzundurukan, 2009, s.147)

Avrupa Eylem Programı Sokrates, Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi'nin 14 Mart 1995 tarihli 819/95/EC no'lu kararına istinaden, Avrupa Birliğinin Kuruluş Anlaşması'nın 126 ve 127. Maddelerini temel alarak 1995-1999 yılları arasında işlemek üzere kurulmuştur. Bu programın ikinci aşaması ise 2000-2006 yılları arasında uygulanmıştır. Program kapsamında desteklenecek etkinlikleri şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Üniversite öğrencileri, öğretim üyeleri, öğretmenler ve eğitimle ilgili yöneticilerin uluslar arası hareketliliği,
  - Bilgi iletişim teknolojilerinin eğitimde kullanımı hakkındaki uluslar arası projeler,
  - Bilgi ve deneyim aktarımı ile kurumsal ilişkileri amaçlayan bilgi iletişim ağları,
  - Dil öğretimi ve kültürler arası eğitimi öngören uluslar arası projeler ve kişi hareketliliği,
  - Eğitimde yenilikçi yaklaşımları içeren uluslar arası projeler,
  - Avrupa çapında eğitimle ilgili bilgi toplama amaçlı oluşumlar. (Duman, 2001a)
- Socrates eğitim programı 8 alt aşamadan oluşmaktadır. Bunlar;

2.3.1.1. Comenius

17. yüzyılın başlarında, bir Çek eğitimcisi olan Johann Amos Comenius, uluslararası eğitim konusunu ele almıştır. Tanrıya gönülden bağlı olanların küçük bir ibadet yeri olan Brethren Kilisesi'nde bir papaz olan Comenius hayatının çok büyük bir

bölümünü mülteci olarak sürgünde geçirmiştir. Bu kiliseye ibadet için gidenler inandıkları dine 'yüreğin dini' adını vermişler ve son derece entellektüel ve doktriner bir teolojiden (dinden) ziyade doğru tutum içinde olmayı ve iyi işler yapmayı vurgulamışlardır. Comenius'un kilisesinin üyeleri, Katolik anlayışının ve kendi egemenliklerinin üstün olmasını ve diğerlerini etkisi altına almasını isteyen Habsburg otoriteleri tarafından kendi vatanlarından sürülen insanlardır. (Şahin, 2005)

Bu program Pansofizm (Dünya yurttaşlığı anlamında) olarak isimlendirilen Comenius'un eğitim felsefesi içinde uluslararası eğitime yönelik köklü yaklaşımlar içermektedir. Comenius bütün bilgilerin Tanrı'dan geldiğine ve insanların birbirlerini ve en sonunda da Tanrı'yı evrensel bilgi (universal knowledge) aracılığıyla bilebileceklerine inanıyordu. (Şahin, 2005)

Comenius Programı, okul-öncesi ve ilköğretimden ortaokula okul eğitiminin bütün dönemlerine odaklanmaktadır. Program, herkesin okul eğitiminde yalnızca öğrencileri ve öğretmenleri değil aynı zamanda yerel yetkilileri, ebeveyn derneklerinin temsilcilerini, resmi olmayan kurumları, öğretmen eğitim kurumları ve üniversiteleri kapsadığı için uyumludur.

(http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-programme/doc84_en.htm)

Erişim Tarihi : 27.02.2011)

Comenius'tan yararlanacak kesimler;

- Okul-öncesi, ilk, orta okullar, teknik, genel liseler,
- Eğitime yeni başlayacak ya da halen çalışmakta olan öğretmen eğitim enstitüleri,
- Okul yöneticileri, diğer eğitim kadroları,
- Eğitim ile ilgili sivil toplum örgütleri (Öğretmen ve veli dernekleri, iş sektörü ve sosyal sektörler) (Bulut, 2004, s.17)

Comenius programının amaçları şunlardır:

- Öğrencilere ve eğitim personeline Avrupa'daki farklı kültürleri, dilleri ve düşünce yapılarını tanıtmak

- Öğrencilere kişisel gelişimleri, gelecekteki kariyerleri ve aktif bir Avrupa vatandaşı olmaları yolunda gerekli olan temel yaşam becerilerini elde etmeleri için yardım etmek
- Okullar ve öğretmen yetiştiren kurumlar arasında Uluslar arası işbirliği ve değişimi teşvik etmek (Göksan vd., 2009, s.147)

2.3.1.2. Erasmus

Roma Katolik Kilisesi papazı olan Erasmus Hollanda'da Brethren of the Common Life (Ortak Yaşam Kardeşliği) tarafından eğitildi. O dönemde Avrupa'nın ilk yüksek öğretim kurumlarından olan Paris Üniversitesine devam etti. Çok seyahat etti ve Rönesans'ın son dönemindeki öncü hümanist düşünürlerle yoğun iletişim içinde oldu. Erasmus'a göre eğitim, insanın ufuklarını sınırlandırmaktan ziyade genişleten ve artıran, özgürleştirici evrensel bir süreç (liberating universal process) idi. Eğitimcilerin belirli mezheplere/dinî otoritelere/ulus devletlere hizmet eden hizmetçiler olmayıp, onların uluslararası ve kozmopolit yaşam alanlarında ve tüm dünyada evrensel meslektaşlar olduğunu savunuyordu. Eğitimi ülkeler arası bir süreç olarak vurgulayan Erasmus'un felsefesi, eğitimi belirli bir yer ve devlet ile sınırlandırarak tanımlayan diğer düşünürlerin görüşlerine taban tabana zıt idi. Eğitimin evrensel rolünü sürekli ön plana çıkaran Erasmus aynı zamanda eğitimi barışı sürdürmeye yönelik bir güç olarak da görmekteydi. (Şahin, 2005)

Erasmus, Avrupa Birliği'nin her yıl 200.000 öğrencinin yurtdışında çalışma ve öğrenim görmesini sağlayan mükemmel eğitim ve çalışma programıdır. Ayrıca Erasmus, Avrupa'da yüksek eğitim kurumları arasında işbirliğini destekler. Program, yalnızca öğrencileri değil, aynı zamanda üniversite personelinin çalışmasına ilaveten, yurtdışında ders vermek isteyen profesörleri ve işadamlarını da destekler. (http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-programme/doc80_en.htm Erişim Tarihi: 27.02.2011)

Erasmus programı; üniversiteler arasında işbirliğini teşvik edip, öğrencilerin ve eğitimcilerin Avrupa'da karşılıklı değişimini sağlayarak ve programa katılan ülkelerdeki çalışmaların ve alınan derecelerin akademik olarak tanınması ve şeffaflığın gelişmesine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. (Göksan vd., 2009, s.147)

2.3.1.3. Grundvig

Yetişkin eğitimi, Avrupa’da kişisel gelişim, aktif yurttaşlık, sosyal katılım, istihdam ve rekabette esas olduğu için, Avrupa Birliği eğitim politikalarının hayati bir parçasıdır. (http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc58_en.htm Erişim Tarihi: 27.02.2011)

“Yetişkin Eğitimi” faaliyetinin amacı, bu programa katılan ülkelerde yaşam boyu öğrenmenin kalitesini artırmak, Avrupa yurttaşlarının özellikle de yaşlıların eğitim sorunlarına çözüm bulmak, yetişkinlerin bilgi ve niteliklerini artırmalarını sağlayarak Avrupa boyutunu güçlendirmektir. (Bulut, 2004, s.23). Bu kapsamda;

- Yetişkin eğitimi için sorumlu olanlar arasında Avrupa konularının önemi hakkında Avrupa ülkelerinin kültür, gelenek ve dilleri hakkındaki bilginin yayılması ve Avrupa birliğinin ekonomik, politik ve yönetsel yapısının anlaşılması yoluyla duyarlılık artırma etkinlikleri,
- Yetişkin eğitimi kurumları arasındaki Avrupa işbirliğini, özellikle deneyim aktarımı ve yenilikleri destekleyen projelere öncelik verilir. (Duman, 2001a)

2.3.1.4. Lingua :

Bu programın amacı, Avrupa dillerinin öğreniminin desteklenmesi (daha az yaygın olan ve daha az öğretilen Avrupa dilleri öncelikli olarak), Avrupa Birliği içerisinde dil çeşitliliğini korumak ve artırmak, dil öğretme ve öğrenme kalitesini yükseltmek ve dil öğrenimine yaşam boyu erişim imkânını artırmaktır. (Göksan vd., 2009, s.147)

Lingua, Avrupa Birliğinin tüm resmi dillerini kapsar (İspanyolca, Danimarkaca, Almanca, Yunanca, İngilizce, Fransızca, İtalyanca, Hollandaca, Portekizce, Fince ve İsveççe). İrlandaca, Lüksemburgca, İzlandaca ve Norveççe de programın bir parçasıdır, fakat bu dört dilde başvuru yapılamaz. Bütün Lingua eylemlerinde özel önceliği, Avrupa Birliği içerisinde en az bilinen ve kullanılan diller alır. (Duman, 2001a)

Topluluk desteği, aşağıda sıralanan uluslar arası dil öğrenim ve öğretimi proje ve etkinliklerine sağlanacaktır:

- a) Dil öğreniminin önemine ve olanaklarına dikkat çekmek amaçlı duyarlılık artırıcı etkinlikler.
- b) Yenilikleri ve başarılı uygulamaları desteklemek ve yaymak amaçlı etkinlikler.
- c) Müfredat geliştirilmesi ve değişimi, yeni eğitsel materyallerin üretilmesi ve dil becerilerinin tanınması için metot ve araçların geliştirilmesi.
- d) Bilgi aktarımı ve uluslararası kaynak merkezlerinin bilgi alışverişi.
- e) Mesleki durumlar dışında kalan özel durumlar ve çerçevelerde ihtiyaç duyulan yabancı dil becerisinin desteklenmesi amaçlı önlemlerin geliştirilmesi.
- f) Topluluk genişlemesinin gerektireceği dil öğrenimi ihtiyaçlarının karşılanması.

2.3.1.5. Minerva

Avrupa Komisyonu tarafından Eğitimin Açık ve Uzaktan Öğrenimin (AUÖ) Bilgi ve İletişim Teknolojileri'yle (BİT) desteklenmesi ve geliştirilmesini hedef alan bir programdır. Bu nedenle Minerva temelde, yenilikçi uygulama ve hizmetlerin geliştirilmesini sağlamayı amaçlamaktadır

Programın üç amacı vardır;

1. Açık ve Uzaktan Öğrenim (AUÖ) ve Bilgi ve İletişim Teknolojileri (BİT)'in eğitim açısından öneminin toplumun her kesim tarafından anlaşılmasını teşvik etmek,
2. Eğitimde çoklu ortam desteğinin sağlanması ve bununla ilgili ürün ve hizmetlerin geliştirilmesi için yeterli pedagojik desteğin oluşturulması,
3. Eğitim alanında sonuçlara ve geliştirilmiş iyi uygulamalara erişimin sağlanmasıdır. (Bulut, 2004, s.26)

Bu program dört ana faaliyet türüne destek sağlar:

1. Yenilikleri, yeni fikirleri anlamak ve desteklemek için projeler,
2. Eğitimde yenilikçi ortamları geliştirmek için yeni eğitim yöntemlerini ve kaynaklarını tasarlamak amacıyla hazırlanan projeler,
3. Projelerin sonuçlarına erişim sağlamaya ve bu konuda karşılıklı bilgi akışı temin etmeye yönelik faaliyetler,

4. Eğitimde Bilgi-İletişim Teknolojilerinin kullanımı ile Açık-Uzaktan Eğitime ilişkin tecrübe ve fikirlerin paylaşımını destekleme ve bu konuda ağlar oluşturma amaçlı projeler. (Üstel, 2005, s.67-68)

2.3.1.6. Gözlem ve yenilikler (observation and innovation)

Faaliyet olarak da adlandırılan eylem, Avrupa'daki eğitim sistemlerinin kalite ve şeffaflığının artırılması ve bilgi, tecrübe paylaşımı, örnek uygulamaların tanımlanması, eğitim sistem ve politikalarının karşılaştırmalı olarak analizi yoluyla katkıda bulunmayı amaçlayan bir eylemdir. (Bulut, 2004, s.28)

Program, Avrupa'da eğitim ve öğretim alanındaki farklı uygulamaları somut olarak uygulamaya koymayı ve ülkeler arası etkileşimi sağlamayı amaçlamaktadır. Bu nedenle, Komisyon ile katılımcı ülkelerin makamları arasında yakın işbirliğini sağlamaktadır.(Bulut, 2004, s.28)

Var olan yapılardan mümkün olduğunca en fazla yararı sağlamayı amaçlayan bu eylem aşağıdaki etkinlikleri içerir:

- a. Tanımlayıcı ve istatistiki verilerin elde edilmesi ve üye ülkelerdeki eğitim sistemlerinin karşılaştırmalı analizi.
- b. Eğitimin kalitesini değerlendirmek için uygun kriterleri ve göstergeleri de içeren metotların geliştirilmesi.
- c. Yenilikçi deneyler üzerine, veri tabanlarının ve diğer bilgi kaynaklarının oluşturulması ve güncellenmesi.
- d. Topluluk ve üye ülkeler düzeyinde desteklenen bağlantılı etkinliklerin sonuçlarından kaynaklanan deneyimlerin yayılması.
- e. Üye ülkelerdeki bütün eğitim düzeylerinde diploma, nitelik ve öğrenim dönemlerinin tanınmasının kolaylaştırılması. (Duman, 2001a)

Diğer faaliyetlerle birlikte bu faaliyet Eurydice ve Naric ağları ile Arion çalışma ziyaretlerine desteği de içermektedir. (Üstel, 2005, s.68)

2.3.1.7. Ortak eylemler (joint actions)

Leonardo Da Vinci, Gençlik ve diğer Avrupa programlarıyla yakın bir işbirliği içinde çalışan Socrates Programı'nın bu eylem alanı, eğitim, öğretim ve gençlik programlarına kapsayıcı bir yaklaşım sağlayarak, ortak proje imkanlarının geliştirilmesini amaçlar ve tamamlayıcılığa somut bir şekil verir. Ortak eylemlerin amacı, Socrates, Leonardo ve Gençlik programlarının birbiriyle uyum içinde çalışmalarını sağlamayı amaçlamaktadır. (Bulut, 2004, s.28)

2.3.1.8. Yan önlemler (accompanying measures)

Yan önlemler, Socrates Programı'nın bir programı veya onun bir parçası değildir. Ancak, Socrates Programı'nın amacına ulaşmasını desteklemektedir.

Socrates programının asıl programlarından biri olmamasına rağmen, Yan Önlemler Faaliyeti, Socrates'in asıl hedeflerine ulaşılmasına yardımcı olabilecek çeşitli etkinlikleri desteklemektedir. (Bulut, 2004, s.29-30)

Programın amaçlarına yönelik olan, ancak diğer eylemler altında desteklenemeyecek olan aşağıdaki girişimler de Topluluk desteği alabilir:

- a. Eğitim alanında işbirliğini destekleyecek, eğitimin Avrupa boyutunu geliştirme amaçlı yarışma ve benzeri, duyarlılık artırıcı etkinlikler.
- b. Eğitim alanında aktif dernekler ve diğer gönüllü kuruluşlarla rehberlik ve danışmanlıkla ilgili kuruluşlar tarafından yürütülen uluslar arası etkinlikler.
- c. Programın hedef sektörlerindeki yenilikler üzerine düzenlenen konferans ve sempozyumlar.
- d. Eğitim alanında Avrupa işbirliği projelerinin yönetiminde yer alan kişilerin eğitimi ile ilgili etkinlikler.
- e. Program kapsamında desteklenmiş etkinlik ve projelerin sonuçlarının optimize edilmesi ve yayılması için önlemler.
- f. Üçüncü ülkeler ve Avrupa Konseyi gibi uluslar arası kurumlar ile işbirliğini içeren etkinlikler. (Duman, 2001a)

2.3.2. Mesleki ve Teknik Eğitim Programları

LEONARDO DA VİNCİ

Avrupa'da yaşam boyu öğrenmeyi hedefleyen Leonardo da Vinci programı 4 dönemden oluşmuştur.

1995 Öncesi: Leonardo da Vinci

1. Comett I (1986-89) ve II (1990-94) : Üniversite-Sanayi işbirliği
2. Eurotecnet (1990-94): Eğitimde yeniliklerin özendirilmesi
3. Force (1991-94): Sürekli eğitim
4. Petra I (1987-91) ve II (1990-94): Gençler için mesleki eğitim
5. Lingua (1990-94): Yabancı dil öğrenimi.

I. Dönem: Leonardo da Vinci 1995 – 1999 (5 yıl)

II. Dönem: Leonardo da Vinci 2000 – 2006 (7 yıl)

III. Dönem: Lifelong Learning 2007 – 2013 (7 yıl). (Göksan vd., 2009, s.149)

Leonardo da Vinci Programı, Avrupa Birliğinde meslekî eğitimi geliştirmek amacıyla 6 Aralık 1994 tarihinde kabul edilmiş, birinci safhası 1995-1999 yılları arasında, ikincisi de 2000-2006 yılları arasında uygulanmış olan bir meslekî eğitim eylem programıdır. (Duman, 2001b)

Programın 1995-1999 yıllarını kapsayan birinci safhasından, 15 ülkenin yanı sıra Avrupa Ekonomik alanına dahil üç ülke (İzlanda, Liechtenstein, Norveç) ile Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Litvanya, Letonya, Polonya, Romanya, Slovakya ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi gibi aday ülkeler de yararlanmıştır. (Şimşek, 2008)

Programın birinci aşamasının hedefleri doğrultusunda ikinci aşamada da üye devletlerin mesleki eğitimin kapsamı ve organizasyonu konusundaki sorumluluğuna, kültürel çeşitliliğe ve dil çeşitliliği dikkate alınarak gerçekleştirdikleri eyleme destek olmaya çalışılmaktadır. Bunun için mesleki eğitim alanındaki ülkeler arası işbirliği projeleri finanse edilmiştir. (Şimşek, 2008). Programın ikinci aşamasında programa katılan ülkelerin bu programı uygulamaya koyabilmesi için iki şartı yerine getirmesi gerekmektedir. Bunlardan birincisi katılım payının ödenmesi, diğeri de, programın ülke

düzeyinde uygulanmasını sağlayacak olan Ulusal Ajansın kurulmasıydı. (Duman, 2001b)

Programın III. dönemi olan Lifelong Learning 2007 yılında uygulanmaya başlamış ve 2013 yılında tamamlanacaktır. Bu program önceki programlarda olduğu gibi AB üyesi ülkeler, EFTA ülkeleri (Norveç, İzlanda ve Lihtenştayn) ve Aday Ülkelerin (Türkiye) katılımıyla gerçekleştirilecektir. Yaşamboyu Öğrenme Programı, kişisel, toplumsal, sosyal veya istihdama yönelik bir perspektif ile bilgilerin, becerilerin ve yeterliliklerin geliştirilmesi amacıyla yaşam boyunca gerçekleştirilen tüm öğrenme faaliyetlerini içeren program olarak tanımlanmaktadır. (Günbayı ve Yassıkaya, 2001, s.16)

Programın ana amacı, ülkelerarası işbirliğinin kullanılarak mesleki eğitim sistemleri ile uygulamalarında;

- Kalitenin geliştirilmesini,
- Yeniliklerin teşvik edilmesini,
- Avrupa Boyutunun yükseltilmesini teşvik etmektir. (Göksan vd., 2009, s.148)

Leonardo Da Vinci Mesleki Eğitim Programı,

1- Ülkeler arası işbirliğinin kullanılarak meslek eğitim sistemlerinin uygulamalarının geliştirilmesini ve yeniliklerin teşvik edilmesini,

- 2- Mesleki eğitimin kalitesini artırmayı,
- 3- Mesleki eğitim alanında Avrupa boyutunun yükseltilmesini,
- 4- Yaşam boyu öğrenmenin desteklenmesi,

5- Temel meslekî eğitimden geçmekte olan gençler, eğitimciler ve eğitim yöneticilerinin ve eğitime katılan bütün kesimlerin; ülkeler arası hareketliliğini artırmayı amaçlamaktadır.

Program bu amaçla eğitim kuruluşları, üniversiteler, işletmeler, ticaret odaları gibi mesleki eğitim alanında yer alan kurumlar arasındaki işbirliğine dayanan projeleri desteklemektedir. (Bulut, 2004, s.33)

LdV'nin belirtilen bu amaçlarında asıl vurgulanması gereken noktanın sanayi sektörünün ara eleman gereksinimi karşılama gibi bir hedefin belirleyici olduğunu söylemek yanlış olmaz. Dolayısıyla bireyin gelişimi için bir eğitim anlayışı değil, sanayinin teknolojik gelişimine uygun eleman yetiştirilmesi hedeflenmektedir. (Şimşek, 2008)

Leonardo Da Vinci kapsamındaki eylem alanları beş eylem başlığı altında yapılandırılmıştır. Bunlar;

Eylem 1 : Hareketlilik (Mobility),

Eylem 2 : Pilot Projeler (Pilot Projects)

Eylem 3 : Dil Yeterlilikleri (Language Competencies)

Eylem 4 : Ülkelerarası Ağlar (Transnational Networks)

Eylem 5 : Başvuru Kaynakları (Reference Materials). (Bulut, 2004, s.35)

Programın birinci safhası Türkiye'ye açık olmasına rağmen, gerekli hazırlıkları yapmadığı için Türkiye çalışmalar içinde yer alamamıştır. Programın birinci aşamasını kaçıran Türkiye, Avrupa Birliği Konseyi'nin 26 Nisan 1999 tarihli kararı ile 2000-2006 yıllarını kapsayan ikinci aşamasına katılma imkanı elde etmiştir. (Şimşek, 2008)

2.3.3. Gençlik Eylem Programı : Youth

Gençlik Programı, değişik ülke ve kültürlerden 15-25 yaş arası gençleri bir araya getiren bir değişim programıdır. Herhangi bir konu çerçevesinde bir araya gelen gençler, kendi kültürünü tanıtmaya ve başka kültürleri tanıma imkanı bulmaktadır. Program bütçesi 520 milyon Euro'dur. (Bulut, 2004, s.41)

Avrupa İçin Gençlik Programı, Toplumun kendi içinde ve Üye olmayan Ülkelerle mücadele yoluyla genç insanların eğitimine katkıda bulunmayı hedefler. Nihai hedef ise, yerel düzeyde gençlik çalışmalarının oluşturulması ve var olanların yerleşik hâle getirilmesini sağlamaktır. (Çetin, 2002)

Youth Programı'nın amacı şu şekilde özetlenebilmektedir ;

1- Gençlerin toplumda bütünleşmesini kolaylaştırmak ve girişimcilik ruhunu teşvik etmek,

2- Gençlere bilgi beceri ve yeterlilik kazanmalarında yardımcı olmak,

- 3- Gençlerin dayanışma duygularını ifade etme imkanı sağlamak,
- 4- Irkçılık ve yabancı düşmanlığına karşı verilmekte olan mücadeleyi desteklemek,
- 5- Ortak Avrupa kültürünün çeşitliliğinin, mirasının ve temel değerlerimizin daha iyi anlaşılmasını sağlamak,
- 6- Toplumun her düzeyinde her türlü ayrımcılığı yok etmeye ve eşitliğin sağlanmasına yardımcı olmak,
- 7- Projelere bir Avrupa ögesi katmak. (Bulut, 2004, s.41)

Avrupa için Gençlik programı içinde yürütülen beş temel eylem bulunmaktadır :

1. Değişim Faaliyetleri
2. Gönüllü Hizmetler (European Voluntary Service)
3. Gençlik Girişimleri
4. Ortak Faaliyetler
5. Destek Önlemleri (Çetin, 2002)

2.4. Avrupa Birliği'nin Yurttaşlık Eğitimi Politikası

2.4.1. Yurttaşlık

Yurttaşlık olgusu 19.yy.'da yoğun bir şekilde gündeme gelmesine rağmen temelleri Antik Yunan'a kadar gitmektedir. Kavram, ortaya atıldıktan sonra dünyada yurttaşlık konusunda büyük bir ilgiye ve tartışmalara konu olmuştur. Öncelikle, yurttaşlık kavramının ne olduğunu tanımlamaya çalışalım.

Latince (civis) ve yunanca (polites) kökleri itibari ile yurttaş, en basit anlamda politik bir topluluğun üyesi demektir. Özellikle Eski Yunan'da şehir devletinde yurttaş; kölelerden ve meteklerden, yani yabancılardan ayrıcalıklı olarak şehrin politik hayatına katılma hakkı olan katılmayı ifade eden bir kavram olarak kullanılmıştır. (Sarıbay, 1998, s.12)

“Yurttaşlık, bir devlet içerisinde bireyle devlet ve bireyler arasındaki ilişkiyi işaret eder.” (Hebert ve Sears, 2001, s.1)

Yurttaşlık, tarihsel açıdan üç farklı eksenin bir araya gelmesiyle oluşmuştur. Bu eksenler sırasıyla medeni haklar, siyasal haklar ve sosyal haklar biçimindedir. Medeni haklar eksenini oluşturan unsurlar bireysel özgürlük, konuşma özgürlüğü, düşünce ve inanç özgürlüğü, mülk edinme sözleşme yapma özgürlüğü ile adalet hakkı gibi hak ve özgürlüklerdir. Siyasal haklar eksenine ise, siyasal karar alma sürecine seçmen ve seçilen olarak katılma hakkını ifade eder. Öte yandan sosyal haklar eksenine ile ifade edilen şey ise yaşadığımız toplumun standartları ölçüsünde ekonomik refah ve sosyal güvenlik gibi haklara sahip olmaktan, çağdaş bir birey gibi yaşayabilme hakkına değin uzanan geniş bir haklar düzenidir. Eğitim hakkı ve sosyal hizmetler bu çerçevede değerlendirilebilir. (Marshall ve Bottomore, 1992/2000, s.16-17). Marshall, bu tanımlamasını İngiliz deneyimlerine göre yaptığı için, bazı eleştirilere maruz kalmışsa da bu tasnif geniş çevrelerce kabul görmüştür ve halen kabul de görmektedir.

En genel tanımıyla yurttaşlık; teritoryal devlete siyasal aidiyetin anlatımıdır ve bireyler bu aidiyet dolayısıyla bir dizi özel hak ve görevin bağlı olduğu bir yasal statü ile donanmaktadır. (Üstel, 1999, s.80)

Yurttaşlığı daha iyi anlayabilmek için, tarihsel süreç içerisinde yurttaşlığın nasıl geliştiğini ve değiştiğini görmek gerekmektedir. Bunun için de ilk olarak Antik Yunan'a gitmemiz gerekmektedir. "Niçin Antik Yunan?" sorusunu sorduğumuzda, D.Heater şu şekilde cevap veriyor;

- Yurttaşlık ilkesi ve pratiğinin kesintisiz bir öyküsü için başlangıç olarak alabileceğimiz bir katılımcı siyasal toplum modelinin daha önce var olduğuna dair bir bilgimiz yok.

- Antik Yunan'dan bugüne siyasal düşünür ve yazarların hiçbiri Sparta sistemi hakkında katıyen içten içe olumsuz duygular beslememişlerdir.

- Bir evrimleşme süreci olarak tarih, elbette ki, tam da başından itibaren bir değişim ve uyarlanma sürecidir. (Heater, 1994/2007, s.16)

Tarihsel süreç içinde, yurttaşlık kavramının polis'in¹⁰ gelişmesiyle eş zamanlı olarak ortaya çıktığını görüyoruz. (Üstel, 1999, s.53)

---

¹⁰ Polis, Antik Yunan'da şehir devletlerine verilen isimdir.

Yunan yurttaşlık ideali, günümüzdeki yurttaşlık idealinden derin farklılıklar gösterir. Bu ideal içinde, büyük bir kültürel boyuttan kaynaklanan kişisel gelişme yer almaktadır. Kişisel gelişme kavramı, Yunanca'da paideia (eğitim) sözcüğüyle ifade edilir. İngilizce'ye education (eğitim) olarak çevrilmekle birlikte, paideia, Antik Yunanlılar ve özellikle de Atinalılar için çok daha geniş bir anlam taşımaktadır. (Gündüz ve Gündüz, 2002, s.10-11)

Yunan yurttaşlık ideali, özünde bir yaşam biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Burada insanlar, içkin nitelikteki toplumsal ve siyasal bir gelişme süreci sonucunda, kendi kendini gerçekleştirip yüksek yeterliliğe sahip bir yurttaş haline gelmiştir. Bu süreç, embriyosal bir niteliğe sahiptir. Bu bakımdan, bugün yurttaşlık ile ilgili tartışmalarda hala başvuru odağı olarak değerlendirilmektedir. (Gündüz ve Gündüz, 2002, s.12)

Yurttaşlık nosyonu, klâsik Antikçağ'da, belli bir tümlüğe, hukuksal olarak nitelendirilmiş ve siyasal haklar da kazandıran bir aidiyet olarak belirlemektedir. (Erbay, 2009, s.3)

M.Ö.III. yüzyılda Polis'lerin yıkıntıları üzerine kurulmuş okullardan birisi olan Stoa Okulu, çalışmaları ile geniş bir alanı etkilemiştir. Bu okulun etkisi çok geniş olmuş, Romalı düşünürlerde ve Ortaçağ düşünürlerinde yankılanmıştır. (Göze, 2005, s.57)

Stoacılar dünya devleti ve dünya yurttaşlığını savunuyorlardı. Bütün insanlar, evrene egemen olan logosun (Tanrı) çocukları oldukları için Stoacılar tek bir dünya devletini savunuyorlardı. (Sarıca, 1993, s.31). Gene hiçbir ayırım söz konusu olmaksızın aynı evrensel aklın yasalarına uymaları gereken insanların, çeşitli devletler halinde, çeşitli yasalar altında değil, evrensel bir devletin tüm insanlara aynı biçimde uygulanan yasaları altında bulunmaları gerektiğini söylerlerken, dünya vatandaşlığı (kozmpolis) düşüncesine ulaşırlar ki, bu düşünce ileride Roma İmparatorluğu'nun pek hoşuna gidecektir. (Şenel, 1996, s.181)

Roma yurttaşlığı pek çok yönüyle Yunan yurttaşlığından çarpıcı bir biçimde ayrılır. Roma'da yurttaşlık statüsü evrimleşerek Yunan muadilinden çok daha esnek bir hal almıştır. Romalılar çeşitli yurttaşlık sınıfları oluşturmuş; kölelere yurttaşlık onuruna kavuşma olanaklarını sunmuş ve bu ünvanı kentin dışına, zamanla bu "dünya

imparatorluğu'nun en uç sınırlarına dek tek tek bireylere, hatta topluluklara dağıtmakta da fazlasıyla cömert davranmışlardır. (Heater, 1994/2007, s.49). Roma imparatorluğunun bu kadar büyük boyutta genişlemesinin sebebi, Roma'nın sistematik olarak fethedilen bölgelerin halklarına durumuna göre, ya tam yurttaşlık yada yarı yurttaşlık (civitas sine suffragio) veya Roma müttefikliği verilmesindedir. Roma toplumu genel olarak, yurttaş olanla olmayan, yurttaş olmayanlar arasında da özgür olanla olmayan arasındaki temel hukuki fark üzerine kurulmuştur. (Davies, 1996/2006, s.184-189)

Greko-Romen dünyada yurttaşlık neredeyse beş yüz yıl kadar, yönetim biçiminin baş unsurlarından biri, hatta bir yaşam tarzıydı. Ortaçağ Avrupası'nda – önemli bir istisna olan İtalyan kent devletleri dışında- yurttaşlık pek de önemli değildi.

Ancak yurttaş rolü icra edildiği ve bu kavram üzerine yorumlar yapıldığı sürece bu dönemde yurttaşlık üç yönüyle öne çıkar. Birincisi, yurttaşlığın, Hıristiyanlığın sorgulanmayan ve fiilen sorgulanamaz üstünlüğü ve hakimiyetiyle ilişkisi idi. İkinci olarak da, klâsik görüş sonsuza dek ortadan kalkmış değildi; nitekim Aristoteles'e gösterilen derin ilgi onu güçlü bir biçimde diriltti. Üçüncü olarak, ortaçağda yurttaşlık, pratikte devlette değil, kent veya kasabada ayrıcalıklı bir statü niteliğindedir. (Heater, 1994/2007, s.67-68)

Yurttaşlığın altın çağı hiç kuşkusuz, ulus-devletin yükselmesiyle eş zamanlı olarak yaşandı. Fransız devrimiyle başlayan dönemde yurttaşlığın sınırları bir yandan siyasal ve medeni hakların kazanılmasına paralel olarak genişlerken, ulus-devletin bizzat kendi topraksal sınırları da yurttaşlığın ulusla özdeşleşmesi sonucunu verdi. (Üstel, 1999, s.54). Fransız devrimi ile, tebadan yurttaşlığa geçiş söz konusudur. Yani yurttaş, bir hükümdara tabi kişi değil, türünün öteki varlıklarıyla eşit olan varlıktır. Bir toplumun içinde toplumsal sözleşme yoluyla durumuna razı olmuş bir şekilde yaşamaktadır, dilerse başka bir toplumun üyesi de olabilir.

Fransız Devrimi'nin yurttaşlık nosyonunda,

- Yurttaşın hukuk kurallarına uyması,
- İtaatle yükümlü bulunması,
- Özgürce konuşabilmesi, yazabilmesi ve düşüncelerini yayınlabilmesi

hakkının olması söz konusudur.

- Vergi yükünün yurttaşlar arasında güçlerine göre eşit olarak dağıtılması konularının bulunduğu görülmektedir.

Yani burada “yurttaş olmak” demek, grubun içinde yaşamak ve söz konusu grubun belirlediği normun sağladığı haklara sahip olmak demektir. Yurttaşlık, belirli koşullarda sağlanabilmekte ve kaybedilebilmektedir. (Erbay, 2009, s.3)

Çağdaş anlamda “bireyi ulus devlete bağlayan bir ilişki” olarak ele alınan yurttaşlık, aynı zamanda “devlet tarafından dayatılan tek biçimli kurallar ve kimliğin ifadesi” gibi de değerlendirilmektedir. Bu değerlendirme, yurttaşlığın, özel bireyler tarafından taşınan bir evrensel maske olduğu eleştirisini de beraberinde getirmiştir. Gerçekten, burjuvazinin, aristokratik ayrıcalıklara karşı savaşımı içinde anlam kazanan evrensel yurttaşlık idealinin özünde, yurttaşlığın her türlü ayrıcalık ve farklılıktan uzak, aynı-benzer statü yaratmasıydı. Bu statünün yasa ve kurallarla herkes için uygulanabilir genellikte olması hedeflendi. Böylece, bireyler birbirine benzedikleri oranda yurttaş olurken, bu çerçevede ulus da özel bir anlam kazandı. (Gündüz ve Gündüz, 2002, s.15)

Ortaçağ kentlerinde de eşit yurttaşlık olgusunun örneklerine rastlanmaktaydı, ama bu kentlerde özgül hak ve görevler yerel olarak sınırlıydı. Ancak ulus-devlet olgusunun ortaya çıkmasıyla yurttaşlık hak ve görevleri yerel olmaktan çıkmış, ulusal niteliğe bürünmüş, giderek evrenselleşmiştir. (Marshall, 1965:79, Akt: Sarıbay, 1991)

Bendix’e göre (1969, s.90) modern veya ulusal-demokratik yurttaşlığın Batı kapitalizminin gelişmesine paralel bir tarihi vardır. Tarihsel olarak, ulus inşasının temel ögesi esas itibarıyla, “Yurttaş” olarak sınıflanan tüm yetişkinlerin haklarının ve görevlerinin yasallaştırılmasıdır. Kapitalizm bu bağlamda yurttaşlığı şu özellikleriyle teşvik etmiştir: Kapitalizm, her şeyden önce, mübadele ilişkileri aracılığıyla evrensel kültürün büyümesini sağlamış, tüketicinin özerkliğine fazlasıyla önem vererek bireyselliğin doğmasına katkıda bulunmuştur. Genel olarak, kapitalizm statü hiyerarşisinden daha çok sözleşmeye dayanan ilişkileri esas aldığından; hükümetin de toplumsal bir sözleşme temeli üzerine inşa olması gerektiği fikrini benimsemiştir. Bu fikir, hem tamamen kapitalist ekonomik ilişkilerle uyumun bir ifadesi; hem de yurttaşlığı ortaya çıkaracak kurumlar manzumesinin bir zeminiydi. (Turner 1986:23, Akt: Sarıbay, 1991)

Ulus-devletin yurttaşlık anlayışı, devlete –herhangi bir konuda- irade oluşturmaya, karar alması ve alınan kararların meşrulaştırılmasına imkan sağlayan bir mekanizma olarak önemli görevler ifa etti. Bir ulus-devletin sınırları içinde yaşayan insanlar, yurttaşlık kimliği sayesinde eğitim, iletişim ve bilgilenme kanallarından faydalanabildiler, siyasal yaşama katılabildiler ve ekonomik olarak istismar edilmemelerini amaçlayan bir takım sosyal şartlara ve güvencelere sahip olabildiler. Bireylerin devletin demokratik olarak meşrulaştırılması sürecine katılmalarını sağlayan temel unsur da, yurttaşlıkla bu hak ve olanaklar oldu. (Coşkun, 2009, s.405)

Liberal devlet, bireylerin yalnızca özgürlük, güvenlik, mülkiyet ve baskıya karşı direnmeyle çerçevesi çizilen “doğal hakları”nın bekçisidir. Başka bir anlatımla devlet, yalnızca, “oyunun” kurallarını belirlemeli, yani yasama yoluyla mülkiyet ve rekabeti güvence altına almalıdır. Bu sınırlı “düzenleme” işlevi dışında devlet, bireyleri ekonomik ve siyasal çıkarlarını azamileştirme yolunda tümüyle özgür bırakmalıdır. (Alptekin, 2005, s.51)

Yurttaşlığın liberal demokratik anlayışı liberalizmin temel görüşlerinden kaynaklanır. Birey, egemen ve özerk bir varlık olarak ele alınır ve topluluk değil birey ön plandadır. Bu anlayışta yurttaşlık bir sözleşmeden doğan statü olarak görülür ki bu birey ile devlet ve bireyler arasında akdedilen bir sözleşmedir. (Alptekin, 2005, s.52)

Liberal düşüncenin tüm yurttaşlara eşit mesafede durma anlayışı, ulus devletlerin siyasal yaşama hâkim olması ile yeni bir anlam kazanmıştır. Ulus devlet liberal düşüncenin yansızlık ve eşit mesafe anlayışını ulus ile ilişkilendirmiştir. Bu anlamda yurttaşlık, devletin siyasal ve hukuksal bir kategoriden, ortak bir kimlik ve aidiyet duygusu geliştirme amacının bir parçası olmuştur. Birey yurttaşın hukuki ve pratik eşitliği konusu günümüzde önemini sürdürmektedir. Bu konuda iki farklı hareket noktası bulunmaktadır. İlki yurttaşların hukuki eşitliğinin her zaman fiili eşitliğe yol açmadığıdır. Diğeri ise eşitleştirme çalışmalarının benzerleştirmeyi yaparken benzemeyeni dışarıda bıraktığıdır. Fiili ve hukuksal eşitleştirme çalışmaları yurttaşlık kavramı üzerinde etki etmektedir. Hukuksal ve fiili eşitliğin tam olarak sağlanması mümkün değildir. Devletin çok dinli veya mezhepli bir yapıya sahip olduğu durumlarda yurttaşlığın oluşturduğu hukuksal ve siyasal aidiyetle, dinsel kültürel aidiyet açık veya örtük bir gerilim içerisindedirler. (Altun, 2006, s.18)

Cumhuriyetçi yurttaşlık geleneği, Hobbes ya da Locke'un birey eksenli sözleşme kuramıyla eleştirel bir gerilim içinde yer almaktadır. Liberal bireyciliğin devlete, bireylerin özel çıkarlarını gerçekleştirmeleri konusunda gereken özgürlüğü sağlayabilecek bir düzenleme aracı olarak bakmasına karşılık, cumhuriyetçi gelenekte özgürlük ve özerklik yurttaşın gündelik kamusal faaliyetleriyle anlam bulmaktadır. Yurttaşlar kamu tartışması ve kolektif karar alma sürecine katılarak, özel çıkarlarının yönettiği yaşamlarını asarlar ve ortak kararlar uyumlu genel bir bakış açısı kazanırlar. Bu anlamıyla cumhuriyetçi yurttaşlık, insan yaşamının evrenselliğinin bir ifadesi, özel ihtiyaç, çıkar ve arzuların türe dışı (heteronom) alanına karşılık bir ussallık ve özgürlük alanının ifadesidir. (Alptekin, 2005, s.57)

Liberal demokratik politikalar karakteristik olarak, bireylerin özel özlemlerini gerçekleştirmenin veya hükümetlerin bireylere müdahalesini önlemenin aracı olarak görülmektedirler. Cumhuriyetçi yurttaşlıkçılar ise tersine, (antik dönem insanların tavrıyla) kamusal siyasi hayata katılımın, insanın iyiliğinin en yüksek biçimi olduğunu vurgularlar. Cumhuriyetçi yurttaşlıkçılar, modern siyasi hayatın, sosyal ve ekonomik konu ve çıkarlar tarafından istila edilmesinden yakınırırlar; çünkü bu istila, bizim başlıca siyasi erdemimizi, en yüksek kamusal yararı gerçekleştirmek üzere akıl yürütmemizi ihmal etmemize neden olur. Bağımlı, özel bireyleri özgür yurttaşlara, kısmi ve özel çıkarları kamusal yarara dönüştürme yeteneğinde bir siyasi topluluk yaratma peşinde olmalıyız. Kamusal karar almaya katılım, merkezi hayati faaliyet olmalıdır. (Alptekin, 2005, s.58)

Tarihsel süreç içerisinde yurttaşlık kavramının gelişimine bağlı olarak farklı yurttaşlık modelleri ortaya çıkmıştır. Bu modeller, bireyin siyasal ve sosyal hayata aktif katılımının önem kazandığı radikal demokratik yurttaşlık, sivil toplum anlayışı temelinde gelişen sivil yurttaşlık, kadın haklarının ön plana çıktığı ve cinsiyetçi ayrımcılığın ortadan kaldırılması gerektiğinin vurgulandığı cinsiyetçi yurttaşlık, günümüz modern toplumlarında ulus devlet sınırları içerisinde şekillenen modern yurttaşlık ve insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğü gibi evrensel değerler çerçevesinde gelişen evrensel yurttaşlık şeklindedir. (Altun, 2006, s.21)

2.4.2. Avrupa Yurttaşlığı

Avrupa yurttaşlığı, AB üyesi ülkelerin gerçekleştirmeye çalıştıkları en önemli çalışmaların başında gelmektedir. Birlik üyesi ülkelerde, Avrupalılık bilinci ve kimliğini oluşturmak için günümüze değin bir çok çalışma yapılmıştır. Günümüzdeki Avrupa yurttaşlığını daha iyi anlayabilmek için, Avrupa, Avrupalılık ve Avrupa kimliğini ele almamız gerekmektedir.

Tarih boyunca bir hayal ve ideal olan Avrupa, sınırlarını dahi tarihin hiçbir döneminde tam olarak çizememiştir. Tarihin bazı dönemlerinde Kafkaslar, Avrupa'nın bir parçası görülürken, bazı dönemlerde ise Balkanlar Avrupa'nın bir parçası görülmemiştir. Köklerini Akdeniz ve Ortadoğu medeniyetlerinden alan bu ideal, zamanla köklerini dahi beğenmez olmuştur. Coğrafi keşifler, Reform, Rönesans, Fransız ve endüstri devrimleri ile kendisini dünyanın efendisi veya öncüsü sayan Avrupalı, aslında “Avrupa nedir?, Avrupalı kimdir?” sorularının yanıtını dahi verebilmiş değildir. Bu soruların yanıtları bir kesinlikten çok, bir arayış olmuştur: Kimine göre Avrupa'yı, Avrupa yapan miras Hıristiyanlıktır, kimilerine göre Yunan-Roma medeniyetlerinin devamı olmuştur. Kendisi ile hesaplaşmalarla dolu bir tarih olan Avrupa, belli dönemlerde Hıristiyan veya Yunan-Roma olmuştur. Fakat, hiçbir dönemde kesin bir Avrupa tanımına ulaşamamıştır. (Laçiner, 2008)

Avrupalılık, tarihi itibariyle bütünleşme, barış süreci ve bölgesel yönetimi teşvik eden bir yapıdır. Bölünme ve parçalanmaları onaylamayan bir projedir. Avrupalılık, “farklılık içinde birlik” anlayışının egemen olduğu ve uygulamada çıkan sorunlar¹¹ nedeniyle bu anlayışın gözardı edilemeyeceği bir inşa sürecindedir. Farklı ülkelerin, ülkeler içerisinde yer alan farklı yerellerin, dillerin ve kültürlerin bir uyum içerisinde sistemin işleyişine katkıda bulunacak insanların oluşturmuş olduğu halkların Avrupası olarak tasvir edilebilir. (Bardakçı, 2010, s.6). Başlangıçta ekonomik ve güvenlik ekseninde kurulan bu birlik ilerleyen zamanda siyasi bir birlik haline gelmiştir. Maastricht Antlaşması, bu noktada çok önemli bir yere sahiptir.

¹¹ AB bütünleşmesi Avrupa'da bir taraftan üyeleri arasında ulusal-üstü (supra-national) bir birlik oluşturmaya çalışırken, üyelerin birbirlerine karşı farklılıklarını vurgulamak yerine, AB üyesi olmayan diğer Avrupa ülkelerine ve dünyanın diğer bölgelerine karşı Avrupa'nın spesifik farkını ortaya koymaya çalışmaktadır. Bu durum hem AB içinde bölgesel özerklik taleplerinin ortaya çıkmasını engelleyememekte ve hem de AB'ye karşı ulusçu akımların doğmasına neden olmaktadır. (Gürkaynak, 2011, s.8-9)

Kaya'ya göre (2004, s.2-3) bu anlaşma ile Avrupa Topluluğu ortak siyasal, sosyal, iktisadi, kültürel ve askeri değerler üzerine inşa edilen bir birliğe dönüştürülmek istendi. Bu sürecin başlangıcını Avrupa Halkları ve halklar arasında birlik söylemini ön plana çıkaran 1975 tarihli Tindemans Raporu¹² teşkil eder. Bu raporda, Avrupa Topluluğu'nun kendi bayrağına sahip olması ilkesi benimsenmiştir. Nitekim, Avrupa Birliği bayrağının 29 Mayıs 1986 yılında ilk defa göndere çekilişine Beethoven'in 9. Senfonisinin dördüncü bölümünden 'Neşeye Övgü' eşlik etmiş ve bu bölüm Topluluk marşı olarak kabul edilmiştir. Daha sonra, ECSC'nin kuruluş günü olarak kabul edilen Robert Schumann'ın konuşmasının yapıldığı 9 Mayıs tarihi Topluluk günü olarak benimsenmiştir. 1988 yılında Avrupa Birliği Devlet ve Hükümet Başkanları zirvesinde okullarda okutulan edebiyat, yurttaşlık, tarih, coğrafya, dil ve müzik eğitimi müfredatına bir Avrupalılık boyutu kazandırılması kararlaştırılmıştır. Bu kararın alınmasının amacı, ortak değerleri tarihte aramak değil geleceği kurgulayarak saptama çabası olduğu söylenebilir. Maastricht Anlaşmasında açık bir şekilde dile getirilen Avrupa Birliği yurttaşlığı, ortak dış siyaset, ortak göç politikaları, ortak askeri politikalar ve ortak para kullanımı gibi noktalar da dikkate alındığında aşağıdan yukarıya değil, ancak yukarıdan aşağıya doğru akan bir Avrupalı kimliği oluşturma çabasının son otuz yıla damgasını vurduğu görülür. Bu Avrupalılık tanımı, tekrar altının çizilmesi gerekirse, geçmişe, tarihsel semboller ve mitlere referanstan çok, geleceğe ve geleceğin halklarına referansla ifade edilmektedir. Böylesine bir kimlik, hiç şüphesiz, postnasyonal, seküler ve çoğulcu bir anlayışla yeni Avrupa'nın sınırlarının belirginleştirilmesi gerektiği tezini ön plana çıkarmaktadır. Yeni Avrupa tanımı öylesine bir 'Avrupalılık' kimliği dayatmaktadır ki, bu kimlik 'kültürel çeşitlilik' (cultural diversity) ve 'çeşitlilik içinde birlik' (unity in diversity) söylemleriyle beslenmeyi gerektirmektedir.

Avrupalılık, hukuki ve siyasi boyutları olan bir yapıdır. AB'nin bu yapıya ulaşmasının tarihi gelişim seyri aşağıda belirtilmiştir:

¹² Tindemans Raporu: Belçika Başbakanı Leo Tindemans, üye ülkeler hükümet başkanlarının istemi üzerine Avrupa Birliği hakkında hazırladığı rapordur. Bu raporda, ilk kez Avrupa vatandaşlığı fikri ortaya atılmıştır. Avrupa vatandaşlarına bir takım hakların verilmesi önerilmiştir. Yine bu raporda Avrupa'nın inşasının üye devletler arasında birleşimden değil de, ileriye yönelik olarak halkların ortak miraslarını koruyarak değişen dünya şartlarına birlikte uyum sağlanarak gerçekleştirileceği belirtilmiştir. (http://aei.pitt.edu/942/1/political_tindemans_report.pdf Erişim Tarihi: 03.06.2012)

- Benelüks Birliği: Belçika-Hollanda-Lüksemburg (17.07.1932 Ouchy Antlaşması)
- Batı Birliği¹³: Benelüks Üyeleri, Fransa, İngiltere. (17.03.1948 Brüksel Antlaşması).
- NATO: Batı Birliği Üyeleri, ABD, Kanada, İzlanda, Norveç, Portekiz, 04.04.1949 Washington Antlaşması.
- AKÇT (Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu). Benelüks Üyeleri, Almanya, Fransa, İtalya. (18.04.1951 Paris Antlaşması. Yürürlük Tarihi: 25.07.1952)
- Avrupa Savunma Topluluğu. Benelüks Üyeleri, Fransa, İngiltere, Almanya. 01.02.1952 NATO Onayı: 25.02.1952. Fransız Parlamentosunun Reddi: 30.08.1954.
- Avrupa Siyasi Topluluğu. Avrupa Savunma Topluluğu Üyeleri. 10.03.1953. Oybirliği ile kabule rağmen Ulusal Parlamentolar onayına sunulmamıştır.
- BAB (Batı Avrupa Birliği). Batı Birliği Üyeleri, Almanya, İtalya. 20.10.1954. Paris Antlaşması.
- AAET (Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu). Benelüks Üyeleri, Almanya, Fransa, İtalya. 25.03.1957. Roma Antlaşması. (Yürürlük tarihi: 01.01.1958)
- AET (Avrupa Ekonomik Topluluğu). Benelüks üyeleri, Almanya, Fransa, İtalya. 25.03.1957 Roma Antlaşması. (Yürürlük tarihi: 01.01.1958)
- Roma Antlaşması ile Üç Topluluğun Parlamento (Genel Kurul) ve Mahkemeleri birleştirilmiştir.
- 08.04.1965 tarihli (Yürürlük tarihi: 01.07.1967) antlaşma ile, Üç Topluluğun Yönetim Organları (Konsey ve Komisyonlar) birleştirilmiştir.
- 01.07.1968. Gümrük Birliği gerçekleşti.
- 14.12.1973. Konsey, Avrupa Kimliği Belgesi'ni kabul etti.
- 1. Genişleme: 1973. (Danimarka, İrlanda, İngiltere)
- 22.07.1975 tarihli Değ. Ant. (Yürürlük tarihi: 01.06.1977) ile Denetim Kurumu (Sayıştay) kuruldu.
- 2. Genişleme: 1981 (Yunanistan)

¹³ Batı Birliği, Benelüks ülkeleri (Belçika, Hollanda ve Lüksemburg), Fransa ve İngiltere arasında, 17.03.1948 tarihinde imzaladıkları Ekonomik, Sosyal, Kültürel İşbirliği ve Kolektif Savunma Antlaşması isimli Brüksel Antlaşması'yla, bir saldırıya karşı birlikte karşı koymak amacıyla kurulmuştur. Bu birlik, 20.10.1954'te Paris Antlaşması ile Almanya ve İtalya'nın da katılımıyla Batı Avrupa Birliği (BAB) ismini almıştır. (Aydın, 2008, s.70-71)

- 14.06.1985 Shengen Antlaşması. (İngiltere, İrlanda, Danimarka hariç)
- 3. Genişleme: 1986 (İspanya ve Portekiz)
- Tek Avrupa Senedi. Siyasi bütünleşme yeniden, ancak Avrupa siyasi işbirliği olarak antlaşma hükümlerinde yer almıştır. (Lüksemburg-Lahey 17-28 Şubat 1986. Yürürlük tarihi: 01.07.1987)
  - Maastricht Antlaşması: 07.02.1992. Yürürlük tarihi: 01.11.1993. Topluluklara ilaveten Ortak Dışişleri ve Güvenlik Politikası (ODGP) ve Cezai Alanlarda Polis ve Adli İşbirliği (CAPAI) oluşturulup BAB canlandırılmıştır.
    - 4. Genişleme: 1995. Finlandiya, İsveç, Avusturya.
    - Amsterdam Antlaşması. 02.10.1997. Yürürlük tarihi: 01.05.1999. Maastricht ve Topluluklar Antlaşmaları değişikliği.
      - Nice Antlaşması. 26.02.2001. Yürürlük tarihi: 01.02.2003
      - 5. Genişleme: 2004. Polonya, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Slovakya, Litvanya, Letonya, Slovenya, Estonya, Kıbrıs, Malta.
      - 6. Genişleme: 2007. Romanya, Bulgaristan. (Aydın, 2008, s.57-58)

Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT), Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (AAET)nu kuran üç antlaşma ve antlaşmaları değiştiren diğer hukuk belgeleri (Örneğin, Tek Avrupa Senedi) “Topluluğun Anayasası” niteliğindedir. (Günuğur, 1995, s.71)

Avrupa kimliği, AB'nin siyasi bir birlik olarak uluslararası arenada ortaya çıkmasının ardından yoğun bir şekilde tartışılmaya başlanmıştır. Avrupalılık ve Avrupa kimliği denildiği zaman AB'nin değerleri ve kriterleri üzerinden bir tanımlamaya gidilir. (Bardakçı, 2010, s.1). Tekin'e göre (2009, s.146-147) AB'nin, Avrupa ülkeleri adına konuşabilen bir güç olarak ortaya çıkabilmesi için Avrupalılar tarafından meşrulaştırılması gerekmektedir. Bu meşruiyetin gerçekleştirilmesi içinde ortak bir Avrupa kimliğine ihtiyaç duyulmaktadır. Avrupalılık kimliği, tarihin başlangıcından bu yana var olan bir kimlik olmayıp, Avrupa Birliği'nin siyasi elitleri tarafından, eğitim, Avrupa yurttaşlığı ve ortak tarih ve gelecek aracılığıyla ideolojik olarak zaman içinde oluşturulmaktadır. (Kaya ve Kentel, 2005, s.126-127)

XX. yüzyıla gelinceye kadar Avrupa kimliği üzerinde, Antik Yunan, Roma, Hristiyanlık, Rönesans, Reform, Aydınlanma çağı gibi gelişmeler etkili olmuştur. Tekin

(2009, s.148) Antik-Yunan'daki gelişmiş uygarlığın Avrupa Birliği üzerine doğrudan bir etkisi olmasa da dolaylı olarak Avrupa kültürü üzerinde etkili olduğunu ileri sürmektedir. Antik-Yunan kültürü, Avrupa'da yaşanan Rönesans, Aydınlanma çağı gibi gelişmeleri etkilemiştir. Ayrıca büyük Yunan düşünürlerinden olan Sokrates, Platon ve Aristoteles gibi filozofların felsefe, tiyatro, drama, devlet yönetim şekilleri gibi birçok konuda Avrupa'yı etkiledikleri söylenebilir. Üzerinde durulması gereken bir diğer noktada, Atina'nın geliştirdiği eğitim, siyasi yönetim, sosyal ve ekonomik kültür anlayışı bu etkilemede öncü rol oynamıştır. Modern Avrupa'nın algılayış tarzına eski Yunan düşünürlerinin belki de en önemli katkısı lâik ve rasyonel düşünme tarzları olmuştur.

Yunan mirası üzerine AB'yi oluşturan bir diğer süreç Roma İmparatorluğudur.

Roma, Yunandan daha somut olarak karşımıza çıkmaktadır. Roma hukuku, devlet-birey ilişkilerini düzenlemiştir. Birçok hukuk dalının temelleridir. Örneğin; borçlar hukuku, aile hukuku, ticaret hukuku. Roma, hak ve özgürlükler ile yurttaşların devlete karşı sorumlulukları ve devletin yurttaşlara karşı olan sorumluluklarının olduğu bir cumhuriyettir. Yurttaş oldukça önemlidir. Senato, meclis, parlamento gibi kavramlar ortaya çıkmıştır. Roma yurttaşlığı; AB yurttaşlığı olarak bilinen kavramın Roma'daki uygulama şekli olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca, yurttaşlık (citizenship) kavramı Roma'dan gelmektedir. (Bilgili, 2011, s.2-3)

Roma İmparatorluğu'nun III. yy.'da zayıflamasından sonra resmi din konumuna yükselen Hristiyanlık farklı bir söylem getirmiştir. Bu söylem, Hristiyanlık dini çatısı altında tüm dünyayı Roma imparatorluğu şemsiyesi altında birleştirmeyi ve dünya dilini Latinceleştirmeye çalışmıştır. Bu kapsamda tüm Avrupa'nın uyumlu Hristiyan cemaatlerine dönüştürülmesi, dünya imparatorluğu için ilk aşama olarak kabul edilmiştir. Avrupa'da hristiyanlığın kök salması, Roma katolik kilisesinin Avrupa üzerindeki hegemonyasını güçlendirmiştir. Hristiyanlığın yükselişinden rahatsız olan Avrupa krallıkları (krallık yetkileri zayıfladığı için rahatsız olmuşlardır), dünya yönetim işleri ve ruhani yönetimlerin ayrı ellerde toplanmasını gerektiğini belirtmişlerdir. Bu durum Avrupa'da çatışmalara neden olmuştur. Otuz yıl savaşı (1618-1648) sonunda Westfalya antlaşması ise, düalist bir yetki dağılımı benimsenmiştir. Din ve devlet işleri

birbirinden ayrılmış ve bunların varlıklarını paralel bir şekilde devam ettirmeleri (sükularizm) günümüzde de devam etmektedir. (Tekin, 2009, s.149)

15. ve 16. yy.'ın sonuna kadar, Hristiyanlık Avrupa'da belirleyici bir unsur olarak görülürken, günümüzdeki Avrupa Birliği, ortak Avrupa kimliğini oluştururken temel öğeler olarak Aydınlanma sonrasında geliştirilen değerleri öne çıkarmaktadır. (Tekin, 2009, s.150)

15. yüzyılda Coğrafi keşiflerle başlayan süreçte, Avrupalılar dünya üzerinde bir çok farklı bölgeyi keşfedip, farklı kültürlerle temasa geçtiler. Bu bağlamda Avrupalılar farklı toplumlar karşısında kendilerini farklı kılma çabası içine girmişlerdir. Bu farklılaştırma çabası içinde Avrupalılar medeniyet kavramını ortaya atmışlardır. İstanbul'un fethedilmesiyle birlikte, Avrupa ülkeleri arasında Osmanlı Devletine karşı birlik oluşturma çabaları gündeme gelmiştir. 18. yüzyılda, Aydınlanma¹⁴ çağı ile birlikte Avrupa siyasal düşünce alanında önemli gelişmeler yaşanmaya başlamıştır. John Locke (Toplum Sözleşmesi), J.J.Rousseau, Montesque gibi siyasal düşünürlerin düşünceleri bu döneme damgasını vurdu. Batı felsefesinin oluşumuna katkıda bulundular. Bu yazarlar, güçler ayrılığı, egemenlik, özgürlük vb kavramları ele almıştır. Ayrıca bu kavramlar uluslararası alanda ön plana çıkmaya başlamıştır. Yine bu dönemde federalizm kavramı ortaya çıkmış, savaşların önlenmesi düşüncesi ve Avrupa Parlamentosu tasarısı ele alınmıştır. Avrupa Parlamentosunda pek çok ülkeye oy hakkının verilmesi düşünüldü (Bugüne yakın bir tutumla) 18.yüzyılın en önemli olayı şüphesiz Fransız Devrimidir. Fransız Devrimi ile pek çok yeni kavram ve ilke ortaya atılmıştır. Bugün Avrupa'yı Avrupa yapan pek çok özellik (düşünce, ilke, kavram vs...) Fransız devriminin getirmiş olduğu kardeşlik, eşitlik ve özgürlük kavramları (düşünceleri) dir. Cumhuriyet, ulus vb kavramlar ortaya çıkmıştır. (Bilgili, 2011, s.4-6)

XX. yüzyılda meydana gelen I. ve II. Dünya savaşları Avrupa devletlerinin bütünleşme sürecine olumlu etki yapmıştır. I. Dünya savaşı sonucunda, savaşların çıkmasını önlemek amacıyla uluslar arası ilişkiler disiplini ortaya çıkmıştır. Yine bu dönemde çıkarılan eserlerde, Sovyet Rusya Avrupa'dan sayılmakta, Avrupa'nın (örgüt)

¹⁴ Aydınlanma, Kant'a göre, Avrupa uygarlığının insanlığın kendini sıkıntıya sokan azınlığın dışına taşıdığı sıradaki gelişme dönemidir. Daha basit olarak ifade etmek gerekirse, Avrupalılar'ın "ağırbaşlılık çağı"na ulaştıkları söylenebilir. Ortaçağ Hristiyanlığının ebeveyn olarak görülmesi ve Avrupa seküler kültürünün Rönesans'ta doğan bir çocuk olarak görülmesi güçlü bir metaforudur. (Davies, 1996/2006, s.643)

nasıl çalışacağı belirtiliyor, para birimi, ortak dilin İngilizce olması, gümrük birliği gibi konular ele alınmaktadır. II. Dünya savaşı sonucunda Avrupa devletleri, savaşın durdurulması ve kalıcı barışın sağlanması amacıyla A.E.T.'yi kurmuşlardır. (Bilgili, 2011, s.8). Avrupa Birliği projesinin temelinde, yüzyıllar boyunca savaşan Avrupalılar'ın "bir daha savaşmama" ideali ve bu ideali gerçekleştirebilmek için kendi milli kimliklerini aşan bir Avrupalılık üst-kimliği tesis edebilme ideali yatmaktadır. Bu amacın gerçekleştirilebilmesi için 17. yüzyıldan başlayarak ortaya atılan fikirlerin en çok vurgu yaptığı konunun ulusal kimliklerin ötesinde ya da üstünde bir "Avrupalılık" kimliğinin yaratılması ya da canlandırılması fikri olduğu görülmektedir. (Özdaş, 2012, s.1-2)

Bu zaman sürecine kadar Avrupa kültürünün ve kimliğinin oluşmasında, Antik-Yunan, Roma, Hristiyanlık, Coğrafi Keşifler, Rönesans, Reform, Aydınlanma çağı, Fransız ihtilali, modernleşme, ulus-devlet yapılanmasının etkili olduğu açık bir şekilde görülmektedir. Avrupa Birliği, kurulduğu ilk yıllardan itibaren her alanda hızlı bir şekilde entegre olma ve genişleme sürecine girmiştir. Bazı alanlarda birlik, çok kolay bir şekilde bütünleşme gösterirken, bazı alanlarda ise sorunlar yaşanmıştır. Avrupa yurttaşlığı, Avrupa Parlamentosu, ortak para, marş gibi birliktelikler, AB'nin bütünleşme yolunda bayağı bir mesafe aldığına göstergeleridir.

Bir Avrupa devletleri birliğinin ille de yasal Avrupa yurttaşı kategorisi yaratması gerekmez. 1949'da, Avrupa Konseyi, 1952'de Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (ECSC) ve 1957'de Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) kurulana dek hiçbir hayata geçirilemese de on yedinci yüzyıldan yirminci yüzyıla dek siyaset düşünürleri ve devlet adamları ortak kurumlar için sürekli planlar ürettiler. Bunların kurucu antlaşmalarının hiçbirinde Avrupa yurttaşlığına gönderme yapılmamıştı. (Heater 2004/2007, s. 154-155)

AET kurulurken; "kişilerin serbest dolaşımı" için yapılan düzenlemeler ile "AB yurttaşlığı" kazanının altı yakılmıştır. Bu adım bilinçli atılmış bir adım değildir. Burada serbest dolaşım ile anlatılmak istenen, kişinin Birliğin başka bir ülkesinde iş bulup çalışmasıdır. Bu durum fiili olarak üç kategori oluşturur :

1. Vatandaşlar
2. Yabancılar

3. Ara Kategori (yani başka bir ülke vatandaşı olup AET düzenlemesinden yararlananlar; üçüncü ülke vatandaşları). (Yanıkdağ, 2010)

İşçilerin serbest dolaşımı, ilk bakışta, ekonomik bir amacın gerçekleşmesinin ön koşulu olarak görülebilir. İşçilerin serbest dolaşımı ve bu çerçevede sahip oldukları haklara daha genel olarak bakıldığında, konunun sadece ekonomik bir amacın gerçekleştirilmesi hedefine yönelik olmadığı; ekonomik amacın yanında bazı sosyal güvenlik düşüncelerinin gerçekleştirilmesinin de hedeflendiği görülür. (Duyar, t.y.)

Avrupa yurttaşlığı ilkesi ilk olarak 1970’li yıllarda tartışılmaya başlamıştır. Avrupa bütünleşme sürecinin başlarında konu edilen yurttaşlık ilkesi, hukuki alanla sınırlı kalmış ve ortak pasaport uygulamasından öteye gidememiştir. Aynı dönemlerde bir kimlik yaratılması için öğrenci ve öğretmen değişim programları uygulanmaya başlamış, ancak 1990’lara kadar Avrupa yurttaşlığı ilkesi kurumsallaşamamıştır. (Lemke 1998:212-218, Akt: Altınbaş, 2009, s.97)

AET, siyasi bütünleşme konusunda ilk somut adımı 1973 Kopenhag Zirvesinde hazırlanan Avrupa Kimliğine İlişkin Bildirisiyle atmıştır. Avrupa kimliğinin dünyada yaratılması ve dünya politikasındaki etkisi değerlendirilerek Avrupa kimliğini, insan hakları, demokrasi ve hukuk kavramları ile şekillendirilmeye çalışılmıştır. (Bardakçı, 2010, s.3). Diğer önemli bir aşama olarak 1983 Solemn Bildirisi sayılabilir. Bu bildiri de “Avrupalılık” bilincinin geliştirilmesi, Avrupa tarihi ve kültürüne ilişkin çalışmaların gerekliliğinin üzerinde durulmuştur. (Tekin, 2009, s.163-164)

Haziran 1984’te Fountainebleau’da yapılan Avrupa Konseyi’nin sonunda, Fransa Cumhurbaşkanı François Mitterand, daha derin bir Avrupa bütünleşmesine ilişkin olasılıklar konusunda rapor hazırlamak üzere geçici bir komitenin kurulmasını teşvik etmiştir. Bu komitelerden birincisi, Avrupa bütünleşmesinin üye ülke vatandaşlarının gündelik hayatı üzerinde bariz etkileri olan öğretim, mesleki eğitim ve seyahat gibi yönlerini ele alacak, ikincisi ise AT’nin siyasi, ekonomik ve kurumsal reformu hakkında tavsiyelerde bulunmak gibi birincisine nazaran daha da önemli bir görevi üstlenecekti. 1984 sonbaharında, devlet ve hükümet başkanlarının özel temsilcileriyle dış işleri bakanlarından oluşan iki komite kurulmuştur: Vatandaşlar Avrupa’sı Özel İhtisas Komisyonu ve Kurumsal İşler Özel İhtisas Komisyonu. Bu komitelerden birincisi, başkanlığını Peter Adonnino’nun yürütmesi sebebiyle

“Adonnino Komitesi” olarak bilinmektedir. Komite, “Vatandaşlar Avrupası” başlığını taşıyan raporunda; sınır denetimlerinin basitleştirilmesi, seyahat özgürlüğünün artırılması, küçük ebatlı posta gönderilerinde vergi muafiyeti sınırının kaldırılması, diploma ve sınavların karşılıklı olarak tanınması ve üye ülke vatandaşına başka bir üye ülkede ikamet ve çalışma izni verilmesi konularına ilişkin tavsiyeler içermektedir. (Dinan, 2005; Akt: Yanıkdağ, 2010)

1984 yılında Avrupa Konseyi, AT'nin yurttaşlarının dünya üzerindeki kimlik ve imajını güçlendirmek ve canlandırmak amacıyla bir komite oluşturmuştur. Bu çalışmalar sonucunda 1988 yılı Avrupa Sinema ve Televizyon Yılı kabul edilmiştir. İleriki yıllarda, Avrupa boyutu olan sanat eserlerine ilişkin KALEIDOSCOPE 2000, edebi eserler ilişkin ARIANNE ve kültürel miras alanında RAPHAEL programları ile Avrupalılar'ın ortak kültürel bağlarının araştırılması esas alınmıştır. Amaç, Avrupalılık bilincine sahip, ulusal aidiyetlerinden sıyrılmış, ortak evrensel değerler çerçevesinde bütünleşmiş yeni Avrupalılar yaratmaktır. Bu amaç doğrultusunda, okul kitaplarında müfredat uygulamalarına gidilmiştir. Avrupa fikri, kimliği ve kültürü çalışmaları desteklenerek ve irdelenerek geniş literatür oluşturulmaya çalışılmışlardır. AB ortak kültürünü geliştirmek ve bu kültürün Avrupalı halklar tarafından benimsenmesini sağlamak amacıyla, AB bayrağı, milli marş olarak Beethoven'in 9. Senfonisi'ni, 9 Mayıs Avrupa günü, ortak nüfus cüzdanı, ortak eğitim programları, Avrupa Kültür Başkentleri, Avrupa Ortak Miras Günleri, Yurttaşlık Yılı gibi çalışmaları hayata geçirmiştir. (Erdenir, 2005, s.105-148)

“AB Yurttaşlığı” kavramı AB entegrasyon süreci çerçevesinde, Avrupa Birliği üyesi ülkelere çeşitli alanlarda hak ve yükümlülük sağlamak amacı ile 1992 yılında Maastricht Antlaşması ile kabul edilmiş ve birliğin temel amaçlarından biri haline gelmiştir. Amsterdam Antlaşması (1997) ile de antlaşmanın şeklinde bazı değişiklikler düzenlenirken ‘AB Yurttaşlığı’nın da kapsamı genişletilmiştir. AB Yurttaşlığı, üye ülke uyruklarının kendi ulusal yurttaşlıkları yerine geçen bir kavram değildir, ulusal kimliğin tamamlayıcısı niteliğindedir. (Duyar, t.y.)

Topluluk Antlaşmasının 8- 8 E maddeleriyle düzenlenen Avrupa Yurttaşlığı, derinleşen siyasi birliğin unsurlarından biridir. Bu kavram 1984 yılında Avrupa Parlamentosu tarafından kabul edilen Avrupa Birliği Tasarısı’nda mevcuttu. Bu

düzenlemelere göre üye devletlerden birinin yurttaşı olan herkes Birliğin yurttaşıdır. Bu yurttaşlar üye devletlerin topraklarında, antlaşmada öngörülen bazı sınırlamalar ve koşullar çerçevesinde özgürce dolaşabilmek ve oturabilmek hakkına sahiptir. (Md. 8 ve 8 A). Serbest dolaşım aslında önceden de vardı ancak, belli kategorilerle sınırlıydı, örneğin işçiler ya da hizmet sunanlar gibi. Oysa şimdi bütün yurttaşlara açılmaktadır. (Bozkurt, 1995, s.97)

1 Kasım 1993 tarihinde yürürlüğe giren Maastricht Antlaşması (Avrupa Birliği Antlaşması), 1987 Tek Senedi'nden sonra Avrupa Birliği'ne uzanan yoldaki ikinci büyük ilerlemedir.

Maastricht Anlaşması ekonomik faaliyetlerin uyumlu ve dengeli gelişimini; sürdürülebilirliği olan, enflasyonsuz ve aynı zamanda çevreyi korumaya yönelik politikalarla büyümeyi; üye ülke ekonomilerinin uyum içinde birbirlerine yaklaşmasını ve Avrupalılar için daha güçlü bir birlik olmayı hedeflemektedir. Bu hedefler, kararların vatandaşlara olabildiğince yakın alınmasını ve AB'nin ancak ulusal ve yerel makamlardan daha yetkin olacağı zamanlarda devrede olmasını öngören ikincillik (subsidiarity) ilkesi üzerinde anlaşılmasında etkili olmuştur.

(<http://www.mess.org.tr/ab/absol/Maastricht%20Antlasmasi.pdf> Erişim Tarihi: 17.05.2011)

Avrupa yurttaşlığı, ilk kez 1992 yılında Maastricht Antlaşmasınının 17. maddesinde tanımlanmıştır ve 2005 yılında Avrupa Anayasası'nda yeniden onaylanmıştır. Birlik yurttaşlığı, ulusal yurttaşlığı tamamlamakta ve yurttaşlarına aşağıdaki hakları vermektedir;

- Birliğin her yurttaşı, birlik içerisinde özgür bir şekilde oturma ve ikamet etme hakkına sahiptir.
- Üye devletlerde ikamet eden yurttaşların yerel seçimlerde ve Avrupa'da aday olarak yer alma ve oy kullanma hakkı,
- Her birlik yurttaşı, uyruğunda bulunduğu devletin temsil edilmediği üçüncü ülkelerde, diğer üye devletlerin diplomatik temsilcilerince, o devletin yurttaşlarıyla aynı koşullarda korunma hakkına sahiptir.
- Birliğin her yurttaşı, Avrupa Parlamentosu'na dilekçe verme hakkına sahiptir.
- Birliğin her yurttaşı, sorunlarını Ombudsman'a götürme hakkına sahiptir.

- Birliğin dökümanlarına ulaşma hakkına sahiptir.

(Web: <http://www.eurotreaties.com/maastrichtec.pdf> Erişim Tarihi: 30.12.2011)

Maastricht Antlaşması ile AB Yurttaşlığının getirmiş olduğu serbest dolaşım hakkı, sadece işçileri değil bütün yurttaşları kapsayan bir haktır. Bu bağlamda çok daha geniş bir kitleye hitap etmekte ve işçi olmayanlara da ikamet hakkı vermektedir. Maastricht Antlaşması ve AB Yurttaşlığı ile kazanılan hukuki ve siyasi haklar çerçevesinde, Avrupa nezdinde şikayet hakkı ve Avrupa Parlamentosu'nda seçilme ve oy kullanma hakkı düzenlenmiştir. Bütün bu sayılan hakların yanında 'AB Yurttaşlığı' AB yurttaşlarına bazı yükümlülükler de getirmiştir. Özgürlük, insan hakları ve temel özgürlüklere saygı, hukukun üstünlüğü gibi ilkeler üzerinde kurulmuş olan birlik, üye devlet uyruklarının ulusal kimliğine saygı gösterirken, üye ülkelere de topluluk hukukundan kaynaklanan temel haklara saygı gösterme yükümlülüğünü getirmiştir. AB Yurttaşlığı'nın birlik yurttaşlarına getirmiş olduğu en belirgin yükümlülük budur. (Duyar, t.y.)

Maastricht Antlaşması, Avrupa Birliği'nin gelişmesinde önemli yapı taşlarından birisini oluşturmaktadır. Antlaşmanın Birlik yurttaşı statüsünü resmi olarak onaylaması bunun göstergelerinden birisidir. Fakat, birlik yurttaşlığının bir çok eksiklikleri de bulunmaktadır. Bu durumu Heater; yüzyılın sonunda Avrupa yurttaşlığı olgusu hem pratikte hem de düşüncede, dünya yurttaşlığından çok daha belirgin olmadığı gibi ulusal yurttaşlığın yanında da çok silik kalıyordu diye eleştiride bulunuyordu. (Heater, 1994/2007, s.157)

Avrupa yurttaşlığı alanında Maastricht Antlaşması ile atılan adımdan sonra, 1997 yılında Amsterdam antlaşması ile yurttaşlık ilkesi biraz daha güçlendirilmiştir. Amsterdam antlaşması ile tanınan haklardan en önemlisi, AB kurumlarına herhangi bir resmi Avrupa dili ile yapılan başvuruda aynı dilde cevap almaktadır. Maastricht Antlaşması'nda göz ardı edilmiş olan "dil" meselesi kimlik oluşturmanın önemli parçalarından biri olarak, Amsterdam Antlaşması'nda Avrupa yurttaşlığı ilkesine eklenmiştir. Belirli şartlar altında Parlamento, Konsey ve Komisyon gibi kurumların belgelerine ulaşabilme hakkı, daha çok şeffaflık ilkesi göz önünde bulundurularak kabul edilmiştir. Amsterdam Antlaşması'na ayrıca cinsiyet, ırk, din, yaş, bedensel özür, cinsel tercih gibi nedenlerden dolayı ayrımcılık yapılmaması esası ile birlikte AB yurttaşları

arasında uyrukları nedeniyle ayrımcılık yapılmaması maddeleri de eklenmiştir. Böylece Avrupa yurttaşları arasında eşitlik olduğu ilkesi benimsetilmeye çalışılmıştır. (Altınbaş, 2009, s.99)

Amsterdam Antlaşması (1997), öncelikli bir amaç olarak Avrupa Yurttaşlığını ortaya çıkardı. Halbuki, eleştirilenler yapay ve ulus üstü kimliği olan “aynı bir Avrupa” yaratmak ve bu suretle, temel fikrin ortak bir demokrasi, çoğulculuk ve eşitlik geleneği gibi ortak bir Avrupa mirasının bilincini yetiştirmek olduğu ileri süren antlaşmanın yazarları ulusal duygunun azalmasıyla, kültürel homojenliğin artacağına ihtimal veren bir girişim olarak yorumladılar. (Georgi, 2005, s.3)

Avrupa Komisyonu, 2007 ile 2013 yılları arasında Avrupa Yurttaşlık Programı ile aktif Avrupa yurttaşlığını geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Hazırlanan yurttaşlık programı aşağıdaki özel amaçları göstermektedir;

- Avrupa’da geleceği inşa etme, tarihi öğrenme, değerleri, görüşleri ve deneyimleri değişme ve paylaşma, yerel toplumlardan insanları bir araya getirme,
- Avrupa’da sivil toplum örgütleriyle işbirliği kültürü, ortak tarih ve değerleri paylaşma, demokrasi ve Avrupa yurttaşlığıyla ilgili eylem, tartışma ve fikirleri geliştirmek,
- Avrupa’nın geçmişteki hafızasını muhafaza ederken, Avrupa’nın değerlerini ve başarılarının gelişmesine yardım ederek, Avrupa yurttaşlarıyla Avrupa’yı yakınlaştırmak,
- 30 Nisan 2004’te oluşturulan Avrupa Birliği üye devletleri yurttaşları ve o günden beri kabul edilen üye ülkelerdeki yurttaşlar, gelişmekte olan yakın ilişkileri amaçlayan faaliyetlere özel dikkatle, hem Avrupa’nın farklılığını hem de birliğini ön planda tutarak, bütün üye ülkelerden kültürler arası diyaloga katkıda bulunması, yurttaşlar ve sivil toplum örgütleri arasında etkileşimi teşvik etmek. (Official Journal of the European Union, 2009, s. 19)

AB, ortak kültür mirasına sahip sınırdaş ülkelerin oluşturduğu, ekonomik olduğu kadar toplumsal ve kültürel alanda da yakınlaşma ve siyasal bir birlik kurma amacını taşıyan bir Avrupa hareketidir. Avrupalılık ortak bilincinin güçlendirilmesi, ulusal ayrımcılık eğilimlerini yok etmektedir. Bunun farkında olan AB örgütleri, kendi çalışmalarını ile yetinmemişler, Avrupa’nın başlıca üniversitelerinde ayrı fakülte ve

enstitüler kurulmasına öncülük etmişlerdir. Ayrıca önemli ölçüde araştırmalar yaptırmakta, burslar sağlamaktadır. Genç aydınları, Avrupa ortak bilinci ve sorunları konusunda etkilemek, Avrupalılığın sosyolojisi, hukuku, ekonomisi, tarihi, felsefesi, siyasi ve yönetsel kurumları üzerinde incelemeler ve yayınlar yapmak, uzun süreli ama yetkili yöntemlerdir. (Tuzcu, 2006, s.9)

2.4.3.Yurttaşlık Eğitimi

Yurttaşlık Eğitimi, insanların yaşadıkları toplumda sorumluluk alma ve kendi kararlarını özgür bir şekilde vermeleri hakkındadır. Yurttaşlık Eğitimi, herkesi aynı kalıp içine sokmak ya da yurttaşları “İyi” yada “model” yaratmak hakkında değildir. Yurttaşlık eğitimi ile bireyin, bu vasıfları elde etmesi amaçlanmaktadır. (<http://www.citizenshipfoundation.org.uk/main/page.php?286> 12.03.2011 Erişim Tarihi)

Dünyada, yurttaşlık eğitiminin başlangıcını Antik Yunan’da Sparta’dan başlatabiliriz. Sparta şehir devletinde; eğitim, öğretim, kültür ve hukuk düzeni tamamen askeri bir karaktere sahipti. Bu aristokratik toplum düzeninin temellerini sıkı disiplin, askeri beceriklilik, sertlik ve mutlak bir itaat oluşturuyordu. Bu nedenle Ispartai bir “emretme” ve “ itaat etme” okulu halini almıştı. (Aytaç, 2009, s.21) Spartaitlerin almış oldukları bu eğitim, kendi aralarındaki birlik ve dayanışma ruhunu artırmayı amaçlamaktaydı.

Demokrasi öncesi çağlarda Atina’da bir insanın sahip olması gereken “erdem” (Arete) babadan oğula geçen bir biçimdeydi. Bu demokrasi çağında ise, her yurttaşın öğrenme yoluyla kazanabileceği bir duruma dönüştü. Eğer demokrasi, kitlelerin salt egemenliği şeklinde dejenere olmayacak ise, bunun zorunlu olarak düzenlenmesi gerekiyordu. Bunun düzenlenebileceği tek yol da, eğitim idi. Buna göre çok geniş bir bilgi ve retorik beceriler için biçimsel bir eğitim almak gerekiyordu. Onun için de, entelektüel eğitimin, istidat olarak getirilmeyen şeyleri sağlaması gerekiyordu; yani yeni şehir-burjuvası toplumunun vatandaşlarına bilinçli bir eğitim ve öğretim yoluyla “erdemleri”ni kazandırması gerekiyordu. (Aytaç, 2009, s.24)

Çağdaş anlamda ise yurttaşlık eğitimini 19.yy.’ın ikinci yarısından itibaren başlatabiliriz. Ondokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında ve yirminci yüzyıl boyunca

yurttaşlık eğitimi programları iki ana gruba ayrıldı: Öğrencilerin siyasal ve sosyal amaçlar için düşüncelerini şekillendirmek amacıyla tasarlananlar ve öğrencileri, siyasal ve sosyal konularda kendi başlarına düşünmeye teşvik etmek amacıyla tasarlananlar. (Heater, 1994/2007, s.195)

İlk grupta üç modeli ayırt etmek mümkündür. Bir tanesi, siyasal mutabakat modelidir: Devletin anayasası ile olumlu niteliklerini ve yurtsever onur duygusu yaratacak olaylara vurgu yaparak ülke tarihini öğretmeyi içeriyordu. İkincisi, bir ulusal birlik ve kimlik duygusunu pekiştirmek için okulların kullanılmasıydı. Üçüncü modelse, sosyal statüko'yu desteklemektir; oysa devletler ne sosyal ne de siyasal açıdan statik olduklarından yurttaşlık eğitimi tarihi değişikliklere ayak uydurmak için sürekli uyarlamalar yapıldığını gözler önüne serer. (Heater, 1994/2007, s.195)

İkinci grup, öğretmenlik mesleğinin yurttaşlık eğitimi bu dayatılmış, hatta beyin yıkayıcı politikalarından arındırmaya çalıştığı yolları benimser. Yirminci yüzyılda ve artan ivmeyle 1960'lardan beri yurttaşlık öğretiminin içeriği, coğrafi olarak öğrencinin devletinden ve onun siyasal sisteminden öteye yayıldı. Milletler Cemiyeti ve Birleşmiş Milletler ile barışa ihtiyaç, insan hakları, küresel çevre sorunlarının öğretilmesi dünya yurttaşlığı eğitiminde müfredatı genişletti. Bir diğer yaklaşımda, öğretim hedeflerine ilişkindi: Olaylara daha az, yargı geliştirmeye daha fazla yoğunlaşmak; ulusal gurura daha az, eleştirel yetenekleri geliştirmeye daha fazla yoğunlaşmak. (Heater, 1994/2007, s.195-196)

2.4.4. Avrupa Birliği'nin Yurttaşlık Eğitim Politikası

Hızla değişen bir dünyada ve artan çeşitlilik ortamında etkin, bilgili ve sorumlu bir yurttaşlık gereksinimi her zamankinden daha fazladır. Böylesi bir yurttaşlığın sağlanmasında eğitimin rolü neredeyse evrensel bir kabul görmektedir. (Huddleston, 2004, s.5)

Avrupa Konseyi'nin en çok önem verdiği konulardan biri, Avrupa yurttaşlığı konusudur. Konsey, Avrupa'da yurttaşlık ruhunu geliştirmek için çok önemli tedbirler almakta ve çalışmalar yapmaktadır. (Ergün, 1985, s.49). Avrupa Konseyi, insan haklarının ve temel özgürlüklerin kullanılmasını, korunmasını ve geliştirilmesini temel ilke olarak benimsemiş olup, bu doğrultuda çoğulcu demokrasinin korunması ve

hukukun üstünlüğü ilkelerini gerçekleştirmeyi ve Konsey'e taraf olan devletler arasında daha iyi bir birlikteliği sağlamayı amaçlamaktadır. (Kepenekçi, 2004)

Avrupa yurttaşlığı ülküsünün gerçekleştirilmesi için seminerler, karşılıklı konuşmalar ve daha başka şekillerde çeşitli toplantılar düzenlenmektedir. Bruges'de, Nancy'de, Florensa'da vs.. olduğu gibi. Avrupa ülkelerinin çoğu da Konseyden ayrı olarak, Avrupa yurttaşlığı konusunda kendi kendilerine çok sayıda ve oldukça değerli çalışmalar yapmaktadırlar. Bu hususta hiçbir plan ve ön-belirleme yapmadan okullarda, Avrupa yurttaşlık eğitimi yer almaya başlamıştır. Konsey bu yolda önceleri çeşitli değerlendirmelerle çalışmalar arasında düzenleyici ve işbirlikçi rolü oynarken, son zamanlarda bu hususta planlama hareketlerine de başlamıştır. (Ergün, 1985, s.49)

Avrupa Konseyi'nin bu konuda yapmış olduğu çalışmaları kronolojik olarak ele almamız, konuyu daha iyi anlamamıza yardımcı olacaktır.

İngiltere'de 1949, Fransa'da 1950 ve Hollanda'da 1951 yıllarında Avrupa Medeniyeti ve Okul konusunda toplantılar düzenlenmiştir. Bu toplantılarda alınan kararlar, şu şekilde sıralanabilir:

- Avrupa'da yurttaşlık eğitiminin üzerine kurulacağı temeller ve prensipler,
- Birleşik Avrupa'da yurttaşlık duygusunun yükseltme metotları,
- Öğreticilerin ihtiyaçları,
- Gelecekteki ihtiyaçlarla ilgili teklifler. (Ergün, 1985, s.49)

Yurttaşlığın "birlikte yaşama arzusu" olarak tanımlandığı 1952 Bruges (Belçika) toplantısında da prensip ve değerler tespit edildi. Avrupa ve Avrupalının tanımları, temel postülalar, ferdiyet, aile, birlik ve kültür saygısı ilerleme şartları; Avrupa yurttaşlığının mistik, gerçekleşemez bir doktrin, bir kozmopolitizm olmadığı da kararlaştırıldı. 1953 yılında Fransa'nın Nancy kentinde, ilköğretim müfettişleri toplandılar. Burada da Avrupa medeniyetinin elemanları tespit edildi. 1956 yılında İngiltere'nin Twickenham kentinde, Avrupalı fikrinin eylem açısından durumu, geçmiş ve halen olmakta olan olaylar göz önüne alınarak değerlendirildi. 1961'deki Floransa toplantısında da yurttaşlık eğitimi ve Avrupalı yurttaşların eğitimleri üzerinde duruldu. Yurttaşlığın temel prensiplerinin tam bir listesi çıkarılmaya çalışıldı. Toplantılarda, yurttaşlık eğitiminin, okul programlarında ayrı bir ders konusu olarak yer alıp almaması da tartışıldı. Twickenham'da buna pek yanaşılmadı. Florensa'da ise bunu pek az ülke

kabul etti. Diğerleri dini öğretim, çağdaş sorunlar, tarih ve başka konular (ya da “Politische Erziehung” ve “Gemeinschaftskunde” terimleri kullanıldı) verilmesi kararlaştırıldı. (Ergün, 1985, s.49)

Nancy toplantısında ilkokul öğrencilerinin “Avrupalı” fikri ile ilgilenmeleri ancak, zorunlu temel bilgileri 11 veya 13 yaşından sonra kazanmaları kararlaştırıldı. Gene bu toplantılarda Tarih, Coğrafya, Yaşayan Diller ve Edebiyat, Klasik Diller, Güzel Sanatlar, Bilim ve Teknik ile Ekonomi konularının nasıl anlatılacağı da tartışıldı. Radyo ve televizyonla, özel filmlerle hem okul içi ve dışı, hem de okul sonrası çalışmalar yapılması kararlaştırıldı. (Ergün, 1985, s.49-50)

Kısaca bu toplantılarda, “Avrupalı” fikri, bireylere insanın etkileşim halinde olduğu her yerde öğretilmesi amaçlanmıştır. Avrupa Kültür Merkezi de bu süreçte farklı zamanlarda değişik kitaplar yayınlamaya önemli katkılar sağlamıştır.

Avrupa Kültür Merkezi, 1960-61 yılında “Avrupa Yurttaşlık Öğretim Rehberi”, 1959’da “Avrupa’nın Kaynakları”, 1960-1961 yılında “Gelecekte Avrupa’nın Görünüşü” (Avrupa’nın bütünleşmesi üzerinde meşhur Avrupalı yazarların makaleleri) adlı kitapları yayınladı. Birleşik Avrupa ve Avrupa yurttaşlık eğitimi konularında Atlantik Antlaşmasına bağlı Eğitim Komitesi’nin de çalışmaları olmuştur. Öğretim incelemeleri II. Atlantik Konferansı’nda konuşulan pek çok konular arasında, bütün okul düzeylerinde milletler arası ilişkilerin ve yurttaşlık eğitimin nasıl kazandırılacağı üzerinde duruldu. 5-10 Haziran 1959’da toplanan bu konferans, Milli Eğitim Bakanlıklarına da bir yazı gönderdi. Bu yazı da, hem okullardaki yurttaşlık eğitiminin düzenli bir şekilde ve güncel konularla uyum içinde verilmesi üzerinde duruluyor, hem de milletler arası eğitim ilişkilerinin artırılması çalışılması gerektiği hatırlatıyordu. (Ergün, 1985, s.50)

1962 Temmuzunda Strazburg’da toplanan IV. Öğretim İncelemeleri Atlantik Konferansı “Ortaöğretim seviyesinde milletlerarası çalışmalar” üzerinde durmuştur. Burada Avrupa Konseyi’nin ve Avrupalı yurttaş eğitimi kampanyasının tekliflerine çok yaklaşılmıştır. Bu konferansın kararları, Floransa toplantısının kararlarına çok benziyordu. (Ergün, 1985, s.50)

Atlantik Antlaşması Cemiyeti (NATO), 1956’da “Atlantik Topluluğunda Okulun Rolü”, 1960’da “Üniversitede Milletlerarası İlişkiler” ve “NATO Üyesi Ülkeler

Arasında Transatlantik Okul İlişkileri”, 1962’de “Milletlerarası İlişkilerin Öğretimi” vs... adlı eğitim kitapları yayınladı. Bunların yanı sıra, Avrupa Öğretmenler Derneği’nin çeşitli ülkelerdeki milli kolları da “Okul ve Avrupa”, “Avrupalı Eğitimi”, “Avrupalı Öğretmen” vs... kitapçıklar yayınladı. Bunlar da Birleşik Avrupa yolunda eğitim alanında atılmış önemli adımlardandı. 1961 yılında Ruen (Fransa) ’de kurulan Genç Avrupa Derneği de “eğitimde Avrupalı ruhu ve Avrupa Yurttaşlığı” üzerinde durmaktadır. (Ergün, 1985, s.50)

Yurttaşlık Eğitimi konusunda, Avrupalı ulusların temsilcileri 5-14 Şubat 1968 tarihleri arasında Frascati (İtalya) toplanmış ve daha ziyade tavsiye kararları almıştır. Avrupa kültür mirasını tanıtarak, Avrupa ile ilgili sorunlar üzerinde durularak bir “Avrupa Birliği” fikrinin geliştirilmesine çalışılması kararlaştırıldı. Avrupa’daki okullarda yurttaşlık bilgisi öğretiminin yeri, bu dersin Avrupa bütünlüğünü sağlayıcı bir malzeme olarak kullanılması üzerinde duruldu. Avrupa ülkelerinde, ders programının ortak noktalar üzerinde düzenlenmesine 1962’den beri çalışılmaktadır. 1968 Frascati toplantısında, Avrupa Yurttaşlık Bilgisi dersinin gelecek 10 yıl içinde Avrupa eğitim sistemlerinde tam yerini alması ve öğretmenlerin buna göre yetiştirilmesi, bu hususta gerekli tedbirlerin alınması hususunda bazı tavsiye kararları alınmıştır. Çeşitli zamanlarda, Avrupa’nın çeşitli yerlerinde yapılan Avrupa Eğitim Bakanları Konferanslarında da Avrupa’nın ortak eğitim sorunları üzerinde durulmakta, eğitim sorunlarından Avrupa’da bir işbirliği sağlamak için yararlanılmakta, birlik yolunda az da olsa mesafeler kaydedilmektedir. Bu konferansların kararlarını Avrupa Kültürel İşbirliği Konseyi uygulamaya çalışıyor. (Ergün, 1985, s.51)

Avrupa Konseyi, insan haklarının ve temel özgürlüklerin kullanılmasını, korunmasını ve geliştirilmesini temel ilke olarak benimsemiş olup, bu doğrultuda çoğulcu demokrasinin korunması ve hukukun üstünlüğü ilkelerini gerçekleştirmeyi ve Konsey’e taraf olan devletler arasında daha iyi bir birliktelik sağlamayı amaçlamaktadır. Avrupa Konseyi bu amacını gerçekleştirmede insan hakları alanında verilecek bir eğitimin önemini fark etti ve 1978 yılında “İnsan Hakları Öğretimi Kararı”nı ve 1985 yılında “Okullarda İnsan Hakları Öğretim ve Öğrenimi Tavsiye Kararı”nı kabul etti. (Kepenekçi, 2004)

Dünya üzerinde meydana gelen gelişmeler (etnik çatışmalar ve ulusçuluk, küresel tehditler ve güvensizlik, çevre sorunları, kitlelerin yer değiştirmeleri, insanlar arasında toplumsal uyum ve dayanışmanın zayıflaması,...) Avrupa'da var olan yurttaşlık anlayışına meydan okumaya başlayınca, eğitim yoluyla demokrasiyi güçlendirme ve ilerletme gereksinimine karşılık olarak Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği, Avrupa çapında uygulanabilir yeni DYE (Demokratik Yurttaşlık için Eğitim) biçimlerini geliştirmeyi ve yayma yollarını araştırdılar. Avrupa Konseyi 1997 yılında DYE üstüne üç aşamalı bir tasarı öne sürdü; kilit kavramların aydınlatılması, strateji öğretimi ve öğrenimin geliştirilmesi ve yenilikçi öğrenme uygulamalarının yer aldığı yurttaşlık siteleri olarak bilinen sitelerin kurulmaları ve izlenmeleridir. DYE için yeni bir yaklaşım geliştiren, çok yönlü uygulama düşüncesini aşağıdan yukarı stratejileriyle birleştiren bu tasarı ortak Avrupa değerleri üstüne kuruldu, etkin yurttaşlığı, bir dizi örgün ve yaygın eğitim ortamında yaşam boyu eğitime katılımı hedef edindi. (Huddleston, 2004, s.7)

15-17 Ekim 2000 tarihleri arasında Polonya'nın Cracow kentinde düzenlenen "Sosyal Uyum ve Demokratik Vatandaşlık İçin Eğitim Politikaları" konulu 20. Oturum Avrupa Eğitim Bakanları Konferansı'nda, Avrupa Konseyinin üç projesinin üye devletler tarafından 2001-2004 yıllarını kapsayan dönemde uygulanmasına karar verilmiştir:

- 1- Demokratik Yurttaşlık Eğitimi
- 2- Tarih Eğitimi
- 3- Yaşayan Diller (Duman, Dede ve Eryürekli, 2003)

Proje ile toplumsal yaşamın her alanında alınacak kararlara etkili şekilde katılacak, sorumluluk sahibi, demokrasiyi benimsemiş ve yaşam biçimi haline getirmiş yurttaşların yetiştirilmesi ve böylece toplumda insan hakları ve demokrasi kültürünün güçlendirilmesi amaçlandı. (Kepenekçi, 2004)

Avrupa Konseyi'nin temel prensiplerine dayalı bir demokratik yurttaşlığın geliştirilmesinde temel prensipler şunlardır:

- Avrupa'daki çok kültürlü yapı göz önünde bulundurularak yurttaşlık tanımlarının açılması ve geliştirilmesi,

- Etkili yurttaşlık için gerekli olan becerilerin tanımlanması. Bu becerilerin öğrenilmesinde, çocuklar, gençler ve yetişkinler için gerekli olan eğitim deneyimlerini, yöntemlerini, uygulamalarını anlama ve çözümüleme,
- Özgürlüğün, önceki kuşaklardan bir miras, bir armağan veya bir tüketim malı olarak değil, öğrenilmesi, paylaşılması ve iyileştirilmesi gereken bir yaşam şekli olarak algılanmasını özendirme,
- Demokratik Yurttaşlık Eğitimi sürekli kılarak, gençlere ve yetişkinlere kendi geleceğini denetleme olanağı verme,
- Demokratik Yurttaşlık Eğitime, Avrupa ülkelerinde tüm pedagojik uygulamaların ve eğitim politikalarının temel oluşturucusu olarak öncelik tanıma,
- Üye ülkelerdeki öğretmenlere ve diğer eğitim ilgililerine, bu becerilerin geliştirilmesinde ve bu alandaki hedeflere ulaşmada gerekli desteği oluşturma,
- Öğrencileri her türlü demokratik karar alma süreçlerine etkin katılımlarında yasalar yoluyla destekleme,
- Öğrencileri, haklarını korumaları ve kullanmaları için yönlendirme,
- Demokrasi eğitiminde sivil toplum örgütlerinin ve uzmanların desteğini sağlamadır. (Duman vd., 2003)

2000 yılından başlatılan Lizbon Stratejisi'nde ve 2002 yılı Avrupa'da Eğitim ve Yetiştirme Sistemleri Hedeflerinin İzlenmesi Üstüne Ayrıntılı Çalışma Programı'nda, Avrupa Birliği etkin yurttaşlığı stratejik hedefleri arasında alırken;

“dünyanın rekabet gücü en yüksek ve bilgiye dayalı en dinamik ekonomisine sahip, daha çok, daha iyi iş olanakları sunan ve daha geniş bir toplumsal uyum sağlayan sürdürülebilir bir ekonomik büyümenin üstesinden gelebilecek” bir Avrupa'yı amaçlamıştır. (Huddleston, 2004, s.8)

Etkin yurttaşlık, daha yüksek bir eğitim düzeyi, Avrupa Yaşam Boyu Öğrenme Stratejisi'nin yanı sıra Avrupa gençlik politikaları için hedefler koyan Bolonya Süreci'nin de önemli bir hedefi olarak tanınmıştır. Gençlik bağlamındaysa Avrupa Komisyonu'nun 1991 yılındaki Avrupa Gençliği İçin Yeni Bir Atılım başlıklı belgesi Avrupa'da gençliğin özerkliğine, etkin yurttaşlığa dayanan yeni yönetim biçimlerinin savunuculuğunu yaparken Avrupa Yönetimi adlı Beyaz Kitap da açık görüşlülüğü,

katılımı, sorumluluğu, etkililiği ve uyumu demokratik yönetimin kilit ilkeleri olarak tanımlıyor. (Huddleston, 2004, s.8)

Avrupa Konseyi “Demokratik Yurttaşlık Eğitimi Projesi”nin ilk aşaması olan 1997-2000 yılları arasında projenin temel kavram ve ilkeleri oluşturulmuş olup, 2001-2004 yıllarını kapsayan ikinci aşamasındaysa projeye dönük etkinliklerin düzenlenmesi kararlaştırılmıştır. Bu etkinlikler başlıca üç alanda gerçekleşecektir. Bu alanlar, politika geliştirme, duyarlılığın artırılması ve iletişim ağı kurulmasıdır. Bunların planlanması, uygulanması ve izlenmesinde, “eğitim politikaları ve demokratik yurttaşlık eğitimi uygulamaları arasındaki bağları güçlendirmek, bu alanlara yönelik etkinlikleri diğer etkinliklerle birleştirmek, özellikle okullarda ders dışı ortamlarda demokratik yurttaşlık eğitimine yönelik uygulamalar yapmak, demokratik yurttaşlık eğitimi unsurlarını bu süreçlere katmak, Avrupa Konseyi ve üye devletlerin de etkin katılımlarını sağlamak” ilkeleri göz önünde bulundurulacaktır. (Duman vd., 2003)

Projenin uygulanması elbette ki ülkelerin kendi iç dinamiğinden ve yerleşik kurumsallığından etkilenecektir. Çağdaş demokratik ülkelerin, “Demokratik Yurttaşlık Eğitimi Projesi”nden beklentileri ile uygulama süreçleri, gelişmekte olan ya da geçiş aşamasında bulunan ülkelere farklı olacaktır. Çünkü çok yönlü, bütüncül ve uzun süreli bir yatırım olan demokratik yurttaşlık eğitimi toplumların politik, sosyal, ekonomik, kültürel, yerel ve etik görüşlerinden, yapı ve süreçlerinden doğrudan etkilenecektir. (Duman vd., 2003)

Çağdaş gelişmiş ülkelerde demokratik yurttaşlık eğitimi “yaşamboyu öğrenme” anlayışı bağlamında ele alınmaktadır. Dolayısıyla, örgün, yaygın ve formal olmayan öğrenme çevrelerinde de gerçekleştirilebilmektedir. Hayatın her alanında yaygınlaştırılan demokratik yurttaşlık eğitimi, gelişmiş çağdaş ülkelere özellikle yabancı düşmanlığı, ayrımcılık, uyuşturucu kullanımı gibi alanlarda yoğunlaşmaktadır. Geçiş ülkelerindeyse insan hakları, demokrasi, hukukun üstünlüğü ilkesi, temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması gibi ana konularda odaklanmaktadır. (Duman vd., 2003)

11 Haziran 2003 tarihinde kabul edilen bir karar ile 2005 yılı Avrupa Konseyi tarafından “Eğitim Yoluyla Avrupa Yurttaşlık Yılı” olarak ilan edilmiş ve Demokratik Yurttaşlık Eğitimi Projesi’nin ikinci aşamasının da Aralık 2004’te Sofya’da

(Bulgaristan) yapılacak “Eğitim Yoluyla Avrupa Yurttaşlık Yılı Konferansı”nın başlamasıyla sona ereceği öngörüldü. (Kepenekçi, 2004)

Avrupa Konseyi, 2005 Eğitim Yoluyla Avrupa Yurttaşlık Yılı’na büyük bir önem vermektedir. Yıl kapsamında öncelikli olarak demokratik yurttaşlığın gelişmesinde eğitimin anahtar rolüne dikkat çekmek istemekte ve Bakanlar Komitesi’nin 2002 yılında taraf devletlere demokratik yurttaşlık eğitiminde yol göstermek üzere kabul ettiği “Demokratik Yurttaşlık Eğitimi Tavsiye Kararı”nı hayata geçirmeyi hedeflemektedir. Bu doğrultuda, taraf devletlere demokratik yurttaşlık eğitimi için yapılacak etkinliklerde hukuksal ve eğitsel yardımda bulunacağını ifade etmektedir. Ayrıca Konsey eğitim kurumlarının demokratik yönetiminde etkili olan öğrencilerin, velilerin, öğretmenlerin ve yerel yönetimlerin karar verme sürecine katılmaları gibi uygulamaların ve etkin yurttaşlığın geliştirilmesinde yaşam boyu öğrenmenin öneminin her zaman göz önünde bulundurulmasını önermektedir. (Kepenekçi, 2004)

2005 Eğitim Yoluyla Avrupa Yurttaşlık Yılı için taraf devletlerde düzenlenecek etkinliklerde, başta eğitim politikasını oluşturanlar, eğitim uygulayıcıları (okul yöneticileri, üniversite yöneticileri, eğitim projeleri yöneticileri, öğretmenler), demokratik yurttaşlık eğitimi ve gençlik alanında çalışan sivil toplum kuruluşları olmak üzere tüm yurttaşlar hedef grup olarak gösterildi. (Kepenekçi, 2004)

5-7 Kasım 2005 tarihinde Saarbrücken’deki Avrupa Yurttaşlık Eğitiminin Modelleri çalışma raporunda, önemli gelişmeler yaşanmıştır.

Avrupa Yurttaşlığı’nın Modelleri çalışmasının anahtar soruları: İyi bir Avrupa vatandaşı nasıl tanımlanır?, Yurttaşlığın Avrupa modelini diğerlerinde hangi değerler ve konular ayırır?, Avrupa’da yurttaşlık eğitiminde model yapma ne anlama geliyor ve neyi etkiliyor? Çalışma üç amacı takip etti:

1. Yurttaşlığın ulusal ve Avrupa modellerini karşılaştırma ve inceleme
2. En iyi uygulama temelinde yurttaşlığın ulusal modellerini karşılaştırma.
3. Avrupa yurttaşlığı (eğitimi) modeli için eleştiri sağlama. (Georgi, 2005, s.5)

Bu panelde söz alan Audrey Osler, yurttaşlık eğitiminde katılımı teşvik etmeyi amaçlayan aktivitelere dayalı olan hayat boyu öğrenme sürecinin göz önünde bulundurulması gerektiğini ifade etti. Osler, Avrupa yurttaşlığı öğretimini Avrupa Eğitim Araştırmaları Kurumu, Avrupa Öğretmen Eğitimi Kurumu, Avrupa Komisyonu

ve Avrupa Konseyi gibi Avrupa kurumları tarafından içine alındığı 1990lı yıllarda anlamlı ilerlemelerin yapıldığını belirtti. Eğer biz Avrupa yurttaşlığını anlamak istiyorsak, bu alanda yapılmış olan güncel çalışmalara bakmamızın gerekli olduğunu ileri sürdü. Osler, deneysel çalışmasında genç insanların yurttaşlık öğreniminin parklar, okullar, alışveriş merkezleri, toplum merkezleri ve kütüphaneler gibi çok sayıda farklı yerlerde ve halk alanlarında yer alması gerektiği sonucuna varmıştır. (Georgi, 2005, s.6)

Avrupa Konseyi ve Avrupa Komisyonu'nun çok sayıda belge ve dokümanında EDC ve hayatboyu öğrenme arasında yakın bağlantının altını çizmektedir. Ayrıca, demeçler hayat boyu öğrenmenin amacının yalnızca istihdam değil aynı zamanda aktif yurttaşlık ve toplumsal içermeyi vurgulamaktadır. Diğer bir ifadeyle, yalnızca profesyonel beceri ve nitelikler önemli değil, aynı zamanda toplumda sosyal beceriler, demokratik davranışlar ve katılım önemlidir. (Cecchini, 2004, s.9)

2.4.4.1. Almanya (Resmi Adı: Federal Almanya Cumhuriyeti)

Almanya, kuzeyinde Kuzey Denizi, Danimarka, ve Baltık Denizi; doğusunda Polonya ve Çek Cumhuriyeti; güneyinde Avusturya ve İsviçre, batısında Fransa, Lüksemburg, Belçika, ve Hollanda ile çevrili olup, 357.021 km²'lik yüzölçüme sahiptir. Başkenti Berlin olan bu Orta Avrupa ülkesi, Avrupa Birliği'nin kurucu üyelerindedir.

2.4.4.1.1. Eğitim politikası ve yurttaşlık eğitimi

Öğrenim dili genellikle Almanca'dır. Öğrencilerin % 94'ü devlet okullarına giderken geri kalan % 6'lık kesim özel okullara gitmekte. Her eyalette bulunan okul denetleme makamları teftişten sorumludur ve okul sistemi içinde akademik, yasal ve personel denetimi görevini icra ederler. Her okulda eğitimle ilgili konulardan sorumlu olan bir öğretmenler kurulu ve okul yönetmeliklerine ve disiplin kurallarına karar veren bir okul konseyi (bu konsey öğretmenleri, aileleri ve öğrencileri kapsar) bulunmaktadır. (Kıyar, 2010, s.5). Eyaletler kültürel konularda özerktirler; bu da ülkenin federal yapısından kaynaklanmaktadır. (Pack, 1990, s.80)

Almanya'nın toplumsal yapısına uygun bir eğitim/okul sistemi oluşturulmuştur. Bu sistem toplumdaki sınıflar/katmanlara uygun olarak ve ekonominin öngördüğü

işgücünü yetiştirmek üzere bir piramit biçiminde okul sistemini oluşturarak çocukları 10 yaşından başlamak üzere elemeli/seçmeli parçalı okul tiplerine yerleştirme temelinde işlemektedir. Somutlaştıracak olursak, 4 yıllık ilk basamaktan sonra öğrenciler, karnedeki notları ve öğretmenin/okulun öğütlemesi doğrultusunda, 9 yıllık ilkokula, 10 yıllık ortaokula ve 13(12) yıllık liseye gönderilir ve buralarda okumaya zorlanır. Bir başka okul da Toplu-okul diye adlandırılan yapılandırılmadığı ki, burada da öğrenciler mekan olarak birlikte olurlar ama, A ve B başarı kümelerine ayrılarak ders alırlar, iki ayrı nitel not alırlar, sonuç olarak genel üç parçalı okul sisteminin işlevini bir başka biçimde sürdürürler. Meslek okulları ve ikili meslek eğitimi, ya da yüksekokullara girilerek meslek ve akademik öğrenim sürdürülür. İlkokul diploması meslek öğrenimi için öngerekliliktir. (Ercan, 2008, s.6)

Bugünkü Alman eğitim sisteminin XIX. yüzyıldaki sınıfsal yapıya uygun bir biçimde kurulduğu söylenebilir. XVIII. yüzyılda sınıfsal yapının gittikçe asillerin eline geçmesiyle, toplumsal sınıflar arasındaki sınırlar oldukça açılmıştır. Köylülerin eğitim olanaklarından yararlanamadığı Almanya’da burjuvalar eğitimi kontrol etmiş; olanaklardan yararlanmış ve devlet tarafından desteklenmişlerdir. Bu dönemde eğitimin temel amacı; varolan sosyal statüyü korumak için, asillere ait değerlere sahip, yüksek düzeyde yönetici yetiştirmek ve asillere ait kültürün oluşturulmasını sağlamak olmuştur. Fransız ihtilalinden sonra Alman eğitim sisteminde önemli değişiklikler olmuştur. İhtilalin etkisiyle eğitim, sınıfsal yapının yeniden düzenlenmesinde önemli görevler görmüştür. ihtilalin yarattığı fikirlerle eğitimin amacı, herkesin yeteneğine ve kapasitesine uygun bir eğitim almasının sağlanması olarak öne çıkmıştır. (Gökçe, 2009, s.153)

Almanya’da eğitim alanında (Okul öncesi eğitim ve ilk öğretim, Orta öğretim Üçüncü düzey öğretim) bir çok çalışma yürütülmektedir. Yapılmakta olan çalışmalarda temel amaçlar; Tam gün eğitimin genişletilmesi faaliyetlerinin eğitim reformları sürecinde kalıcı etkiler yaratması amaçlanmaktadır. Öğrencilerin bireysel desteği, sosyal alt yapı ve eğitimsel başarı arasındaki güçlü bağı kırmak için eğitim sürecinin merkezine doğru hareket edecektir. Tam gün eğitimin kurulması ile şu amaçların başarılması hedeflenmektedir: tüm öğrenciler için bireysel destek, derslerin birleştirilmesi yoluyla eğitim ve öğretimde reform, ek teklifler ve boş zaman

etkinlikleri, okulun sosyal, kültürel ve ekonomik çevreye entegre edilmesi, pedagojik personele nitelik kazandırma. (EURYDICE 2005, s. 6-7)

Yurttaşlık Eğitimi (sozialkunde) diğer derslerin parçası olarak ve sahip olduğu haklarda, bir ders olarak bütün Alman federal eyaletlerinde müfredat programında yer almaktadır. Program zorunlu eğitim boyunca zorunlu bir derstir. İlkokul düzeyinde program ikincil bir ders yada diğer derslerin birleşimi olarak işlenir. Lise düzeyinde program genel üniversiteye giriş sertifikası elde etmek için gereksinimlerin yerine getirilmesi için seçilebilmektedir. Yurttaşlık Eğitimi, öğrencilere yerel, bölgesel ve ulusal düzeyde demokratik bir toplumun kurumsal bakımını, yapılarını anlamayı sağlamayı, bir bütün olarak toplum ve birey için sosyal ve siyasi karar almanın farkındalığını anlamayı amaçlar. Program ayrıca bir devletin yurttaşı gibi toplumun sorumlu bir üyesi olma, haklarında bilinçli olma, sorumlu yurttaş olarak karar verme, öğrencilerde etkili davranışlar kazandırarak onların yeteneklerini geliştirmesine yardımcı olur. (EURYDICE, 2002, s.10)

2.4.4.2. Avusturya (Resmi Adı: Avusturya Cumhuriyeti)

Avusturya, batıda Lihtenştayn ve İsviçre, güneyde İtalya ve Slovenya, doğuda Macaristan ve Slovakya, kuzeyde ise Almanya ve Çek Cumhuriyeti ile komşu olup 83.856 km² 'lik yüzölçüme sahiptir. Başkenti Viyana olan bu Orta Avrupa ülkesi, 1995 yılında Avrupa Birliği'ne üye olmuştur.

2.4.4.2.1. Eğitim politikası ve yurttaşlık eğitimi

Avusturya'nın bugünkü eğitim sisteminin hukuksal temellerini 1962 tarihli eğitim yasası oluşturmuştur. Eğitim ve öğretimle ilgili kanun öylesine özel bir yer verilerek oluşturulmuştur ki, millet meclisinde ancak üçte iki çoğunlukla değişiklik yapılabilmektedir. Avusturya eğitim sistemi, eyaletlerin birleştirilmesiyle düzenlenmiştir. 1962 tarihli eğitim ve öğretim yasasına göre topluma açık okullar, doğum, cinsiyet, ırk, sınıf, sosyal makam, dil ve din ayrımı gözetilmeksizin hizmet verirler (madde 306). 1975 tarihinden itibaren tüm okullarda aynı eğitim verilmektedir. Avusturya federatif devlete özgü bir anayasaya sahiptir. Bu anayasa eyaletlerin sınıflı kültürünü öngörür. (Küçüktepe, 2005, s.17)

Avusturya, son yıllarda eğitim alanında birçok yenilik gerçekleştirmektedir. Bunlara kısaca bakacak olursak;

2003 baharında, Federal bakan Elisabeth Gehrler, okullarda eğitim kalitesini sağlamak ve artırma ve hedeflenen reformlara yönelik bir dizi önlemin tasarlanması amacıyla Gelecek Komisyonu'nu kurmuştur. Bağımsız uzmanlardan oluşan bu grup, 100'den fazla etkinlikte ve klasse'nin parçası olarak İnternet üzerinde geniş bir şekilde tartışılan yedi faaliyet alanı ve 30 bireysel önlemden oluşan bir plan tasarlamıştır. 14 Şubat 2005 tarihinde eğitim konulu bir reform diyalogu, Hofburg merkezinde düzenlenmiştir. Bu toplantıda, üç çalışma alanı ön plana çıkmıştır. Bunlar; modern iş dünyasına uyum, çocukların ihtiyaçlarına daha sıkı bir şekilde yönelme, öğretmenlik mesleğini profesyonelleştirme. (EURYDICE 2005, s.8)

Avusturya'da zorunlu eğitim 9 yıl sürmektedir ve zorunlu eğitim çocuğun altı yaşına bastığı tarihi takip eden yılın 1 eylülünde başlar ve 15 yaşında sona erer. Avusturya'da devlet okulları ücretsizdir. Okulöncesi eğitim, sistemin bir parçası olmayıp isteğe bağlı olarak 3-6 yaş arasındaki çocuklara verilmektedir. Anaokulu eğitimi çocuğun tümüyle kişisel gelişimine odaklanmıştır ve çocuğu okula hazırlamakla ilgili değildir. (MEB, 2006, s. 45)

İlkokul eğitimi dört yıl olup ilkokullarda verilmektedir. İlkokulun (Volksschule) görevleri, çocuklara dengeli ve ayrıntılı bir genel eğitim vermektir, böylece çocukların sosyal, duygusal, entelektüel, fiziksel beceri ve yeteneklerini geliştirmektir. Özel gereksinimli okullar (Sonderschule)¹⁵ ise, akli ve fiziksel özürlü çocukları eğitmeyi, onları geliştirmeyi ve ayrıca onları iş dünyasına entegrasyona hazırlamayı amaçlamaktadır. Akademik ortaokulların alt düzeyi, gelişmiş ve geniş ikinci eğitimi vermeyi amaçlamaktadır. Genel eğitim veren okulların temel amacı, öğrencilere eğitim kariyeri ve daha fazla özel eğitim için sağlam bir temel ve üniversite düzeyi eğitim için giriş yeterliliği standardını sağlamaktır.

(<http://www.internship2industry.eu/tools/EducationAustria.pdf> Erişim Tarihi: 03.06.2011)

¹⁵ Zihinsel ve bedensel özürlü çocuklar okul doktoru ve okul psikologu kontrolünden sonra Sonderschule'ye gönderilir.

Dokuz yıllık zorunlu eğitimin 5-8 yıl arasında yer alan ortaöğretim okul türleri ise şunlardır:

- Genel ortaöğretim okulu. (Hauptschule)
- Akademik ortaöğretim okulu-birinci kademe (Allgemeinbildende Höhere Schule, AHS-Unterstufe)
- İlkokulun ikinci kademesi (Volksschuloberstufe). (MEB, 2006, s.46)

Zorunluluk sonrası eğitim olan ikinci kademe ortaöğretim 9-13 yıl arasında (14-19 yaş) akademik ortaöğretim okulları ile birlikte ortaöğretim teknik ve meslek okullarında da verilmektedir. II. Kademe AHS'nin görevi öğrencilere tam ve kapsamlı bir genel eğitimi vermek ve onları üniversite eğitimine hazırlamaya çalışmaktadır. orta düzey teknik ve mesleki ortaöğretim kolejleri yalnız genel eğitim değil aynı zamanda belli bir alanda mesleki öğretim uygulaması da verilir. Bu okullarda en az üç yılı başarıyla tamamlayan öğrenciler bir mesleğe kavuşurlar. Avusturya'da yükseköğretim üniversitelerde, teknik/mesleki yüksek öğretim kurumlarında, üniversite sürekli eğitim merkezlerinde, özel üniversitelerde öğretmenlik eğitimi verilen kolejlerde ve üniversite programı veren pek çok eğitim kurumunda verilmektedir. (MEB, 2006, s.49-50)

İlkokulda yurttaşlık eğitimi, özel bir ders olarak öğretilmez, ancak bu dersle ilgili öğeler Hayat ve Kültürel Çalışmalar aracılığıyla verilir. Okul türleri ve bütün seviyelerde bir bütün eğitim prensibi olarak Yurttaşlık Bilgisi, Tarih, Sosyal Çalışmalar, Coğrafya ve Ekonomi gibi derslerde uygulanabilmektedir. Yeni bir zorunlu ders olan Tarih ve Yurttaşlık eğitimi 2001/02 akademik yılının başlamasından beri Avusturya'nın akademik ikinci okulları olan AHS'ye¹⁶ girdi. Yurttaşlık Bilgisi (15-18 yaş arası öğrenciler) 5,6,7 ve 8. yıllarda zorunlu bir derstir. Yeni Yurttaşlık Bilgisi programının demokratik bir toplumda uygun olan davranış türlerini öğretmesi hedeflendi. Öğretim, demokratik tanımayı, kurumsal değerleri, siyasi katılımı ve siyasete ilgiyi teşvik etmeyi amaçlar. Yurttaşlık Bilgisi, ayrıca bütün teknik ortaokul, mesleki okullar ve kolejlerde zorunlu bir derstir. (EURYDICE, 2002, s.1)

---

¹⁶ Genel Lise

2.4.4.3. Belçika (Resmi Adı: Belçika Krallığı)

Belçika, kuzeybatısında Atlas Okyanusu, kuzeyinde Hollanda, doğusunda Almanya ve Lüksemburg, batı ve güneyinde Fransa ile çevrili olup, 30.528 km²'lik yüzölçüme sahiptir. Başkenti Brüksel olan bu Batı Avrupa ülkesi Avrupa Birliği'nin kurucu üyelerindedir.

2.4.4.3.1. Eğitim politikası ve yurttaşlık eğitimi

Belçika'da zorunlu eğitim 6 yaşından 18 yaşına kadar sürer. Zorunlu eğitim sürecinde, öğrenim parasızdır. Belçika'da okullar devlet tarafından açıldığı gibi özerk kurum ve kuruluşlar tarafından da açılabilmektedir.

Okulöncesi eğitim, eğitim sisteminin bir parçası olup zorunlu değildir. 2,5-6 yaş çocukların bulunduğu karma gruplarda ücretsiz olarak verilmektedir. Okulöncesi eğitimin amaçları ise şunlardır: Çocukların zihinsel, fiziksel ve davranış dengelerini, zihinsel becerilerini, anlama ve ifade kapasitelerini, bağımsızlıklarını, yaratıcılıklarını geliştirmektir. Zorunlu eğitim 6-12 yaşlarındaki çocuklara verilmektedir. İlkokul eğitimi ilkokullarda verilmektedir. Ortaöğretim, ilkokul eğitiminde olduğu gibi zorunlu eğitimin bir sürecidir. Belçika'da üç farklı dil toplumundaki yüksek öğretim kurumlarını akademik ve mesleki yüksek öğretim veren kurumlar oluşturmaktadır. (MEB, 2006, s.53-56)

Belçika'da eğitim sistemi, Belçika Anayasası'na göre, ülkenin kurucu parçalarından olan hem dil hem de kültürü olan Fransız, Flaman ve Alman toplumlarını içerdiğini okuyucuya hatırlatmak gerekli görünüyor. 1989 yılından beri toplumlar, eğitimle ilgili karar almaktadır. (Lejeune, 2000)

(Fransızca Konuşan Toplum)

Yurttaşlık Eğitimi, Belçika'nın Fransızca konuşan toplumunda zıt bir müfredat temasıdır. Yurttaşlık Eğitimi öğretiminin esası, okul-öncesi, ilkokul ve ortaokul eğitimi için öncelik oluşturmak için 1997 yılında bir kararname ile karar verildi.

Kararname aşağıdaki hedefleri anlatmaktadır :

- 1- Her öğrencinin kişiliğinin gelişmesi ve kendi başına yeterli duruma getirilmesi,
- 2- Bütün öğrencilerin bilgilerinin çoğunu yapmasına imkan tanıma ve hayat boyunca öğrenme yeteneğini kazanma ve ekonomik, sosyal ve kültürel hayat da aktif bir rol alma,
- 3- Bütün öğrencileri, bütün kültürlere açık, demokratik, çoğulcu olan bir toplumun gelişmesine katkıda bulunma yeteneğinde olan, sorumluluk sahibi yurttaş olmaya hazırlamak,
- 4- Bütün öğrencilerin, sosyal hayatın bütün aşamalarında eşit fırsata sahip olduklarını garanti etmek. (EURYDICE, 2002, s.1-2)

(Hollandaca Konuşan Toplum)

Yurttaşlık Eğitimi, Flanders'te zorunlu müfredat programının parçasıdır. Bu program, bütün ilkokul ve ortaokullarda yasal bir zorunluluktur. İlkokulda, Yurttaşlık eğitiminin esasını "Dünyaya Yönelme" öğrenme alanının parçasını oluşturmaktadır. Ortaokulda, Yurttaşlık Eğitimi, zorunlu program üstü bir temadır. Flanders'te Yurttaşlık eğitimi genç insanlara yaşadıkları toplumda sorgulayıcı, araştırmacı gibi niteliklere sahip olmalarını amaçlamaktadır. (EURYDICE, 2002, s.2)

2.4.4.4. Bulgaristan (Resmi Adı: Bulgaristan Cumhuriyeti)

Bulgaristan, batısında Sırbistan ve Makedonya, doğusunda Karadeniz, kuzeyinde Romanya, güneyinde Yunanistan, güneydoğusunda Türkiye ile çevrili, 110.994 km²'lik yüzölçümüne sahiptir. Başkenti Sofya olan bu Balkan ülkesi, 1 Ocak 2007 tarihinde Avrupa Birliği'ne üye olmuştur.

2.4.4.4.1. Eğitim politikası ve yurttaşlık eğitimi

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Balkanlar'da ilerleyen Sovyet ordusunun da yardımıyla Georgi Dimitrov önderliğinde sosyalist rejime geçen ülke, soğuk savaş yıllarında Varşova Paktı'nın üyesi olarak kalmıştır. (Konya Ticaret Odası, 2008, s.2). Bu dönemde eğitim ve öğretim sosyalist ideoloji doğrultusunda yapılmıştır. 1990'lı

yıllarda, sosyalist rejimden demokrasiye geçen Bulgaristan hızlı bir şekilde hem siyasi hem de eğitim alanında önemli reformlar yapmaya başlamıştır.

Bulgaristan'da okulların çoğu devlete bağlıdır, fakat son zamanlarda özel okullar popülerlik kazanmaya başlamıştır. Devlet okullarında eğitim parasız ve akademik standartları yüksektir. Okul dönemi 15 Eylülde başlar ve öğrenciler sabah ve öğleden sonra değişen iki periyodik aşamada eğitim görmektedirler.

(<http://www.globalgateway.org.uk/default.aspx?page=3265> Erişim Tarihi : 03.06.2011)

Eğitim sistemindeki çocukların sayısı ülkenin nüfus artışına bağlıdır. Son yıllardaki düşük doğum hızı sabittir ve okul öncesi, ilköğretim ve ortaokula katılıma bağlı azalma saptanmıştır. (ECN, t.y., s.2)

Bulgaristan Cumhuriyeti eğitim sistemi aşağıdaki eğitim düzeylerinden oluşmaktadır:

- İlköğretim (4 yıl),
- Temel Öğretim (4 yıl),
- Ortaöğretim (3-5 yıl),
- Yükseköğretim (ortaöğretimden sonra 4-5 yıl).

Bu düzeylere uygun olarak da aşağıdaki öğretim kurumları bulunmaktadır:

- İlköğretim okulları- 1.kademe,
- İlköğretim okulları- 2.kademe,
- Temel Eğitim Okulları- 1. ve 2. kademe,
- Liseler: Genel, mesleki ve özelleştirilmiş alanlı,
- Yükseköğretim okulları: (2-3 yıllık),
- Yükseköğretim okulları- üniversite, akademi ve enstitüler. (Onur, 2004, s.165-166)

Yurttaşlık Eğitimi, Bulgaristan eğitim sisteminde oldukça yenidir. Halk Bilimi ve Yurttaşlık Eğitimi programının içinde olan Yurttaşlık Eğitimi, Tarih ve Medeniyet, Coğrafya ve Ekonomi, Psikoloji, Ahlak ve Kanun, Psikoloji ve Mantık dersleri ile verilir. Bütün bunlar zorunlu programın parçalarındandır. 2000 yılında, Eğitim ve Bilim Bakanlığı, Yurttaşlık Eğitimi için ülkenin eğitim gereksinimlerini belirledi. Okullar,

müfredat programlarını kendileri geliştirme hakkına sahiptir ve program öğrencilerin ilgi ve beklentileriyle uyumluluk gösterir. Bu program kabul edilmeden önce, bu nitelikler Yurttaşlık Eğitiminin içeriğini tanımlamak için bir halk görüşmesi çatısında tartışıldı. (EURYDICE, 2002, s.2)

2.4.4.5. Çek Cumhuriyeti

Çek Cumhuriyeti, kuzeyinde Polonya, batı ve kuzeybatısında Almanya, güneyinde Avusturya ve doğusunda Slovakya ile çevrili olup, 78.866 km²'lik yüzölçüme sahiptir. Başkenti Prag olan bu Orta Avrupa ülkesi, 1 Mayıs 2004 tarihinde Avrupa Birliği'ne üye olmuştur.

Çek Cumhuriyeti, eski Çek ve Slovakya Federal Cumhuriyeti 1993 yılı ocak ayında iki devlete bölününce ortaya çıkmıştır. Çek Cumhuriyeti, nüfusunun büyük bir kısmının yüksek eğitilmiş olması, uzun bir geleneği ve zengin endüstri geleneğiyle küçük gelişmiş bir ülkedir. 1989 yılından beri, çok partili hayat ve piyasa ekonomisi üzerinde faaliyetler yapılmaktadır. Çek Cumhuriyeti, 1995 yılında OECD'nin üyesi oldu ve 2004 yılında da Çek Cumhuriyeti, 2009 yılının ilk çeyreğinde onu yönetiyor olacağı Avrupa Birliği'nin bir üyesi oldu.

(http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/structures/04_1_CZ_EN.pdf Erişim Tarihi: 03.06.2011)

2.4.4.5.1. Eğitim politikası ve yurttaşlık eğitimi

1 Ocak 2003 tarihinden bu yana, Çek eğitim sistemi, kamu yönetimi reformunun getirdiği yeni düzenlemelere dayanarak işlemektedir. Sektörel idare kaldırılmıştır; okullar genel idari sistem çatısı altında yönetilmektedir. İdari sistem, merkezi hükümet, bölgeler (14 tane) ve iller arasında paylaştırılmıştır. Bölgelere yüksek düzeyde özerklik verilmiştir. (Kıyar, 2010, s.42)

Çek Cumhuriyeti'nde, 24 Eylül 2004 tarihinde eğitim alanında üç yasa çıkarılmıştır. Bu yasalar, birkaç madde dışında 1 Ocak 2005 tarihinde yürürlüğe girecektir. Eğitim Kanunu; okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim ikinci devre, üçüncü düzey teknik öğretim (teknik meslek yüksekokulları), öğretim programı dışı

eğitim ve eğitim sisteminden sorumlu idarelerle ilgili tüm mevcut yasaların yerini alacaktır. Eğitim Personeli ve bu personelin Kariyer Gelişimi Kanunu, eğitim personelini yüksek eğitim için teşvik etmeyi ve bu konuda gerekli temeli oluşturmayı amaçlamaktadır. (EURYDICE, 2005, s.6)

Okulöncesi kurumları eğitim sisteminin bir parçasıdır. Bu düzeyde eğitim 3-6 yaş arasındaki öğrencilere verilmektedir ve eğitim kurumlarının büyük bir çoğunluğu parasızdır. Zorunlu eğitim 9 yıldır ve genellikle 6-15 yaş arasını kapsamaktadır. Zorunlu eğitim sonrası ortaöğretimde II. kademe ortaöğretime kabul koşulları zorunlu eğitimi bitirmek ve giriş koşullarını başarıyla karşılamaktadır. Yüksek ğretim sistemi ise niversiteler ve meslek yüksek okullarından oluşmuştur. (MEB, 2006, s.61-63)

Okul ncesi (mateşska şkola) eğitim için taslak program, 2001 yılında onaylandı. Program, ocuk yuvaları, özel ocuk yuvaları ve sosyal açıdan geride olan çocuklar için hazırlık sınıflarını içermektedir. Program, ocukların okulöncesi eğitimi tamamladığında kazanmaları gereken becerilerin yanı sıra takip etmeleri gereken hedeflerin genel bir tanımını içerir. Bunlardan biri, ocuk ve toplum ile ilgilidir. Sosyal ve kültürel alanda temel amaç, çocuğu toplum içerisinde kültür ve sanat dünyasında ortaya çıkarıp ve çocuğun gerekli uzmanlık yeteneklerini, alışkanlıklarını ve davranışlarına yardımcı olmak, sosyal, etik ve estetik değerleri kabul etmesi, çocuğun toplumsal iyi-olma biçimine katılmasıdır. (EURYDICE, 2002, s.3)

İlkokul (zkladn şkola), eğitiminde, Yurttaşlık Eğitimi, ilk 3 yılda Yerel evre dersinin, 4 ve 5. yıllarda ise Ulusal Tarih ve Coğrafya derslerinin bir parçası durumundadır. (EURYDICE, 2002, s.3)

Alt Ortaokul'da (gymnzium), Yurttaşlık Eğitimi, 6 ve 9. yıllarda öğretilir. Yurttaşlık Eğitimi programına göre; öğrencilerin yurttaşlık profili, öğrencilerin temel davranışlarını, onların hayat, kariyer ve çevreye karşı sorumluluğunu, insan ilişkilerini ve kararlarını anlama yeteneğini aşamalı bir şekilde oluşturur. Yurttaşlık Eğitiminin amaçları, öğrencilere toplum ve bireyin gündelik hayatının esasını göstermektir, insan bilgi ve davranışının çeşitli sorunlarda kendi kendini yönlendirme ve öğrencilere insan deneyimlerinin yorumlanmasının değişik şekillerini ve iletişimin çeşitli şekillerini anlamada yardımcı olmaktır. (EURYDICE, 2002, s.3)

2.4.4.6. Danimarka (Resmi Adı: Danimarka Krallığı)

Danimarka, güneyinde Almanya, doğusunda İsveç ve Kuzey Denizi ile Baltık Denizi arasında yer alan ülke 43.092 km²'lik yüzölçüme sahiptir. Başkenti Kopenhag olan bu Kuzey Avrupa ülkesi, 1973 yılında Avrupa Birliği'ne üye olmuştur.

2.4.4.6.1. Eğitim politikası ve yurttaşlık eğitimi

Danimarka eğitim sistemi; 1 yıllık isteğe bağlı okulöncesi hazırlık sınıfı, 9-10 yıllık ilk ve birinci kademe ortaöğretim, akademik eğitim verilen lise ve 2 yıllık hazırlık programları sunan Yüksek Hazırlayıcı Sınavları (Højere Forberedelseksamen-HF), mesleki eğitim ve ortaöğretim okulları ve üniversite veya üniversite düzeyinde olmayan kurumlarda verilen yüksek öğretimden oluşmaktadır. (MEB, 2006, s.67)

Danimarka eğitim sisteminin genel amacı öğrencilere liberal eğitime uygun bir eğitim verilmesi, ahlaki değerler kazandırılması ve diğer insanların duygularına, fikirlerine saygı duymanın öğretilmesidir. (Gülcan, 2003:66, Akt: Erginer, 2009, s.77)

Okulöncesi eğitim, kreşler (6 ay- 3 yaş), Çocuk Yuvaları (3 ile 6-7 yaş), Entegre kurumlar (1 ile 5-6 yaşlarında değişik yaş grupları), Belediye gündüz bakımevleri ve okulöncesi hazırlık sınıflarından oluşmaktadır. Temel eğitim okulları (Folkeskole) olan belediye okullarında 1 yıllık okulöncesi eğitimi ile 9 yılı zorunlu temel eğitim ve 1 yılı isteğe bağlı olmak üzere 10 yıl eğitim verilir.

Temel eğitim dönemindeki amaçlar ise şunlardır;

1. Her bir öğrencinin özgün kişiliğinin gelişimine katkıda bulunmak için, beceri, çalışma yöntemleri ve kendini ifade etme yollarını kazandırmaktır. Öğretmenler anne-baba ile işbirliği halinde, bireyselleştirilmiş öğretim yöntemlerini uygulamaktadır.
2. Öğrenciyi öğrenmeye istekli, çalışkan, bilinçli hale getirecek yaşantılardan geçirecek, ona özgüven, bağımsız davranış ve tutum kazandırmak,
3. Öğrencinin Danimarka kültürünü tanıması, diğer farklı kültürleri ve geniş anlamda insan-doğa arasındaki etkileşimi anlamasına katkıda bulunmaktır. (Ulusavaş, 2000)

II. Kademe Genel Ortaöğretim, Gymnasium and HF (16-19 yaş) ve HTX¹⁷ and HHX¹⁸ (17-19 yaş) ve II. Kademe mesleki ortaöğretim ise, Mesleki eğitim ve öğretim, Temel sağlık ve sosyal eğitim (Sosu) ve Tarımcılık, denizcilik vb eğitim (16-19 yaş) oluşmaktadır. Yüksek öğretim sistemi üniversiteler, üniversite merkezleri ve diğer yüksek öğretim kurumlarından oluşur. (MEB, 2006, s.69-73)

Danimarka'da eğitim alanında bir çok çalışmalar yapılmaktadır. Danimarka Eğitim Bakanı aşağıdaki konuların 2005-2006 döneminde Danimarka eğitim politikasının odak noktaları olmasına karar vermiştir:

a. Genel ortaöğretim ikinci devre düzeyi (Gymnasium reformu)

Gymnasium reformunun amacı öğrencinin gerçek öğrenim yeterliğini geliştirmek ve böylece de bir yüksek öğrenim programını bitirme olasılığını güçlendirmektir.

b. Genel ortaöğretim ikinci devre düzeyi - HF Programının reformu (Yüksek Hazırlık Sınavı)

HF programı uzmanlık ve yeterliğe dayalı olacaktır ve öğrencinin ileri düzey öğretim için yeterlilik kazanmasına ve ileri eğitim ve bir meslek seçimi için iyi bir temel oluşturmasına imkan verecektir. Yeterlilikler ve yeterlikler konular arasında daha büyük bir tutarlılık oluşturulması ile güçlendirilecektir.

c. Mesleki ortaöğretim ikinci devre - Mesleki eğitim ve öğretim programlarının yenilenmesi (EUD)

Ticari mesleki eğitim ve öğretim programları iş sektörünün bir dizi yeterliğe ilişkin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yenilenecektir. (EURYDICE, 2005, s. 5)

Yurttaşlık Eğitimi, Danimarka'da, ortaokul ve lise dönemlerinde (9-12 ve 15-18 yaşlarında) öğretilir. Yurttaşlık Eğitimi, bağımsız bir ders değildir. Fakat, bu dersle ilgili temalar Sosyal Çalışmalar ve Yurttaşlıkla Tarih dersleriyle verilmektedir. Sosyal Çalışmaların konusu, hem bireysel hem de toplumsal olarak insanlar arası ilişkiler, onların devletle ilişkileri, doğa ve topluma tarihsel bir perspektiften bakma ile ilgilidir. Yurttaşlıkla Tarih dersi, öğrencilerin sahip olduğu kültürel birikim ve bunun yanında

¹⁷ HTX, Yüksek Teknik Meslek Lisesi.

¹⁸ HHX, Yüksek Ticaret Lisesi.

diğer kültürlerinde bilgisini verir, onların tarih deneyimini artırır ve onlara çok sayıda tarihi materyali değerlendirmesine imkan sağlar. Böylece öğrencilere, kendi dünyalarında bir etkiye sahip olurlar, onlara yaşadıkları dünyayı anlama fırsatı verilir ve onların demokratik toplumun ilerlemesine katılması için bir bakış açısı sağlanır. (EURYDICE, 2002, s.4-5)

Eğitim sisteminde son yıllarda yapılan reformlarla, derslerin modernizasyonu, kurumların daha fazla özgürlük kazanması, tutarlı ve saydam bir eğitim sisteminin yaratılması, eğitim kurumlarına karar verme sürecinde daha fazla yetki verilmesi, finansal kontrolün artırılması hedeflenmektedir. (Erginer, 2009, s. 87-88)

2.4.4.7. Estonya (Resmi Adı: Estonya Cumhuriyeti)

Estonya Cumhuriyeti, Kuzey Avrupa'da bulunan bir Baltık Devleti'dir. Batısında ve kuzeyinde Finlandiya Körfezi, doğusunda Rusya Federasyonu ve güneyinde ise Letonya Cumhuriyeti ile çevrili olup, 45.100 km²'lik yüzölçüme sahiptir. Başkenti Tallinn olan bu Kuzey Avrupa ülkesi, 1 Mayıs 2004 tarihinde Avrupa Birliği'ne üye olmuştur.

2.4.4.7.1. Eğitim politikası ve yurttaşlık eğitimi

Uzun yıllar boyunca Sovyet rejiminin etkisinde kalan Estonya, bağımsızlığını kazandıktan sonra her alanda olduğu gibi eğitim alanında da önemli değişiklikler yapmıştır.

Eğitim sistemi, okulöncesi, temel eğitim, lise, mesleki, yüksek ve yetişkin olmak üzere altı kısımdan oluşmaktadır. (<http://estonia.eu/about-estonia/society/estonian-educational-landscape.html> Erişim Tarihi: 09.06.2011)

Okulöncesi eğitim, okul sisteminin bir parçası değildir. 1-6 yaş arası çocuklar, devlet yada özel okulöncesi kurumlarına giderler. Estonya'da eğitim, 7-15 yaşta verilen temel eğitim veya 17 yaş tamamlana kadar zorunludur. Zorunlu eğitim ücretsizdir. Temel eğitim okulunu başarıyla tamamladıktan sonra öğrenciler, ikinci kademe genel ortaöğretim okullarına (16-18 yaş) veya ikinci kademe mesleki ortaöğretim okullarına (16-18/19 yaş) devam ederler. 19-21 yaş öğrencileri de mesleki ortaöğretim sonrası

okullara devam edebilirler. Estonya’da mesleki ilköğretim veya çıraklık eğitimi yoktur. Yüksek öğretim sistemi akademik eğitim veren üniversiteler ile mesleki yüksek öğretim programları veren meslek yüksek okullarından oluşmaktadır. (MEB, 2006, s.77-79)

Ülkenin eğitim politikası yurttaşlarına ömür boyu eğitim olanağını sağlamayı, eğitim sürecindeki edinilen bilgilerle toplumun yaşam kalitesini yükseltmeyi ve ülke vatandaşlarını öğrenen toplumuna dönüştürmeyi amaçlamaktadır.

(www.vana.hm.ee/uus/hm/client/2007, Akt: Manolova, 2009, s.150)

Ülkede yurttaşlık eğitimini geliştirmek için çalışmalar yapan bir çok dernek bulunmaktadır. Bunlardan birisi de, JTI CIVIC Education Centre’dir.

Jaan Tõnisson Enstitüsü’nün misyonu, Estonya sivil toplumun güçlendirilmesini ve şekillendirilmesini teşvik etmektir. Bu merkezin eylem alanları ise; Yurttaşlığı öğretmen metotları, yurttaşlığın içeriği, toplumun entegrasyonu, insan hakları, tarih, çok kültürlü toplum, hukuk eğitim, ekonomi eğitimi, eğitim, müfredatı geliştirme, tüketici eğitimi gibi yerlerdir. (<http://www.jti.ee/?s=62> Erişim Tarihi: 09.06.2011)

Estonya’da Yurttaşlık Eğitimi, Ulusal müfredat programının zorunlu bir parçasıdır. Yurttaşlık Eğitimi için temel esas, toplumun üyelerini bilgili, sorumlu ve yetenekli bir şekilde eğitmektir. Yurttaşlık Eğitimi’nin genel boyutu; gençleri ileriye yönelik adımlar atmada ve sorumlu karar almaları için analitik yeteneklerle donatmaktır. Ulusal boyut, 4. ve 9. sınıflar için Yurttaşlık dersleri içinde, Avrupa ve Dünya boyutu, 12. sınıfta Yurttaşlık dersinde içerik alanıdır. Bu içerikler, pratik yurttaşlık yeteneklerinin oluşturulmasında kaynak hizmeti sağlamaktadır. (Valdmaa, 2004)

2.4.4.8. Finlandiya (Resmi Adı: Finlandiya Cumhuriyeti)

Finlandiya, güney ve güneybatıdan Baltık Denizi, doğusunda Rusya, kuzeyinde Norveç, batısında İsveç ile çevrili olup, 338.145 km²’lik yüzölçüme sahiptir. Başkenti Helsinki olan bu Baltık ülkesi, 1995 yılında Avrupa Birliği’ne üye olmuştur.

2.4.4.8.1. Eğitim politikası ve yurttaşlık eğitimi

Finlandiya eğitim politikası tüm yurttaşlara anadiline veya cinsiyetine, ekonomik durumuna, oturduğu yere, yaşına bakılmaksızın eşit olanaklar sunabilmeyi amaçlar. Eğitim, tüm yurttaşların en temel haklarından birisidir. Özellikle herkesin temel eğitim hakkı yerine getirilir. Kamu yetkilileri, ekonomik sıkıntıları önleyerek bireylerin gelişim gereksinimleri ve yeteneklerine göre, temel eğitimin yanında, diğer öğretim düzeylerinde de eşit fırsatları güvence altına almak zorundadır. (Erginer, 2009, s.15)

Finlandiya'da eğitim alanında yapılan çalışmaları şu şekilde özetleyebiliriz: Temel eğitim alanında, Aralık 2001 tarihinde Hükümet tarafından onaylanmış olan yeni bir zaman dağılımı, yeni temel ulusal öğretim programı ile birlikte kabul edilmiştir. Genel Orta Öğretimin İkinci Devre Eğitiminde, üniversite giriş sınavında reform gerçekleştirme konusu oldukça tartışılan bir konudur. Burada amaç öğrencilere adayların kendi ana dillerinin yanı sıra aralarında ikinci ulusal dil, yabancı dil, matematik ve genel bilimlerin olduğu sınavlardan üçünü seçmek durumunda oldukları daha fazla seçenek sunmaktır. Bologna süreciyle ilişkili olarak yüksek öğrenimde iki kademeli derece sisteminin kabulü planı Finlandiya'da uygulamaya konulmaktadır. Değişikliğe uğramış bir Üniversiteler Yasası 1 Ağustos 2005 tarihinde yürürlüğe girecektir ve iki kademeli derece yapısını başlatacaktır. İki kademeli derece yapısında, Master derecesi lisans derecesine ya da karşılaştırılabilir eğitime bağlı olacaktır. Bu derece yapısı tıp ve dişçilik hariç tüm alanlar için geçerli olacaktır. Finlandiya ders kredi sisteminin yerini Avrupa ECTS kredi sistemi alacak ve bu da Fin üniversite derecelerini uluslararası çapta karşılaştırmak için kolaylık sağlayacaktır. (EURYDICE 2005, s. 7-9)

Finlandiya eğitim sisteminin genel amacı, tüm nüfusun eğitilebilmesi ve yetiştirilebilmesidir. Yaşamboyu öğrenme, temel eğitimden yetişkin eğitimine yaşamın tüm aşamalarında daima yeni şeyler öğrenme isteği ve ideali eğitimin en önemli ilkesidir. (Ministry of Education 2002, Akt: Erginer, 2009, s.6)

Tüm Finli yurttaşlar yedi yaşından itibaren 10 yıllık eğitim almakla yükümlüdür. Okul öncesi eğitimde günlük bakım sistemi Sağlık ve Sosyal İşler Bakanlığı'nın yetkisindedir. Günlük bakım, anaokulu/günlük bakım merkezi ve günlük aile bakımı şeklindedir. Günlük bakım merkezleri 6-7 yaşa kadar olan çocuklar içindir. Tüm Finli çocuklar 7 yaşından itibaren 9 yıllık çok amaçlı okullara giderler. Ücretsiz olan çok

amaçlı okul, tüm yaş gruplarına temel eğitim verir. 7-16 yaş grubunun devam ettiği zorunlu okul dokuz yıldır. Çok amaçlı okulun amacı; öğrencilerin kişisel gelişimini artırmak, bireysel farklılıkların dikkate alındığı büyüme ve işbirliğini sağlayıcı olarak ilerideki eğitimi veya çalışmasında istenen bilgi ve beceriyi elde etmesini desteklemektir. Fin eğitim politikasının önemli ilkelerinden biri tüm yaş gruplarına uygun zorunluluk sonrası eğitim vermektir. Çok amaçlı okulları bitirenlerin yarıdan fazlası (%54) öğretimlerine bir üst ortaöğretimde devam ederler, yarıdan daha azı (%40) ise meslek okullarına giderler. Kalan %6 isteğe bağlı 10. sınıfa veya iş hayatına devam eder. 1995 yılında yapılan çalışmalarla mesleki eğitimde önemli değişiklikler yapılmıştır. Bu çalışmalarla mesleki eğitim sistemi yenileştirilerek kolej düzeyi ve meslek yüksek öğretime ya ikinci kademe genel ortaöğretim okulunu ya da mesleki ortaöğretim eğitimi tamamlayan öğrenciler girebilmektedir. Yüksek öğretim sistemi ise üniversiteler ve poli-tekniklerden oluşmaktadır. (MEB, 2006, s.83-86)

Yetişkin Eğitimi Komitesi Parlamentosu (1971-1975), Finlandiyalıların yetişkin eğitimi politikası için dört temel görev tanımladı:

1. Eğitim eşitliği
2. Mesleki becerilerin geliştirilmesi
3. Siyasi hazırlıklığın geliştirilmesi
4. Kültürel gelişme-Kişisel gelişme. (Pantzar, 2008, s.41)

Komite, siyasi eğitimin öğrencilerde hem halk sorunlarında hemde işyerlerinde, organizasyonlarda, diğer toplumlarda etkili demokratik kararlar almalarında ve katılıma genel olarak hazırlıklı olmalarını amaçlayan sosyal eğitim sistemin bütününe ana görevi olduğunu belirtti. (Pantzar, 2008, s.41)

2004 yılında hazırlanan politika programın yöneticisi Seppo Niemelä'ya göre, politika programı oluşturulmasının nedenleri şunlardı:

1. Demokrasinin temsiliyle sorunlar. Toplumsal kurumlarda zayıflayan güven, partiye katılanların azalması, seçimlere katılanlardaki düşme.

2. Aktif yurttaşlık ve sivil toplum. Sivil toplumun, demokrasinin sosyal temeli olduğu, aktif yurttaşlığın ise hayat boyu öğrenme politikalarının esas amacı olduğu belirtilmektedir.

3. Ulus-devlet durumundaki radikal değişim. Yurttaşlık, yerel, ulusal, Avrupa ve küresel bağlamda anlaşılmak zorundadır. (Niemelä, 2005, Akt: Pantzar, 2008, s.43)

Finlandiya’da, İlk Vanhanen hükümet programı 2007 yılında bitmesi öngörülen Yurttaş Katılımı Politikası Programı’nı yürürlüğe koymuştur. Programın temel amacı, aktif yurttaşlık, sivil toplum, sosyal etki ve temsili demokrasinin gösterimini harekete geçirmektir. Eğitim Bakanlığı’nın rolü, idareyi yurttaşların ve organizasyonların etkisine daha açık hale getirmek, yurttaşlık organizasyonlarının faaliyetlerini desteklemek, eğitimde demokratik ve aktif yurttaşlığı geliştirmektir. Esas hedef, öğrencilerin birlikteki eylemlerini, ulusal ve bölgesel eğitimi hazırlama, eylem ve işbirliği ağını inşa etme, karşı sektörel işbirliğini geliştirme, destek materyaller üretme ve genç insanların yerel düzeyde etkili olmasının yollarını geliştirmektir. (Ministry of Education Finland, 2009, s.13)

Finlandiya’da, yurttaşlık eğitiminin temel amacı insanları yaşadıkları toplumun bir üyesi olarak yetişmelerini sağlamaktır. Okullar, öğrencileri yaşamış oldukları toplumda aktif, eleştirici ve sorumluluk sahibi bireyler olarak yetiştirmeyi amaçlar. (EURYDICE, 2002, s.6)

Fin eğitim ve bilim politikası, kalite, verimlilik, eşitlik ve kültürler arası birliği vurgulamaktadır. Bu politika, Fin refah toplumunun rekabet gücünü artırmaya yöneliktir. Sürdürülebilir ekonomik gelişme, ülkenin sosyal, kültürel ve ekonomik refahını sağlamada en iyi katkıyı sağlamaya devam edecektir. Fin eğitim ve bilim politikasının genel hatları, Avrupa Birliği’nin Lizbon stratejisi doğrultusundadır. (<http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/koulutuspolitiikka/?lang=en> Erişim Tarihi: 25.12.2011)

2.4.4.9. Fransa (Resmi Adı: Fransa Cumhuriyeti)

Fransa, kuzeyde Lüksemburg, Belçika ve Marş Denizi, batıda Atlas Okyanusu ve Biskay Körfezi, güneyde İspanya ve Akdeniz, doğuda da İtalya, İsviçre ve Almanya ile çevrili olup, 674.843 km² yüzölçüme sahiptir. Başkenti Paris olan bu Batı Avrupa devleti, Avrupa Birliği’nin kurucusu üyelerinden biridir.

2.4.4.9.1. Eğitim Politikası ve Yurttaşlık Eğitimi

Tarihsel süreç içerisinde eğitim sistemi üç önemli aşamadan geçerek bugüne gelmiştir. Önce tamamen merkezi bir yönetim tarzının benimsendiği ülkede daha sonraları eğitim için özel yönetim birimi oluşturulurken en son kilise ve devletin ayrılmasıyla birlikte eğitim sisteminin bugünkü temelleri atılmıştır. (Turgut, 2005, s.42)

Fransa’da okulöncesi eğitim isteğe bağlı olup 2-5 yaş grubu çocuklarına anaokullarda ve kreşlerde verilir. Resmi anaokulları ücretsizdir. Anaokulu eğitiminin genel amacı, çocukların tüm becerilerini geliştirmek, kendi kişiliklerini yönlendirmelerini sağlamak, onların tüm yeterliklerini geliştirmek ve ileriki eğitime hazırlamak için okulda ve günlük hayatta mümkün olan en iyi başarı sansı vermektir. İlkokul eğitimi 6 yaşından itibaren zorunlu olarak 5 yıl sürer. İlkokul öğrencilere, temel ve gerekli bilgileri sözlü ve yazılı ifade etmeyi, temel matematik işlemlerini yapabilmeyi, öğrencilerin zekalarını, duyarlı el becerilerini, fiziksel ve sanatsal yeteneklerini geliştirilmesini ve kullanılmasını sağlar. Ortaokulun eğitim süresi 4 yıl olup ilkokuldan sonraki zorunlu eğitimin ikinci basamağıdır. Ortaöğretim ilk dört yılına tüm öğrencilerin katıldığı 4 yıllık ortaokul eğitimini ve 3 yıllık lise eğitimini kapsar. Temel meslek eğitim konusunda ise; devlet gençlerin mesleki öğretimlerinin geliştirilmesi için bölgesel planlamalarda bulunarak istihdam kapsamında gençleri temel eğitim (okul ve çıraklık), birleştirici sözleşmeler ve sürekli mesleki öğretime hazırlar. Yüksek öğretim ise, beş katoli kurumu hariç tamamı devlete ait üniversitelerde yada yüksek kamu kesimi okullarında veya bazıları grandes écoles (büyük okullar) olarak bilinen özel okullarda verilmektedir. (MEB, 2006, s. 89-95)

Fransa’da eğitim sisteminin genel amaçları 1989 yılındaki eğitim hareketi ile:

1. Her öğrencinin kendisi ile ilgili planlarının gerçekleştirilmesine olanak sağlamak,
2. Her genci istenen düzeyde bir eğitime hazırlamak,
3. Öğrencilerin yükseköğretime devam edebilmelerini sağlayacak biçimde diploma almaları için onlara eşit olanaklar sunmak,
4. Bireyleri yeni “Avrupalılık ve uluslararası işbirliği” düşüncesiyle yetiştirmek olarak belirlenmiştir. (Gökçe, 2009, s. 149)

Fransa’da, 1999 yılında hükümet tarafından hoşgörülü bir toplumda demokrasiyi güçlendirmeyi amaçlayan okullarda yeni yurttaşlık eğitimi programı ortaya çıkarıldı. Fransız programı, özellikle insan hakları, ırkçılık ve ayrımcılığın kabul edilemezliğini vurgulayan ve Cumhuriyet değerleri üzerineydi. (Osler ve Starkey, 2001, s. 287-288)

2004-2005 eğitim öğretim yılı için yapılacak faaliyetlerle ilgili dört öncelik belirlenmiştir:

1.İlkokul ve kolejlerde Fransızca dilini yeterli seviyede bilme ve öğrenme konusunda atılım yapmak ve okuma-yazma bilmemeyi önlemek için cours préparatoires (hazırlık dersleri) seviyesinden itibaren mevcut düzenlemeleri geliştirmek;

2.Özellikle ortaöğretime entegrasyonlarını sağlamak için öğretim birimleri geliştirmek suretiyle engelli öğrencilerin eğitim gördüğü okullardaki kabul ve eğitim şartlarını iyileştirmek;

3. Bilgi ve iletişim teknolojisinin geliştirilmesi (ICT);

4.Avrupa okul perspektifini genişletmek; bu perspektif çerçevesinde atılması gereken temel adımlardan birisi Avrupa ve doğu dilleri bölümlerini geliştirmek ve ortaöğretime kayıtlı öğrencilere daha fazla yabancı dil eğitimi sağlayabilmektir. (EURYDICE 2005, s. 8)

Yurttaşlık Eğitimi, uzun bir zamandır Fransa’da zorunlu eğitim için yasal programın parçasıdır ve Fransızca eşitlik, demokrasi, adalet ve sorumluluk gibi halk değerlerini öğretmeyi amaçlar. Derslerin içeriğinde, İnsan Hakları Bildirgesi, evde ve okulda uygun davranışlar, ahlaki ve etik konular ve sorumlu davranma gibi temalar yer almaktadır. İlkokul eğitiminin ilk periyodunun sonuna kadar (6-8 yaş arası çocuklar) çocukların, diğerleriyle uyum içerisinde yaşaması için, kuralları öğrenmiş olması, kendisine ve başkalarına saygı göstermesi, uygun sosyal davranışları geliştirmeye başlamış olması beklenmektedir. İlkokul eğitiminin sonuna kadar 11 yaşındaki çocukların, toplumda bireysel sorumlulukların farkında olması, okulda değerlere ve kurallara saygı göstermesi beklenmektedir. (EURYDICE, 2002, s.8)

Ortaokul Yurttaşlık Eğitimi programı, gözden geçirilerek 1996 yılında uygulamaya konuldu. Bu program, yurttaşlığı değişik bağlamlarda incelemek ve

somuttan soyuta değerlendirmek için uygulamaya konulmuştur. Bu programın temel başlıkları şunlardır:

sixième (11-12 yaş öğrenciler) bireyi, yurttaşla karşılaştırma,
 cinquième (12-13 yaş öğrenciler) eşitlik, dayanışma ve güvenlik,
 quatrième (13-14 yaş öğrenciler) özgürlük, haklar ve adalet,
 traisième (14-15 yaş öğrenciler) yurttaş ve cumhuriyet. (EURYDICE, 2002, s.8-9)

Yurttaşlık eğitiminin lise dönemi, Juridique et Sociale (Yurttaş, Yasal ve Sosyal Eğitim) olarak adlandırılmaktadır. Bu öğretim, devletin önemi ve önceki öğrenmelerinin ışığında, öğrencilerin günlük sosyal sorunların tartışmalarını amaçlamaktadır. Seconde'de, Yurttaşlık eğitimi 4 temel başlığa sahiptir.

1. Yurttaşlık ve nezaket/kabalık
2. Yurttaşlık ve göç/çıkarma (ulusal temalarıyla)
3. Yurttaşlık, kanun ve çalışma hayatındaki ilişkiler
4. Yurttaşlık ve Aile hayatındaki değişme

Lise eğitiminin son 2 yılında (premième ve terminale) öğrencilere, değişen dünyada yurttaşlık, yurttaşlık uygulamaları ve kurumlar öğretilmektedir. (EURYDICE, 2002, s.9-10)

2.4.4.10. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (Resmi Adı: Kıbrıs Cumhuriyeti)

Akdeniz'de bir ada devleti olan Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, kuzeyinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, güneyinde, batısında ve doğusunda Akdeniz ile çevrili olup, 9.251 km²'lik yüzölçüme sahiptir. Başkenti Lefkoşa olan bu ada devleti, 2004 yılında Avrupa Birliği'ne üye olmuştur.

2.4.4.10.1. Eğitim politikası ve yurttaşlık eğitimi

1974 yılında Türkler'in Kıbrıs'ı işgal etmesinden sonra, yurttaşlık eğitimi ve eğitimin amaçları, görevleri (topraklarının bir parçası yabancı işgali altında olan bağımsız bir ülkenin yurttaşları olarak) bir bütün ada için özgürlüğü nihai hedefinin

yanında; öğrencilerin Yunan ulusal kimliğini kazanması ve kendi ulusal miraslarının güçlü bir savunucusu olarak belirtilmiştir. 1974 işgalinden beri, hükümetin en önemli siyasi amacı birleşik, bağımsız ve egemen bir ülke olarak Kıbrıs'ı hayatta tutmaktır ve bu bütün üye devletler tarafından insan hakları garanti edilen Avrupa Birliği'nin tam bir üyesi olması Kıbrıs'ın çalışmalarında daha büyük bir etki yapmaktadır. (Koutselini ve Panepistimio, 2000, s. 102)

Kıbrıs'ta eğitimin genel amacı, insanlar arasında özgürlük, adalet ve barışı sürdürme, karşılıklı anlama, sevgi ve saygı, işbirliğini geliştirme, yurttaşların sosyal, bilimsel, ekonomik ve kültürel gelişmelere çalışmalarıyla katkıda bulunan aktif ve yaratıcı yurttaşlar olmalarını sağlama, yurttaşları ahlaki olarak sağlıklı, akıllı ve çalışkan olan, kişiliği tamamen gelişmiş, demokratik yurttaş olarak donatarak ülkede özgürlüğü geliştirmektir.

Kıbrıs'ta eğitim, yeni nesle;

- a) Geçmişin zengin parçalarının yanı sıra, manevi ve diğer başarıları özümsemeyi,
- b) Günümüzün bütün imkanlarını kullanmayı,
- c) Geçmişten deneyim alarak, sosyal aktivitelerin bütün kesimlerinde yeni başarılar gitmelerine yardımcı olur. (National Report of Cyprus, 2001, s.2)

Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nde, okul öncesi eğitim 3 yaş 8 ay ile 5 yaş 8 ay arasındaki çocuklar için isteğe bağlıdır. Bu eğitim anaokulu ve ilkokulu içeren temel eğitimin bir parçasıdır. Zorunlu eğitim 6-15 yaş arasını kapsamaktadır, İlköğretim okulu (5 yaş 8 ay-11 yaş 8 ay) ve İlköğretim ikinci kademedeki (11 yaş 8 ay-15) oluşmaktadır. Öğrencilerin yaşları tek kabul kriteridir. Devlet okullarında eğitim ve öğretim tüm öğrenciler için parasızdır. Ortaöğretimde ise, Çok amaçlı II. Kademe ortaöğretim okulu (15-18 yaş) ve II. Kademe mesleki ve teknik ortaöğretim okulu (15-18 yaş) bulunmaktadır. Zorunlu eğitim sonrası verilen diploma liseye giriş için tek ölçüttür. Yüksek öğretim üniversiteler, kamu/özel yüksek öğretim okulları, kolejler veya enstitüler olmak üzere üç farklı kurumda verilmektedir. (MEB, 2006, s.99-100)

Demokratik yurttaşlık eğitimi, eğitim sisteminde ayrı bir derstir. Ders disiplinler arası doğasından dolayı, bütün okul dönemindeki çalışmalarda yer almaktadır. Müfredat programı, toplum hayatında katılım ve demokratikleşme kavramlarının yanı sıra

kültürlerarası eğitim, dünya eğitimi ve barış için eğitimi içerir. Amaç, genç insanlara sorumlu yurttaşlık davranış ve karakterlerinin yanı sıra medeni eğitimlerini geliştirmelerine yardımcı olmaktır. Demokratik Yurttaşlık Eğitimi, yurttaşlarını yerel, ulusal ve uluslar arası toplumun etkili ve sorumlu üyelerinden olma kapasitesini biçimlendirmeye çalışıyor.

(http://www.coe.int/t/dg4/education/edc/2_edc_hre_in_member_states/country_profiles/Profile_CYPRUSrev51007_en.asp Erişim Tarihi: 09.06.2011)

Bütün eğitim dönemlerinde yeni öğretim metotları, eğitmen ve öğrencilere günlük hayatta demokratik yurttaşlığı geliştirme sürecinde benzer şekilde katılma ve işbirliği sağlar. Onlar, bütün okul ve sosyal aktivitelere katılmayı, temas etmeyi, perspektifler getirmeyi ve öğrenme potansiyellerini harekete geçirmeyi amaçlar.

(http://www.coe.int/t/dg4/education/edc/2_edc_hre_in_member_states/country_profiles/Profile_CYPRUSrev51007_en.asp Erişim Tarihi: 09.06.2011)

2.4.4.11. Hollanda (Resmi Adı: Hollanda Krallığı)

Hollanda, kuzey ve batıda Kuzey Denizi, güneyde Belçika, doğuda ise Almanya ile komşu olup, 41.548 km²'lik yüzölçüme sahiptir. Başkenti Amsterdam olan bu Batı Avrupa ülkesi, Avrupa Birliği'nin kurucu üyelerindendir.

2.4.4.11.1. Eğitim Politikası ve Yurttaşlık Eğitimi

Hollanda'da okulöncesi eğitim 4-6 yaş arası çocukları kapsar. Bu dönemdeki eğitimin amacı, çocuğun kavrama, sosyal ve duygusal gelişimini oyunla desteklemektir ve bu eğitim karma oyun gruplarında ve bakım merkezlerinde verilmektedir. Zorunlu eğitim ya tam gün 12 yıl (5-17) yada beş yaştan öğrencinin 16 yaşında olduğu öğretim yılı sonuna kadar tam gün 18 yaşına kadar yarım gün üzerinden devam eder. 16 yaşına kadar eğitim tüm çocuklar için resmi ve özel okullarda parasızdır. Ortaöğretime 12-+16/18 yaşlarındaki öğrenciler katılırlar. Meslek eğitimi ise; ikinci kademe mesleki ortaöğretim (MBO), Çıraklık ve işsizlik projesi kapsamında verilen öğretimden oluşmaktadır. Yüksek öğretim sistemi ise, üniversitelerde verilen akademik yüksek

öğretim, mesleki yüksek öğretim ve Açık üniversite eğitiminden oluşmaktadır. (MEB, 2006, s.103-108)

Hollanda eğitim sisteminin genel amacı, öğrencilere fırsat eşitliğine dayanan bir eğitim verilerek yaşadıkları topluma layık bireyler olarak yetiştirmelerinin sağlanmasıdır. (Gülcan, 2003:66, Akt: Erginer, 2009, s.329)

Yurttaşlık Eğitimi, ilkokulda ve ortaokulda bağımsız bir ders değildir. Ancak, Yurttaşlıkla ilgili temalar bütün okul derslerinin neredeyse tamamında bulunmaktadır. Yurttaşlıkla ilgili temalar, en fazla ortaokulda Coğrafya ve Tarih dersi olarak öğretilen Siyasal Bilim’de bütünleştirilmiştir. Yurttaşlık Eğitimi, Yurttaşlık Eğitimine tek odaklı olmamasına rağmen, öğrencileri toplumsal rollerine hazırlar ve böylece öğrenciler, yurttaşlıkla yakın bir ilişkiye sahip olurlar.

(http://www.coe.int/t/dg4/education/edc/2_edc_hre_in_member_states/country_profiles/profile_netherlands_EN.asp Erişim Tarihi: 07.06.2011)

Hollanda, yeni bin yılda çocuk merkezli eğitim üzerindeki vurguda ısrar ediyor ve ilkokul eğitimi öğrencilerin bilişsel, yaratıcı, sosyal ve duygusal gelişmelerine vurgulamaya devam ediyor. (Shuayb ve O’Donnell, 2008, s.5)

İlkokulda Yurttaşlık Eğitimi, Coğrafya ve Tarih gibi aynı zamanda Toplum, Çevre ve Sağlıklı Davranışlar öğrenme alanlarını içeren Toplum/Dünya ve İnsan Olmaya Yönelme ulaşma hedeflerinin bir parçasıdır. Örneğin, bu derste öğrenciler büyümüş oldukları çok kültürlü toplumu öğrenirler. Bu ders ile öğrencilere yaşamış oldukları toplumda hangi değerlerin kabul gördüğü öğretilmekte ve öğrencilere tarihsel bir perspektifte kendi kültürlerini ve diğer kültürlerle önem vermeleri amaçlanmaktadır. Öğrenciler, ortaokuldaki derste de toplumda meydana gelen şeyleri öğrenmeye devam ederler. Bu, Sosyal Çalışmalar (Maatschappijleer) dersinde bütünleşmiştir. Bu derste yer alan temalar ise şunlardır:

1. Kendinin ve başkalarının sahip olduğu standartların ve değerlerin farkında olma,
  2. Cinsiyetler arasındaki farklılıkların ve benzerliklerin farkında olma,
  3. Sürdürülebilir gelişme bağlamında insanlık ve doğa arasındaki ilişki,
  4. Demokratik, Çok kültürel Toplum ve Uluslararası toplumda aktif yurttaşlık.
- (EURYDICE, 2002, s.19-20)

2.4.4.12. İngiltere (Resmi Adı: Büyük Britanya Birleşik Krallığı) ve Kuzey İrlanda

Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı,¹Avrupa'nın batısında, coğrafi olarak Büyük Britanya Adasının tamamını, İrlanda Adası'nın kuzey kısmını ve bazı diğer Britanya Adalarını kapsayan ülke. Ülkenin ismi, gerek ülke içinde, gerekse uluslararası camiada genellikle Birleşik Krallık olarak kullanılır. Birleşik Krallık dört devletten meydana gelir: Galler, İngiltere, İskoçya ve Kuzey İrlanda. Bu devletlerin, İrlanda Adası'ndaki Kuzey İrlanda hariç, hepsi Büyük Britanya adasıdır. Başkenti Londra olan bu ada ülkesi, 1973 yılında Avrupa Birliği'ne üye olmuştur.

2.4.4.12.1. Eğitim politikası ve yurttaşlık eğitimi

İngiltere'de eğitim ve öğretim politikalarının belirlenmesi 1995 yılından itibaren İstihdam ve Eğitim biriminin sorumluluğunda olup ilgili devlet bakanı en üst siyasi yetkilidir. Eğitimin ve öğretimin amacı şunlardır:

a) Eğitimle ilgili başarı ve beceri standartlarını yükselterek ekonomik büyümeyi desteklemek ve halkın yaşam şartlarını iyileştirmek,

b) Hayat boyu öğrenmeyi teşvik ederek eğitim öğretimde kusursuzluğu, seçenekleri ve çeşitliliği artırarak yüksek randımanlı ve esnek bir iş pazarı oluşturmaktır. (MEB, 2006, s.111)

İngiltere'de öğretim dili İngilizce'dir. Galler'de öğretim dili İngilizce ya da Galce'dir. Eğitim diline ilişkin aile tercihleri her zaman olmasa da normalde ya belli bir okulu tercih etme ya da çift dilli özel okulları tercih etme şeklinde gerçekleşmektedir. Galler'de okul öncesi eğitim de mevcuttur ve tüm dersler olmasa da bazı ileri ve yüksek öğretim dersleri de yine Galce okutulmaktadır. Kuzey İrlanda'da İrlanda'ca ders veren bir kaç okul dışında, eğitim dili İngilizce'dir. İrlanda'da okul öncesi eğitim mevcuttur. (Kıyar, 2010, s.29)

Eğitim, bilim ve güzel sanatlar konularının işlendiği Anayasa'nın yirmi sekizinci bölümüne göre, herkes eğitim hakkına sahiptir. Eğitim, temel eğitim düzeyinde parasızdır. Temel eğitim zorunludur. Herkese mesleki-teknik eğitim görebilme ve

yükseköğretim için eşit koşullar sunulur. Eğitim, temel özgürlükleri, insan haklarına saygıyı, kişilik gelişimini sağlamaya çalışır. (Erginer, 2009, s.205)

Temel eğitim, 5-16 yaş arasındaki tüm çocuklar için zorunludur. 16 yaş sonrası çocukların %70 oranı, çok seçenekli akademik veya mesleki ileri eğitim programlarına devam etmektedir. Yaşam boyu öğrenme yaklaşımına uygun biçimde özellikle iş yaşamına ilişkin olarak, bireylere çok seçenekli yaygın eğitim programları sunulmaktadır. Bu konudaki son gelişmeler aşağıdaki anahtar öğelerle özetlenebilir:

1. İş gücünün geliştirilmesine daha fazla yatırım,
2. Bireylere sorumluluk kazandırma,
3. Bilgi kalitesini geliştirme,
4. Danışma hizmeti sunma,
5. Öğrenme kaynaklarının erişilebilirliğini arttırma,
6. Temel becerileri geliştirme,
7. Etkili ortaklıklar geliştirme. (Ulusavaş, 2000)

İngiltere’de okulöncesi öğrencileri için zorunlu bir program olmamasına rağmen, öğrenme, erken öğrenme amacına dayalıdır. Bu amaçlar, çocukların araştırma, farklı cinsiyetlerin sorunları, etnik, dil, din, kültür ve özel eğitim ihtiyaçları ve aksayan sorunların farkında olmasına yardım etmeyi içerir. İlkokulda amaç, 7 yaşındaki çocukların doğru ve yanlış arasındaki farkı bilme, basit sosyal ve ahlaki ikilemleri düşünme, paylaşma ve işbirliğini öğrenme, hoşlandıklarını, hoşlanmadıklarını tanıyabilme, görüşlerini savunma, duygularını yönetme, zorbalığın kötü olduğunu anlamayı amaçlar. 11 yaşına kadar çocuklar, zorbalığın ve ırkçılığın sonuçları, ergenliği anlamının yanı sıra güncel sorunları tartışma, demokrasi, esas kanunlara ve güncel sorunlara çalışmalıdır. (EURYDICE, 2002, s.5-6)

Ortaokulda Yurttaşlık Eğitime baktığımızda, Ulusal program 2000 yılında incelendikten sonra, Yurttaşlık Eğitimi Ağustos 2002’de (11 -16 yaş) devlet okullarında bütün öğrenciler için zorunlu oldu. Yurttaşlık eğitimi, programın incelenmesinden iki yıl sonra zorunlu oldu. Bu gecikme, okulların tamamen bu yeni programın konuların belirlenmesi için (materyallerin hazırlanması ve öğretmenlerin eğitimi) hazırlıkların tamamlanmasından kaynaklanmıştır. Ağustos 2002 yılından beri, ortaokullardaki program; yurttaşlığın 3 temel bileşenini vermektedir:

1. Aydın bir yurttaş olmayı bilme ve anlama,
2. İletişim ve yeteneklerini geliştirme
3. Sorumluluk sahibi olma ve aktif katılımı sağlama yeteneğini geliştirme.

(EURYDICE, 2002, s.6)

2.4.4.13. İrlanda

İrlanda, kuzeydoğusunda, Birleşik Krallık'a bağlı olan Kuzey İrlanda, batısında Atlas Okyanusu, doğusunda İrlanda Denizi, güneydoğusunda St George's Kanalı, güneyinde ise Kelt Denizi ile çevrili olup, 70.283 km²'lik yüzölçüme sahiptir. Başkenti Dublin olan bu Kuzeybatı Avrupa ülkesi, 1 Ocak 1973'te Avrupa Birliği'ne üye olmuştur.

2.4.4.13.1. Eğitim politikası ve yurttaşlık eğitimi

1926 yılında yürürlüğe giren Okula Katılım Yasasına göre zorunlu eğitim süresi 6-15 yaş çocukları kapsamaktadır. Zorunlu eğitim tam gün olarak dokuz yıldır. Ülkenin okul öncesi eğitim sistemi yoktur. Parasız olan bu eğitim 4-6 yaş çocuklarına verilir. Zorunlu eğitim, ilköğretim düzeyi (6-12 yaş) ve ortaöğretim düzeyinden (I. Kademe) (12-16 yaş) kapsamaktadır. İrlanda'da yüksek öğretim kurumları, üniversiteler, teknoloji enstitüleri, eğitim kolejleri ve özel kurumlardan oluşan özerk yapılardır. (MEB, 2006, s.119-125)

İrlanda eğitim sisteminin genel amacı, eğitimde bireysel gereksinim farklılıklarının, eşitliğin, yeni politikaların gelişiminin desteklenmesi, yaşam kalitesinin iyileştirilmesi ve eğitsel dezavantajların elenmesidir. (EURYDICE/CEDEFOP (2000). Ireland 1999,6. Akt: Erginer, 2009, s. 115)

İrlanda eğitim sistemi geleneksel olarak, ilkokul (8 yıl), ortaokul (5 yada 6 yıl) ve lise üstü kurslardan, mesleki ve teknik eğitime, tam ve en üst eğitim seviyesi dönemlere kadar geniş bir fırsatlar yelpazesi sunan yüksek eğitim olmak üzere üç kısma ayrılmıştır. (<http://www.educationireland.ie/index.php/irish-education-system> Erişim Tarihi: 25.12.2011)

Yurttaşlık Eğitimi, ilkokul, ortaokul ve lise eğitiminin bazı dönemlerinde müfredat programında yer almaktadır.

İlkokulda Yurttaşlık Eğitimi, kişisel, sosyal ve sağlık konularını içerir. (SPHE). SPHE, demokratik yaşam tarzını anlamada, bireysel ve grup hakları ve sorumluluklarda önemli bir rol oynar. O, öğrencilerin ait olduğu ve yükümlülükleri paylaşma hissini geliştirmeye değişik toplumlara aktif bir şekilde katılma, onu öğrenmeye öğrenciler için fırsat sağlar. O, ayrıca geniş bir düşünceyle bir yurttaş olmanın ne anlama geldiğini anlamasını sağlar ve onların ulusal, Avrupalı ve küresel kimlikleriyle gurur duymalarını ve önem vermelerine yardımcı olur. (EURYDICE, 2002, s. 13)

SPHE'nin amaçları :

1. Çocuğun iyi olmasını ve kişisel gelişmesini harekete geçirmek,
2. Her insan olanın takdir edilmesi, kendine ve diğerlerine saygı gösterme ve çocukta dikkat hissini artırmak,
3. Onun bütün bakımlarında sağlıklı bir yaşam için bir temel sağlama ve çocuğun sağlığını geliştirme,
4. Çocuğu, hem bugün hem de gelecekte hayatın boyutları, kişisel, sosyal ve sağlık seçenekleri ve kararlar hakkında bilgilenmesini mümkün kılmak,
5. Çocukta, dünyanın bağımsız doğasını anlama ve takdir etmesine, insana ve kültürel farklılıklara saygı göstermesini mümkün kılmak.

Program 3 kısımda sunulur. Kendim, kendim ve diğerleri, kendim ve diğer dünya. Bunlar, ilkokul eğitimi süresince tutarlıdır ve ilkokul sonrası (ortaokul) dönemde, yurttaş, Sosyal ve Politik Eğitim (CSPE) programı ve SPHE için bir temel sağlar. (EURYDICE, 2002, s. 13)

Yurttaşlık Eğitimi, ortaokulda başlı başına bir derstir ve o, Medeni, Sosyal ve Politik Eğitim (CSPE) olarak adlandırılır. CSPE, insan hakları ve sosyal sorumluluklar üzerine dayalı demokratik yurttaşlık dersidir. Onun temel amacı, öğrencileri yurttaşlığa aktif bir şekilde katılmaya hazırlamaktır. Eylül 1997'den beri, o, bütün ilkokul sonrası öğrenciler için alt müfredat programının zorunlu bir bileşeni oldu. Bu yıl, 58000 aday, Başlangıç Sınav Sertifikası CSPE aldı. (EURYDICE, 2002, s.13)

CSPE'nin prensipleri ve genel amaçları, Başlangıç Sertifika Programıyla tamamen uyumaktadır. O, öğrencilerin kişisel ve sosyal güvenlerini geliştirmeyi,

onların ahlaki gelişmelerine katkıda bulunmayı ve onları bilinçli bir yurttaş olarak yetiştirilmelerini sağlamayı amaçlar. Ders, 7 ana kavramdan oluşmaktadır.

1. Demokrasi
2. Haklar ve sorumluluklar
3. İnsan saygınlığı
4. Birbirine bağlılık
5. Gelişme
6. Adalet

CSPE'nin ders taslağı, 4 çalışma ünitesi olarak öğretim izlencesi dokümanlarında verilir.

Ünite 1 : Birey ve yurttaş

Ünite 2 : Toplum

Ünite 3 : Devlet ve İrlanda

Ünite 4 : İrlanda ve diğer dünya (EURYDICE, 2002, s. 14)

4 çalışma ünitesinin sırası, onların başladıkları noktadan alarak, bireysel olarak geliştirmektir. Daha sonra onların yaşadığı ülke ve diğer dünyada yerel toplumların bağlamında yurttaşlığı araştırmalarını geliştirmektir. (EURYDICE, 2002, s.14)

Lisede, Yurttaşlık Eğitimi, Leaving Sertifika bir derstir. Yurttaşlık eğitimi, Leaving Sertifika Uygulaması (LCA) ve Çeviri Yıl Programı (TYP) içermektedir.

Leaving Sertifika, İrlandalı öğrencilerin büyük kısmının çalıştığı programdır. Yurttaşlık eğitimi, Leaving Sertifika (kuruldu) tek başına bir ders değildir. Ancak, o, İngilizce, tarih ve coğrafya gibi bazı derslerin içinde yer almaktadır.

Leaving Sertifika Uygulaması, demokratik topluma tamamen katılma yeteneği, yapı ve bilgiye erişme kazanma kapasitesine sahip olan, yerel, ulusal, Avrupalı ve küresel topluma aitlik hissine sahip aktif yurttaşlar yetiştirmeyi amaçlar. Yurttaşlık eğitimi, sosyal eğitim modülünde Leaving Sertifika Uygulamasını (LCA) içermektedir.

Transation Year Programı, öğrencilerin kişisel, sosyal, eğitim ve mesleki gelişmelerini harekete geçirmelerini ve onları toplumun özerk, katılımcı ve sorumlu bir üyesi olarak görev almalarını amaçlar. Transation Year, başlangıçta Medeni, Sosyal ve

Politik eğitim çalışmasını inşa etmede ve güçlendirmede büyük bir fırsat sağlar. (EURYDICE, 2002, s.15)

2.4.4.14. İspanya (Resmi Adı: İspanya Krallığı)

İspanya, Avrupa'nın güneybatısında, İber Yarımadası'nda güneyinde ve doğusunda Akdeniz, kuzeyinde Atlas Okyanusu, batısında Portekiz, kuzeyinde Fransa, Andorra ve güneyinde Birleşik Krallık'a bağlı Cebelitarık ile çevrili olup, 504.712 km²'lik yüzölçüme sahiptir. Başkenti Madrid olan bu güney Avrupa ülkesi, 1986 yılında Avrupa Birliği'ne üye olmuştur.

2.4.4.14.1. Eğitim politikası ve yurttaşlık eğitimi

Okul öncesi eğitim zorunlu olmayıp, resmi kurumlarda ücretsiz olarak 0-3 ve 3-6 yaşlarında olmak üzere iki bölümde verilmektedir. Zorunlu eğitim, ilköğretim (6-12 yaş) ve I. Kademe ortaöğretimden (12-16 yaş) oluşmaktadır. Eğitim ücretsizdir. Zorunlu eğitimin 16 yaşa kadar çıkartılmasındaki amaç, sadece tüm öğrencilere verilen ortak eğitimin genişletilmesi değil, aynı zamanda öğrencilerin yetenek seviyelerine ayrılması ve iş hayatına atıldıklarında eğitimlerinin tamamlanması için akademik ve meslek eğitimi arasındaki seçimlerini geciktirmektir. Ortaöğretim sonrası eğitim türleri ise, II. kademe genel ortaöğretim (16-18 yaş) ve Orta düzey mesleki eğitimden (16-18 yaş) oluşmaktadır. Yüksek öğretim, üniversiteler ve daha kısa süreli eğitim veren çeşitli türdeki yüksek okullardan oluşmaktadır. (MEB, 2006, s.129-133)

İspanya eğitim sistemi, kültürel entegrasyon için ulusun birbirine olan bağıni güçlendirmeyi, sosyal entegrasyon için toplumsal değişmeye katkıda bulunmayı, ekonomik entegrasyon için fırsat eşitliği sağlamayı ve siyasi entegrasyon için demokratik değerlere sahip çıkma yoluyla yurttaşlığı toplumsallaştırmayı amaçlamaktadır. (Da Pam:1990, Akt: Gökçe, 2009, s. 156)

İspanya'da eğitim, 6 ile 16 yaşlar arasında zorunludur. Zorunlu ilkokul ve ortaokul eğitiminin mevcut programı, LOGSE Yasası (Ley de Ordenación General des Sistema Educativo) ile 1990 yılında kuruldu. Bu yasa ile, zorunlu eğitim ilkokul eğitimi

(educación primaria) 6 yıllık aşamaya, alt orta okul yada ESO (educación secundaria obligatoria) 4 yıla bölünmüştür. (Aasen, Field, Pont, Teese, 2006, s.10)

2006 yılı mayıs ayında, Yurttaşlık İspanyol müfredatında zorunlu bir temel konu oldu. Ulusal müfredat (RD 1631/2006, 29 Aralık), yeni eğitim yasasından dolayı, zorunlu bir yurttaş becerilerini içermektedir. Programın genel amacının, yurttaşlar olarak haklar ve sorumlulukları uygulamak için öğrencileri eğitmek olduğu söylenebilir. Program, ortaokul eğitiminde yurttaşlık üzerinde iki konuyu içerir. Yurttaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi olan birinci ders, ortaokul eğitiminde zorunludur. Ahlak-Yurttaş Eğitimi olan ikinci ders ise, ortaokul üstünde zorunludur. (Jacott, Maldonado, Messina, Murillo, Navareño, Navarro, Oñate 2008, s.318)

İspanya’da Yurttaşlık Eğitimi ve İnsan Hakları, bağımsız bir ders değildir, fakat bir müfredat teması olarak programda yer alır. Yeni İspanyol Eğitim sisteminin inşa edildiği Eğitim Sisteminin Genel Organizasyonu 1/1990 Esas Yasa’ya göre, müfredat temaları, okulöncesinden liseye kadar müfredatta her derste bazı yerleri kapsamalıdır. Bu eylemde en yüksekte bulunan temalar; özellikle temel haklar ve özgürlükleri anlatan eğitim aracılığıyla kişiyi toplum hayatına hazırlama ve toplumsal değerlerdir. (EURYDICE, 2002, s.22).

2.4.4.15. İsveç (Resmi Adı: İsveç Krallığı)

İsveç, batı ve kuzeyden Norveç, doğudan ise Finlandiya ile çevrili olup, 450.000 km²’lik yüzölçüme sahiptir. Başkenti Stokholm olan bu Baltık ülkesi, 1 Ocak 1995’te Avrupa Birliği’ne üye olmuştur.

2.4.4.15.1. Eğitim politikası ve yurttaşlık eğitimi

Eğitim Yasası’nın 2. maddesinde İsveç eğitim sisteminin genel amaçları şöyle özetlenmektedir: Öğrencilerin bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi, ailelerle işbirliği halinde, ev ve iş yaşantılarında uyumlu, sorumluluğunu bilen bireyler olarak yetiştirilmeleri sağlanacaktır. Eğitimde, özel yardıma gereksinim duyan öğrencilerin durumu göz önünde bulundurulacak, tüm eğitim etkinlikleri demokrasinin temel

değerleriyle uyumlu bir şekilde yürütülecektir. (Özgür Politika 1999, Akt: Erginer, 2009, s.99)

İsveç'te ilk eğitim kurumları dini kurumlarca açılmıştır. 1820 yılından başlayarak günümüze kadar eğitim alanında sürekli reformlar yapılmaktadır. Okulöncesi eğitim kurumları, çocukları en iyi koşullarda gelişme olanakları vererek bağımsız ancak sorumluluk sahibi, paylaşımcı, katılımcı zihinsel becerileri en üst düzeyde kullanabilme durumlara erişmeyi amaçlamaktadır. (Ada ve Üstün, 2008, s.149-152). Temel okul (L' Ecole de Base) İsveç'te zorunlu öğretim 9 yıldır. Başlama yaşı ise 7'dir. Zorunlu öğretim iki kademedir oluşmaktadır. Bunlar, folkskola (ilköğretim) ve löroverk (ortaöğretim) dir. Temel okul amaçları şunlardır :

1. Öğrencilerin sorumluluklarının bilincinde, yurttaşlık yaşamına uygun olarak kişilerin tümüyle geliştirilmesi,
2. Toplumsal ilişkilerde öğrenciler arasındaki özgüven bağımsız düşüncüyü geliştirmek,
3. Herkese eşit eğitim hakkını vermek. (Ada ve Üstün, 2008, s. 152)

İsveç'te Yurttaşlık Eğitimi, okulöncesinden liseye kadar her dönemde öğretilir.

Okulöncesinde belirli bir ders yoktur, fakat okul öncesi müfredatında yurttaşlığa çok sayıda referans vardır. Bunlardan bazıları;

1. Bütün okul öncesi aktivitelerin, temel demokratik değerlerle uyumlu olmasına dikkat edilmelidir.
2. Okul öncesinin önemli bir görevi, çocuklara toplumumuzun temeli olan değerleri kazanmalarına yardımcı olmaktır. (EURYDICE, 2002, s.23)

İlkokul ve Ortaokul'da Yurttaşlık Eğitimi, öğrencilerde;

1. Farklı toplumlar hakkında bilgi sağlamayı, demokratik değerler vermeyi ve demokratik sürece katılımı sağlamayı,
2. Öğrencileri, bireysel ve grupla hareket etme, sorunlarla başa çıkma, haklarını ve yasakları bilme yeteneklerini geliştirme. (EURYDICE, 2002, s.24)

Yurttaşlık eğitimi, ayrıca lise eğitiminin bütün dönemlerinde ana derslerden birisidir.

2.4.4.16. İtalya (Resmi Adı: İtalya Cumhuriyeti)

İtalya, kuzeybatısında Fransa, kuzeyinde İsviçre ve Avusturya, kuzey doğusunda Slovenya ile çevrili olup, 301.252 km²'lik yüzölçüme sahiptir. Başkenti Roma olan bu güney Avrupa ülkesi, Avrupa Birliği'nin kurucu ülkelerindedir.

2.4.4.16.1. Eğitim politikası ve yurttaşlık eğitimi

İtalya Anayasası'nda belirtilen ilkeler doğrultusunda İtalya eğitim sisteminin genel amaçları;

1. Eğitimde özgürlüğü sağlamak,
2. Her tür ve düzeydeki öğretim kurumlarını örgütleyerek eğitim ağını oluşturmak,
3. Eğitim kurumlarının ayırt edilmeksizin herkese açık olmasını sağlamak,
4. Bireysel olarak özel okulların açılmasını sağlamak,
5. Zorunlu eğitimin parasız olarak sunulmasının güvencesi olmak,
6. Yardıma muhtaç olan öğrencilerin en üst düzeyde öğrenimlerine devam edebilmeleri için burslar ve parasal yardımlarla onları desteklemektir. (Erginer, 2009, s.131-132)

Okulöncesi eğitim, zorunlu olmasa da eğitimin ilk basamağı olarak kabul edilmektedir. Okulöncesi eğitimin amacı, çocukların fiziksel, zihinsel ve psiko-dinamik özelliklerini kuvvetlendirmek, kademeli olarak bağımsızlıklarını kazanmalarına yardımcı olmak ve onların duyularını, algılamalarını, davranışlarını, dil ve zeka yeteneklerini geliştirmektir. Zorunlu eğitimin birinci devresi, ilköğretim (6-11 yaş) ve I. Kademe ortaöğretimden (11-14 yaş), zorunlu eğitim sonrası II. kademe ortaöğretim okul kategorisinde klâsik ve bilimsel (klâsik lise), sanat, teknik ve meslek olmak üzere dörde ayrılmıştır. Yüksek öğretim kurumları üniversiteler, akademiler, yüksek okullar ve özel statüde kurumlardan oluşmaktadır. (MEB, 2006, s.144-148)

Yurttaşlık yada Sosyal Çalışmalar, ilkokulda ve 2. Dönemde (ortaokul ve lise), Ulusal programında içerilir.

İlkokuldaki dersler, Sosyal Çalışmalar olarak tanımlanır. Bu dönemde, öğretmenler öğrencileri sosyal, politik ve ekonomik hayatın aktif bir üyesi olmaya

hazırlarlar. Sosyal Çalışmalar öğrencilere İtalyan Anayasasının özel bir referansı ile kurumsal ve politik bakımına ilaveten sosyal organizasyonun ilk dönem bilgisini sağlar.

Bu dönemde, Sosyal çalışmalar aşağıdaki amaçlara sahiptir.

1. Öğrencileri konunun önemini farkında olmalarını sağlamak ve onları yaşamaya ilişkin temel prensipleri anlamalarına yardımcı olmak.

2. Öğrencilerin demokratik karar alma sürecinde dikkat edilmesi gereken kuralları ve toplumda gerekli kuralların farkında olmalarını sağlamak.

3. Öğrencilerin yeteneklerini yeterli içerik ve metotlar aracılığıyla sosyal, politik organizasyonun ve ekonomik sistemin ilk anlayışıyla kazandırıp donatmak. (EURYDICE, 2002, s. 15)

Öğrenciler sahip oldukları bağlam noktasından hareketle sosyal organizasyonu anlamaya yakınlaşırlar: ailesi, okulu, yaşadıkları bölge, yerel toplumun hareketleri gibi. O, ayrıca ulusal ve uluslararası farklı tarzları alma, Avrupa Topluluğunun önemini farkında olmalarını sağlamak için gereklidir. İtalyan Anayasasının (özgürlük, eşitlik ve sosyal adalet hakları) temel demecilerinin çalışması, öğrencilere demokrasinin temel prensiplerini anlamada yardımcı olur. (EURYDICE, 2002, s.15)

Ortaokulda, ders Yurttaşlık Eğitimi olarak tanımlanır ve İtalyan dilinin, edebiyatının ve tarihinin öğretimiyle birlikte verilir. Yurttaşlık Eğitimi, öğrencilere sosyal hayatın temel kurallarını verir. Öğretmenler, temaları çalışma sisteminin korunması ve organizasyonu, vergi sistemi, adalet organizasyonu, yerel toplum, aile hayatıyla ilişkilendirerek sunar ve ayrıca temalar uluslararası işbirliği, sağlık eğitimi ve trafik eğitimiyle ilişkilendirilir.

Bu dönemde Yurttaşlık Eğitiminin amaçları şunlardır :

1. Öğrencilerin topluma karşı sorumluluğunu, yurttaşlık inisiyatifini ve insanlık dayanışmasını geliştirmek.

2. Öğrencilerin toplumsal gereksinimler ve kişisel özgürlük arasında ilişkileri tanımlayan, toplumun kurallarını anlamada onlara olanak sağlayan eleştirel davranışları geliştirmek.

3. Öğrencileri, ulusal ve uluslar arası toplumun yanı sıra, insanlıkla ilişkili problemleri çözmeye katılmasının önemini farkında olmasını sağlamak. (EURYDICE, 2002, s.16)

Bu konu lise okullarında Yurttaşlık Eğitimi olarak tanımlanır ve Tarih öğretimiyle birlikte verilmektedir. Ders, devlet ve vatandaş, İtalyan Anayasası'nın temel prensiplerini göz önünde tutma, tarihsel bakış, ahlaki sorumluluk, sosyal hayatta hakları ve sorumluluklarını içeren geniş bir yelpazeyi kapsar. (EURYDICE, 2002, s. 16)

2.4.4.17. Letonya (Resmi Adı: Letonya Cumhuriyeti)

Letonya, kuzeyinde Estonya, doğusunda Rusya Federasyonu, güneyinde Litvanya, batısında Baltık Denizi ile çevrili olup, 64.500 km²'lik yüzölçüme sahiptir. Başkenti Riga olan bu Kuzey Avrupa ülkesi, 1 Mayıs 2004'te Avrupa Birliği'ne üye olmuştur.

2.4.4.17.1. Eğitim politikası ve yurttaşlık eğitimi

Okul öncesi eğitim, genel eğitimin bir parçası olup 5-6 yaş çocukları için zorunludur. Özel ve devlete ait okul öncesi eğitim kurumları vardır. Devlet okullarında eğitim etkinlikleri parasızdır. Zorunlu temel eğitim 7-16 yaşlar içindir. (1-9. sınıflar). Zorunlu eğitim sonrasında, Genel ortaöğretim (ISCED 3) (16-19 yaş, 10-12. sınıflar) ve Mesleki ortaöğretimden (ISCED 3) (16-19/20 yaş) oluşmaktadır. Yüksek öğretim sistemi akademik eğitim veren üniversiteler ile mesleki yüksek öğretim programları veren meslek yüksek okullarından oluşmaktadır. (MEB, 2006, s.152-155)

Letonya'da, Yurttaşlık Eğitimi ve Politika ve Haklar dersleri lise ve ortaokul eğitiminin bazı dönemlerinde verilir. Yurttaşlık konuları ayrıca tarih derslerinde verilir. Siyaset ve Haklar dersi öğrencide pozitif, aktif, demokratik ve hoşgörülü davranışları geliştirmeyi ve toplumda siyasi süreci anlamayı amaçlar. Buna, siyaset ve siyasi rejimler, insan hakları, devlet ve hükümet kuruluşları ve onların fonksiyonları, medeni toplum ve siyasi kültür (Letonya'nın problemleri ve tarih-demokrasiye geçişi ve Letonya'nın uluslararası çevredeki rolünü içeren) sorunlar öğretilerek ulaşılır. (EURYDICE, 2002, s. 16)

Yurttaşlık Eğitimi dersi, öğrencilere kültürel, farklı demokratik ve özgür bir yerde toplumun refahı ve onların sahip olduklarını geliştirmede ve onları yurttaşın sorumlulukları ve temel hakları konusunda bilgilendirmeyi amaçlar. Öğretmen için temel klavuz (kendi kimliği üzerine tartışmalar aile, ülke, toplumun yapısı, haklar ve kanunlar. Bu, insan hakları, Anayasa, ülkenin tanımı, demokratik devletin tasviri, yurttaş katılımını içerir) dünyada Letonya (Uluslar arası kuruluşlar, küresel problemler) ve diğer sorunları içerir.

Tarih dersi için klavuz, kişisel gelişme gereksinimleri, ulusal ve Avrupalı kimliği ve hoşgörülü ve sadık kişiliği geliştirmeyi içerir. (EURYDICE, 2002, s. 16)

2.4.4.18. Litvanya (Resmi Adı: Litvanya Cumhuriyeti)

Litvanya, kuzeyinde Letonya, doğusunda Beyaz Rusya, güneyinde Polonya, batısında Baltık denizi ile çevrili olup, 65.200 km²'lik yüzölçüme sahiptir. Başkenti Vilnius olan bu Kuzey Avrupa ülkesi, 21 Aralık 2007'de Avrupa Birliği'ne tam olarak (Schengen Antlaşması'yla) üye olmuştur.

2.4.4.18.1. Eğitim politikası ve yurttaşlık eğitimi

Okulöncesi eğitim okul sisteminin ilk düzeyi olarak kabul edilmektedir. 18 ay ile 7 yaş arasındaki çocukları kapsar. Bu okullar yerel yönetimlerin sorumluluğundadır. Okula gitme, zorunlu olmayıp isteğe bağlıdır. Yasaya göre çocuklar 7 yaşında zorunlu eğitime başlarlar, 16 yaşına geldiklerinde zorunlu eğitim sona erer. Devlete ait ilk ve ortaöğretim kurumları ücretsizdir. Aileler çocuklarını istedikleri okullara gönderebilmektedir. II. Kademe ortaöğretim ve ortaöğretim sonrası eğitim, II. Kademe genel ortaöğretim okulu (Gimnazija) (17-19 yaş), II. kademe genel ortaöğretim okulu (Vidurine mokyla) (17-19 yaş), II. kademe mesleki ortaöğretim (17-19 yaş), ortaöğretim sonrası mesleki eğitim (19-21 yaş) ve ortaöğretim sonrası ileri meslek eğitimden (19-22,5 yaş) oluşmaktadır. Yüksek öğretim sistemi üniversiteler, akademiler ve meslek yüksek okullarından oluşur. (MEB, 2006, s.159-161)

İlkokulda (1-4 yıl, 6 ve 10 yaş) Yurttaşlık Eğitimi, Dünyayı Anlama ve Algılama adında bir dersin içinde yer almaktadır.

Ortaokulda, 5.6. ve 9. Yıllarda Yurttaşlık Eğitimi, Ahlak Eğitimi (Etik ya da Din) ve Tarih, 11 ve 12. Yıllarda Tarih, Siyasal Bilimler, Ekonomi, Felsefe, Hukuk, Sanat Tarihi ve Kültür içinde bütünleşmiştir.

Yurttaşlık Eğitimi, ayrıca 7.8. ve 10 yıllarda, onun sahip olduğu haklarda bir ders olarak Litvanya ortaokul müfredat programında içermektedir. Konu, zorunlu genel eğitim okulları için genel müfredat yapı programında aşağıdakiler gibi tanımlanmıştır :

Litvanya okul sisteminin amaçları, öğrencilerin sahip oldukları haklar ve sorumluluklar hakkında açık bir fikre sahip olan yurttaş bilincini geliştirmek, ülke hayatı ve toplumda aktif katılmayı sağlayabilme, sağlam bir ahlaki yapı inşa etmek için, bir insanın ihtiyaç duyduğu yurttaşlık bilincine ulaşması için demokratik toplumun ve ülkenin temel değerlerinin farkında olmalarını sağlamaktır. Yurttaşlık eğitimi ile bireylere insan saygınlığı, hoşgörü, dayanışma, eşitlik ve özgürlük gibi temalar verilmeye çalışılmaktadır. (EURYDICE, 2002, s. 17-18)

Yurttaşlık Eğitimi dersi, bir yurttaşlığın önyargısız sorunlarda bağımsız bir şekilde aklını kullanma, kararlar alma ve muhakeme yapabilmesini geliştirmeyi amaçlar. Ders, öğrencinin hem ülkesinde hem de bütün dünyada kültürel hayatı ve politikanın tartışmalı ilişkilerini kavramada öğrencilere fırsat vermede, zıt ve değişik ilgiler tarafından sosyal sınırlı durumları ve politikaları analiz etmeyi öğrenme, kendi başına demokrasinin güçlüklerini anlama ve görebilmesi için kesinlikle gereklidir. Dersin diğer amaçları arasında, öğrencilere demokrasinin ebedi bir şey olarak bağlı sanılmamasını anlamada yardımcı olmaktır. Yurttaşın, toplum hayatında aktif bir şekilde görev alarak, sorunlarla etkili bir şekilde ilgilenerek toplumun ve devletin geleceğinde önemli bir rol üstlenmesi amaçlanmaktadır. (EURYDICE, 2002, s.18)

2.4.4.19. Lüksemburg (Resmi Adı: Lüksemburg Büyük Dükalığı)

Anayasal Monarşi olan, Lüksemburg Büyük Dükalığı Belçika, Fransa ve Almanya arasında kalmış bağımsız bir devlettir. Ülke, 502 066 nüfusu (1 Ocak 2010 resmi tahmin), 2586 kilometre kareyi kaplayan 87 kilometre uzunluğunda ve 52 kilometre genişliğindedir. (<http://www.luxembourg.co.uk/nutshell.html> Erişim Tarihi: 06.06.2011)

2.4.4.19.1. Eğitim politikası ve yurttaşlık eğitimi

Okulöncesi eğitim 4-6 yaşlarındaki çocuklara zorunludur. İki yıllık okul öncesi eğitim zorunlu olmasına rağmen örgün eğitim değildir. Okulöncesi eğitimden çocukların fiziksel, zihinsel ve manevi gelişimlerini hızlandırması ve onları ilkokula hazırlaması beklenmektedir. Zorunlu eğitim, ilkokula hazırlık eğitimi (4-6 yaş), ilköğretim (6-12 yaş) ve ortaöğretimden (12-15 yaş) oluşmaktadır. İlkokulların amacı, herkese temel eğitimin verilmesini sağlamaktır. Programlarda okuma, yazma ve aritmetik gibi kültürel tekniklere öncelik verilirken sonraları problem çözme yetenekleri ve iletişim tekniklerinde düşünme metotlarına önem verilmektedir. Bu temel eğitime, toplum içinde doğa ve kültürel çevre, teknoloji konusunda örnek tutum ve davranışların gelişimi için ihtiyaç duyulmaktadır. Zorunlu eğitim sonrası ortaöğretim kurum türleri, genel ortaöğretim (15-19 yaş) ve teknik ortaöğretimden (orta düzey/üst düzey (2+2 yıl) 15-19 yaş, orta düzey (3 yıl) 15-18 yaş) oluşmaktadır. Yüksek öğretimde ise, 2003 yılından itibaren meslek yüksek okulları dışındaki yüksek öğretim veren tüm kurumlar, Lüksemburg Üniversitesi çatısı altında toplanmıştır. (MEB, 2006, s.165-171)

Farklı bir ders olarak Yurttaşlık Eğitimi, sadece lise eğitiminde bulunmaktadır. Ders, ilkokulda yoktur, ortaokulda, genellikle diğer dersler (ekonomi, felsefe, tarih, ahlak eğitimi) içinde verilmektedir.

Genel ortaokul eğitiminde organize edilmiş özel bir yurttaşlık eğitimi dersi vardır. Cours d'instruction civique olan ders haftada 1 saati kapsamaktadır. Ders, gençlere Lüksemburg devletinin fonksiyonlarının nasıl olduğu hakkında bir görüş kazandırmayı, onun politik kurumlarını, politik (Ulusal ve Avrupa politikaları) mekanizmaları, onları olgun bir vatandaş olarak hayata hazırlamayı ve yeteneklerini analiz edip geliştirmeyi politik ve sosyal ilişkileri anlamayı amaçlar.

Öğretmenler, derslerini hükümetin vermiş olduğu bir broşür üzerine dayandırmak zorundadır. Bu program tarafından kapsanan temel konular aşağıdadır:

1. Lüksemburg, tarih, dil, karasal bölünmüşlük, ulusal sevinç ve Lüksemburg insanının ve vatandaşının bayrağı, halk otoritesi, Anayasa, Grand-Duc ve onun fonksiyonları, Meclis, Ülke Meclisi, yasal sistem, Adalet mahkemeleri, siyasi partiler, ekonomik ve sosyal manzaralar.

2. Lüksemburg ve Avrupa. (Avrupa Birliği, Avrupa Konseyi, 2. Dünya Savaşından Avrupa bütünleşmesinin tarihi, Avrupa Komisyonu, diğer Avrupa kurumları, Adalet Mahkemesi, Avrupa politikası) (EURYDICE, 2002, s. 18-19)

2.4.4.20. Macaristan (Resmi Adı: Macaristan Cumhuriyeti)

Macaristan, batıda Avusturya ve Slovenya, kuzeyde Slovakya, doğuda Romanya ve Ukrayna, güneyde Sırbistan ve Hırvatistan ile çevrili olup, 93.030 km²'lik yüzölçüme sahiptir. Başkenti Budapeşte olan bu Orta Avrupa ülkesi, 2004 yılında Avrupa Birliği'ne üye olmuştur.

2.4.4.20.1. Eğitim politikası ve yurttaşlık eğitimi

Okulöncesi eğitim, okul sisteminin en önemli bölümlerinden biri olarak kabul edilir ve 3-6 yaş grubundaki çocukları kapsar. Okulöncesi eğitime katılım 5 yaş sonrası hariç isteğe bağlıdır. Eğitim 18 yaşına kadar zorunludur. Zorunlu eğitim kademeleri, zorunlu hazırlık yılı (ISCED) (5-6/7 yaş), İlköğretim, tekli yapı (ISCED 1+2) (6/7-14 yaş), Lise (ISCED 2+3) (10/12/14-18/19 yaş), meslek lisesi (ISCED 3) (14-18/19/20 yaş), (C Kuru) Mesleki Eğitim Okulu (ISCED 3) (14-18 yaş), (A ve B Kuru) Mesleki Eğitim Okulu (ISCED 3) (15/16-18/19 yaş), (D Kuru) Ortaöğretim Sonrası Mesleki Eğitimden (ISCED 4) (18-19/20 yaş) oluşmaktadır. II. Kademe Ortaöğretim ve Sonrası ise, Genel Lise (ISCED 2+3) (10/12/14 yaş), Meslek Lise (ISCED 3) (14-18/19/20 yaş, genellikle dört yıl), C Kuru Meslek Okulu (ISCED 3) (14-18 yaş 2+2 yıl), A Kuru/ B Kuru Meslek Okulu (ISCED 2) (15/16-18/19 yaş 1-2+2 yıl) ve Ortaöğretim Sonrası Meslek Kursundan (ISCED 4) (18-19/20 yaş 1-2 yıl) oluşmaktadır. Macaristan'da yüksek öğretim resmi ve özel üniversitelerde, kolejlerde, yüksek öğretim enstitülerinde, üniversite düzeyindeki kurumlarda ve yüksek mesleki eğitim programlarının verildiği kurumlarda verilmektedir. (MEB, 2006, s.175-177)

Macaristan eğitim sisteminin amaçları 1985 yılında yapılan çalışmalarda ortaya konulmuştur. Bu amaçlar şunlardır;

- a) Kitlelerin eğitim düzeyini yükseltmek,
- b) Eğitimde ideoloji üstü kararlar almak,

c) Eğitim sisteminde belirlenen ekonomik anlayışları kazandırmak için gerekli düzenlemeleri yapmaktır. (Gökçe, 2009, s.164)

Eğitim politikası Hükümetin programında öncelikli bir alan olmayı sürdürmektedir. Hükümet eğitim politikasına ekonomik gelişme, sosyal kaynaşma ve refah için gerekli bir araç gözüyle bakmaktadır. Macaristan gelecekte, çağdaş bilgi sahibi ve ileriye gitme yeteneğine sahip, rekabetçi ve yüksek oranda kalifiye iş gücü ekonomide olursa ancak başarılı olabilir. (EURYDICE, 2005)

Yurttaşlık Eğitimi, ortaokul (10,12'den 14 yaşa kadar) ve lise (14'ten 16,17'ye kadar) öğretilir.

Ortaokulda, Tarih ve Yurttaşlık Bilgisi derslerinin küçük bir kısmı, yurttaşlık eğitimi temalarını içerir. Bunlar, devlet ve yurttaş, siyasal sistemin kurumları, halk sorunlarına katılma, insan hakları ve sosyal sorumluluklar ve çocuk hakları gibi konuları içerir. (EURYDICE, 2002, s.11)

Yurttaşlık Eğitiminin lisedeki temaları, üç yıla yayılmış olan toplum bilgisi adında bir dersi içermektedir. Bu, toplumun geniş bir kısmını ilgilendiren temel yasa bilgisi, kültür ve toplum, din, globalizasyon, teknolojinin etkileri ve tüketici toplum gibi geniş bir alanını içerir. (EURYDICE, 2002, s.11)

2.4.4.21. Malta (Resmi Adı: Malta Cumhuriyeti)

Malta, Güney Avrupa'da, Akdeniz'de adalar, Sicilya'nın güneyinde yer almaktadır. Malta takımadaları 3 büyük, 2 küçük adadan oluşur. Takımadalar arasında en büyüğü olan Malta 237 km², Gozo 68 km² ve Comino 2 km² yüzölçümüne sahiptir. Başkenti La Valetta olan bu ada ülkesi, 2004 yılında Avrupa Birliği'ne üye olmuştur.

2.4.4.21.1. Eğitim politikası ve yurttaşlık eğitimi

3-5 yaşlarını kapsayan eğitimin bu düzeyi, ilkokullara bağlı anaokullarında verilmektedir. Zorunlu olmayan okulöncesi eğitim, devlet okullarında parasız olarak verilmektedir. Zorunlu eğitim, ilkokul düzeyi (5-11 yaş) ve ortaöğretim düzeyinden (11-16 yaş) oluşmaktadır. Zorunlu eğitim sonrası eğitim, Junior Kolej (16-18 yaş), Turizm Çalışmaları Enstitüsü (16-21 yaş) ve Malta Sanat, Bilim ve Teknoloji Koleji'nden (16-

20 yaş) oluşmaktadır. Yüksek öğretim ise, Malta Üniversitesi'nde verilmektedir. (MEB, 2006, s.181-184)

Demokratik bir toplumda yurttaşlığın gelişmesi, Malta ulusal müfredat programının 14 amacından birisidir.

Yerel ve uluslar arası düzeyde, demokratik kurumlar hakkında bilgi. Sosyal yeteneklerin gelişmesi ve yurttaşlık yeteneği ve değerler hakkında eğitim Malta eğitim sisteminin en büyük desteğini oluşturan müfredat programı aracılığıyla yükseltilir. (EURYDICE, 2002, s. 19)

Sınıfta ve okulda Yurttaşlık Eğitimi, zıt kesişen programın yanı sıra hem Sosyal Çalışmalarda özel odaklı bir konu, hem de Kişisel ve Sosyal Eğitim (PSD) de verilmektedir. Yurttaşlık Eğitiminde programlar, öğrencilerin içeriğin derinliği ve genişliği üzerinde farklı uygulamalarla okulöncesine başlamada, ilkokul, ortaokul ve lise döneminde takviye edilmektedir. Ortaokul ve lisede yurttaşlık eğitimi, büyük ölçüde öğrencilerin ortak öğrenme hizmetinde destekleme ve teşvik edilen davranış yönlendirmesi ve yetenek odaklıdır. Yerel içerikte ortaya çıkan sosyal sorunlar bu öğrenme ve öğretme yaklaşımıyla öğrenci sorumluluğunda öğrenilir. Eğitim kısmının içinde müfredat programı bölümünün Sosyal Çalışmalar bölümü, Malta Üniversitesinin Eğitim fakültesinde öğrenci öğretmenler için vatandaşlık eğitiminde ön değerlendirme sunar. (EURYDICE, 2002, s. 19)

Ulusal müfredat programının 2. amacında biçimlendirilen demokratik bir ortamda yurttaşın gelişmesi yurttaşlık eğitiminin alttan desteklenmesi bilgi, beceri ve davranışları tanımlar. Yurttaşlık yetenek ve becerileri, yetişkin hayatında yurttaş için hazırlığın yanı sıra, hem sorumluluk hem de hakları içeren yurttaşlık eğitimi yansıtma demokratik değerlere götüren ve demokratik kurumların bilgisinden ortaya çıkar. Böyle bir yöneltme, öğrencilere hızlı bir şekilde gelişen dünyada çocukları bağımsız bir genç insana gelişmesini destekleyerek yardım eder. Yurttaşlık Eğitiminin bu fikri, yurttaşlık eğitimi alanında okul çalışma programının amacına uygun teorik bir yapı olarak Malta Ulusal müfredat programında düşünülmektedir. (EURYDICE, 2002, s. 19)

2.4.4.22. Polonya (Resmi Adı: Polonya Cumhuriyeti)

Polonya, batısında Almanya, güneybatısında Çek Cumhuriyeti, güneyde Slovakya, kuzeydoğusunda Rusya Federasyonu ve Litvanya, doğusunda Belarus, güneydoğusunda Ukrayna ve kuzeyinde Baltık Denizi ile çevrili olup, 312.679 km²'lik yüzölçüme sahiptir. Başkenti Varşova olan bu Orta Avrupa ülkesi, 2004 yılında Avrupa Birliği'ne üye olmuştur.

2.4.4.22.1. Eğitim politikası ve yurttaşlık eğitimi

Politik sistemindeki değişiklik sonrası Avrupa Birliği ile bütünleşme sürecine giren Polonya, Birlik ilkelerine uyum zorunluluğu ve 6-7 yaş nüfusta ciddi bir demografik düşme faktörlerine bağlı olarak, büyük bir eğitim reformu yaşamaktadır. (Ulusavaş, t.y.)

Okulöncesi eğitim, okul sisteminin ilk kademesi olarak kabul edilir ve 3-6 yaş çocukları kapsar. 2004-2005 yılı itibariyle 6 yaşında zorunlu temel eğitime başlayacak her öğrenci, “sıfır sınıfı” denilen ilköğretime hazırlı olmak üzere bir sene hazırlık okumak zorundadır. Zorunlu eğitim, Okulöncesi (6 yaş), 6 yıllık ilköğretim okulu (7-13 yaş). 1.Aşama: Bütünleştirilmiş öğretim, 7-10 yaş, 2. Aşama: Farklı derslere dayalı eğitim 10-13 yaş) ve 3 yıllık I. Kademe ortaöğretim okulundan (13-16 yaş. 3. Aşama: Farklı derslere dayalı eğitim) oluşmaktadır. II. Kademe Ortaöğretim ve Sonrasında, II. Kademe genel ortaöğretim okulu (16-19 yaş), II. Kademe özel ortaöğretim okulu (16-19 yaş), Teknik ortaöğretim okulu (16-20 yaş), Temel meslek okulu (16-18/19 yaş), Tamamlayıcı genel ortaöğretim okulu (18/19-20/21 yaş), Tamamlayıcı teknik ortaöğretim okulu (18/19-21/22 yaş) ve ortaöğretim sonrası okuldan (19-21 yaş, çok nadir) oluşur. Polonya'da yüksek öğretim alanında ise, meslek yüksek okulları, öğretmen yetiştiren kolejler, geleneksel üniversiteler, teknoloji enstitüleri ve akademiler olmak üzere çeşitli türdeki kurumlarda yapılmaktadır. (MEB, 2006, s.187-189)

Polonya eğitim sisteminde, öğrencileri kendi kültürünü bilen ve yaşayan bireyler olarak yetiştirmek amaçlanırken, aynı zamanda Avrupa ve dünya kültürüne saygı duyan bireyler olarak da yetiştirilmeleri amaçlanmaktadır. Bu eğitimsel amaçlara ulaşmak için bireysel farklılıkları göz önüne alarak, öğrencilere eşit fırsatlar sunulması ve ülke

genelinde sürekli eğitimi yaygınlaştırılması önemli görülmektedir. (www.eurodice.org; www.ibe.unesco.org; Akt: Taşdan, 2009, s.470)

Polonya, 1989 yılında bağımsızlığını yeniden kazandığında, Yurttaşlık Eğitimi Polonya'da yoktu. Komünizm yıkılmadan önce okul, devlet propagandası için bir alan olarak faaliyet göstermekteydi. (Pacewicz, 2004, s.1)

Bir sivil toplum eğitim kurumu olan, Centrum Edukacji Obywatelskiej (Yurttaşlık Eğitim Merkezi (CCE)), 1994 yılında inşa edildi. CCE, adalet kuralları ve sivil toplum üzerine demokratik bir devlet inşa etmek gerekli olan yurttaşlık bilgi, uygulama becerileri ve davranışlarını geliştirir. CCE, ayrıca Eğitim Bakanlığı'na bağlı kar amacı gütmeyen öğretmen eğitim kurumuyula çalışmaktadır. (<http://www.ceo.org.pl/o-nas/english> Erişim Tarihi: 28.12.2011)

Yurttaşlık Eğitimi, İlkokul, Alt Ortaokul ve Üst Ortaokulda öğretilir.

İlkokulda Yurttaşlık Eğitimi, Sosyal Hayata Hazırlık dersi içinde bir müfredat programı olarak öğretilir. Ders; Aile Hayatına Hazırlık, Bölgesel Eğitim-Bölgede Kültürel Miras, Yurtseverlik ve Yurttaşlık Eğitimi öğelerini içermektedir..

Alt Ortaokulda Yurttaşlık Eğitimi, Toplum Bilgisi ayrı bir ders olarak öğretilir. Ders; Aile Hayatına Hazırlık, Yurttaşlık Eğitimi ve Ekonomik Hayata Aktif Katılım İçin Hazırlık öğelerini içerir.

Üst Ortaokulda Yurttaşlık Eğitimi, Toplum Bilgisi ayrı bir ders olarak öğretilir. Ders, Toplum, Politika, Kanun, Polonya, Avrupa ve Dünya konularını içerir. (EURYDICE, 2002, s.20-21)

2.4.4.23. Portekiz (Resmi Adı: Portekiz Cumhuriyeti)

Portekiz, Avrupa'nın güneybatısında İber Yarımadası üzerinde yer almaktadır. Kuzeyinde ve doğusunda İspanya ile, güney ve batısında Atlas Okyanusu ile çevrili olup, 92.082 km²'lik yüzölçüme sahiptir. Başkenti Lizbon olan bu Batı Avrupa ülkesi, 1986 yılında Avrupa Birliği'ne üye olmuştur.

2.4.4.23.1. Eğitim politikası ve yurttaşlık eğitimi

Portekiz Anayasası'nın 73. maddesine göre herkes eğitim hakkına sahiptir ve zorunlu eğitim parasızdır. Devlet eğitimde demokratikleşmeyi, olanak eşitliğini, ekonomik, toplumsal ve kültürel eşitsizliklerin ortadan kaldırılmasını, hoşgörü ve kişilik gelişimini, karşılıklı anlayışı, sorumluluk ve dayanışmayı, toplumsal gelişim ve kamusal yaşamda demokratik katılımı sağlamaya çalışır. (Erginer, 2009, s.23)

1986 yılında yapılandırılan Portekiz eğitim sisteminin genel amaçları şunlardır:

- a) Diğer sosyal ve ekonomik politikalarla işbirliği içinde, basit sosyal bakış açılarından etkilenme durumlarını kabul etmek,
- b) Yeni endüstri ötesi toplumun gerekliliklerine yardım edecek kişisel ve ulusal egemenlikte, eğitimsel eylemler ve örgütlenmeler için yeni çözümler araştırmak,
- c) Yetiştirme becerileri için değişik türde fırsatlar ve daha çok esneklik için bireylere rehberlik etmek ve yapıyı kurmak,
- d) Eğitim etkinliklerine daha yerel bir temel sağlamak; eğitimin sosyal ve ekonomik örgütlerin aileler ve toplumla olan yatay ilişkilerini güçlendirmesi için yeni alt eğitim birimleri yaratmak (yerel kültürel birimler),
- e) Değişimin yarattığı sorunları çözümlemek için yoğun bilgi sağanağını sürdürmek, onu sorgulamak, ayrıntının, esas temelin ne olduğunu ve esas temeli seçmeyi araştırmak, günlük sosyal yaşamda insanın daha iyiye götürülmesine kararlı biçimde katkıda bulunmaktır. (Gökçe, 2009, s.158)

Eğitim alanındaki 1987-1988 öğretim yılından itibaren temel eğitim olarak verilen 9 yıllık zorunlu eğitim, 6-15 yaş arasındaki öğrencileri kapsamaktadır.

Okulöncesi eğitim, genel eğitim sisteminin bir parçasıdır ve isteğe bağlı olarak 6 yaş çocuklarına anaokullarında verilir. Okulöncesi eğitimin amacı, çocuğun duygusal yapısını, sosyal, zihinsel ve davranış becerilerini, sağlık alışkanlıklarını geliştirmek ve çocuğun eksiklikleri, engelleyici durumları ve gelişimi ile ilgilenmektir. Zorunlu eğitim, temel eğitimi olarak (Birinci devre: 6-10 yaş, İkinci Devre: 10-12 yaş, Üçüncü devre: 12-15) belirlenmiştir. Zorunlu öğretimi tamamlayan öğrenciler,

- Genel eğitim sisteminin parçası olan ortaöğretim programları,

- Genel eğitime alternatif olan meslek okul programları,
- Sanat eğitim programlarından birini seçerler.

Resmi yüksek öğretim sistemi, üniversite ve poli-tekniklerden oluşur. Üniversite eğitimi, etkili bir bilimsel ve kültürel hazırlığı sağlamayı ve kültürel etkinlikleri yerine getirecek öğrencileri düşünen, yenilikçi ve eleştirel analizler ile ilgili yeteneklerinin gelişimini hızlandıracak yeterlikte teknik öğretimin verilmesini amaçlar. (MEB, 2006, s.193-196)

Portekiz'in temel eğitim (ilkokul ve ortaokul) için yeni müfredat programında Yurttaşlık Eğitimi (formação civica) olan yeni bir müfredat dersi vardır. Ders, okul ve toplumda, öğrencilerin sınıflarında bireysel ya da toplu olarak katılımlarıyla, gerçek bir hayat deneyimi geçirmeleriyle, sorumlu, eleştirel ve katılımcı yurttaşlar olmaları için temel sağlamayı ve öğrencilerin "Yurttaşlık Hissi" ni geliştirmeyi amaçlar. (EURYDICE, 2002, s.21)

18 Haziran 1990 Avrupa Birliği kararıyla eğitime kaynak, maddi destek ve donanım sağlanabilmesi için Portekiz Eğitimini geliştirme Projesi (PRODEP) ile ek finansman sağlanmıştır. (Erginer, 2009, s. 43)

2.4.4.24. Romanya

Romanya, kuzeyinde ve kuzeydoğusunda Ukrayna, kuzeydoğusunda Moldova, kuzeybatısında Macaristan, güneybatısında Sırbistan, güneyinde Bulgaristan, doğusunda Karadeniz ile çevrili olup, 237.500 km²'lik yüzölçüme sahiptir. Başkenti Bükreş olan bu Balkan ülkesi, 2007 yılında Avrupa Birliği'ne üye olmuştur.

2.4.4.24.1. Eğitim politikası ve yurttaşlık eğitimi

Romanya'nın eğitim politikasının önceliklerinden bazıları şunlardır:

1. Eğitimin niteliğini artırmak,
2. Bilgilenmeyi desteklemek ve çalışmayı korumak için, eğitim personelinin geliştirmek ve biçimlendirme.
3. Eğitimi yerelleştirme,
4. Geliştirme ve kültürel farklılık değerleri

5. Romanya eğitim sistemini Avrupa standartlarına ve amaçlarına uyarlama,
  6. Katılımı artırma ve kırsal eğitimin niteliğini geliştirme ve ona ulaşmayı kolaylaştırma,
  7. Hem bölgesel hem de ulusal düzeyde sosyo-ekonomik gelişmelerin gereklerine ve bireysel ihtiyaçlara uygun bir eğitim sunmak. (Rodica, s.364)
- Romanya'da kalıcı eğitimin dört önceliğinden ikisi, aktif yurttaşlıkla yakından ilgilidir; siyasal toplumlaşma ve yurttaşlık eğitimi programları, yetişkin eğitimi programlarında eğitici eğitimi ve faaliyetler, özel ihtiyaçlara ve sosyal grup ve organizasyonların ilgilerine yanıt verme. (RE-ETGACE Project, Final Report, 2004, s.46)

Yurttaşlık Eğitimi, zorunlu eğitimden mezun olanların eğitim profiline yansıtılmıştır. Onlar;

1. Sahip olmuş oldukları hakları ve sorumlulukları tanımak, ait oldukları yerel toplum, okul ve sınıf yaşamına katılarak farklı toplumlara ait olmayı anlamak,
2. Herkesin görüşüne saygılı olma, takım halinde çalışma kapasitesi gösterme, farklı sosyal rolleri ve günlük yaşamın etkilerini bilme, farklı durumlara uyum sağlayabilmeyi göstermek,
3. Kişiyi, bireysel ve sosyal değerleri oluşturmak ve kişinin davranış, karakter ve kariyerine yönlendirme.

(http://www.coe.int/t/dg4/education/edc/2_edc_hre_in_member_states/country_profiles/profile_romania_en.asp?toPrint=yes&Eriřim_Tarihi:09.06.2011)

2.4.4.25. Slovakya (Resmi Adı: Slovak Cumhuriyeti)

Slovakya, Kuzeyinde Polonya, batısında Çek Cumhuriyeti ve Avusturya, güneyinde Macaristan, doğusunda Ukrayna tarafından çevrili olup, 49.037 km²'lik yüzölçüme sahiptir. Başkenti Bratislava olan bu Orta Avrupa ülkesi, 2004 yılında Avrupa Birliği'ne üye olmuştur.

2.4.4.25.1. Eğitim Politikası ve Yurttaşlık Eğitimi

Eğitim Bakanlığı Komisyonu ve Çevre Eğitimi Bakanlığı sürdürülebilir gelişme için, yaşam boyu öğrenme amacı ile Slovak Cumhuriyeti'nde bütün okullarda sürdürülebilir gelişmeyi ilerletmek ve Çevre Eğitimi kavramının hazırlığını başlattı.

Girişim (2006-2010) aşağıdaki maddeleri amaçlamaktadır:

1. Slovak Cumhuriyeti'nin bütün okullarında ve toplumda sürdürülebilir eğitim için eğitimin yeni kavrayışının hedeflerini ve sonuçlarını için felsefeyi kabul etme,
2. Yaşam boyu öğrenme içerisinde, Slovak Cumhuriyeti'nde her türdeki bütün okullarda sürdürülebilir gelişme için eğitimin yeni kavrayışını geliştirme,
3. Okullarda sürdürülebilir gelişmeyi harekete geçirmek için, eğitim eşitliğini geliştirmek,
4. Okullarda güncel çevre eğitimi yeniliklerini artırmak,
5. Slovak Cumhuriyeti'nde Çevre Eğitiminin geçerli kavrayışı var olan bir yasa ile sağlamak ve sürdürülebilir gelişmeyi artırmak için eğitimi dikkate almak. (<http://www.desd.org/desdcd/Slovakia.pdf> Erişim Tarihi: 13.06.2011)

Slovak Cumhuriyeti eğitim sistemi, Eğitim yasaları tarafından düzenlenen okulöncesi, ilkokul, ortaokul, çıraklık okulları ve özel okulları içerir. (National Report of the Slovak Republic, 2004, s. 10)

Okulöncesi eğitim, okul sisteminin ilk basamağı olarak kabul edilir ve isteğe bağlıdır. Devlet okullarında pazzarsız olup, özel okullarda ücrete tabidir. Zorunlu eğitim 10 yıl olup öğrenci 16 yaşına gelene kadar devam eder. Zorunlu eğitim 6 yaşında başlar. Öğrenci ilkokulda 1-4. sınıflar, I. Kademe ortaöğretimde 5-9. sınıflar olmak üzere 9 yıllık ilköğretim okuluna kayıt olur. Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu, ortaöğretimde II. Kademe ortaöğretim okulunun ilk sınıfını bitirerek zorunlu eğitimlerini tamamlarlar. Zorunlu eğitim sonrasında ise öğrenciler, II. Kademe ortaöğretim kurumlarına giderler. Yüksek öğretim sistemi, akademik eğitim veren üniversiteler ile mesleki yüksek öğretim programları veren meslek yüksek okullarından oluşmaktadır. (MEB, 2006, s.199-201)

Slovak yurttaşlık eğitiminin günümüzdeki müfredatı nispeten yeni bir şeydir. Çünkü, kasım 1989'da gerçekleşen Kadife Devrimi ile ülkede ortaya çıkan yeni siyasi durum bunu sağladı. Müfredat, Slovak eğitim sisteminin bütün dönemleri için 1990-1992'li yıllar boyunca yeniden değiştirildi. Yurttaşlık eğitimi, demokratik toplum için eğitimde baskıcı ideolojik beyin yıkamaların yerine yeni bir şeyler koymak zorundaydı. (Mistrik, 1999, s.3)

Yeni müfredat programı, 1 Eylül 1993 tarihinde kabul edilmiştir.

Slovak okullarında yurttaşlık teması ile ilgili eğitim, özel derslerin içinde bütünleştirilmiştir. Bu eğitim aktivitelerinin temel amaçları şunlardır :

1. Öğrencilerin, insan hakları, çocuk hakları ve görgü kuralları gibi seçilmiş konular, siyaset, hukuk, ekonomi, psikoloji, sosyoloji, din teorisi, estetik, felsefe gibi seçilmiş sosyal bilimlerin yanı sıra seçilmiş insanlık kavramını, temel fikirler ve yapıların farkında olmalarını sağlamak,
2. Öğrencileri, bilgili ve sorumlu yurttaşlar olarak, ahlaki ve mantıki yönden geliştirmek,
3. Öğrencilerin hoşgörü, anlama, soru sorma ve tartışma yeteneklerini geliştirmek. (Mistrik, 1999, s.3-4)

2.4.4.26. Slovenya (Resmi Adı: Slovenya Cumhuriyeti)

Slovenya, batısında İtalya; güneybatısında Adriyatik Denizi; güney ve doğusunda Hırvatistan, kuzeydoğusunda Macaristan ve kuzeyinde Avusturya ile çevrili olup, 20.256 km²'lik yüzölçüme sahiptir. Başkenti Ljubljana olan bu Orta Avrupa ülkesi, 2004 yılında Avrupa Birliği'ne üye olmuştur.

2.4.4.26.1. Eğitim politikası ve yurttaşlık eğitimi

Okulöncesi eğitim zorunlu olmayıp, belediyeler tarafından kurulmaktadır. 9 yıllık temel eğitimin uygulanmasına 1999-2000 öğretim yılından itibaren kademeli olarak başlanmıştır. Zorunlu eğitim tüm öğrenciler için parasızdır. Temel eğitimi başarıyla tamamlayanlar, istedikleri bir ortaöğretim kurumuna devam edebilirler. II.

Kademe ortaöğretim ve sonrasında ise, II. Kademe genel ortaöğretim, teknik ortaöğretim, mesleki/teknik ortaöğretim, mesleki ortaöğretim, Kısa süreli II. Kademe mesleki ortaöğretim, üniversite sınavına hazırlık kursları ve ortaöğretim sonrası mesleki programlardan oluşmaktadır. Yüksek öğretim, üniversitelerde ve mesleki kolejlerde verilir. Ayrıca meslek eğitimi 2 yıllık yüksek teknik kolejlerinde de verilmektedir. (MEB, 2006, s.204-207)

Slovenya'daki okul sistemindeki reformların tümü, çoğulcu demokrasi, hoşgörü ve dayanışma kanunları uygulayan bir devlet yönetiminde, ortak Avrupa'nın insan hakları ışığında siyasi, kültürel ve ahlaki mirası üzerine dayalıydı. Reform, aşağıdaki üç anahtar aşamadan oluşmaktadır:

- a) Eğitim mevzuatındaki değişiklikler,
- b) Müfredat reformu.
- c) Uygulama ve değerlendirme.

Eğitim reformundaki bu üç adım, ulusal müfredatta yurttaşlık eğitimi de içermesinin yanı sıra, okulda ve toplumda çocukların aktif katılımlarını desteklemek için güvenli bir alanda, çabaların artırılması için önemli bir katkı sağlamıştır. (http://www.coe.int/t/dg4/education/edc/2_edc_hre_in_member_states/country_profiles/Profile_SLOVENIArev151007_en.asp Erişim Tarihi: 09.06.2011)

Slovenya'da okul sisteminin reformu boyunca ulusal müfredata getirilen en önemli değişikliklerden biri, yurttaşlık eğitimiyle ilgili müfredat programına iki okul dersi ilgili hükümdür: Zorunlu Yurttaşlık Eğitimi ve Ahlak dersi ve zorunlu müfredat seçmesi Yurttaşlık Kültürü.

Ulusal müfredatta, ilkokul yurttaşlık eğitiminin amacı, öğrencilerin ortak yurttaşlık kimliğinin biçimlendirilmesinde gerekli en önemli meseleler hakkında bilgi kazanma ve değerlerin çoğulluğu ve insan haklarını öğrenimini kazandırmaktır.

(http://www.coe.int/t/dg4/education/edc/2_edc_hre_in_member_states/country_profiles/Profile_SLOVENIArev151007_en.asp Erişim Tarihi: 09.06.2011)

2.4.4.27. Yunanistan (Resmi Adı: Helenik Cumhuriyeti)

Yunanistan, kuzeyden Arnavutluk, Makedonya ve Bulgaristan, doğudan Türkiye, güneydoğudan Ege Denizi, güneyden Akdeniz ve batıdan Adriyatik Denizi ile çevrili olup, 131.944 km²'lik yüzölçüme sahiptir. Başkenti Atina olan bu Balkan ülkesi, 1981'de Avrupa Birliği'ne üye olmuştur.

2.4.4.27.1. Eğitim politikası ve yurttaşlık eğitimi

Öğretim dili Yunancadır. Özel ilk ve ortaokullar devlet okullarına muadil olarak kabul görmüş ve Milli Eğitim ve Din İşleri Bakanlığının idare ve denetiminde kalmıştır. Bu okullar tamamen kendi kendini finanse etmektedir. Bununla beraber, Yunanistan'da ikamet eden yabancı milletlerin fertlerine de eğitim sunan özel okullarda mevcuttur. Özel eğitim veren yüksek öğretim kurumları ise bulunmamaktadır. Milli Eğitim ve Din İşleri Bakanlığı mevzuatı düzenler ve uygular, bölgesel hizmetleri koordine eder ve değerlendirir, mali desteği yönetir. (Kıyar, 2010, s.32)

Yunanistan eğitim sistemi ayrıca gençliğin kültürel ve sosyal gelişimi ile ilgilenmeyi, onları çağdaş yaşamın beklentilerini karşılayabilecek özgür ve vicdan sahibi bireyler olarak yetiştirmeyi, bilginin aktarılmasını, bilimsel çalışmalarını izlemelerini sağlayacak şekilde bilişsel yeterliklerini geliştirmeyi, eğitsel bilgilerin ve mesleki eğitimin gelecekte kullanılabilmesi şeklinde verilmesini sağlamayı amaçlar. (Namal, 2003:5, Akt: Erginer, 2009, s.49)

Yunanistan'da, eğitim alanında bir çok çalışma yürütülmektedir. Lizbon stratejisi, Bologna ve Kopenhag sürecinin amaçlarına erişmesini hedefleyen eğitimin Avrupa'da ve uluslararası boyutta her seviyede gerçekleştirilmesine çalışılmaktadır. (EURYDICE, 2005, s. 6)

Okulöncesi eğitim isteğe bağlı olarak 3,5-5,5 yaşlarında verilir ve devlet okullarında parasızdır. Okulöncesi eğitimin amacı, çocukların çok yönlü, uyumlu ve dengeli gelişmelerinde onların davranışlarına; sosyal, duygusal, ahlâk ve din gelişimlerine, becerilerin geliştirilmesi, özgür, güvenli ve sağlıklı ortamda zeka ve estetik gelişimlerine yardımcı olmaktır. Zorunlu eğitim 9 yıl (5,5 yaşında başlar 15 yaşında biter) sürer. Zorunlu eğitim, ilköğretim (6-12 yaş) ve I. devre ortaöğretimden

(12-15 yaş) oluşmaktadır. İlkokul eğitimi, genellikle öğrencilerin çok yönlü olarak zihinsel ve fiziksel gelişimlerini amaçlar. Zorunlu eğitim sonrası ortaöğretim okul türleri ise, Çok amaçlı II. Kademe ortaöğretim okulları (15-18 yaş), Teknik meslek okulları (15-18 yaş) ve ortaöğretim sonrası mesleki eğitim kurumlarından (19-20 yaş) oluşmaktadır. Yüksek öğretim, üniversiteler ve yüksek teknolojik eğitim kurumlarında verilmektedir. (MEB, 2006, s.211-215)

Yurttaşlık Eğitimi, ilkokul, ortaokul ve lise düzeylerini içerir. Sosyal Çalışmalar ve Yurttaşlık, ilkokul eğitiminin son 2 yılında 1,5 saat, ortaokulun son yılında haftada 2 saat olarak verilir. Lise eğitimi, Kanun ve Medeni Kurumlara Giriş dersi aracılığıyla, genel bir bilgi dersi olarak öğretilir.

İlkokulda, Sosyal Çalışmalar ve Yurttaşlığın amaçları :

1. Öğrencilerin, yurttaşlığın tamamen farkında olması için, sosyal gerçeklik hakkında bilginin kazanımı.
2. Etkili işbirliği için öğrenci davranışlarının gelişmesi,
3. İnsan Hakları, demokrasi, sosyal, ekonomik ve teknik gelişmeler gibi şeylerin önemini farkında olmalarını sağlama,
4. Öğrencilere farklılığa saygı göstermelerini teşvik etmek,
5. Öğrencilerin, yerel, ulusal ve uluslar arası düzeyde sosyal problemlere eleştireci davranmalarının geliştirilmesi (EURYDICE, 2002, s.10)

Ortaokulda, Kanun ve Medeni Kurumlara Giriş dersinin amaçları:

1. Öğrencileri, uluslar arası organizasyonlar, toplum problemleri ve fonksiyonları olan temel yapılar hakkında bilgilendirmek,
2. Öğrencileri, topluma karşı sorumluluklarını ve haklarının tamamen farkında olmalarını sağlamak,
3. Demokratik gelişmelere saygı göstermeyi öğrenme
4. Yunanistan'ın dünya medeniyetine ve özellikle Avrupa medeniyetine katkıları hakkında bilgi edinme.
5. Öğrencilerin, modern çok kültürlü toplumlara uyumları için sosyal yeteneklerini geliştirmelerine yardımcı olmaktır. (EURYDICE, 2002, s.11)

2.5. İlgili Araştırmalar

Topsakal (2003) “Avrupa Birliği Eğitim Politikaları ve Bu Politikalara Türk Eğitim Sisteminin Uyumu” adlı doktora çalışmasında, Avrupa Birliği eğitim politikalarını ele alarak bu politikaları Türk eğitim sistemiyle karşılaştırmıştır. Topsakal, AB’nde eğitim sistemlerinin gelecek yıllara ait amaç ve hedeflerinin belirlendiği ve buna yönelik olarak çalışmaların yapıldığını, bu çalışmaların tüm üye ülkelerin yanında aday ülkeleri de ilgilendirdiğini, ülkemizin bu konuda eğitim planlaması, uyum, işbirliği, eğitim, eğitimde kalite, istihdam, yabancı dil eğitimi ve öğretimi gibi konular üzerinde durması gerektiği sonucuna varmıştır.

Postacı (2004) “Bütünleşme Sürecinde Avrupa Birliği Eğitim Politikaları” adlı yüksek lisans çalışmasında, bütünleşme sürecinde Avrupalı kimliğini benimsemiş halkların yaratılması gerekliliğinin, eğitimin Avrupa Birliği düzeyinde bir politika alanı olarak değerlendirilmesini kaçınılmaz hale getirdiğini ileri sürmüştür. Çalışmada, Avrupa Birliği’nde eğitim alanında yaşanan siyasi süreç ve Topluluk düzeyinde eğitim alanında gerçekleşen gelişmeler nedenleriyle birlikte ortaya konularak, daha sonra ortaya çıkan gelişmelerle temellendirilmiştir.

Yıldırım (2007) “Türk Eğitim Sisteminin Avrupa Birliği Eğitim Politikalarına Uyumu” adlı yüksek lisans çalışmasında, AB Eğitim Politikaları bağlamında ulusal düzeyde kurumsal ve hukuki düzenlemeler yapıldığını, proje başvuru ve yararlanıcı sayılarında artış gözlemlendiğini ve gerçekleştirilen çalışmaların eğitim sistemimize niteliği net olmasa da kesin olarak katkı sağladığı ortaya çıkardığını ve bu yoğun çalışmalara sadece AB Eğitim Politikalarına uyumu veya yapılması gereken yükümlülükler açısından değil aynı zamanda TES’e nitelik yönünden olumlu kazanımlar sağlayan politikalar şeklinde bakılması gerektiğini saptamıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışma betimsel bir çalışma olup araştırmada tarama modeli uygulanmıştır. Konu ile ilgili var olan durum ve uygulamalar belirtilmiştir. AB üyesi ülkelerin eğitim sistemi ve politikaları analiz edilmiştir.

Betimsel yöntemler, ilgilenilen ve araştırılmak istenen problemin mevcut var olan durumunu ortaya koymaya yöneliktir. Bir sosyal araştırmada sosyal olay ve olguların olduğu gibi, değiştirilmeden ortaya konması tasvir metodu ile yapılmaktadır. Olayların önemlerine göre sınıflandırılması yine bu yöntemle mümkün olmaktadır. Bu yöntemlerin en temel özelliği, mevcut hâlihazır durumu kendi koşulları içerisinde ve olduğu gibi açıklamaktır. (Aslantürk, 1999, s.101). Tarama modeli de, geçmişte ve halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan yaklaşımlardır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde var olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. (Eroğlu, 2006, s.1)

3.2. Verilerin Toplanması

Bu tez çalışması hazırlanırken, T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, T.C. Dışişleri Bakanlığı, Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı'ndan (Türk Ulusal Ajansı) alınan tüm veriler, arşiv incelemeleri ile toplanmıştır.

Ülkemizde bu alanda bilgilerin yetersiz ve araştırmaların az olmasından dolayı AB resmi internet sitesi, AB üyesi ülkelerin dışişleri ve milli eğitim bakanlıkları internet siteleri, AB resmi gazetesi, EURYDICE ve EURYBASE veritabanlarından, İngilizce kitap, dergi ve makalelerden daha fazla yararlanılmıştır.

3.3. Verilerin Analizi

Nitel veriler iki farklı şekilde analiz edilebilir. Bunlar, betimsel analiz ve içerik analizidir. Betimsel analiz, içerik analizine göre daha yüzeyseldir ve daha çok araştırmanın kavramsal yapısının önceden açık biçimde belirlendiği araştırmalarda kullanılmaktadır. İçerik analizi, toplanan verilerin derinlemesine analiz edilmesini gerektirir ve önceden belirgin olmayan temaların ve boyutların ortaya çıkarılmasına olanak tanımaktadır. (Yıldırım ve Şimşek, 2000, s.156-158)

Bu çalışmamızın hazırlanması sırasında, her iki analiz yönteminden de yararlanılmıştır. Veri analizinde her araştırmacı için önemli üç temel kavram olan betimleme, analiz ve yorumlamaya özel bir önem verilmiştir. Betimleme ile çalışmamızda toplanan verilerin, araştırma problemine ilişkin olarak hangi sonuçları ortaya koyduğu açıklandı. Betimleme yaklaşımı ile çalışmamızın problem durumunda yer alan ne, neden ve nasıl sorularına cevap verilmiştir. Analiz sürecinde neden ve nasıl sorularına cevap verilmiştir. Yorumlama aşamasında elde edilen bulguların kendi ortamı içinde anlamlandırılarak sunuldu.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR (VE YORUM)

Bu çalışmamız sonucunda, küreselleşmenin dünya üzerinde geniş bir alanı derinden etkilediğini ve geri kalan kısmında da önemli değişikliklere neden olduğu sonucuna varılmıştır.

Küreselleşme süreci, ulus-devlet modelini de derinden etkilemiştir. Artık, günümüzde ulus-üstü birlikler ön plana çıkmıştır. Bu birlikler kendi teşkilat yapıları, izlemiş oldukları politikalar, adalet mekanizmaları ile dünya siyasetinde söz sahibi olmuşlardır. Avrupa Birliği de, bu birliklerden birisidir. Başlangıçta, güvenlik ve ekonomik nedenlerden dolayı oluşturulan bu birlik zamanla bir çok alanda ortak çalışmalar yürüten örgüt haline gelmiştir. Ortak para biriminin kullanımı, A.İ.H.M., Avrupa Parlamentosu, birliğe üye vatandaşlarının birlik içerisinde özgür bir şekilde yer değiştirebilmesi, ortak silahlı kuvvetlerin oluşturulmaya çalışılması birliğe üye ülkelerin birbirlerine bütünleştirilmeye çalışıldığının birer resmidir.

Avrupa Birliği'nin önem verdiği alanların başında eğitim gelmektedir. Eğitim, Avrupa Birliği'ne üye ülkelerin birbirleriyle bütünleşmesini sağlamada yardımcı olacak en önemli araçlardan birisidir. AB, eğitim konusunda okul-öncesinden yüksek öğretime, mesleki eğitimden yetişkin eğitime kadar bir çok alanda program ve çalışmalar yürütmektedir. Ayrıca, öğrenci, öğretmen, akademisyen değişim programları ile birliğe üye ülke insanları arasında farklılıklar azaltılmaya çalışılmakta, insanlar birbirlerini daha yakından tanımakta ve BİZ duygusu oluşturulmaya çalışılmaktadır. Okullarda, bağımsız bir ders ya da diğer dersler içerisinde yer alan Yurttaşlık Eğitimi ile öğrencilere, adalet, hoşgörü, kültür, demokrasi, ırkçılıkla mücadele, birlikte yaşama, Avrupa tarihi ve değerleri gibi konular öğretilmektedir. Bu sayede, Avrupa yurttaşları ortak bir payda üzerinde eğitilmektedir. Bu duygu ile beslenerek yetişen gençlerin ileride Avrupa Birliği içerisinde daha rahat, huzurlu ve barış içinde yaşayacağına inanılmaktadır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ

5.1. Sonuç

Günümüz dünyasında küreselleşme hemen hemen her alanı etkilemiştir ve etkilemeye de devam etmektedir. Eğitim ve ulus-devlet yapısı bu alanların başında gelmektedir. Eğitim, tarihin hiçbir döneminde bu kadar önemli bir konuma gelmemiştir. Küreselleşme, ulus-devlet yapısını derinden sarsmaktadır. Fakat bu sarsıntılara rağmen ulus-devletler hala ayakta kalmaya devam etmektedir. Bununla birlikte ulus-üstü birliklikler ortaya çıkarak dünya siyasetinde önemli rol oynamaya başlamıştır. Avrupa Birliği de bu birlikliklerden birisidir ve bazı çevrelere göre birlikler arasında en mükemmelidir. Avrupa’da bir birlik oluşturma çabaları çok eskilere uzansa da, Avrupa Birliği genel görüşe göre, II. Dünya Savaşı’ndan sonra Avrupalı devletlerin tekrar savaşmamak ve SSCB tehdidine karşı müşterek hareket etmek için kurulmuştur. Başta ekonomik ve savunma sebeplerinden oluşturulan bu birlik daha sonra bir çok alanda işbirliği yaparak siyasi birlik haline gelmiştir. AB’nin üzerinde durduğu konuların başında eğitim gelmektedir. AB, eğitim sayesinde bünyesinde barındırmış olduğu farklı ulusları bir amaç etrafında birleştirebilecektir. Bunu gerçekleştirmek için Avrupa Birliği;

- Ortak eğitim politikaları yapılmakta ve uygulanmaya çalışılmakta,
- Avrupa Yurttaşlığını geliştirmek için, “Yurttaşlık Yılı” ilan edilmekte,
- AB’ye üye ülkelerde, Yurttaşlık Eğitimi dersleri verilerek öğrencilerin ülkeleri, AB konusunda bilgi sahibi olmaları ve demokrasi, adalet, hukukun üstünlüğü gibi değerlerle donatılmaya çalışılmakta,
- Öğrenci ve akademisyen değişim programları uygulanmakta,
- Avrupa ortak bilinci ve sorunları konusunda araştırmalar yapılmakta ve burslar sağlanmakta,

- Konferans, seminer ve panel gibi faaliyetlerle bilgi alışverişinde bulunulmakta,
- Zorunlu eğitim süresi uzatılmakta,
- Yaşamboyu öğrenme, her yerde öğrenme, insan hakları eğitimi, yetişkin eğitimi, mesleki eğitime önem vermektedir.

KAYNAKÇA

- Ada, Ş. ve Üstün, A. (2008). İsveç Eğitim Sisteminin İncelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Kazım Kârabekir Eğitim Fakültesi Dergisi* 17, 146-173.
- Akalın, C. (2006). Monnet'nin Gölgesindeki Avrupa'dan Türkiye'ye; Liberalizm-Cumhuriyetçilik Kavgası. İ. Kalaycı (Ed.). *Avrupa Birliği Dersleri İçinde* (s.3-20). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Akçalı, E. (2006). Emperyalizm, Küreselleşme ve Avrupa Birliği. İ. Kalaycı (Ed.). *Avrupa Birliği Dersleri içinde* (s. 515-531). Ankara. Nobel Yayın Dağıtım.
- Aksoy, İ.H. (2007). Milliyetçilik Tartışmalarına Başlangıç İçin Teorik Bir Çerçeve. Web:<http://ismailaksoy.blogcu.com/milliyetcilik-tartismalarina-baslangic-icin-teorik-bir-cerceve/1503330> adresinden 27 Kasım 2011'de alınmıştır.
- Aktan, C.C.(1998). Globalleşme, Bölgeselleşme ve Yerelleşme. *Dış Ticaret Dergisi* 10, 1-5.
- Aktel, M. (2001). Küreselleşme Süreci ve Etki Alanları. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 2, 193-202.
- Alptekin, M.F. (2005). *Yurttaşlığın Tarihi Gelişimi*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Altınbaş, D. (2009). Avrupa Birliği'nin Başarısız Girişimi: Avrupa Yurttaşlığı. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 11 / 3, 93 – 112.
- Altun, B. (2006). *Avrupa Birliği Yurttaşlığı ve Avrupa Kimliği Tartışmaları*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi*. (1987). Cilt 2. İstanbul: Ana Yayıncılık.
- Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi*. (1987). Cilt 12. İstanbul: Ana Yayıncılık.
- Aslan, E. (2010). Avrupa Birliği Eğitim Politikası ve Programları. Web:http://www.teias.gov.tr/ebulten/makaleler/2010/avrupa_b%C4%B0rl%C4%B0%C4%9F%C4%B0_e%C4%9F%C4%B0t%C4%B0m_pol%C4%B0t%C4%B0kasi.htm adresinden 10 Ocak 2012'de alınmıştır.
- Arslantaş, A.H. (2010) Düünden Bugüne Küreselleşme Yerelleşme ve Türkiye. M. Talas ve B. Kara(Ed.) *Küreselleşme Çağında Ulus-Devlet İçinde* (s. 131-153). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Aslantürk, Z. (1999). *Araştırma Metod ve Teknikleri*. (4. Baskı). İstanbul: Marmara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.

- Ateş, D. (2006). Küreselleşme: Ne Kadar Tek Boyutlu?. *Doğuş Üniversitesi Dergisi* 7 (1), 25-38.
- Ateş, D. (2007). Ulus Devletin Siyasal Meşruiyeti. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi* 2, 32-55.
- Aydın, M.S. (2008). *Siyasi ve Hukuki Olarak Avrupa Birliği*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Aytaç, K. (2009). *Avrupa Eğitim Tarihi*. Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Bardakçı, S. (2010). Avrupa Kimliği. Web: <http://www.tuicakademi.org/index.php/yazarlar1/39-selma-bardakci/268-avrupa-kimligi> adresinden 14 Mayıs 2011'de alınmıştır.
- Başkaya, F. (2005). *Kavram Sözlüğü*. Ankara: Özgür Üniversite Yayınevi.
- Bendix, R. (1969). *Nation-Building and Citizenship*. Newyork: Anchor Books Edition.
- Bilgili, M. Y. (2011). Avrupa Birliği. *Zeka ve Strateji Derneği*. Web: http://www.zest.org.tr/docs/avrupa_birligi_muhammed_yunus_bilgili.pdf adresinden 27 Mayıs 2012'de alınmıştır.
- Bottomore, T. (1987). *Siyaset ve Sosyoloji*. (Çev: Erol Mutlu). Ankara: Teori Yayınları. (Eserin orijinali 1978'de yayınlandı.)
- Bozkurt, Ö. (1995). *Maastricht Antlaşması ve Avrupa Birliğinin Geleceği*. AB ve Türkiye AB İlişkileri Semineri. 89-106. Ankara: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Yayınları.
- Bulut, M. (2000). XVII. Yüzyılda Osmanlılar ve Merkantilistler. *Ekonomik Yaklaşım Dergisi*, No: 39, 23-35.
- Bulut, M. (2004). *Avrupa Birliği Eğitim Programları*. İstanbul: İTO Yayınları.
- Cansever, B.A. (2009). Avrupa Birliği Eğitim Politikaları ve Türkiye'nin Bu Politikalara Uyum Sürecinin Değerlendirilmesi. *International Online Journal of Educational Sciences I*, 222-232.
- Cecchini, M. (2004). *Education for Democratic Citizenship in Europe: Concepts and Challenges for Action*. NECE Conference Final Version: 27.10.2004.
- Center for Citizenship Education. (t.y.). About Center for Citizenship Education. Web: <http://www.ceo.org.pl/o-nas/english> 28 Aralık 2011'de alınmıştır.

- Council of Europe. (t.y.). Overview of EDC in Cyprus. Web: http://www.coe.int/t/dg4/education/edc/2_edc_hre_in_member_states/country_profiles/Profile_CYPRUSrev51007_en.asp 09 Haziran 2011'de alınmıştır.
- Council of Europe. (t.y.). Overview of EDC in Netherlands. Web: http://www.coe.int/t/dg4/education/edc/2_edc_hre_in_member_states/country_profiles/profile_netherlands_EN.asp 07 Haziran 2011'de alınmıştır.
- Council of Europe. (t.y.). Overview of EDC in Slovenia. Web: http://www.coe.int/t/dg4/education/edc/2_edc_hre_in_member_states/country_profiles/Profile_SLOVENIArev151007_en.asp 09 Haziran 2011'de alınmıştır.
- Council of European. (1963). 63/266/EEC: Council Decision of 2 April 1963 Laying Down General Principles for Implementing a Common Vocational Training Policy.
- Court of Justice of the European Union. General Presentation. Web: http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_6999/ 11 Mayıs 2012'de alınmıştır.
- Çaşın, M.H. ve Özgöker, U. (2008). *Avrupa Birliğinin Siyasal ve Ekonomik Temelleri*. İstanbul: Arion Yayınları.
- Çeçen, A. (2008). *Türkiye'nin Avrupa Macerası*. Ankara: Fark Yayınları.
- Citizenship Foundation. (t.y.). Web: <http://www.citizenshipfoundation.org.uk/main/page.php?286> 12 Mart 2011'de alınmıştır.
- Coşkun, R. (2005). *Küreselleşme mi Bölgeselleşme mi? Yeni Bölgesel İşbirlikleri Neler İma Ediyor?*. 3.Uluslar arası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresinde Sunulan Bildiri, Kırgızistan.
- Coşkun, V. (2009). *Ulus-Devletin Dönüşümü ve Meşruluk Sorunu*. Ankara: Liberte Yayınları.
- Çeken, H., Ökten, Ş. ve Ateşoğlu, L. (2008). Eşitsizliği Derinleştiren Bir Süreç Olarak Küreselleşme ve Yoksulluk. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 2, 79-95.
- Çelikkol, E.S., Genç, S.Y. ve Şeneldir, O. (2010, Ekim). *Küreselleşme Olgusu ve Bilgi Toplumunun Gelişme Dinamiklerinin Türkiye Üzerindeki Olası Etkileri*. 8. Uluslar arası Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresinde sunulan bildiri, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

- Çetin, F. (2002). Avrupa Birliği Gençlik Eğitim Programları. *Milli Eğitim Dergisi* 155-156.
- Davies, I. (1998). Citizenship Education in Europe. *Children's Social and Economics Education* 3, 127-140.
- Davies, N. (2006). *Avrupa Tarihi*. (Çev. B. Çığman, E. Topçugil, K. Emiroğlu, S. Kaya. Ed.M.A. Kılıçbay).Ankara: İmge Kitabevi Yayınları. (Eserin orijinali 1996'da yayınlandı).
- Duman, T. (2001a). Avrupa Birliği Eğitim Programları "Sokrates Programı". *Milli Eğitim Dergisi* 149.
- Duman, T. (2001b). Avrupa Birliği Eğitim Programları "Leonardo da Vinci Programı". *Milli Eğitim Dergisi* 150, 36-45.
- Duman, A. (2002). Avrupa Birliği Türkiye ve Eğitim. *Mülkiye Dergisi* 233, 191-207.
- Duman, B., Dede, Z.Y. ve Eryürekli, A. (2003). Avrupa Konseyi ve Demokratik Yurttaşlık Eğitimi. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi* 35.
- Duyar, E. (t.y.). Avrupa'da 'Birlik' Olmak: 'AB Yurttaşlığı'. Web:www.cu.edu.tr/insanlar/mceker/avrupa%20birli%C4%9Fi%20hukuku/Avrupada%20Birlik%20Olmak-vatanda%C5%9F1%C4%B1k.doc adresinden 14 Mayıs 2011'de alınmıştır.
- ECN. (t.y.). *Education in Bulgaria*. (Çev. Snejana Dimitrova). Web: http://www.see-educoop.net/education_in/pdf/edu_in-bul-enl-t01.pdf adresinden 28 Aralık 2011'de alınmıştır.
- Education in Austria. Web:<http://www.internship2industry.eu/tools/EducationAustria.pdf> 03 Haziran 2011'de alınmıştır.
- Eken, H. (2006). Küreselleşme ve Ulus Devlet. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 16, 243-262.
- Erbay, A. (Ocak, 2009). İnsan Hakları ve Demokrasi Açısından 'Yurttaşlık'. International Congress on Intercultural Dialogue and Education. (8-9 October 2009). s.2-7. Bursa.
- Ercan, N. (2008). Alman Eğitim Sisteminin Sorunları ve Türk Öğrenciler. *Die Gaste* 3, 6-7. Hamburg.
- Erdenir, F.H.B.(2005). *Avrupa Kimliği Pan- Milliyetçilikten Post Milliyetçiliğe*. Ankara: Ümit Yayınları.

- Erginer, A. (2009). *Avrupa Birliği Eğitim Sistemleri*. (3. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Ergün, M. (1985). *Karşılaştırmalı Eğitim*. Malatya.
- Eroğlu, O. (2006). Eğitimde Araştırma Yöntemleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İzleme Araştırmaları*. Ankara.
- Erözden, O. (1997). *Ulus-Devlet*. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- European Central Bank. Web: <http://www.ecb.europa.eu/ecb/html/index.en.html> adresinden 11 Mayıs 2012'de alınmıştır.
- European Commission. Web: http://ec.europa.eu/about/index_en.htm adresinden 11 Mayıs 2012'de alınmıştır.
- European Commission. Education & Training. Lifelong Learning Policy. Web: http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc28_en.htm adresinden 27 Şubat 2011'de alınmıştır.
- European Commission. Education & Training. Lifelong Learning Programme. Web: http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-programme/doc84_en.htm adresinden 27 Şubat 2011'de alınmıştır.
- European Commission. Education & Training. Lifelong Learning Programme. The Erasmus Programme. Web: http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-programme/doc80_en.htm adresinden 03 Haziran 2012'de alınmıştır.
- European Commission. Education & Training. Lifelong Learning Programme. Web: http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc58_en.htm adresinden 27 Şubat 2011'de alınmıştır.
- European Council. The Institution. Web: <http://www.european-council.europa.eu/the-institution?lang=en> adresinden 11 Mayıs 2012'de alınmıştır.
- European Parliament. Lisbon European Council 23 and 24 March 2000. Conclusions of the Presidency. Web: http://www.europarl.europa.eu/summits/lis1_en.htm adresinden 12 Mayıs 2012'de alınmıştır.
- European Parliament. Stockholm European Council 23 and 24 March 2001. Presidency Conclusions. Web: http://consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/00100-r1.%20ann-r1.en1.html adresinden 12 Mayıs 2012'de alınmıştır.

- European Union. European Parliament. Web: http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/european-parliament/index_en.htm adresinden 11 Mayıs 2012'de alınmıştır.
- European Union. Council of European Union. Web: http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/council-eu/index_en.htm adresinden 11 Mayıs 2012'de alınmıştır.
- European Union. ECSC Treaty. Web: http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/treaties_ecsc_en.htm adresinden 11 Mayıs 2012'de alınmıştır.
- European Union. Bulletin of the European Communities. Supplement 1/76. Web:http://aei.pitt.edu/942/1/political_tindemans_report.pdf adresinden 03 Haziran 2012'de alınmıştır.
- EURYDICE (2002). Citizenship Education Across Europe. Our Ref: 02/150.
- EURYDICE (2005). Avrupa'daki Eğitim Sistemleri ve Devam Eden Reformlar Üzerine Özet Ulusal Belgeler: Almanya. (Çev. MEB). Web:http://maol.meb.gov.tr/html_files/Meslek_AB.html adresinden 18 Aralık 2011'de alınmıştır.
- EURYDICE (2005). Avrupa'daki Eğitim Sistemleri ve Devam Eden Reformlar Üzerine Özet Ulusal Belgeler: Avusturya. (Çev. MEB). Web:http://maol.meb.gov.tr/html_files/Meslek_AB.html adresinden 18 Aralık 2011'de alınmıştır.
- EURYDICE (2005). Avrupa'daki Eğitim Sistemleri ve Devam Eden Reformlar Üzerine Özet Ulusal Belgeler: Çek Cumhuriyeti. (Çev. MEB). Web:http://maol.meb.gov.tr/html_files/Meslek_AB.html adresinden 18 Aralık 2011'de alınmıştır.
- EURYDICE (2005). Avrupa'daki Eğitim Sistemleri ve Devam Eden Reformlar Üzerine Özet Ulusal Belgeler: Danimarka. (Çev. MEB). Web:http://maol.meb.gov.tr/html_files/Meslek_AB.html 1 adresinden 18 Aralık 2011'de alınmıştır.
- EURYDICE (2005). Avrupa'daki Eğitim Sistemleri ve Devam Eden Reformlar Üzerine Özet Ulusal Belgeler: Finlandiya. (Çev. MEB).

Web:http://maol.meb.gov.tr/html_files/Meslek_AB.html adresinden 18 Aralık 2011'de alınmıştır.

EURYDICE (2005). Avrupa'daki Eğitim Sistemleri ve Devam Eden Reformlar Üzerine Özet Ulusal Belgeler: Fransa. (Çev. MEB).

Web:http://maol.meb.gov.tr/html_files/Meslek_AB.html adresinden 18 Aralık 2011'de alınmıştır.

EURYDICE (2005). Avrupa'daki Eğitim Sistemleri ve Devam Eden Reformlar Üzerine Özet Ulusal Belgeler: Macaristan. (Çev. MEB).

Web:http://maol.meb.gov.tr/html_files/Meslek_AB.html adresinden 18 Aralık 2011'de alınmıştır.

EURYDICE (2005). Avrupa'daki Eğitim Sistemleri ve Devam Eden Reformlar Üzerine Özet Ulusal Belgeler: Yunanistan. (Çev. MEB).

Web:http://maol.meb.gov.tr/html_files/Meslek_AB.html adresinden 18 Aralık 2011'de alınmıştır.

EURYDICE (2010). Structures of Education and Training Systems in Europe. Czech Republic. 2009/10 Edition. Web:http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/structures/041_CZ_EN.pdf adresinden 03 Haziran 2011'de alınmıştır.

Georgi, V.B. (2005). *Networking European Citizenship Education (NECE) Report 4. Expert Workshop: Models of European Citizenship Education*. Saarbrücken.

Giddens, A. (2000). *Elimizden Kaçıp Giden Dünya*. (Çev: Osman Akınhay). İstanbul: Alfa Yayınları. (Eserin orijinali 1999'da yayınlandı.)

Giddens, A. (2005). *Ulus-devlet ve Şiddet*. (Çev. Cumhuriyet Atay). İstanbul: Devrin Yayıncılık. (Eserin orijinali 1992'de yayınlandı.)

Gollob, R., Huddleston, E., Krapf, P., Salema, M.H. and Vrkaš, V.P. (2004). *Demokratik Yurttaşlık İçin Eğitim (2001-2004)*. Edward Huddleston (Yayına hazırlayan). Strasbourg.

Gökçe, F. (2009). *Değişme Sürecinde Devlet ve Eğitim*. Ankara: Pegem Akademi Yayınevi.(5. Baskı).

Göksan, T.S., Uzundurukan, S. ve Keskin, S.N. (6-7 Kasım 2009). *Yaşamboyu Öğrenme ve Avrupa Birliğinin Yaşamboyu Öğrenme Programları*. 1. İnşaat Mühendisliği Eğitimi Sempozyumunda Sunulmuş Bildiri, Antalya.

- Göze, A. (2005). *Siyasal Düşünceler ve Yönetimler*. (10. Basım). İstanbul: Beta Basım Yayım.
- Günbayı, İ. ve Yassıkaya, B. (2011). Meslek Lisesinde Çalışan Yönetici ve Öğretmenlerin Leonardo da Vinci Projesi Hakkında Görüşleri: Bir Durum Çalışması. *E-International Journal of Educational Research* 2, 13-34.
- Gündüz, M. ve Gündüz, F. (2002). *Yurttaşlık Bilinci*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Günüğur, H. (20-31 Mart 1995). *Avrupa Birliği Bütünleşmesinin Tarihsel Gelişimi*. AB ve Türkiye AB İlişkileri Seminerinde Sunulmuş Bildiri. Ankara.
- Gürkaynak, M. (2011). Avrupa Birliği'nin Ulusçuluk ve Bütünleşme Paradoksu. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 24, 1-12.
- Habermas, J. (2001). *Küreselleşme ve Milli Devletlerin Akıbeti*. (Çev.: Medeni Beyaztaş). İstanbul: Bakış Yayınları.
- Heater, D. (2007). *Yurttaşlığın Kısa Tarihi* (Çev. M.D. Üst). İstanbul: İmge Kitabevi Yayınları. (Eserin Orijinali 1994'te yayınlandı.)
- Hébert, Y. and Sears, A. (2001). *Citizenship Education*. Canadian Education Association. Web: <http://www.ericdigests.org/2000-1/democracy.html> Erişim Tarihi: 12.03.2011
- Irish Education System. Web: <http://www.educationireland.ie/index.php/irish-education-system> 25 Aralık 2011'de alınmıştır.
- İnalçık, H. (1998). Türkiye, Avrupa Dün-Bugün. *Doğu-Batı Düşünce Dergisi* (4. Baskı),13-35.
- İnat, K. (2005). Avrupa Politik İşbirliğinin Doğuşu. O. Kaymakçı (Ed.). *Avrupa Birliği Üzerine Notlar içinde* (s.3-21). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Jaan Tõnisson Institute. (t.y.). Areas of Activity. Web: <http://www.jti.ee/?s=62> adresinden 09 Haziran 2011'de alınmıştır.
- Karluk, R. (2003). *Avrupa Birliği ve Türkiye*. (7. Baskı). İstanbul: Beta Yayınları.
- Kaya, A. (2004). Avrupa Birliği, Avrupalılık ve Avrupa-Türkleri: Tireli ve Çoğul Kimlikler. *Cogito: Avrupa'yı Düşünmek Özel Sayısı* 39.
- Kaya, A. ve Kentel, F. (2005). *Euro-Türkler: Türkiye ile Avrupa Birliği Arasında Köprü mü, Engel mi: Almanya Türkleri ve Fransa Türkleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

- Kazgan, G. (2005). *Küreselleşme ve Ulus Devlet*. (4. Baskı). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kepenekçi, Y.K. (2004). Eğitim Yoluyla Avrupa Yurttaşlık Projesi. *Çoluk Çocuk Dergisi*. Ankara. Web: <http://www.bianet.org/cocuk/cocuk/49244-egitim-yoluyla-avrupa-yurttaslik-yili-projesi> adresinden 16 Haziran 2011’de alınmıştır.
- Kıyar, N. (2010). *Ülkelerin Eğitim Sistemleri*.
- Koçdemir, K. (2004). *Milli Devlet ve Küreselleşme*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Kongar, E. (1997). Küreselleşme ve Kültürel Farklılıklar Çerçevesinde Ulusal Kültür. Web: http://www.kongar.org/makaleler/mak_ku.php adresinden 21 Mayıs 2012’de alınmıştır.
- Konya Ticaret Odası. (2008). *Bulgaristan Cumhuriyeti Ülke Raporu*. Etüd-Arastırma Servisi.
- Koutselini, M. and Panepistimio, K. (2000). Citizenship Education in Context: the Role of Professional Collaboration for Citizenship in Europe. (Ed. Alistair Ross). *Developing Identities in Europe: Citizenship Education and Higher Education*. London. Cice, (pp. 101-113).
- Köse, Ö. (2003). Küreselleşme Sürecinde Devletin Yapısal ve İşlevsel Dönüşümü. *Sayıştay Dergisi* 49, 3-46.
- Kuruç, B. (t.y.). *Avrupa Topluluğu Nedir?*. (2. Baskı). Ankara: AET Yayınları.
- Küçüktepe, S. (2005). Avusturya Eğitim Sistemi. F. Akarsu (Ed.). *Ülkeler ve Eğitim Sistemleri* içinde. (s.13-40). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kymlicka, W. (1998). *Çokkültürlü Yurttaşlık*. (Çev. Abdullah Yılmaz). İstanbul: Ayrıntı Yayınları. (Eserin orijinali 1995’te yayınlandı.)
- Laçiner, S. (2008). “Eski Avrupa” Avrupa Birliği’ne Karşı. *USAK*. Web: <http://www.usak.org.tr/makale.asp?id=109> adresinden 26 Mayıs 2012’de alınmıştır.
- Learning and Living Democracy. (t.y.). EDC/HRE in Romania. Web: http://www.coe.int/t/dg4/education/edc/2_edc_hre_in_member_states/country_profiles/profile_romania_en.asp?toPrint=yes& adresinden 09 Haziran 2011’de alınmıştır.
- Lejeune, C. (2000). Reforming Technical and Vocational Education in Belgium. M.L. Stenström and J. Lasonen (Eds.). in *Strategies for Reforming Initial Vocational*

Education and Training in Europe. Jyväskylä: Institute for Educational Research.

Luxemburg in a Nutshell. (t.y.). Web: <http://www.luxembourg.co.uk/nutshell.html> 06 Haziran 2011'de alınmıştır.

Maastricht Antlaşması. Web:

<http://www.mess.org.tr/ab/absol/Maastricht%20Antlasmasi.pdf> 17 Mayıs 2011'de alınmıştır.

Manolova, O. (2009). Estonya Eğitim Sistemi. Ali Balcı (Ed.). *Karşılaştırmalı Eğitim Sistemleri* içinde. (s.149-162). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Marshall, T.H. and Bottomore, T. (2006). *Yurttaşlık ve Toplumsal Sınıflar*. (Çev. Ayhan Kaya). Ankara: Gündoğan Yayınları. (Eserin orijinali 1992'de yayınlandı.)

Ministry of Education and Culture. Education policy in Finland. Web: <http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/koulutuspolitiikka/?lang=en> adresinden 25 Aralık 2011'de alınmıştır.

Ministry of Education Finland (2009). *Key Competences for Lifelong Learning in Finland. Education 2010 – Interim Report*. Helsinki.

Ministry of Education of SR. (2004). The Development of Education National Report of the Slovak Republic. Bratislava.

Mistik, E. (1999). Citizenship Education in Slovak Education. Web: http://www.coe.int/t/dg4/education/edc/2_edc_hre_in_member_states/country_profiles/Profile_SLOVENIArev151007_en.asp adresinden 09 Haziran 2011'de alınmıştır.

Müftüoğlu, R. (1995). *Küreselleşme ve Türkiye*. Ankara.

Official Gateway to Estonia (t.y.). Estonian Educational Landscape. Web:

<http://estonia.eu/about-estonia/society/estonian-educational-landscape.html> b 09 Haziran 2011'de alınmıştır.

Official Journal of the European Union. (2009). Administrative Procedures. C 322/19.

Oñate, C.M., Jacott, L., Navarro, A., Maldonado, A., Messina, C., Navareño, P. and Murillo, J. (2008). *Citizenship Education in Spain*. (Ed. Alistair Ross and Peter Cunningham). Reflecting on Identities: Research, Practice and Innovation Proceedings of the tenth Conference of the Children's Identity and Citizenship in Europe Academic Network. CICE. London.

- Onur, V. (2004). Bulgaristan Cumhuriyeti Eğitim Sistemi: Yapı ve Yönetimi. *Amme İdaresi Dergisi* 2, 163-179.
- Osler, A. and Starkey, H. (2001). Citizenship Education and National Identities in France and England: Inclusive or Exclusive?. *Oxford Review of Education*. Vol. 27. No. 2, 199-215. Leicester. UK
- Özdaş, O. (2012). Avrupa Birliği Vatandaşlığı ve Aidiyet Sorunu. Web: <http://www.tuicakademi.org/index.php/kategoriler/avrupa/2986-avrupa-birligi-vatandasligi-ve-aidiyet-sorunu?format=pdf> adresinden 02 Haziran 2012'de alınmıştır.
- Özyakışır, D. (2006). Ulus-Devlet ve Milli Egemenlik Bağlamında Teorik Bir Küreselleşme Eleştirisi. *Jeopolitik Dergisi* 31, 78-80.
- Pacewicz, V.A. (2004). *Encouraging Young Poles to Vote*. NECE. 23 bis 26. Juli 2004. Santiago de Compostela.
- Pack, D. (18-19 Haziran 1990). *Alman Eğitim Politikası. 2000'li Yılların Eşiğinde Türkiye ve Almanya'da Eğitim Politikası*. VI. Türk-Alman Gazeteciler Semineri'nde Sunulmuş Bildiri. Ankara (s.79-83)
- Pantzar, E. (2008). *Aims of Political and Citizenship Education in Finland*. REPORT 2/2008 (31. Jg.). s.39-48.
- Postacı, A. (2004). *Bütünleşme Sürecinde Avrupa Birliği Eğitim Politikaları*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- RE-ETGACE Project. (2004). *Reviewing Education and Training for Governance and Active Citizenship in Europe- A Central and Eastern European Perspective*. Final Report.
- Rodica, G. (t.y.). Romanian Education Within the Context of European Requirements. Web:http://www.coe.int/t/dg4/education/edc/2_edc_hre_in_member_states/country_profiles/profile_romania_en.asp?toPrint=yes& adresinden 09 Haziran 2011'de alınmıştır.
- Rothenberg, L.E. (2003). *Globalization 101*. The American Forum For Global Education Occasional Papers, Newyork.
- Sağ, V. ve Aslan, M. (2001). Ulus, Uluslaşma ve Ulus Devlet. *CÜ Sosyal Bilimler Dergisi* 2, 173-183.
- Sarıbay, A.Y. (1998). *Siyasal Sosyoloji*. (4. Baskı). İstanbul: Der Yayınları.

- Sarıbay, A.Y. (1991). Yurttaşlık ve Katılımcı Demokrasi. *Birikim Sosyalist Kültür Dergisi* 32, 17-24. İstanbul.
- Sarıca, M. (1993). *100 Soruda Siyasi Düşünce Tarihi*. (6. Baskı). İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Shuayb, M. and O'Donnell, S. (2008). *Aims and Values in Primary Education: England and Other Countries*. Cambridge: Published by The Primary Review, University of Cambridge Faculty of Education.
- Slovakia. Education/ Learning for the Environment. Web: <http://www.desd.org/desdcd/Slovakia.pdf> 13 Haziran 2011'de alınmıştır.
- Subaşat, T. (2008). *What is Globalisation and What is Not?*. Working Papers in Economics, Paper no:08/01. İzmir.
- Şahin, A. (2005). Avrupa ve Dünya Eğitim Felsefesinde Erasmus ve Comenius'un Eğitim Yaklaşımları ve Uluslar arası Eğitime Katkısı. *MEB Bilimin ve Aklın Işığında Eğitim Dergisi* 59.
- Şahin, K. (2007). *Küreselleşme Tartışmaları Işığında Ulus Devlet*. İstanbul: İlgi Kültür Sanat Yayıncılık.
- Şen, Y.F. (2004). *Globalleşme Sürecinde Milliyetçilik Trendleri ve Ulus Devlet*. Ankara: Yargı Yayınevi.
- Şenel, A. (1996). *Siyasal Düşünceler Tarihi*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Şimşek, O. (2008). Avrupa Birliği Projelerinden Leonardo da Vinci. *Eğitim Bülteni Eğitim Dergisi* 21.
- Şimşek, U. ve Ilgaz, S. (2007). Küreselleşme ve Ulusal Kimlik. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 1, 189-199.
- Taşdan, M. (2009). Polonya Cumhuriyeti Eğitim Sistemi. Ali Balcı (Ed.). *Karşılaştırmalı Eğitim Sistemleri* içinde (s. 469-486). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Teese, R., Aasen, P., Field, S., Pont, B. (2006). *Equity in Education*. Spain Country Note. OECD.
- Tekin, Y.O. (2009). Avrupa Birliği'nin Kimlik Yaratma Çabaları. *Avrupa Araştırmaları Dergisi* 1-2, 145-173.
- The Maastricht Treaty. (7 February 1992). Maastricht. Web: <http://www.eurotreaties.com/maastrichtec.pdf> 30 Aralık 2011'de alınmıştır.

- The Ministry of Education and Culture. (2001). National Report of Cyprus. Web: <http://www.ibe.unesco.org/International/ICE/natrap/Cyprus.pdf> adresinden 02 Haziran 2012'de alınmıştır.
- Tomlinson, J. (2006). *Globalization and Culture*. University of Nottingham Ningbo China (UNNC) Research Seminar Series.
- Topsakal, C. (2003). *Avrupa Birliği Eğitim Politikaları ve Bu Politikalara Türk Eğitim Sisteminin Uyumunu*. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- Tuncer, M. ve Taşpınar, M. (6-9 Temmuz 2004). *Avrupa Birliği'nde Eğitim ve Mesleki Eğitim Yönelimleri*. XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayında sunulmuş bildiri. Malatya.
- Turgut, H. (2005). Fransız Eğitim Sistemi. F. Akarsu (Ed.). *Ülkeler ve Eğitim Sistemleri* içinde (s. 41-56). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Tuzcu, G. (2006). *Avrupa Birliğine Giriş Süreci ve Eğitimde Vizyon 2023*. Ankara: Türk Eğitim Derneği.
- Türe, F. (2004). Birleşik Avrupa Düşüncesi ve Avrupa Birliği. T. Uzun ve S. Sözen (Ed.). *Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye* içinde (s.51-67). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı. Avrupa Parlamentosu. Web: <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=45628&l=1> adresinden 11 Mayıs 2012'de alınmıştır.
- T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı. Avrupa Komisyonu. Web: <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=45629&l=1> adresinden 11 Mayıs 2012'de alınmıştır.
- T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı. Avrupa Birliği Zirvesi. Web: <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=45631&l=1> adresinden 11 Mayıs 2012'de alınmıştır.
- T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı. Avrupa Sayıştayı. Web: <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=45633&l=1> adresinden 11 Mayıs 2012'de alınmıştır.

- T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı. Bir Bakışta AB. Web: <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=109&l=1> adresinden 01.06.2012'de alınmıştır.
- T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı. Eğitim ve Kültür. Web: <http://www.abgs.gov.tr/index.php?l=1&p=91> adresinden 11 Mayıs 2012'de alınmıştır.
- T.C. Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı (1991). Avrupa Topluluğu ve Türkiye. Ankara: Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı. 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu. Web: <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/88.html> adresinden 03 Haziran 2012'de alınmıştır.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü. (2006). Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinin Eğitim Sistemleri. Ankara: Kalkan Matbaacılık.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü. Kopenhag Deklarasyonu. Web: http://digm.meb.gov.tr/belge/AB_KopenhagDekl.htm adresinden 12 Mayıs 2012'de alınmıştır.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü. Avrupa Eğitim Bakanları 6. Konferansı Sonuç Bildirgesi Bratislava Slovak Cumhuriyeti (16-18 Haziran 2002). Web: http://digm.meb.gov.tr/belge/ABEB_6Konfrns.htm adresinden 12 Mayıs 2012'de alınmıştır.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü. (Fasıl 26). Eğitim ve Kültür. Web: <http://www.abgs.gov.tr/index.php?l=1&p=91> adresinden 12 Mayıs 2012'de alınmıştır.
- Uçak, S. (2006). Milli Devletler, Küreselleşme ve Avrupa Birliği. *Kaygı/ Uludağ Üniversitesi Felsefe Dergisi* 6, 59-70.
- Ulusavaş, M. (2000). Temel Yurttaşlık Eğitimi. (Global Boyutlu, Karşılaştırmalı Bir Çalışma). *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 8, 104-112.
- Ülger, İ.K. (2005). Avrupa Dış Politikası ve AB Genişlemesi. O. Kaymakçı (Ed.). *Avrupa Birliği Üzerine Notlar* içinde (s. 23-57). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Üstel, E.L. (2005). *Öğretmenler İçin AB Klavuzu*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Üstel, F. (1999). *Yurttaşlık ve Demokrasi*. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

- Valdmaa, V. S. (2004). *Citizenship Education in Estonia*. NECE – Networking European Citizenship Education. Santiago de Compostela. Spanien
- Yanıkdağ, T. (2010). “AB Yurttaşlığı”: “Ulus-Devletler Avrupasından Yurttaşlar Avrupasına.
Web:http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=694:ab-yurttal-ulus-devletler-avrupas-ndan-yurttalar-avrupas-na&catid=70:ab-analizler&Itemid=134 adresinden 14 Mayıs 2011’de alınmıştır.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2000). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (2. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, Y. (2007). *Türk Eğitim Sisteminin Avrupa Birliği Eğitim Politikalarına Uyumu*. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Elazığ.
- Zengingönül, O. (2004). *Küreselleşme*. Ankara: Adres Yayınları.

ÖZGEÇMİŞ

01.01.1983 tarihinde Adana'nın Kozan ilçesinde doğdu. İlköğrenimini Kozan Atatürk İlkokulu ve Kozan Orta Okulu, ortaöğrenimini Kozan Lisesi'nde bitirdi. 2000 yılında, Erzurum Atatürk Üniversitesi, Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünü kazandı. Bu bölümden 2004 yılında mezun oldu. Şu anda, Narman Şehit Astsubay Çavuş Soner Özübek Yatılı İlköğretim Bölge Okulu'nda Sosyal Bilgiler öğretmeni olarak görev yapmaktadır.